అభినందనము

వేలాల సుబ్బారావుగారు, బి. ఏ.

సహ్యాజాప్రాంత వాస్తవ్య లీలావతీ
నయనవిస్తార సంధాయకములు
కర్ణాట కామినీ కర్ణావతంసశే
ఫాలి కాందోలనాపాదకములు
స్యామ బర్మాదేశ రామా జనశ్యామ
లాలకాక్షేప సంచాలకములు
వంగ కళింగ సారంగేక్షణాగళో
జ్జ్వలహార నాట్యసంవర్ధకములు
ఆంధ్రసీమంతినీ హృదయాంతరాళ
హావ భావ విలాస సంజీవకంబు
లౌర ! సర్వాంగసుందరియౌ నవాబ్ద
భారతీ దివ్య దర్శన భాషణములు.

భారతి – నవమ సంపుటము – భా. ౧.

వ్యాసముల అకారాది సూచి

భారతి – నవమ సంపుటము – భా. ౧.

వ్యాసకర్తల అకారాది సూచి

భారతి – నవమసంపుటము – భా. ౧.

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది సూచి

విషయసూచిక

చిత్రములు

గ జా సు ర ద మ ను డు

చిత్రకారుడు: శ్రీ సి. యస్. వెంకటరావుగారు, పెనుకొండ.

చెన్నపట్టణము, జనవరి ౧౯౩౨

సంపుటము ౯ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము పుష్యమాసము సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

శ్లో. ఉద్ధరే దాత్మనాత్మానం నాత్మాన మవసాదయేత్,
ఆత్మైవ హ్యాత్మనో బంధు రాత్మైవ రిపు రాత్మనః.

మహాభారతికి ఏనిమిదేండ్లునిండినవి. తొమ్మిదవ ఏ డారంభమైనపుడు స్వవిషయమోపక్రమణముతో నాత్మసంస్మరణమును జేయుట యాచారము. నూతనసంవత్సరారంభమునందు పంచాంగశ్రవణమును జేయునటులు నవీన సంపుటారంభమునందును నభీష్టసిద్ధికి ఫలశ్రుతిని సంస్మరించుట పాఠకులకు నిర్వాహకులకును సహజధర్మము. కార్యఫలము

స్వల్పమైనను కార్యారంభము మహాసంకల్పముతో నుపక్రమించుట మానవధర్మము.

అనంతమైన కాలచక్రమునందు పరార్థములు, కల్పములు, మన్వంతరములు, యుగములు, శకములు, సంవత్సరములు కాలగర్భమునందు లయమును బొందుచు ప్రపంచసంస్కారరూపమునను పరిణమించుచున్నవి. ప్రపంచసంస్కారపరమైన కాలసంకీర్తనముగతాగతముల కనుసంధానమునకు సాధనమై ఆత్మోద్ధరణమునకు మూలాధారముగ నున్నది. ఆత్మోద్ధరణమునకు సాధనభూతమైన ఆత్మసంస్మరణమున నిత్యములైన దేశకాలవాతావరణములందు ఖండరూపములను గోచరంబగుచు నిత్యములైన శాంతశివసుందరస్వరూపముల నాత్మసాక్షాత్కారమునకు సాధనభూతముగ నున్నది. అనంతమైన భారతీయసంస్కారమును నీపరమార్థసిద్ధికై వినియోగపడుచున్నది.

అనంతమైన భారతీయ సంస్కారమును వేదములు, వేదాంతములు, వేదాంగములు, మీమాంసలు, పురాణములు, ధర్మశాస్త్రములు, సాహిత్యములు, వృత్తులు, కళలు, శాస్త్రములు, విశ్వావృతములైన ఖండరూపములను ప్రపంచమునకు సువ్యక్తముచేయుచు నాత్మసాక్షాత్కారమునకు వినియోగపడుచున్నవి. సనాతనమైన భారతీయసంస్కారమును భారతీయులయాత్మోపలబ్ధికి ప్రత్యక్షముచేయుటకు భారతి యథాశక్తిని పాటుపడినవిధమును గతిసంపుటములు విశదము చేయుచున్నవి. గతకాలమునందువలెను భావికాలమునందును విశ్వకల్యాణమహోత్సవమునకు మంగళహారతులను సమర్పించుటకు భారతీయసంస్కారము భగవదనుగ్రహమును బడయుగాత!.

ఆంధ్రసాహిత్యము,కళలు,మతాదిసంస్కారములు భారతీయసంస్కారాభ్యుదయమునకు వినియోగపడుచున్నవిధమును ఎనిమిదవ సంపుటమునందలి వ్యాసములు,పద్యములు, పాటలు, కథలు, విమర్శనలు మొదలగు విషయములు విశదము చేయుచున్నవి. సాహిత్యమువలెను శిల్పమును భారతీయసంస్కారాభ్యుదయమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును సంపుటమునందలి శిల్పచిత్రకళారచనలు విశదముచేయుచున్నవి. వర్తమానవిషాదయోగావస్థయందు సకలమును తేజోవిరహితమై కార్యసిద్ధికి నిరర్థకముగనున్నది. ఆంధ్రదేశావృతములైన రాజకీయసంస్థలు, సాంఘికసభలు, సాహిత్యపరిషత్తులు, కళాప్రదర్శనములు, సత్యాగ్రహాశ్రమములు, పరిశ్రమలు, విద్యాలయములు పరాధీనావస్థయందును యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుచున్నను పూర్ణమైన భారతీయసంస్కారాభ్యుదయము దుస్తరమగుచున్నది మానవధర్మాభ్యుదయము పూర్ణయోగమునందువలెను ప్రత్యేకావరణయోగములందు సాధ్యముగాదు. గాంధిమహాత్ముడుపక్రమించిన సత్యాగ్రహయోగ మీపరమార్థసిద్ధికి వినియోగపడగలదు.

వర్తమానరాజకీయయుగమునందు సకల సంస్థలును రాజకీయపరిస్థితులమీద నాధారపడియున్నవి. ప్రపంచమునందంతటను విద్యావిధానములు, సాంఘికపరిస్థితులు, వ్యాపారపరిశ్రమలు, ఆర్థికసంస్థలు రాజ్యాంగపరిస్థితులమీద నాధారపడియున్నవి. పరాధీనస్థితియందున్న భరతవర్షమునందు భారతీయసంస్కారమితరరంగములందువలెను సాహిత్యకళారంగములందును మానవ ధర్మాభ్యుదయమునకు నిరుపయోగముగ నున్నది. ఆత్మోద్ధరణమునకు సాధనభూతము లైన సాహిత్యకళారచనలు వ్యక్తిత్వమును గలిగి భారతీయాభ్యుదయమునకు మానవకళ్యాణమునకును వినియోగపడుటకు స్వతంత్రకల్పనలు, నిర్మాణములు పరమావసరములు. ఆంధ్రలోకము వర్తమాన విషాదయోగావస్థయందును నీ పరమార్థసిద్ధికి చేయుచున్న ప్రయత్నములు శ్లాఘ్యములు. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు సాహిత్యోపాసకులు, కళాకోవిదులు, గాయకులు, శిల్పులు, భారతీముఖమునను చేయుచున్న ప్రయత్నములు భారతీయసంస్కారాభ్యుదయమునకును, లోకకల్యాణమునకు వినియోగపడుటకు శ్రీ పరమేశ్వరు డనుగ్రహించుగాత !

గతసంవత్సరమునందు భారతికి వ్యాసములను, చిత్రములను దయచేసియు, ఇతరవిధముల సహాయప్రోత్సాహముల నొసగియు భారతీనిర్వహణమునకు తోడ్పడిన ఆంధ్రదేశభాషాసేవకులకు మిగుల కృతజ్ఞతతో నంజలుల నర్పించుచున్నాము.

—సంపాదకుడు.

విశ్వామిత్రుఁడు–మేనక

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, యం. ఏ.

౧. సంయోగము

(ఇంద్రైశ్వర్యరక్షణమునందే బుద్ధికల మేనక చేసిన ప్రేమాభినయములోఁ దన జీవితము పులకితమైన దనుకొని)

ఏనాఁబోయిన యెల్లత్రోవల నిదేమొ! మల్లియల్ సంపెగల్
నానాసూనములై సువాసన లనంతశ్రీగుబాళించెడిన్
బో నేఁడో నినుఁగూర్చి యూహ కలిగెన్ లోలాలకశ్రీనిధా
నానూనాననరోచి నాయెడఁదలోనన్ రేకగాఁ దారెఁ బో.

నిను నూహించిన నాయెడల్ వలపులై నిద్దంపు మోహంబు వా
హినులై చెన్నెసలారు క్రొందళుకులై హేలాచలచ్చాలన
స్వనసంభారములై లలల్లహరికావల్గత్కళాపీథులై
తనికెన్ నాయెద యెంతయున్ కలఁగె నంతర్జృంభితావర్తమై.

శాంపిలేఖతాసితలసచ్ఛవిమన్మథువాశ్మఖండదే
హానతవల్లి! నీ కొకరహస్యము చెప్పెదనే చెలీ! చెలీ!
మేనకయన్నయచ్చరసుమీ అది యున్న దొకర్తు దాని ప్రా
ణానిల వీచిలోఁ బులక లందిన వస్మదసుప్రతానముల్.

నీయెదయెల్ల నాయెడఁద నిండుకొనంగను, నీశరీరమం
తా యెడలెల్ల నిండుకొన నాకును, నీమతిలో మతిప్రపూ
ర్ణాయితవైఖరుల్ పులకలై వలపుల్ తలఁపుల్ పెనంగొనం
గా యువరేఖ నీయెడలఁ గానుకపట్టఁగఁ గ్రొత్తక్రొత్తగా:

నాయెదయెల్లఁ బిండికొనినట్టివి నీసొగసారుమేనిలేఁ
జాయల నీలిమల్ తలఁపుసంపదలోనఁ బునఃపునః ప్రశ
స్తాయతి తెచ్చెడిన్, మరగినట్టిది నీయెద నీడలారి ఆ
నీ యసితంపుమైతళుకు నించెను వెన్నెల చొచ్చు చీఁకటుల్.

జలజలరాలు చీఁకటులు చాఁదిన యీవినమ్రదహోనిశల్
పిలపిల యూఁదిపోసి వినిపించిన నా సొదచాటువుల్, నహో
త్పలమధుకుల్య నీహృదయభావనలో హసదాసమత్కృపో
లలలిత నిమ్నతల్ బుడగలైసుడులై పరిణామమందెడిన్.

ప్రాణములందు నీవు బిగఁబట్టి యొసంగిన కౌఁగిలింతలో
రాణివనైతి నా హృదయరాజ్యముపై, మఱి రాణివైతి వం
తే నిలు మాటమీఁద, గొడుగెత్తెద ముత్యములైనభావ సం
తానము కూర్చి ప్రేమరతనాలకిరీటము పూలఁబెట్టెదన్.

౨. వి యో గ ము

(పరిమృత తపోమహిమునకు పిచ్చి వికారి నిష్ఫలమనోదరిద్రాకృతి విశ్వామిత్రుని తూలనాడి తిరస్కరించి పోయిన మేనకాస్థితి ప్రణయవికార మునుకొని)

పచ్చిది కూడఁబెట్టినది పంటది నీవయసెల్లఁ జేతి కం
దిచ్చితి నాదెయన్నటుల నేనును నాదె యటంచు నమ్మితిన్
మ చ్చిడినట్లు నామనసు మాలిమిపొందెను నీకుమాత్రమే
యచ్చును పోసికొని యెదయందున నొత్తిడి లేదుకా చెలీ!

రాచినగుండెలో నెఱుఁగరానివి నీయెదభావముల్ విచి
త్రౌచితి వెల్లడించినవహో! ఒక దాస్యములేని గంటలో
ఆఁచినయంద మానదుమునందున నాచను కట్టునందు సిం
హాచలమూర్తి యిప్పటికి నన్మదుదారమనంబు రాచెదన్.

తవిలి యెఱుంగకా నిశలు తాల్చినచేతులయందునుండి జా
ఱవిడుచుకొంటి, గుండియలురాచిన లోఁతులదాఁక, కోడి కూఁ
త వినుచు లేఁతగాలిచలిదారులు తీసినదాఁక, వానిఁ జా
ఱవిడువకుండ నానిశలు రావు దయాపరిపూర్ణమూర్తులై.

తొడతొడ లందుకో నరఁటితోఁటలు పెంచెదనంచు, సెజ్జలో
మెడమెడలానిశంఖములు మెల్చెదనంచును, నూహలూహలో
వడివడిపోయి యందములు వాల్చెదనంచును వెఱ్రియాసలం
బడి చనినంత లేద, యెడఁబాటు విచిత్రముగా ఘటిల్లెఁబో.

ఎఱుఁగవుగాక ఓసి సుదతీ! సుమహాఋషిలోకమండల
స్ఫురితవిచిత్రదీధితి విభూతిమదూర్జిత దివ్యతారకా
పరిణతమూర్తినై ననుఁ బట్టిన భాగ్యపురేఖ యెట్టిదో
ఉరగము కాటు వ్రణయయోగ్య తిరస్కృతిఁ జూపెతేఁగదే.

3. విరక్తి

(మేనకా యథార్థస్వరూప గోచర మైనతరువాత)

మిగిలి యెన్నాళ్లో పెద్ద నిర్మించుకొన్న-నా తపోభవనమ్ము భగ్నమయిపోయె
చివర కొక గుండెలోఁతు రాచినదిలేని-యాకులటమీఁద నెద నమాహితముపొందె.

వాసించెన్ మధురోహవల్లికలపై వ్యాపించి యావారక
న్యాసౌభాగ్యము నా హృదంతరమునం దా నాదియే తప్ప మి
థ్యా సౌందర్యములో మృషాప్రియవచో ధ్యానంబులో బేలవోఁ
గా, నీనీ యనిపించుకోఁ దపసు దీర్ఘంబయ్యు హ్రస్వంబుగా.

ఒకవిషయంబు తా నెత్తిఁగియుండుటలో ననుభూతిచే దురం
తకము తదర్థమెల్ల నెడఁదన్ నలువంకల సర్వతోముఖ
ప్రకటితవైఖరిన్ విరియఁబట్టుటలోఁగల భేద, మెంత కెం
తకునయియొక్క దాని కొకదానికిఁ జూడ లగింపె లేదు పో!

అదిమి తపస్సుచేసెదను నేమఱి బ్రహ్మపదంబుకూడ పొం
దెద నది యేమి లెక్క! వితతీకృత దివ్యమహాతపః ప్రభా
స్పద పరివంచి తాఖిలవిషాదద విష్ణుమహానిధాన మా
ముకుందుఁడె అవశిష్టుఁడె విభుండు సమస్త మనః పథంబులన్.

విమర్శలేశము

మున్నంగి శర్మ గారు

భారతము : పునరుక్తులు

తెనుఁగు భారతమునఁ బెక్కుకడల భావ సామ్యములు దోఁచుచున్నవి. మహార్ణవముం బోని యుద్గ్రంథముల నట్టిసామ్యములు పరిపాటి. భారతమున సమాసములు ననేకములు చర్విత చర్వణములు. పద్యములు నట్లే. కాని యవి సందర్భశుద్ధికిఁ గొఱఁత ఘటింపవు. అట్టి పట్టులను : పద్యములను, కథలను గొన్నింటినిఁ జూపుదును. పెద్ద లాలోచింప నధికారులు. ఈ నాయూవిష్కృతియందుఁ దప్పులున్న దిద్దఁగోరుచున్నను. ఈవిషయము వినోదార్థము గాని తిక్కనాదులవంటి ధీసమ్రాట్టులను దప్పు వట్టుటకుఁగాఁ దలంపఁగాదు.

వక్త : అర్జునుఁడు ; శ్రోత : ఉత్తరుఁడు.

౧. "కాంచనమయవేదికాకనత్కేతనో
    జ్జ్వల విభ్రమమువాఁడు కలశజుండు ;
కనకగోవృషసాంద్ర కాంతి పరిస్ఫుట
    ధ్వజనముల్లాసంబు వాఁడు కృపుఁడు ;
సింహలాంగూల భూషితనభోభాగకే
    తు ప్రేంఖణమువాఁడు ద్రోణసుతుఁడు;
....".

—విరాట : ఆ. ౫ - ప. ౪.

వక్త: సంజయుఁడు ; శ్రోత : ధృతరాష్ట్రుఁడు.

౨. "కాంచనమయవేదికాకనత్కేతనో
    జ్జ్వలవిభ్రమం బొప్పఁ గలశజుండు ;
కనకగోవృషసాంద్ర కాంతికాంతధ్వజ
    విభవవిలాసంబు వెలయఁ గృపుఁడు ;
మణిసింహలాంగూల మహిత కేతుప్రభా
    స్ఫురణంబు మెఱయంగ గురుసుతుండు;
....".

—భీష్మ : ఆ. ౧ - ప. ౮౭.

పై రెంటను ౧-౨ పాదములలోఁ బదములు గొన్ని మాఱినవి. 3వ పాదమునఁ బదముల మార్పు కాని భావమున నెంతయు సామ్యముగలదు. ఈశబ్దముల మార్పువలని ప్రయోజనము స్ఫురింపదు. యథాపూర్వముగ నుండిన నేమి? ఉత్తరగోగ్రహణమున — నర్జునుని పాడిన పద్యపాదములు యథాతథములుగ సంజయున కెట్లప్పఁజెప్పఁగలిగెనో! అట సంజయుఁడు లేఁడే!

౧. వక్త: వ్యాసుఁడు; శ్రోత: ధర్మజుఁడు.

షోడశరాజ చరిత్రము :

౨. "సంవర్తుఁడను మహా..." అని ౧౯౭వ పద్యము మొదలుగ ౨౧౨-వ పద్యమువఱకు ౧౫ పద్యములు ద్రోణ: ఆ. ౨. ఈ పద్యములే

శాంతి: ఆ.౧-లో ౨౭౪వ పద్యము మొదలుగ ౨౮౮వ పద్యమువఱకు ౧౫ పద్యములు. ఇట కృష్ణుఁడు: వక్త; శ్రోత ధర్మజుఁడే. కాని సమక్షమున నున్న వ్యాసునిఁ జూచి: "వీరి వచనంబుల యేనును జెప్పెద నాకర్ణింపుము" అని కృష్ణునిచేఁ బీఠిక జెప్పించి చమత్కరించినాఁడు తిక్కనమంత్రి. ఈ చరిత్రము శాంతిపర్వమున నుంటచాలదా? వ్యాసుఁడు చెప్పిన పదునైదు పద్యములను బాఠ మప్పగించినాఁడు కృష్ణుఁడు!

౧. వక్త : కృష్ణుఁడు; శ్రోత : అర్జునుఁడు.

"ఫలములయెడ బ్రహ్మార్పణ
కలనపరుండగుచుఁ గార్యకర్మము నడపఁగ
వలయుం; దత్త్వజ్ఞానము
తలకొనినం గర్మశమము తానై కలుగున్".

—భీష్మ: ఆ. ౧ - ప. ౨౧౨.

౨. వక్త : భీష్ముఁడు; శ్రోత : ధర్మజుఁడు.

"ఫలములయెడ బ్రహ్మార్పణ
.........................."

యథాక్రమముగ—శాంతి: ఆ. ౧-ప. ౬౯.

పై రెండుచోట్లను పద్య మొకఁడే. అర్జునున కాహవరంగమునఁ గృష్ణుఁ డుపదేశించిన పట్టున భీష్ముఁ డెందుండెను? ఏగతి వినెను? భావము నభిన్నముగ నూఁదవచ్చుఁగాక పద్యమే అప్పగించెనే!- ఇదెట్లు?- ఇది యొక్కచో నుంటచాలదా?

౧. వక్త : పారాశర్యుఁడు; శ్రోత : యుధిష్ఠిరుఁడు.

"పొదలుఁ దఱుఁగుటకై, పొడవొదవుఁబడుటకై, కడుం జేరుఁ బాయుటకై, జనించుఁ బొలియుటకునై, సుఖంబులఁ బొందు దుఃఖమందుటకునై- పదార్థము లెందు నధిప."

—శాంతి: ఆ. ౧-ప. ౬౦౫.

౨. వక్త: కృష్ణుఁడు; శ్రోత: అర్జునుఁడు.

"పొదలుఁ..........................
కై, కడను.......................
....సుఖంబును...
.......................లక్షణములును".

—అశ్వమేధ : ఆ. ౨ - ప. ౧౬౫.

ఇంచుక శబ్దవ్యత్యాసము. ఇదియు నప్పగింత. దీని నొక్కఁడే దగ్గింప నేమగును?— ఇట్టి వెన్నేని తోఁచువదును.

అది యట్లుండె-

కథలు: పునరుక్తులు.

* ఈకథఁ జిత్తగింపుఁడు-

మనువంశ సంభవునకు దుర్యోధనాభిధానునకు సుదర్శన పేరి బిడ్డ కన్య కలదు. అగ్నిదేవుఁ డామెను వలచి పెండ్లాడెను. ఈయాలుమగలకుఁ గొడుకు పుట్టెను. వాఁడు సుదర్శనుఁడు నాఁ బరఁగె. వీనికి ఓఘవంతుఁడు సుతుఁడు. ఈతనికి ఓఘరథుఁడు కొడుకు, ఓఘవతి

* ఇది పునరుక్తి విషయము కాదు. ధర్మశాస్త్రవిషయము. పునరుక్తి విషయము మాత్రమే వ్యాసమున నుద్దిష్టము. భా. సం.

కూఁతును జనించిరి. అనురూపవరుఁడు దుర్లభమగుట తన నాయనకు సుదర్శనునకు ఓఘవంతుఁడు నిజపుత్రికను (ఓఘవతిని) ఆలినిగఁ జేసె. ఆ దంపతులు అతిథిపూజా పరత్వమున గార్హస్థ్యము నడపుచుండిరి…………

—ఇది యానుశాసనికమందలి కథ. చూ.

[ఆ. ౧ ప. - ౮౩-౬౪.

పౌత్రినిఁ బెండ్లాడు నాచారము పూర్వముండెడి దని ఈకథ తెలుపుచున్నది. వైద్య పండితుఁడు తన "ఎపిక్ ఇండియా" (Epic India) - (ఆంగ్ల) గ్రంథమున, ఆర్యసంఘమున ఆదినుండి వివాహసంస్కారము చెందిన పరిణతిం బరామర్శించినాఁడు. త్రేతా-ద్వాపరములందలి వివాహకాండకును, నేటి వివాహతంత్రమునకును గల వ్యత్యాసముం దెలిపినాఁడు. ఏకపత్నీకత్వము, ఏకభర్తృకత్వమును, బహుపత్నీకత్వమును, బహు భర్తృకత్వమును ఆయాయి యుగములయందుఁ బరిపాటినై యుంటకు భారత - రామాయణాదులనుండి యాకరముల నుదాహరించినాఁడు; కాని పైతాత-మనుమరాండ్ర దాంపత్యము నుదాహరింపఁడు. ఈ దాంపత్యము ధర్మశాస్త్ర చోదితమా? ఇట్టి సాంగత్యములు పురాణ గాథలలో మఱెందేనిఁ జూపట్టునా? ఈ వావి ఏయుగమునఁ బ్రారబ్ధమైనది? ఇది యాచారమునకు దూరమైన కాలము నిశ్చయింప నవకాశము గలుగదా? పురాణేతిహాస పరిశోధకుల కారయఁదగినది.

రెండవది: సువర్ణష్ఠీవి కథ — ద్రోణ: ఆ. ౨-ప. ౧౮౮-౧౯౨.

వక్త: వేదవ్యాసుఁడు; శ్రోత: ధర్మనందనుఁడు. చూ. శాంతి: ఆ. ౧-ప. ౨౩౨ మొదలుగ—

ఇచట వక్త: నారదుఁడు; శ్రోత ధర్మనందనుఁడే. కృష్ణు నాదేశమున నారదుఁడు చెప్పినట్లును, "సృంజయ సూనుండయిన సువర్ణష్ఠీవి జన్మంబును, వాఁడు మృతుండయిన విధంబును వినినది యయినను సువ్యక్తంబుగా వినవలతుం జెప్పవే"యని ధర్మరాజు పునః ప్రార్థన మొనర్చినట్లును కృతిఁగూర్చినాఁడు చతురుఁడు తిక్కనమంత్రి. ఈ పునరుక్తినిఁ దొలఁగించుటచే సంవిధానము కుందుపడునా? ఇట్లే పరశురామ జన్మవృత్తాంతాదికము శాంత్యానుశాసనికములం గలదు. కథల నొక్కట సమగ్రముగఁ జేయుచోఁ బునరుక్తిదోషము తలఁగును గదా? అట్లగుట గ్రంథము నాతిదీర్ఘమగును; ప్రయోజనము నొప్పగును. నిశ్చయము ప్రాజ్ఞుల యధీనము.

— —

కవికుమారుడ!

జనమంచి కామేశ్వరరావు గారు

౧

కవికుమారుడ! కలవిహంగమ!
క్రమగానము కలసిమెరసిన
వసురసంధ్యల నార్తిరాగము
నాలపింపకురా!

౨

తేటిపాడే తేనెపాటల
పాటబాడుచు పరువులెత్తుము,
చీకురేకుల చిమ్మివేయుము,
శోకగీతుల సుప్తవీథుల
ముంచెత్తబోకుమురా!

౩

బ్రతుకులోన నె పదము లుంచుము
పదములోపల బ్రతుకు నుంచుము
బ్రతుకు పదముల సొదలు రేగిన
వేగిపోదువురా!

౪

సప్తజలధులు పొంగిపొరలుచు
ప్రళయతాండవ మాడుచుండగ
శోకజలధిని లోకమంటగ
నేల జూతువురా!

౫

వెతల బొగిలే వైరిహృదయము
కలగబారే కలికిహృదయము
వెకిలిలోకపు వెలితిదారుల
ఏడ్తు వెందులకో!

౬

కవికుమారుడ! కలికిపాటల
నాలకించుచు, నమృత లీలల
ప్రణయ కలశం బందికొనుచూ
తాండవింపుమురా!

౭

పదము లొత్తుచు నటన చేయుము
బ్రతుకు తెరువుల పాటపాడుము
మృదుమనోహర మిహిరు రేఖల
తరలి పోవుమురా!

౮

కలికికోయిల, కన్నెభ్రమరము
చికిలిగొంతుల చిలుకరింపుచు
తావకన సుధాజీవికను
పదను వెట్టునురా!

౯

హృదిని ముట్టెడి పాట పాడుము
తేటిపాటల తీయదనముల
తీరుతీయుము తీపులెత్తగ
తీగలొత్తుమురా!

౧౦

ప్రియవియోగము ప్రియకరంబగు
కాల మున్నది కడచి వేగుము
కవికుమారుడ! కడలిమిన్నులు
కలయు తలమందున్.

తెలుఁగు ముద్రాక్షర విలేఖనము

(Telugu Type writing)

సూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రి గారు

గత సంచికలో శ్రీయుత యం. యస్. వెంకయ్యగారు తెలుఁగు ముద్రాక్షరవిలేఖన ప్రకరణమును సూచించి, యిదివరలో (Type writing) అన నేమియో తెలియనివారికిని విశదమగునట్లుల యంత్రమును గూర్చియుఁ బరివర్తనకుంచికా (Shift Key) సహాయమున దాని నుపయోగించువిధమును గూర్చియు విపులముగాఁ దెల్పిరి. శ్రీయుత వెంకయ్యగారీవిషయమునఁ జేసిన వ్యాసంగము మిగులఁ బ్రశంసనీయమైనది. వారు సూచించిన ముద్రాక్షరవిధానమునందు నాకుఁ దోచిన కొన్ని సవరణల వివరించుచున్నాను.

కుంచికా ఫలకము (Key Board)

నాల్గవ చిత్రమునఁ బరివర్తనకుంచికా (Shift Key) రహితముగ Double Key Board విధానము చూపఁబడినది. ఇందెనిమిది వరుసలును ౧౨౮ కుంచికలును నుండి Yost No. 4 యంత్రముపద్ధతి ననుసరించి యున్నది. ప్రస్తుతము వాడుకనుండి (Double Key Board గల యంత్రము లంతరించుటచే యీ విధానమున నభ్యాసకునకుఁ గలుఁగు కష్టము నకు నిదర్శనము. ఎనిమిది వరుసలుగల కుంచికాఫలకమున కంటె నాల్గువరుసలుగల కుంచికాఫలక మతిసులభమని వేరుగ రుజువుచేయఁ బనిలేదు. కావున దీనిని సంపూర్తిగా వర్జింపవలసియేయున్నది. ఎట్లయిన దీనిని వాడుకలో ముందుగాఁ బెట్టగలిగినను కొలఁదికాలమున నిదియును Double Key Board గల యంత్రముల గతినిఁ బొందునను టకు సందియము లేదు.

ఆరవ చిత్రమునందలి ౪ వరుసలలోని ౬౨ కుంచికలతోడను, ఏడవచిత్రమునందలి ౫౬ కుంచికలతోడను నేకపరివర్తన కుంచికా (Shift Key) సహితముగఁ జతురంగుళీవిన్యాసము (Four Finger Method) వీలగునని వ్రాసిరి. కాని యట్లు తోచుటలేదు. జట్టనవ్రేలునకును, చిటికెనవ్రేలునకునుమాత్రము రెండేసి కుంచికలు చేర్పడవచ్చునుగాని మధ్యవ్రేళ్లకు రెంటికిని నది యసాధ్యమగును. ఎడమచేతి వ్రేళ్లకారును, కుడిచేతివ్రేళ్లకారును మొత్తము ౧౨ కుంచికలకంటె వరుస కెక్కువగా నుండుచో నభ్యాసము వీలంపడదు. కావున ద్విపరివర్తన కుంచికాయుతముగ నెనిమిదవ చిత్రమునఁ జూపిన ఫలకమే యుపయోగింప వీలగునని తోచుచున్నది. అందు ౪౨ అక్షర కుంచికలును, ౪ పరివర్తన కుంచికలును ౧ పూర్వసర్పిణీ కుంచికయును, మొత్తము ౪౭ కుంచికలమర్పఁబడినవి. ఆవసరమగునెడల మొదటి వరుసలోఁ గుడిభాగమునను, రెండవ వరుసలో నెడమభాగమునను నొక్కొక్కకుంచిక నధికముగాఁ జేర్పవచ్చును. ఇప్పుడిది Remington No. 10. యంత్రవిధమున నుండుటచేఁ జతురంగుళీ విన్యాసమున (Four Finger Method నుపయోగింపవచ్చును. కాని త్రిరంగుళీవిన్యాస (Three Finger Method) మవసరము లేదు. త్రిరంగుళీవిన్యాసముకంటె Blind System నందుఁ జతురంగుళీవిన్యాసమువలన నధికవేగము కలుఁగఁగలదు. బాలకుఁడు (Operator) కుంచికాఫలకమును (Key Board) జూడఁబనిలేకయే Type రచించునెడల నధికవేగము కుదురఁగలదు. కావున నందుల కుపయుక్తమగునట్లుల ౪౦ కుంచికలకంటె నెక్కువగాగల ఫలకము నిరుపయోగమగును. ఈకుంచికలలోని యక్షరముల నెనిమిదవ చిత్రములోని ౩, ౪ వరుసలలోఁ జూపినట్లుల నొకకుంచికలోని వ్యంజనవర్ణములయొక్క యొత్తులను దాని ప్రక్కనున్న కుంచికలో నమర్చుటకంటె వ్యంజనాక్షరమును దాని యొత్తునుగూడ నొకే కుంచికయందుంచిన యెడల నింగ్లీషు యంత్రమునందు పెద్దక్షరములును, చిన్నక్షరములును నొకేకుంచికయందున్న విధమున

నుండును. ఇట్లుండుటవలన నభ్యాసకుఁ డక్షరములకై వెతకుకొను శ్రమతగ్గును. ౬, ౭, పటములలో నీవిధమే గానుపించుచున్నది. ఈకుంచికాఫలకమున నెన్ని కుంచి కలుండవలసినదియు నిశ్చయించినపిమ్మట వానియందక్షర క్రమమును నిర్ణయింపవలసియున్నది. అందుఁ దరుచుగా వచ్చు నక్షరముల మధ్యవరుసయందును మొదటి రెండు వ్రేళ్ల క్రిందను నుండునటులను దరితరాక్షరములు వెనుకను, చివరను నుండునటులను చేర్పరచి దీనిని Universal Standard Key Board గా నిర్మింపవలసియున్నది.

విలేఖనము (Typing)

ఇంగ్లీషులిపియం దిరువది యారక్షరములే యుండుటచేతను, నందక్షరముల నొకదానిక్రిందఁగాని పైనఁగాని మరియొకదానిని వ్రాయఁ బనిలేకుండుటచేతను Type writing చాల సులభమైయున్నది. ఈ Type writing యొక్క ప్రయోజనము కేవలము సుందరమగు నక్షరరచనను బొందఁగల్గుటయేగాక చేతివ్రాఁతకంటె నతివేగముగా బనిజరుగుటయే ముఖ్యమైయుండవలయును. ఇంగ్లీషునందు నిమిషమున కిరువదిమాటలఁ జేతితో వ్రాయఁగల్గుదుము. రెండుసంవత్సరముల యభ్యాసముతో నిమిషమునకు ౪౦ నుండి ౬౦ మాటలవరకు నీయంత్రముతో వ్రాయఁగలుగుచున్నాము. అట్లే తెలుఁగు ముద్రాక్షర విలేఖనమునందును సాధ్యమగునంతవరకు చేతివ్రాతకు సమానమగు వేగమైనను గలుగుటకు యత్నింపవలసియున్నది. లిపియొక్క సులక్షణములఁ గూర్చియు కాలముహూడి రాఁగల యుపాయములఁ గూర్చియు ౧౭-౫-౧౯౨౭ తేదీ శుక్రవారమున నాంధ్రపత్రికలోఁ బ్రచురింపఁబడిన "ఆంధ్రలిపి సంస్కారము"అను వ్యాసమున వివరించి యుంటిని. శ్రీయుత వెంకయ్యగారి విధానమున నిట్టి సౌలభ్యమేమియు గాన్పించుటలేదు. ఉదాహరణము—'యు'అను నక్షరము కావలసివచ్చినపుడు ముందుగా సున్నయును పిమ్మట కొమ్ము తలకట్టును, పిమ్మట రెండుసార్లు కొమ్మును మొత్తము నాలుగు కుంచికల నుపయోగింపవలసి వచ్చుచున్నది. ఇంతియగాక గుడి ి ఎత్త్వము ె మొదలగు సంకేతముల వ్రాయుటకుఁ బూర్వవర్తినీ (Back Spacer) కుంచిక నుపయోగింపవలసివచ్చుచున్నది "పే"యను నక్షరము గావలసివచ్చినపుడు ముందుగా వ అను నక్షరమును, పూర్వవర్తినియు, ఎత్త్వమును, రెండువిధములగు దీర్ఘములను, మొత్త మైదుకుంచికలవసరమని నిరూపించిరి. ఇట్టి పద్ధతివలన విశేషముగాఁ ద్వరితగతికి భంగము కలుఁగుచున్నది. కావున మ, య, హ లకుఁ బ్రత్యేకకుంచిక యొకటి కావలయును, "యి" అను నక్షరమునకు గుడియు ననవసరమే.

స్వరవర్ణసంకేతములగు గుడి ి ఎత్త్వము ె మొదలగువానికిఁ బూర్వస్థల దర్శినీసహాయమునఁ బూర్వాక్షరములపైఁ బడునట్లును, వ్యంజనాక్షరసంకేతములను ్య, ్ర, ట, ణ, మొదలగు వానినవసరమగునపుడు పూర్వాక్షరములక్రిందఁ బడునట్లును జేయవచ్చు ననుచున్నారు. ఒక్కొక్క Type Bar నకు రెండు లేక మూడక్షరము లున్నను తడవ కందొక యక్షరము మాత్రమే ముద్రితముకాఁగలదు. వాహనము (Carriage) నందు స్తంభిని (Roller) గుండ్రము (Cylind ical) గా నుండుటచే దానిపై Type Bar చివరనొక ప్రదేశము మాత్రమే తాఁకఁగలదు. పరివర్తనకుంచిక (Shift Key) నుపయోగించినపుడు స్తంభినిపైకిఁబోవుటచే Type Bar చివరనుండు మరియొక యక్షరము దానికిఁ దాఁకుచున్నది. ఇట్లు పరివర్తన కుంచిక నుపయోగించినపుడైన నక్షరములు బంతికిఁ గ్రిందను పైనను పడక యొకే వరుసలోఁ బడుచున్నవి. "ఈవిధ్యాము పతితము అక్షరములతో సమానముగనే కనుపించుచున్నది గాని బంతినుండి విశేషముపైగాఁ నుండుటలేదు. అక్షరములక్రిందుగా సన్ననిగీతను మాత్రము వ్రాయఁగలుఁగుచున్నాము. అటిస్థితిలో ి, ె మొదలగు సంకేతము లక్షరములకుఁ బైగను, ్య, ్ర, మొదలగు వ్యంజనవర్ణము లక్షరముల క్రిందుగను వ్రాయునట్లు కుదురుట బహుకష్టమని తోచుచున్నది. ౕ, ౖ మొదలగు సంకేతములు బంతినుండి కొంచెము క్రిందుగా నుండి తత్పూర్వాక్షరమునకుఁ బ్రక్క నున్నటుల గాన్పించినను ట, ఉ, ణ మొదలగు నక్షరములుమాత్ర మవసరమగునపుడు పూర్వాక్షరము

నకుఁ గ్రిందుగనే వ్రాయఁదగి యున్నవి గదా! ఇంతియు గాక "వాక్స్వాతంత్ర్యము" మొదలగుపదములందు నొక యక్షరముక్రింద రెండక్షరములు వ్రాయవలసివచ్చినపుడీ క్లిష్టత యధికమగుచున్నది. కాని యక్షరము లన్నియు నచ్చునందలి English body యక్షరముల ప్రమాణమునఁ జిన్నవిగానుండి స్తంభిని (Roller) సామాన్య ప్రమాణముకంటె నెక్కువలావుగా నున్నయెడల నీ ప్రక్రియ సాధ్యమగునేమో విచారింపవలసియున్నది.

క్రారవడి, చేయక్షరముక్రిందనైన వ్రాయవలసి వచ్చినపుడు ముందుగానీ క్రారవడిని వ్రాసి పిమ్మట నా యక్షరమును వ్రాయవలసివచ్చుచున్నది. ఇది యాభ్యాసమునకు విపరీతచర్య యగుటచే విలేఖకున కీవిషయమునఁ బొరపాటు కలుగక మానదు. కావున క్రారవడిని సంపూర్తిగా ‿ నిట్టి యాకారమున నక్షరము క్రిందుగా వ్రాయుటకై యుపయోగించునట్లు చేయవలసియున్నది.

పూర్వస్థలదర్శిని (Back spacer)

ఈపూర్వస్థలదర్శినినిగూర్చి ముందుగాఁ గొంత చెప్పవలసి యున్నది. ఏకుంచిక Key నైన నొక్కినపుడు వాహనము (Carriage) తనంతటనే కుడినుండి యెడమ కొక డిగ్రీ జరుగును. ఇందులకై మనము ప్రత్యేకముగాఁ జేయవలసిన ప్రయత్నము లేదు. యంత్రమునకు నెడమ పార్శ్వమున వెనుకనున్న ప్రధానధనువు (Main spring) వాహనము నెడమవైపున కెప్పుడును లాగుచుండుటదీనికిఁ గారణము. కాని పూర్వస్థలదర్శి నీ కుంచికను నొక్కినపుడు వాహనము వెనుకకు రావలసియుండుటచే వాహనము బరువునేగాక ప్రధానధనువుయొక్క శక్తినిగూడ వెనుకకు లాగగలిగినంత బలమును వినియోగింపవలసి యున్నది. కావున నిదియు నొక కుంచికాకారమునఁ గాన్పించినను దీని నుపయోగించుట యితర కుంచికల నుపయోగించుటవలె సులభమైనకార్యముకాదు. ఈకారణముననే ఈపూర్వస్థలదర్శిని బహుశీఘ్రముగాఁ జెడిపోవుట చాల యంత్రములలోఁ జూచుచున్నాము. అట్టి పూర్వస్థలదర్శినితో మనకుఁ బ్రతియక్షరమునకును బని వచ్చుటచే గల్గు క్లేశ మత్యధికము. ఇట్లు ప్రతియక్షరము నందును వెనుకకుఁ బోవలసివచ్చుటచే త్వరితగతికి విశేషముగా భంగము గలుగుచున్నదని వేర చెప్పఁబనిలేదు.

పూర్వస్థలదర్శిని నుపయోగింపకయే వాహనము పూర్వస్థలమునకుఁ బోగలుగునుపాయము కలిగిన దను వదంతియే నిశ్చయమైనయెడల శ్రీయుత వెంకయ్యగారనినట్లు లిక శ్రమయే లేదు. కాని యంతవరకు నిట్టిపరిస్థితిలో నిర్మింపఁ బడుయంత్రము Pocket printing set అనఁబడు విధానమునకంటె నేమాత్రము సహాయకారి కాఁజాలదు.

ఈపూర్వస్థలదర్శినీ వినియోగమును తగ్గించుట కుపాయముఁ జెప్పుచున్నాను. ా, ౧, ు, ూ మొదలగు వ్యంజనాక్షరముల కుంచికల నొత్తినపుడు వాహనము (Carrige) కదలకయుండి ~, —, ° మొదలగు స్వరవర్ణసంకేతముల కుంచికలొత్తిన పిమ్మట వాహనము కదలునెడల నీపూర్వస్థలదర్శిని నుపయోగింపవలసిన శ్రమ తగ్గఁగలదు. ఇందులకై యంత్రనిర్మాణమునఁ జేయవలసిన విశేషమును వివరించుచున్నాను. ఏకుంచికనైన (Key) నొక్కినపుడు దాని Key lever అడుగునకుఁ బోయి Key levers క్రిందుగానుండు ప్రధాన శలాక (Universal-bar)ను నొక్కుచున్నది. ప్రధాన శలాకకును (Rocker-Mechanism) నకును గల సంబంధముచే వాహనము(Carriage) కదలుచున్నది. ఈప్రధాన శలాక (Universal-bar) హ్రస్వముగానుండి కొన్ని యక్షరముల Key Lever నకుమాత్రమే సంబంధము కలదైనయెడల దానిసంబంధము లేక, కుడియెడమ లందుండు Levers యొక్క కుంచికల (Keys) నొక్కినపు డక్షరములుమాత్రము ముద్రితములగును గాని వాహనము కదలకుండును. ఇట్టి యేర్పాటును జేయించిన యెడలఁ గొన్ని కుంచికల ఫలకమునుండి తగ్గింపఁ బ్రయత్నము చేయవచ్చును.

N. B. తలకట్టును దీర్ఘమునుగూడ పూర్వరూపమునే యుండవచ్చును. ఒత్తులుగా నుపయోగించు వ్యంజనవర్ణములకుఁ జైభాగమున నాగరియక్షరముల వలె (ష, న, ళ, ర) గీతలుండఁ బనిలేదు. స్వరవర్ణ సంకేతములగు ~, —, °, మొదలగువాని వ్యంజనవర్ణములపై వ్రాయఁగలుగునపుడీ వ్యంజనవర్ణములపై నట్టి గీతలుండ నవసరము లేదు. ఆకారసంకేతమగు — దీర్ఘము మాత్ర మితరస్వర సంకేతములకంటె దీర్ఘముగా నుండవలసివచ్చును. ఇట్లు సాధ్యమగునట్టి సవరణలఁ జేసి ప్రస్తుతపు లిపితో సమానముగా నుండునట్లు చేయవచ్చును.

ఆంధ్రకవుల ప్రతిభ

హరి రాధాకృష్ణమూర్తి గారు

౧. వేములవాడ భీమకవి

బంగారుపాలకీ ఎక్కి యిరువంకల సేవకులు దివిటీలు వేయ గ్రామాంతరమగుగు భీమకవి దివ్వెవెలుఁగునఁ గోఁతఁబడి కాలిదివ్వెయైన లేనివాని బ్రతుకు నిరర్థకమని వాపోవు కళింగగంగును జూచి జాలి నొంది 'నీ వెవ్వర వేయా' రని అడుగ కళింగగంగు —

ఏనొకవ్యక్తి నంతక మహీశుని బోలికి నేగలేక చిం
తానివహంబు నొక్కయెడ దాఁచి పరాన్నము కన్న నన్యముల్
బోనముఁ గాన కీవిధిని బొక్కుచు నీయది పుణ్యమంచు క
న్నానిన వారినెల్ల నడియాసను గొల్చెడివాఁడ పుణ్యుఁడా!

ఊరను జెప్ప నేల విబుధోత్తమ, అన్నిట నిండియుండు నా,
రారయ వంశమా ఘనఘనాశ్రితకోటికి సేవ, యింక నా
పే రడుగం దలంచిన వివేకము గా దది దెల్ప; ఒండెడల్
వైరిహృదంతరంబుల నివాసము గాంచినదంచుఁ దెల్పెదల్.

'ఇన్ని గల్గియు నీ విట్లు లేల కన్న - వారికాళ్లను దీసతఁ బట్టుకొనఁగ'
అని యడిగ దేని వినవొ పూర్వార్జితంబు - లైనకర్మల యోగంబు లనెడుమాట.

అది వేదాంతము; దానికన్నఁ గలదయ్యా, చిత్రచారిత్ర వే
ఱుదితార్కుండన నొప్పు భీమకవి నా యోగీంద్రుఁ డొక్కండు తా
విదితుండై సకలప్రపంచమున పృథ్వీభోజులల్ చేతిలోఁ
బొదువ న్నేర్చిన వాఁడు విందువె మహాపూజ్యుండు ముప్పేడులల్.

రాజులనెల్ల పూనిక తరాజులఁ జేసెడి శక్తియుక్తుఁ డా
తేజము చూచినన్ మనసు దిగ్భ్రమఁ జెందక నిల్వఁజాల దు
ర్తేజిత మామహామహుని దీక్షితి గర్వితమోహరార్థ మం
చీజను లాడుకొందు రది యేల వృథాయగు నో మహోదయా!

తగుబాల్యమునను విద్యాగంధ మింతేని, అలవడకున్న తానాటలందు
తిరుగుచు తోడిబాలురహేళనములను విసువెత్తి తనతండ్రి వెదకుకొనుచు
భీమేశు నిష్ఠ సంప్రీతునిఁ జేయ నాతండును మెచ్చి యాదరముతోడ
లింగంబు వెలువడి లీలావతారుఁడై మెన్నన్నోవరముల నెసకమెసఁగ
నొసఁగ నొకటఁ దాను నుడివిన యదియెల్ల - ప్రాప్తమౌనటన్న వరము నంది
సాటిభాషల నెకసక్కెంబులాడిన - హరుని ప్రియతనూజుఁ డనఘు, అతఁడు.

శంభువరప్రసాదమున జన్మము నొందుటచేతనేమొ తా
దంభముఁ జూపి భూపతుల ధార్ష్ట్యము కోర్చి సభాంతరంబునన్
స్తంభము మల్లెపాలగను సాలను స్తంభముగాఁగఁ జేసె; నీ
కుంభిని అట్టివాక్పటిమ కోరినఁ గల్గునె యెట్టివానికిన్?

నన్నయ బోలుసత్కవి అనశ్వరమై తనరార భారతం బు
న్నవిధాన ఆంధ్రమున నొప్పగురీతిని వ్రాయఁ బూన తా
విన్నదినంబు నాఁటికిని పెట్టినపాదము లట్లె యుండఁగా
మన్ననఁ జేయ నాకవి సమాధికి లోనమొనంట విందువే.

ఈమహితాత్ముఁ డొక్కతరి యే నొకచో వసియించువేళ నా
ధామము కేగుదెంచి పెడదారిని నాకొఱ కంప వారి వి
ద్యామహనీయతన్ సుకవితైక్ష్ణ్యము గానఁగలేక యేమొ మా
రాముని జేసినాఁట తిరంబగు సంపద వాసిపోవఁగా.

శితికంఠుండనఁజాలు వైరినయినన్ చేకూరఁగా లెక్కచే
సితినా యొక్కఁడనైన ఆతనివిధిన్ చేజాఁచఁగా నయ్యొ నా
అతులైశ్వర్యము దూల ఎంతవ్యథ? ఆహా, చెప్ప నోరాడ దీ
బ్రతుకే నైచ్యము దోఁచె మృత్యువును సంప్రాప్తింప దో పుణ్యుఁడా!

ఏమని విన్నవింతు విబుధేశ్వర, రాజుల సర్వసంపదల్
భూములు సైన్యముల్ సుకవిశాపము పొందికచేత నైజమౌ
గోమును బాయుఁ గావునను కోవిదుఁడైన నృపాలశేఖరుం
డామహనీయుకోపమున కందనియట్లు మెలంగఁగావలెన్.

రాజు లనంగ నేల భువి రాజ్య మొకించుక గల్గినంత నే
రాజులు రాజులంచన పరాక్రమ మెంతయుఁ జూపి దేవతా
తేజము మీరఁగొన్న కవిధీరులు గాక ధరాధినాథులా
రాజులు రాజులే సుకవిరాజులు రాజులు గాక నెన్నఁగాన్.

భీమకవి

రాజు మా కగు దైవంబు, రాజుకన్న - దైవమే లేఁడనుచు నమ్ము ధర్మపరుల
ఏడిపించెడి సజ్జపురీశులైన - రంగులా మీారు ఖిన్నుఁ జూడఁదంటి మరల.

కళింగగంగు (భీమకవిని గురించి)

తప్పొనరించినాను దయ దాసుని మన్ననఁ జేయకున్న నా
కొప్పినది క్కేవండు? దయ నోముము భీమకవీంద్ర, మెన్నడుం
దప్ప కవీంద్రుపల్కులను తథ్యము నీ విఁకఁ బ్రోవకున్న నా
గష్టము మంట నీవె అట కాలునిసన్నిధినే సుఖంచెదన్.

భీమకవి (కరుణించి)

కవిసత్వం బెఱుఁగంగఁ గంటి వికఁ బ్రీక న్నీకు దుస్సాధ్యహా
భవ ముస్నే అలపౌర్ణిమాస్య చనఁగా ప్రాప్తించు పష్ఠాహమం
దు వరంబుంబలె నీదురాజ్యమును సంతోషంబుగాఁ బుచ్చుకొం
దవినాభావము మేలు రాజులకు విద్యాపూజితశ్రేణితోన్.

——

మా చం దా దా రు ల కు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందాదారు' సంఖ్య వ్రాయువలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము చందాదారుసంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముం దున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౨-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

—మేనేజరు, 'భా ర తి.'

మృతకవులకు లేఖలు

౧. అల్లసాని పెద్దన్న

కొల్లూరు ధర్మరాయ కవి, బి. ఏ.

తాతగారూ!

నమస్తే—

మీ పేర ఉత్తరం వ్రాస్తే భారతి మీకందజేస్తుందనే నమ్మకంచేత వ్రాస్తున్నాను. మీకు తీరికవుంటే తప్పకుండా చదువుతారనే నా ఆశయం.

మీరు ఆంధ్రదేశం విడిచి వెళ్లినతర్వాతయెన్ని మార్పులు జరిగే యనుకున్నారు? మీ మనుచరిత్ర ఒక మనిషైనా రాసుకోలేదుకదా! ఆ రణాలకి భేషైన అచ్చుప్రతి ఉపోద్ఘాతంతోకూడా దొరుకుతూంది; పుస్తకం సగం, తప్పొప్పుల తడక మరొక సగం, చదవటానికి ఓపికలేని ధనికులు కొనుక్కోదగినవి. టీకతోకూడా అచ్చువేసేరు కొందరు. మొత్తాన్ని మీనాటికంటె నేడు మీ గ్రంథం సర్వజన సులభం అయిపోయింది. టీక, మొట్టమొదట బ్రౌనుదొరగారు జూలూరి అప్పయ్య పండితులుచేత వ్రాయించేరు. అతనెంత రసజ్ఞుడనుకున్నారు, ఆ దొరగారు? ఆయన చెప్పేరో, లేక అప్పయ్యపండితుల స్వబుద్ధియో, చెప్పలేం కాని, పరిశుభ్రమైన వ్యావహారిక భాషలో తాత్పర్యం సుబోధమయేటట్టుంది ఆటీక. "తురీయాశ్వాసము" అనకుండా "నాలుగో ఆశ్వాసం" అనే వ్రాసేరు. దరిమిలాను వ్రాసిన టీకలలో అమరంనుంచి, యితర సంస్కృత నిఘంటువులనుంచి ప్రయోగాలు కురిపిస్తూ రసపుష్టికి తోడ్పడని పండితవాసననే వెదజల్లేరు భాష్యకారులు. పామరులు మీ గ్రంథం బోధపర్చుకుందికి యీ గ్లేజుకాగితాలమీద అచ్చైన టీకలు యేమీ సహాయభూతంగా లేవు. ఏమైతే నేం? చూడని హిమాలయపర్వతాన్ని జనులెందరు మెచ్చుకోలేదు? మీ గ్రంథాన్నీ అంతే.

ఇక, పరిశోధకాగ్రగణ్యులు మీ మనుచరిత్రగురించి యెంత కొట్టుకున్నారనుకున్నారు! "కుతప" కాలం గురిచి కుండలాల పండితుల గ్రుద్దులాట యిప్పటికింకా ప్రతిధ్వనిస్తూంది. అది అంతా మీ కావ్యంలో (Unity of time) కాల సంయమనం సుష్ఠుపరచటానికి! మానాటిలఘుబుద్ధులకి మీరేం జేస్తారు? ఆ చలువమల మీదకి ప్రవరుడుతో కూడా వెళ్లి వ్రాలిన పిమ్మట, కాలచక్రానికి లొంగుతుందా, మీ సృష్టి? పాదలేపనం యిచ్చినవాడు ప్రపంచాతీతుడైన పరమసిద్ధుడు-బయలుదేరినవాడు గార్హస్థ్యనిత్యకర్మలో గుడుగుడుకుంచము లాడుతూ సృష్టివిలోకనంకోసాన్ని రెక్కలు కట్టుకొన్న ఉత్కంఠగల "తరుణాగ్నిహోత్రి"— స్వప్నసీమవలె పొడసూపినది అంబరచుంబియైన హిమవచ్ఛిఖరి!

అట్టి అమరసన్నివేశము పరిమిత కాలవిభాగ సూచిత్రమైన యామగణనమునకు లొంగదీయుటకై విశ్వప్రయత్నం చేసేరు. ప్రవరుడు తరఘన గంటలవెంబడి డైరీ వ్రాసేరు కొందరు. విశ్వమోహనమైన మీ స్వప్నయాత్రకి రైల్వే గైడ్ మానదండంగా జేసి మట్టిలో గలిపేరు!

మీ కాలికి గండపెండేరం తొడిగిన అపర భోజుడికి ఈ సంశయాలు పొడగట్టలేదూ? లేదనుకుంటాను. ఆ విశ్వసౌందర్య పిపాసువునకు తలదిమ్ము కలిగించే దివ్య మధుపాత్ర ప్రసాదం చేసు మీరు. ప్రవరుడుతోపాటు రాయలు కూడా మీ అద్దాలలో శిశువైపోయేడు! లేకుంటే ఆ ప్రభువుకి మీరంటే యెందుకుంటుంది అంత మోహం? — కానీ — తాతగారూ! నేటి శిథిలమైపోయిన హంపీ సౌభాగ్యం చూస్తే నేమాగుండెలు బరువై మునలి శౌర్యంతో రక్తం వేడి యెక్కుతుంది కదా, ఆనాడు ఆ రామరాజ్యంలో జీవిస్తూ, పోట్నూరుదాక రాజ్యదండం సాగించిన చక్రవర్తిహస్తం మీ పల్లకీ యెత్తిననాడు, ఆ అవ్యయానందంతో మీకు గుండెలు విచ్చిపోలేదూ! ఎలాగు బ్రతికున్నారండీ "జీవచ్ఛవం"లాగు, అలాంటి ప్రభువు గతించిన పిమ్మట? వాంఛలన్నీ తీర్చటానికి కంకణం కట్టుగున్న ప్రభువున్నప్పుడు మరి మీకు జీవితంలో మధురిమ యెక్కడిది? అంతటి అవ్యయమైన తృప్తిచేత నే మరొక కావ్యం మీరు వ్రాసి ఉండరు. ఏవేనా వ్రాసినవి ఉన్నప్పటికీ, భద్రగజం మీదికి తాజా చేయూత యివ్వకమునుపే వ్రాసేరని నానమ్మకం. విశ్వకర్త సృష్టి కంతటికీ హిమాలయం మాత్రం ఒక్కటే! దానికి తలమానికం లాగు కావ్యసృష్టిలో ఒక్కతెయే వరూథిని! తాజమహాలు నిర్మించిన శిల్పి తన తనువులోని కళ అంతా ధారపోసిన పిమ్మట మరి జీవించి ఉండడు. తాజమహాలు మాత్రం అతని కర్తికాంత చేతి ముకురం.

తాతగారూ! మీ కావ్యాన్ని lyric అని కొందరు pastoral అని కొందరు అంటున్నారు. కాని అది Epic అని నా అభిప్రాయం. అయోనిజము, అమానుషము, అయిన సన్నివేశమును చిత్రించే కావ్యమేదైనా Epic అనిపించుకుంటుంది. అందలి పాత్రములన్నిటిని దైవికమైన ఒక తేజస్సు ఆవరించి వుంటుంది. ప్రవరుని పరస్త్రీపరాఙ్ముఖత్వము అతనియందలి సామాన్య మానవధర్మాన్ని అపహరించింది. వరూథిని "మరున్నారీ శిరోరత్నము." నేల కాలుబెట్టు మానవజాతికాదు. అమె ప్రేమ పిపాసాశాంతికై కావిదోవతిదాల్చిన యా శ్రోత్రియుణ్ణి అర్థించింది అపరాని సముద్ర తరంగము కదపరాని కారుర్రాతిని కౌగిలించింది. అట్టి లోకోత్తర సన్నివేశమునకు తావెక్కడ? మంటికి దూరమై మింటికి చేరువైన శీతశైలంమీద. ఇంతకన్న Epic అనిపించుకుందికి కావలసిన దేమిటి?

ఒక్కొక్కపరి మీరు ఎవరెస్టుశిఖరంమీద కూర్చుని దివ్యలేఖినితో మీ కావ్యం చిత్రించేరేమో అనిపిస్తూవుంటుంది. ఏదండీ మీ సాయంసమయ వర్ణన:— "శ్రేణుల్ గట్టి నభోంతరాళమున బర్వెన్ పక్షులు" — అల్లదిగో

అని ఆ శిఖరంనుండి సూటిగా గంటంతో చూపించి వ్రాసేరనుకుంటాను ఆవాక్యం. "ఉష్ణాంశుపాషాణవ్రాతము కోష్ణమయ్యె"— సూర్యకాంతపురాళ్ల నులివెచ్చదనపు అనుభవం మీకు సమీపమే అయివుంటుంది. "మృగతృష్ణావార్ధు లింకెన్" — రాజపుత్రస్థానపు టిసుక తిన్నెలపై పలచబారుచున్న గాడ్పుపొగలు మీదృష్టి నాకర్షించి వుంటాయి. "జపాశోణంబయ్యె పతంగబింబము"—తన నీరసించిన ప్రచండతతో అస్తంగతుడౌతూన్న సూర్యుడు మీ లేఖినిని తనవైపు మరల్చికొన్నాడు. "దిశాస్తోమంబు శోభాదరిద్రాణం బయ్యె" — అంతకన్న మరేముంది? దివాకరు డస్తమించిన పిదప హిమాలయాన్నత్యంకూడా చీకటి కాటుకలో మాయమవుతుంది. అప్పుడు మీ దృష్టి చెంతనున్న మానస సరస్సుమీద వ్రాలివుంటుంది; "సరోజషండములు నిద్రాణంబులయ్యె" నన్నారు. ఇంత వర్ణనలోను మానవమైన ప్రవృత్తి ఎక్కడా కనిపించదు.

ఒక్కొక్కచోట మీరు పద్యాలతో పంచభూతాల్ని యిచ్చవచ్చిన త్రిప్పుకున్నా రనిపిస్తూ వుంటుంది.

"మృగమదసౌరభ విభవ
ద్విగుణీకృత సారసాంద్ర వీటీగంధ
స్థగితేతర పరిమళమై"

అని మీరు వర్ణించినమారుతం ఆపద్యంలో చరణాలకంటెను బరువెక్కి అలసగమనం పొందినట్లు తోస్తుంది. తరువాత,

"మగువపోలుపు దెలుపునొక్కమారుత
మొలసెన్"

ప్రవరుణ్ణి సోకిన ఆ లేతగాలి, వీవనతో విసిరినట్లు వచ్చింది ఆ నాలుగోచరణంలో. త్రిమాత్రాగణాలు నాలుగోపాదంలో వెయ్యాలని మీకు తోచిందో, లేక ఆ మరుత్కిశోరమే అలాగు ఒగ్గులు తీర్చిందో మీ పద్యానికి!

ఆ ప్రవరుడు వరూథిని ఉన్న కెలనకు చేరబోతూండగానే, మీరు ప్రబంధసీమ విడిచి నాట్యరంగంలో తెర వెనుకకు చేరేరు; లేక మీరే ప్రవరుడై యుంటారు! "చేరఁబోయి కనియెన్ విద్యుల్లతా విగ్రహన్"— మీరు సృజించిన వరూథిని మొదటి చూపునకు మీకే మెరపుతీవలాగు మిరుమిట్లు గొలిపింది. "శతపత్రేక్షణ"—అక్కడ, ప్రవరుడిలోనుండి ఆమె నేత్రములలోకి దృష్టి సారించినది మీరే. ప్రవరునిలో యిమిడిన మీ ఆత్మకళ పట్టజాలక వరూథినిలో ప్రవేశించి యుండనోపును; ఆమె మొగము చాటునకు త్రిప్పుకుంది. "చంచరీకచికు"రాలు మబ్బ గ్రమ్మినట్లు తోచేయి. వరూథిని తన కట్టెదుట చూపించిన శృంగారపుంజమును ఒక్కసారి కబళించేలాగు గిరుక్కున మరలి చూసింది కాబోలు, ఆమె "చంద్రాస్య" మప్పుడు కవి హృదయానికి వెన్నెల యిచ్చింది; ప్రవరుని కర్కశతేజస్సు ముందట మాత్రం అవనతమైంది. "చక్రస్తనిన్ నతనాభిన్ నవలాన్" అంటూ పరిపూర్ణమైన అవలోకనం ప్రాప్తించింది అప్పుడు. కాని యింత వరకూ ఆమె సౌందర్యచ్ఛాయ

స్వప్న సీమలోవలె మిమ్మల్ని మై మరపించింది; ఆమె యేజాతిస్త్రీయో తెలుసుకోవలసిన అవసరం మీకు కలుగలేదు. ఒకానొక మరు న్నారీశిరోరత్నమని హిమవన్నగ పరిసరమే మీ చెవిలో చెప్పివుంటుంది!

మానవుడగు ప్రవరునిపై ప్రథమ దృష్టి పాతముతో మరులుగొన్న మరుత్కాంతను, భావశకలం వలె బయలున పరుగెత్తు ఆడుబిడ్డను, వ్యోమమునుండి ఎంత మనోహరంగా అవ్యక్తంగా కరకు నేలకు దింపేరు? పాదము నేలకు "చూచి"నంతనే మెట్టింది. అమరత్వం నిరసించి రెక్కలు ముడుచుకుని నేలవ్రాలింది. లేకుంటే కటకముల ఝుళం ఝుళధ్వని యెట్లా వినిపిస్తుంది? ఆనిస్వనంలో ఆమెహృదయమందలి తత్తరపాటుకూడా ప్రతిధ్వనించింది. దరినెవ్వరూ చెలులు లేరు; సిగ్గు నటించడానికైనా ఆలంబన మేమీ లేదన్నమాట! శ్రోత్రియహృదయంవలె మృత్యుశైత్యం వహించిన ఆమంచు బండలపై "ఎంతలేసి కన్నులున్న" అని మిషాంగనకైనను అట్టి పరిస్థితులలో తెరువేదీ! రాయలవారికైనా తగిన సలహా చెప్పే శక్తి వుండునా? అరదు రాజేకాని మంత్రి కాడే? కవితా పితామహా, "ప్రాచీనయొక్క పోకనును బోదియ" నక్కడ సృష్టించిన మీ రసజ్ఞతకు ఆంధ్రలోకం కాదు, సర్వకళా ప్రపంచం మీకు దాసోహమన్నాది! "పోక" చెట్టు; అబ్బే, చెట్టూకాదూ-నునుబోదియ! బలే, యేమ్రిపతిసీర! ఎంత నిగూఢచ్ఛాయ! అందులో పుష్పవతి; సెబాసు, తాతగారూ! సౌకుమార్యములో ఎంతే భావగాంభీర్యం? రాయలు తన సర్వస్వ మిచ్చివేసి యడవులు పట్టిపోయినను, ఆపద్య మొక్కటిమాత్రం జపిస్తూ సంతుష్టుడై యుండునేమో?—

తాతగారూ! ఇంతకూ, మీ జీవితకాలంలో మీరుపొందిన సన్మానానికి కారణం గ్రహించడమే మా నాటి వారి అభీష్టం. ఇట్టి మనోహర దృశాలు ప్రదర్శించిన మీ కళా చాతురికి మానమస్సుతప్ప వేరేమి కాన్కనీయగలము?

ఒక్కవిషయం విన్నవించి ముగిస్తున్నాను. మీ వరూథినికి వన్నె పెట్టిన వారు నేడొకరున్నారు.

"——శీతా చలోన్నత
శృంగవీథులపై వరూథిని
నగ్నతకు నొకమంచు తెలివసనంబు" కట్టినా డతడు. తనహృదయ సర్వస్వమును దోసిట నందిచ్చిన వరూథినిని "అంసద్వయమంటి" ప్రవరుడు త్రోసినాడు. "కలంచునే సతులమాయల్ ధీరచిత్తంబులన్" అనిఅతడికి compliment ఇచ్చేరు మీరు! కాని వరూథిని యేమి మాయలాడితనం ప్రదర్శించింది? ఆమె ప్రేమతో తన సర్వస్వం పరిత్యజించిందే. "అనిమేష స్థితి, అస్వేదతా వృత్తి, బోధకళ" త్యజించి "చిత్తరపుమాపు, నవస్వేదసమృద్ధి, మోహావిభ్రాంతి" —సామాన్యమానుషత్వం అభిలషించిందే! ఒడిలో విగతజీవుడగు నాథుని పెట్టుకొని క్లియోపాట్రా రోదసీకుహరము

బద్ధలగునట్లు పలికిన పలుకేమిటి? "No more an empress, but a mere woman!" కాని సర్వము సమాప్తమై, ప్రణయానుబంధము కడపటిసారి బిగిసిపోవునపుడు, ఆ చక్రవర్తినియందు శ్రీరక్తము ఉడుకెత్తి, ఆమెకొక Epic grandeur ఆవేశించింది :—

"Give me my robe, put on my crown; I have
Immortal longings in me ....
I am fire and air; my other elements
I give to baser life."

తిరస్కృతమైన వరూథిని మనఃప్రవృత్తి యింతకు కోటిరెట్లు కల్లోలమై ఉంటుంది. అదియే మా దీక్షితులుగారు ప్రదర్శించినది. ఆయన వరూథినిని యేం చేసిం దనుకున్నారు? మీ వరూథిని లాగు మాయాప్రవరుడు చేతుల్లో చిక్కిపోయి, మృషానురక్తికి మోసగిల్లలేదు. వీణెతంత్రులు తెగునట్లు ఘల్లున మ్రోగించి "మానవు లెంత కఠినహృదయులు" అని పాలబాటలో మార్మ్రోగునట్లాక్రోశించింది. ఆ వాక్యముతో ఆమె మరుత్తత్వము పునరుజ్జీవించింది. హృదయము మాత్రం వీణెతంత్రులతోపాటు భగ్నమైపోయింది. గీర్వాణవధూటి గిరవాటువైచిన శిథిలహృదయమే మా దీక్షితులుగారు ఆంధ్రలోకమునకు ప్రసాదించేరు. * * * *

నేటికాలంలో మీరు జీవించివుంటే, మనుచరిత్ర అట్లాగే వ్రాతురని నానమ్మకం. కాని కావ్యనామంలోని మీ ఉద్దిష్టార్థం మృగ్యమవుతుంది. స్వారోచిషమనుసంభవం అసంభవమవుతుంది. * * *

తాతగారూ! ఇంతకూ మీ త్రొక్కిన మార్గం మాకు ఉపాదేయం. అందుచేతనే వ్రాసిన విషయం ఇంత దవ్వు పెరిగింది.

చిత్తగించండి— నమస్కారం—

...........—

మా వ్యాసకర్తలకు

వ్యాసములు చిన్న సైజు కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరములతో బంతులు దూరదూరముగా, దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను తప్పులు లేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి.

సంపాదకుడు, 'భారతి'.

ఎవ్వడను నేను

సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

ఎవ్వడను నేను? ఎందుండి యిచటి కేగ
నుంటి? నా కిల ప్రారంభ మున్న దొక్కొ-
తుదియు గలదొక్కొ-? కలిగినన్ విదితముగను
నాకు తెలియంగ రాదేల? నవ్యమైన
మానవ నదీప్రవాహ సంభవ్యమైన
బుద్బుదంబును కాబోలు? పూర్ణముగను
పొంగి, తిరుగాడి, వింతలౌ రంగు లీని
తుదకు బ్రద్దలు కానుంటి—తుచ్ఛముగను!-
చాలు, కాదది—యెట్టులైన, జడత వీడి
శక్తిమంతుండ నగుచు నే చావ్వ నుందు?—
మూడో, నాలుగో, యైదో, ముఖ్యశక్తు
లన్నియును చేర "నే" నయ్యె—నంతమునను
శక్తు లన్నియు భిన్నమై చావుఁ దెచ్చు!—
కాని, శక్తులసంయోగమున నె "యేను"
నిలుతు ననుకొన్న,—నాకును, ఇలను తక్కు-
జంతువులకును గలభేద మెంత లేదు?—

ఆవిభేదంబె నాదురహస్య మగును!
ఆరహస్యంబు నాదు దేహంబు దాటి,
శక్తు లన్నిటి దాటి, భూస్థలిని దాటి,
వాయువును దాటి, గగనసత్పథము దాటి,
తిరముగ వెలుంగు భాను నతిక్రమించి,
కాలమును దాటి, కాలచక్రమును దాటి,
ఇట్టిరూపంబు, పరిమాణ, మిట్టివర్ణ
మిట్టికాంతి యటంచు నెప్పట్టునైన
నూహకు లభింపకుండ దురూహ్యమగును!—
ఎవ్వడను నేను? ఏమొ, నాకేమి తెలియు?
నూహకు నతీతమగు దాని నూహయందు
బట్టవచ్చునె? —చేయున దెట్టి దికను,
మస్తకము వంచి, మామకహస్త యుగము
నెత్తి, వందన మొనరించు టేను కాక? —

రవీంద్ర కవిసార్వభౌముడు

కడచిన నెలలో సప్తతిపూర్తి మహోత్సవము జరిగినది. (మా. కల.)

శ్రీ ఏ. రంగస్వామయ్యంగారు
హిందూ పత్రికా సంపాదకులు.

'మాలి.'

మహాభారతము-౧

కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారు

మహాభారత మత్యుత్కృష్టగ్రంథ మని హిందువుల యభిప్రాయము. హిందువులే కాదు, ఖండాంతరవాసులుగూడ నట్లే యభిప్రాయపడిరి. నిజమున కంటే. నానావిధధర్మములు, నీతులు, రాజనీతులు, మానవజీవితములు, రాజకీయవిషయములు మొదలగునవి, మానవజీవితమునకుఁ గావలసినవి, యందు వివరింపఁబడినవి. అది కేవలము ధర్మాదిబోధకమే కాక యత్యుత్తమ క్షత్రియవంశజాతులగు కురుపాండవచరిత్రమును జెప్పుటచేఁ జదువరులకు శాస్త్రాదులందువలె విసుఁగు పుట్టింపక యాసక్తిని హెచ్చించు. ఈమహాగ్రంథమును పెక్కురు పండితులు విమర్శించినారు. భారతము మహోత్కృష్ట గ్రంథము కావుననే పండితుల మనస్సుల నాకర్షించి విమర్శనార్హ మయినది.

గుణదోషములను విమర్శించుట కావలసినదే. కాని నిష్పక్షపాతముగా నుండవలెను. అంతియ కాని విమర్శనము గుణములను కప్పి దోషములను వెల్లడించునదిగా నుండరాదు. మఱియు విమర్శనీయగ్రంథమును పలుమాఱులు చదివి యందలి సకలవిషయములను గ్రహించి విమర్శనకుఁ బ్రారంభింపవలెను. అది విమర్శక లక్షణము.

మహాభారతము వ్యాసకృతమే. కాని యందుఁ బ్రక్షిప్తభాగములు పెక్కులున్నవి. ఆప్రక్షిప్తములు వైశంపాయనాదులచేఁ జేర్పఁబడినవని కొందఱివాదము. అవి హిందూమతద్వేషులచేఁ జేర్పఁబడెనని నావాదము. చదువరుల సులభావగాహనమునకై ప్రశ్నోత్తరరూపములగు కొన్నిశ్లోకములు వైశంపాయనాదులవి కావచ్చును. అంతియ కాని పర్వాంతర్గతము లగు భాగములు చేర్పవలసిన యవసరము వైశంపాయనాదులకు లేదు. మఱి యెవ్వరి కట్టి యవసరము? హిందూమతద్వేషులకు. హిందూమతముతోఁ బ్రతిఘటించి దానిని ధ్వంసము చేయవలెనని పెక్కుమతములు ప్రయత్నించినవి. కాని యావిషయమున బౌద్ధమత మంత ప్రయాసపడినది వేఱొకటి లేదు. బౌద్ధమతవ్యాప్తికై బుద్ధుఁడును, తచ్ఛిష్యులును, శిష్యప్రశిష్యులును, తన్మతావలంబులగు మహారాజులును జేసిన పరిశ్రమ వర్ణనాతీతమని సర్వజన విదితము. అప్పటికి భారతదేశమునఁ బాతుకొనియున్న మతము హిందూమతము. అది మిక్కిలి దృఢపడియుండుటచేఁ దానిని పెల్లగింప సాధ్యమైనది కాదు. బౌద్ధులు హైందవమతధ్వంసమునకు విశ్వప్రయత్నములు సలిపిరి. కాని సఫల మనోరథులు కాలేక పోయిరి. ప్రతిమతమునందును మతోద్ధారకులును, మతగురువులును మొట్టమొదట ధర్మయుక్తముగాఁ బ్రవర్తించినను వారి వారి శిష్యులు గురువులంత జ్ఞానవంతులు కాకపోవుటచేఁ దమపట్టుదలలే ప్రధానముగా భావించి దానిని సాధింపఁ బ్రయత్నించి, సాధింపలేనపుడు "అశక్తా సుర్జనత్వ"మన్నట్లు కుత్సితకార్యములకు దొరఁకొనుట స్వభావము. అందుచే బౌద్ధులు హిందూమతమును ధ్వంసముచేసి తమ మతమును వ్యాప్తినొందింప నీచకృత్యములకుఁ బ్రారంభించిరి. హిందూమతమునకును, సంప్రదాయములకును విరుద్ధములగు భాగములను గల్పించి హిందూమత గ్రంథములందుఁ జేర్చుటయే వారి నీచపుఁబనులలో మొదటిది. ఇట్లు నీచకృత్యములకుఁ దొడఁగినవారొక్క బౌద్ధులే కారు. మన హిందూపండితులుగూడ బౌద్ధమత ధర్మసూత్రములలోఁ దన్మతవిరుద్ధములగునవి పెక్కులు చేర్చినారు. కాని యశోకచక్రవర్తి పండితసాహాయ్యమునఁ బ్రక్షిప్తములు తొలఁగించి యిట్టి చిక్కులు మఱి రాకుండ శిలాశాసనములు వ్రాయించినాఁడు. హిందూమతాభిమానియగు చక్రవర్తి మనకు లభింపకపోవుటచే మనగ్రంథములం దవి నిలిచిపోయినవి. అట్టి యంశములు మొదట వ్రాఁతప్రతులందుఁ జేర్పఁబడి

క్రమముగా నిప్పుడు ముద్రితములై శిలాశాసనములకంటెను దృఢపడిపోయినవి. ఇది జరిగి యెన్నో వందల వత్సరము లగుటచే నిప్పుడు వానిని తొలగింప నతికష్టము లగుచున్నవి. మతపండితులు విమర్శింపక, బౌద్ధులు చేర్చిన యసందర్భవిషయములకు సమాధానముల నియ్యఁజాలక వానిని దేవతామహిమలతోఁ జేర్ప నారంభించిరి. అంతియ కాని ప్రక్షిప్తములని త్రోసివేయఁజాలరయిరి. రానురాను పూర్వుల గ్రంథములనుండి యాయాభాగములు తొలఁగించుట ప్రత్యవాయమనికూడ భావించిరి.

వ్యాసకృతమగు భారత మెంతో, ప్రక్షిప్త మెంతో మొదటఁ దెలిసికొనకుండ భారతము నున్నదున్నట్లు విమర్శింపఁబూనుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము కాదు. అట్లు సత్యాసత్యభాగము లేర్పరింప నలవి కానప్పుడు విమర్శింప మానుట మంచిది. కానివిషయ మాలోచింపకుండ భారతమును విమర్శించి వైద్యాదిపండితులు నందిని పందినిగాఁ జేసినారు. హిందూమత సంప్రదాయములకు విరుద్ధభాగములను సత్యములని నమ్మి విమర్శించి హిందూమతమునకు దుస్సహాకళంకముల నాపాదించినారు. హిందువులకుఁ బ్రధానదేవతయగు కృష్ణభగవానుఁడు జారుఁడు, కుటిలుఁడు నయినాఁడు. ఆర్షమతోద్ధారకుఁడగు వ్యాసుఁడు సంకరజాతివాఁడయినాఁడు. మహిళావర్గమున నుత్తమురాం డనఁదగిన కుంతీద్రౌపదులు బహుభర్తృక లయినారు. పాండు ధృతరాష్ట్రులు విధవాపుత్త్రు లయినారు. పాండవు లందఱును కుండకు లయినారు. వేదోక్తములగు యజ్ఞాదులకుఁ బ్రధానదేవతయగు నింద్రుఁడు జారుఁడై చోరుఁడై మానవులకంటె నీచాతినీచుఁ డయినాఁడు. భారత మూలగ్రంథ మెంతో సరిగాఁ జేసికొని హిందూసంప్రదాయముల వాసనయైనను జూడని ఖండాంతరవాసులుకూడ హిందూమతము నీతిబాహ్యమని యాక్షేపించుచున్నారు. దోషము లున్నచో నిందించుట కూడదని నాయభిప్రాయము కాదు. కాని గుణదోషములను తాఱుమాఱు చేసి దూషింపరాదని నామనవి.

భారతములోఁ గొన్ని భాగములు తాఱుమాఱు అయినవనియు, కొన్ని భాగములు ప్రక్షిప్తము లనియు విమర్శకు లందఱును సంగీకరించియే యున్నారు. ఆయాంశములను సరిచేసి ప్రక్షిప్తములు తొలఁగింప నొక్కటే మార్గము కానవచ్చుచున్నది. దానినిబట్టియే నిజమగు భారతము నరయవలయును. అనాదిసిద్ధముగా వచ్చు నార్షమతమునకును, హిందూసంఘ సంప్రదాయములకును, మానవస్వభావములకును విరుద్ధములగు భాగములు ప్రక్షిప్తములని మనము గ్రహింపవలయును. ఏయుగమునందును, ఏయితరపురాణమందును లేనియంశము లొక్క భారతమునందు మాత్రమే యుండుట యక్రమము గాదా?

పై నుదాహరించిన పద్ధతులనుబట్టి భారతమును బరిశీలించెదను. అందలి సత్యమును గ్రహింపవలెనని పండితులను బ్రార్థించుచున్నాను.

వ్యాసుఁడు.— ఇతఁడు హిందూమతోద్ధారకుఁడు. పురాణములను, భారతాది సద్గ్రంథములను వ్రాసి హిందువులచేఁ బూజింపఁబడుచున్నాఁడు. పెక్కులు వేదాంతగ్రంథములను వ్రాసి జ్ఞానము నభివర్ధించినాఁడు. ఇతఁడు యమునాద్వీపవాసు లగు సత్యవతీ పరాశరుల కుమారుఁడు. మహాతపశ్శాలి, జ్ఞానధురంధరుఁడు. ఇతఁడు కౌరవరాజ్యమందే యొకచోఁ దపస్సు చేసికొనువాఁ డగుటచే రాజులై ధర్మయుక్తముగాఁ బ్రజాపరిపాలనము చేయు శంతను ప్రభృతులగు కురురాజులకు ధర్మము నుపదేశించి వారిచేఁ బూజింపఁబడుచుండెడివాఁడు. ఎప్పుడును నియమవంతుఁడై ప్రవర్తించి తపోయోగమునందే కాలము పుచ్చుచుండువాఁ డగుటచే దృఢశరీరుఁడై చిరకాలము జీవించియున్నాఁడు. అతఁడు యోగాదిశాస్త్రములందుఁగూడ గ్రంథములు రచించి ప్రఖ్యాతి వడసినాఁడు. అతఁడు బ్రాహ్మణసంఘముచేతను, నితరసంఘములచేతను మిక్కిలి పూజింపఁబడుచుఁ బురాణాదిసంహితలు రచించి పైలాదిశిష్యవర్గమునకుఁ జెప్పి లోకమున వ్యాపింపఁజేసినాఁడు. అతఁడు మహాతపశ్శాలి, విద్యావంతుఁడు, పరావరజ్ఞాన మెఱిఁగినవాఁడు, నిష్కల్మష ప్రవర్తనుఁడు. అందుచేతనే యతఁడు నేఁటివఱకును సమస్తజనసంఘములచేతను గౌరవింపఁబడుచున్నాఁడు. ఇది నిజమగు వ్యాసచరిత్రము.

వ్యాసుఁ డెక్కడను తనచరిత్రమును తనగ్రంథములందు వ్రాసియుండలేదు. అయినను నతని నామములనుబట్టియు, నతని గ్రంథములను బట్టియుఁ దైచరిత్ర మూహింప నగుచున్నది. ద్వీపమునఁ బుట్టినాఁడు. కావున ద్వైపాయనుఁ డయ్యెను. పరాశరుని కొడుకు కావున పారాశర్యుఁ డయినాఁడు. సత్యవతికొడుకగుటచే సాత్యవతేయుఁ డయ్యెను. వేదవిభజనముచే వ్యాసుఁ డయ్యెను.

వ్యాసునిచరిత్రము భారతాదిపర్వమున నున్నది కాదా యని యడుగవచ్చును. కాని యది సరికాదు. భారతవంశముతో నతనికి సంబంధము కల్పించి యతనికిఁ గలంక మాపాదింప మతద్వేషులు చేర్చిన ప్రక్షిప్త భాగము కాని వేఱు కాదు. అది యెట్లున్నదో సంస్కృత భారతమును పరిశీలింతము.

భారతమున వంశావతార పర్వమందు వైశంపాయనుఁడు—

"పారిక్షిత కథాం దివ్యాం పుణ్యాయ విజయాయచ,
కథ్యమానాం మయాకృత్స్నాం శృణు హర్షకరీమిమామ్,
త్రిభి ర్వర్షై స్సదోత్థాయీ కృష్ణద్వైపాయనో మునిః,
మహాభారత మాఖ్యానం కృతవా నిద మద్భుతమ్."

మొదలగు శ్లోకములతో భారతవంశమునుగూర్చి చెప్పఁదలఁచి, శంతను వంశోద్ధారకురాలగు సత్యవతినిగూర్చి చెప్పుటకై తత్కారణమగు నుపరిచరవసుకథను ప్రారంభించినాఁడు. భారతవంశమును వర్ణించి తత్సంబంధములను చెప్పునప్పుడు వ్యాసమహర్షి జన్మవృత్తమును జెప్ప నవసరము లేదు. వ్యాసునకు ఝషవాసంగమాది దోషములంటఁగట్టుటకై మన మతద్వేషులు ప్రక్షిప్తాంశముల నిందుఁ జేర్చినారు. అంతియ కాని యుపరిచరుని కూఁతురగు సత్యవతి వ్యాసునితల్లి గాదు. పరాశరుని భార్య సత్యవతి వేఱు. శంతనుని భార్య సత్యవతి వేఱు. నామసామ్యము సరిపోవుటచే మతద్వేషులకు మఱింత యానుకూల్యము సంభవించినది. మన మతమువారికి వ్యాసుఁడు భారతవంశమునకు సంబంధించియున్నట్లు భ్రమింపఁజేయ నవకాశము కల్గినది. ఈయంశము సత్యమని చెప్పుటకు హేతువు లేమయినఁ గలవా యని ప్రశ్నింపవచ్చును. భారతమందలి వ్యాసావతారఘట్టమునఁ గల యసందర్భములను బట్టియే పైయంశమును నిర్ణయింపవచ్చును.

సత్యవతి యుపరిచరవసు వీర్యమున నద్రికయను నచ్చరకు (శాపవశమున మత్స్యరూపమైన దానికిఁ) బుట్టినట్లు చెప్పఁబడినది. సత్యవతి జన్మకథయం దనేకములగు నసంభవములు గలవు. ఆవిషయము "ఉపరిచరుఁ"డను నా వ్రాయు వేఱొకవ్యాసమునఁ జూడనగును. ఎట్లయిననేమి, సత్యవతి దాశరాజు వశమునకు వచ్చినది. అతని యింటనే పెరిఁగినది.

"సా కన్యా దుహితా తస్యా మత్స్యా మత్స్యసగంధినీ,
రాజ్ఞా దత్తాచ దాశాయ కన్యేయం తే భవ త్వితి,
రూపసత్త్వసమాయుక్తా సర్వై స్సముదితై ర్గుణైః,
సాతు సత్యవతీనామ మత్స్యఘాత్యభిసంశ్రయాత్,
ఆసీ త్సా మత్స్యగంధైవ కంచిత్కాలం శుచిస్మితా,
శుశ్రూషార్థం పితు ర్నావం వాహయంతీ జలేషు తామ్,
తీర్థయాత్రాం పరిక్రామ న్నపశ్య ద్వై పరాశరః,
అతీవ రూపసంపన్నాం సిద్ధానా మపి కాంక్షితామ్,
దృష్ట్వైవ సచ తాం ధీమాం శ్చకమే చారుహాసినీమ్,
దివ్యాం తాం వాసవీం కన్యాం రంభోరుం మునిపుంగవః,
సంగమం మమ కల్యాణి, కురుష్వే త్యభ్యభాషత."

'అద్రిక కుమారికయగు సత్యవతిని దాశరాజునకు నీమెను కూఁతునుగా భావింపుమని రాజిచ్చెను. రూపసమన్వితయగు నామెతల్లియగు మత్స్యఘాతి వలన మత్స్యగంధియై కొంతకాల ముండెను. ఆమె తండ్రిని సేవింపఁబోయి తండ్రిగారి నావను నదీజలమున నడుపుచుండెను. తీర్థయాత్రాపరుఁడగు పరాశరుఁ డామెను జూచి మోహించి తనతో సంగమింపఁ గోరెను.' అందులకు సత్యవతి యిట్లన్నది:

"సాబ్రవీ త్పశ్య భగవన్, పారావారే స్థితా నృషీన్,
ఆవయో ర్దృష్టయో రేభిః కథం ను స్యా త్సమాగమః."

'ఓమునీంద్రా! ఒడ్డున నున్న మునులను జూచితివా? వారు చూచుచుండఁగా మనకు సంగమ మెట్లు?'

"ఏవం తయోక్తో భగవా న్నీహార మసృజ త్ప్రభుః,
యేన దేశః స సర్వస్తు తమోభూత ఇ వాభవత్."

'ముని యామె మాటలువిని యా ప్రదేశమంతయును జీఁకట్లు క్రమ్మునట్లు చేసెను.' అది చూచి సత్యవతి విస్మితురాలయి, వ్రీడితయై యిట్లనెను:

"విద్ధి మాం భగవన్, కన్యాం సదా పితృవశానుగామ్,
త్వత్సంయోగాచ్చ దుష్యేత కన్యాభావో మమానఘ,
కన్యాత్వే దూషితేవాపి కథం శక్ష్యే ద్విజోత్తమ,
గృహం గన్తు మృషే, చాహం ధీమ, న్న స్థాతుముత్సహే."

'నేను పితృవశనై యున్నదానను. నీసంయోగమువలన నా కన్యాత్వము దూషిత మగును. కన్యాత్వము దూషిత మైనచో నేను జీవింపఁజాలను. ఇంటికిఁ బోఁజాలను.'

అందులకు ముని సంతోషించినవాఁడై,
"ఏవ ముక్తవతీం తాంతు ప్రీతిమా నృషిస త్తమః,
ఉవాచ మత్ప్రియం కృత్వా కన్యైవ త్వం భవిష్యసి."

'ఓయువతీ! నాకుఁ బ్రియ మాచరించినను నీకన్యాత్వమునకు భంగము రాదని చెప్పి,

"వృణీష్వ వచనం భీరు, యంత్వ మిచ్ఛసి భామిని,
వృథాహి న ప్రసాదో మే భూతపూర్వ శ్శుచిస్మితే!"

'నీకుఁ గావలసిన వరము వేఁడుము. ఇచ్చెదను. ఇంతకుఁ బూర్వము నా దయ వ్యర్థము కాలే దనెను. దానికి సత్యవతి దేహసౌగంధ్యమును కోరెను. అతఁడు వర మిచ్చెను. ఆవరమును పొంది యోజనగంధి యని పేరు గలదై సత్యవతి

"పరాశరేణ సంయుక్తా సద్యో గర్భం సుషావసా,
జజ్ఞేచ యమునాద్వీపే పారాశర్య స్స వీర్యవాన్,
స మాతర మనుజ్ఞాప్య తపస్యేవ మనో దధే,
స్మృతోఽహం దర్శయిష్యామికృత్యేష్వితిచసోఽబ్రవీత్,
ఏవం ద్వైపాయనో జజ్ఞే సత్యవత్యాం పరాశరాత్."

'పరాశరునితో కూడి సద్యోగర్భమునఁ గనెను. ఆపారాశర్యుఁడు యమునాద్వీపమునఁ బుట్టెను. తలఁచుకొన్నప్పుడు వచ్చెదనని తల్లితోఁ జెప్పి తప స్సొనర్పుటకు వెడలి పోయెను.'

పిమ్మట వ్యాసుఁ డొనర్చిన ఘనకార్యములు వర్ణించెను. భారతమునఁ గల వ్యాసావతార ఘట్ట మిది. ఆలోచింప నీభాగమున ననేకములగు నసంభవములు, నసందర్భములు గలవు. ఇది ప్రక్షిప్తము కాకపోయినచో నింత విపరీతముగా నుండునా? ఈవిషయము పరిశీలింతము.

దాశరాజు పూఁతురగు సత్యవతి పడవనడపుటకై యమునాతీరమునకు వచ్చుట యసందర్భము. సామాన్యముగా స్త్రీలే పడవ నడపినట్లు వినలేదు. అందును, రాజపూఁతు రట్లుచేయుట సంభవమా? ఇది మొదటి సందేహము.

సత్యవతీ పరాశరులకైయిన సంఘటన యెక్కడ? పడవయందా? లేక తీరమందా? "పితు ర్నావం వాహయంతీ జలేచరా" యనుటవలనఁ బడవయందే యని తలంపవలెను. అప్పు డితరమార్గస్థు లెవ్వరును లేరని చెప్పవలెను. సత్యవతి పరాశరుని నొక్కనినే నది దాటించుచున్న దని యనుకొనవలెను. "ఒడ్డున నున్న ఋషులు చూతురని" సత్యవతి యన్న వచనమునుబట్టి యది పగటిపూట యని స్పష్టమగుచున్నది. సత్యవతినిఁ గామించిన పురుషుఁడు సామాన్యుఁడుకాఁడు. వసిష్ఠుని మనుమఁడు. మహాతపశ్శాలి. జితేంద్రియుఁడు. తీర్థములను సేవింపఁబోవుచున్నాఁడు. పరాశరుఁడు ధర్మవిదుఁడనియు, తత్త్వవేత్తయనియుఁ బేరొందినవాఁడు. అట్టియుత్తముఁడు, అట్టి తపశ్శాలి, అట్టిపుణ్యకార్యపరుఁడు, అట్టి పరాశరుఁడు త్రోవలో, పగటిపూట, జనసంఘము నెదుట, సత్యవతిని జూచినంతమాత్రముననే కామపరవశుఁ డగునా? ముండలముటాకో రనఁదగిన వాఁడు కూడ సాహసింప నొల్లని యట్టి యకార్యమునకుఁ గడంగునా? పూర్వము మహాత్ములు తపోనిష్ఠులై యుండియు నచ్చరలనుగాంచి చంచలులు గాలేదా యని యడుగవచ్చును. ఆసంఘటనవేఱు; ఇదివేఱు. విశ్వామిత్ర మందకర్ణాదు లచ్చరలనుగూడి యెంతోకాలము కాపురము చేసినారు. కాని పరాశరుఁడు సత్యవతితో

నట్లు కాఁపురము చేయవీలులేదు. ఏమన? సత్యవతి పిత్రువశానుగ; సాయంసమయమునకైన నిల్లు చేరవలెను గాని యితరస్థలముల నుండ వలనుపడదు. సత్యవతిగర్భవతియై యెచ్చటనున్నది? దాశరాజువొద్దనా? లేక యమునా ద్వీపముననా? "సద్యోగర్భం సుషావ సా" అని యున్నది గదా? వెంటనే బాలకుని కనియుండవచ్చు ననరాదా యని యడుగవచ్చును. కాని యది యసంభవము. లోక విరుద్ధము. వెంటనే యామెగర్భమును ధరింపవచ్చును కాని పిల్లని గనుటకుఁ బదిమాసములును నిండక తీఱదు. "సద్యోగర్భం సుషావ" యనుదానికి "సద్యః గర్భం ధృత్వా, శిశుం సుషావ" యనియే యర్థము చెప్పకొనవలెను. మహర్షి మహిమవలనఁ వెంటనే యామె కుమారునిఁ గనరాదా యనవచ్చును. కాని యెంతటి మహిమయైనను లోక స్వభావము నతిక్రమింపఁజాలదు. లేనిపోనిమహిమ లున్నవని కల్పించుకొని మనలో మనము సమాధానము చేసికొనుట చేతనే యిట్టి యిక్కట్టులు వచ్చినవి. సంతానమును గనియుఁ గన్యయగుట మఱింత యసంభవము.

మఱియు వ్యాసుఁడు "స మాతర మనుజ్ఞాప్య తప స్యేవ మనో దధే" అనుటవలనఁ దల్లి సెలవుగొని తపస్సునకు వెడలిపోయిన ట్లున్నది. అతఁ డెప్పుడు వెడలెను? పుట్టగానే వెడలెనా? లేక కొంతకాలము పెరిఁగి వెడలెనా? మొదటిది లోకవిరుద్ధము. అతఁడు కొంతకాలమే పెరిఁగినచో ఎక్కడఁ బెరిగెను? తండ్రియొద్దనా; లేక, తల్లియొద్దనా? తల్లి యగు సత్యవతి చెంతనే యయినచో దండ్రియగు దాశరాజునకుఁ దెలియకుండ నీబాలుని యెచ్చటఁ బెంచినది? సత్యవతికిఁ బరాశరునితోనైన సంబంధము దాశరాజునకుఁ దెలియకుండనే సంభవించిన దని మనమనక తీఱదు.

కావునఁ బరాశరునకు దాశరాజుపుత్రికతోనైన సంబంధము కల్పితము. తల్లి యనుమతిచొప్పున వ్యాసుఁడు ముందుముందు విచిత్రవీర్యుని భార్యలతో సంగమము చేయుట కను వగున ట్లిట్టి సంబంధము కల్పించినారు. ఇట్టి ప్రక్షిప్త భాగములను దొలగించినచో భారతమే లేకపోవలసి వచ్చునేమో యనరాదు. కొన్ని కొన్ని శ్లోకములు తొలఁగించినఁ జాలును. ఇట్టి యసందర్భములు చక్కఁబడును. ఆశ్లోకములు తొలఁగినంతమాత్రమున భారతమునకు లోపమురాదు. నారాయణుని యపరావతారమైన వ్యాసునికిఁ బుట్టుకలేమి? ఒకవేళఁ బుట్టినను దేవతామహిమచే పెండ్లికట్లు పుట్టినవెంటనే పెద్దవాఁడు గాఁగూడదనెడి వాదము లాపాతరమణీయములే కాని విశ్వాసపాత్రములు గావని మొదటనే మనవిచేసితిని. ఈభాగమున నెంతవఱకుఁ బ్రక్షిప్తమో యనునది నా రెండవ వ్యాసమగు "ఉపరిచరుఁడు"ను దానిలోఁ జూడ వేడుచున్నాను.

దైవమహిమ

శ్రీమతి నరుమూరి భువనేశ్వరీదేవిగారు

భవదీయమాయ యపారంబు తెలియంగ
  నట్టియమేయమాయయును నీవ;
స్వయముగా నొక నిర్మాణంబు సేతువు
  తత్కార్యధారివై తనరుదీవ;
జీవజనాలి నొక్కెడి కష్టములు తీవ్ర
  పేర్వేరఁ దమి వారిఁ బిలుతు వీవ;
అందఱ నేడ్పింతు వందఱఁ దనియంగ
  సౌఖ్యవిహారంబు జరుపు దీవ;
ఘోరమన్యుకీల భూరిశాంతివిధాయి
అంతులేనిహింస యమితకరుణ
మదము, మత్తు, వాని మానుపునదియు, సం
సారవిలయ తత్పుసార మీవ!

తిక్కన యుద్యోగపర్వము

తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు

వ్యాసుఁడు తన భారతములో నాదిపర్వమందుఁ బ్రథమాధ్యాయములో ౧౪-౧౫ ౧౬-౧౮-౧౭-౧౯ యను శ్లోకములలో భారతమును మహావృక్షముతోఁ బోల్చి, యుద్యోగపర్వమును దానిసారమని వర్ణించినవాఁడు. మఱియు వ్యాసభారతమునకు "భారతభావదీపిక" యను పేర వ్యాఖ్యానము రచించిన నీలకంఠుఁ డుద్యోగపర్వమునకు వ్యాఖ్య రచించుచో—

'భారతే సార ముద్యోగ మితి వృద్ధానుశాసనమ్;
అతో విస్తరత స్తత్ర వ్యాఖ్యాన ముపపద్యతే.'

అని చెప్పి యుద్యోగపర్వమునకు వ్యాఖ్య విస్తరించి రచించినవాఁడు.

౧. నిజ మారయఁగా, నుద్యోగపర్వము భారతమునకు సారమే యగును. ఎట్లంటేని—

భారతకథ సంగ్రహముగా మూఁడు గొప్పభాగములుగా విభజింపఁబడి యున్నది. మొదటిభాగము ధార్తరాష్ట్రులుపాండవులవంచించి యరణ్యవాసకష్టములను, నజ్ఞాతవాసకష్టములను బెట్టుట. రెండవ దీకష్టానంతరము ప్రతీకారమునకుఁ బాండవు లుద్యోగించుట. మూఁడవది పాండవులు యుద్ధముచేసి కౌరవులను వధించి సంపూర్ణరాజ్యము వడయుట. ఈమూఁటిలో నడిమిభాగ ముద్యోగపర్వము. ఈమూఁటి పఠనములలో నుద్యోగపర్వపఠనము ముఖ్యము. మొదటిభాగమయిన వంచనాకార్యమెవఁడు పట్టిన వాఁడే చేయఁగలఁడు. అది యసత్కార్యము. మూఁడవభాగమయిన విగ్రహము సాహసకార్యము, నాశనకార్యము. దానియనుబంధము లనుకూలములుగా నుండవచ్చును, బ్రతికూలములుగా నుండవచ్చును. ఒక్కొక్కప్పుడు విరుద్ధముగాఁగూడ నుండవచ్చును. యుద్ధమునకు మున్ను యుద్ధ మవశ్యకర్తవ్యమా కాదా యనునది మొదట నిశ్చయింపవలయును. పిమ్మటఁ దన బలమును బరబలమును జూచికొనవలయును. తగినప్రయత్నము నేర్పుతోఁ జేయవలయును. లోభ ముండఁగూడదు. బలాబలంబులు తెలిసికొనక దురాశ గలిగి సాహసించి యుద్ధము చేసెనేని తాను జెడుటయ కాక తన్ను నమ్మి సాయమువచ్చినవారినిగూడఁ దాను జెఱచును. యుద్ధముకంటె యుద్ధోద్యోగమందే తెలివితక్కువ యుండవలయును. నడిమిదియైన యీ యుద్యోగ మెవఁడు పట్టిన వాఁడు చేయఁజాలఁడు. అనుబంధము లనుకూలములుగా నుండునట్లుద్యోగింపవలయును. ప్రతికూలము లవ్యోయేని యయుద్యోగము వ్యర్థము. ప్రపంచమంతయు నుద్యోగముతోనే యున్నది. ఉద్యోగమనఁగాఁ గర్మము. అదియే ప్రవృత్తిమార్గము. కర్మములేనినాఁడు ప్రపంచమును లేనిదే యగును. కర్మముచేతనే వాయుదేవుఁడు వీచుచున్నాఁడు. కర్మముచేతనే కర్మసాక్షి రేయుఁబగళ్లు చేయుచు సోమరి గాక ప్రత్యహ ముదయించుచున్నాఁడు. కర్మముచేతనే చంద్రుఁ డెల్లప్పుడు తారాయోగమును, మాసపక్షమును బొందుచున్నాఁడు. కర్మముచేతనే సమిద్ధమానుఁడయి యగ్నిదేవుఁ డెల్లప్పుడుఁ గాల్చుచున్నాఁడు. ఈరీతినే నిదుర లేక భూదేవి యీభారం బెల్ల వహించుచున్నది. ఈరీతినే నిదుర లేక సమస్తభూతములకుఁ దృప్తి చేయుచు నేళ్లు ప్రవహించుచున్నవి. ఈరీతినే నిద్ర లేక మేఘుఁడు భూనభోంతరంబు నిండునట్లురుముచు వర్షించుచున్నాఁడు. వేయేల? సర్వము కర్మయుక్తమై యున్నది. కావున నుద్యోగపర్వ మన్నింటిలో ముఖ్యము.

మఱియు నన్నయభట్టు తనభారతములో నాదిపర్వ ప్రథమాశ్వాసములో వ్యాసభారత కథాప్రస్తావనము సేయుచో—

సీ. 'ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రంబని
యధ్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు

నీతివిచక్షణుల్ నీతిశాస్త్రంబని
కవివృషభులు మహాకావ్యమనియు
లాక్షణికులు సర్వలక్ష్యసంగ్రహమని
యైతిహాసికు లితిహాస మనియు
బరమపౌరాణికుల్ బహుపురాణసముచ్చ
యంబని మహిఁ గొనియాడుచుండ
వివిధవేదతత్త్వవేది వేదవ్యాసుఁ
డాదిముని పరాశరాత్మజుండు
విష్ణుసన్నిభుండు విశ్వజనీనమై
పరఁగుచుండఁ జేసె భారతంబు.'

అని వర్ణించినాఁడు. నన్నయభట్టు చెప్పిన ధర్మశాస్త్రంబును, వేదాంతశాస్త్రంబును, నీతిశాస్త్రంబును, ఇతిహాసంబును, గావ్యంబును ననునివియెల్ల యుద్యోగపర్వములోఁ గలవు. ధర్మశాస్త్రము శ్రీకృష్ణవాక్యంబులయందును, ధర్మజువాక్యంబులయందును గలదు. వేదాంతశాస్త్రము సనత్సుజాతాంతరపర్వంబునందుఁ గలదు. నీతిశాస్త్రము ప్రజాగరాంతరపర్వంబునందును, సంజయయానాంతరపర్వంబునందును గలదు. ఇతిహాసములు సేనోద్యోగాంతరపర్వంబునందును, భగవద్యానాంతరపర్వంబునందును, ఉలూకదూతాగమనాంతరపర్వంబునందును గలవు. కావ్యమనునది యుద్యోగపర్వ మంతటి యందును గలదు.

3. ఈ యుద్యోగపర్వము తెనిఁగించునాఁ డిక్కనసోమయాజి వేదాంతశాస్త్రమును సంపూర్ణముగ దిగవిడిచినాఁడు. నీతిశాస్త్రమును, ధర్మశాస్త్రమును మిక్కిలి సంకుచితము చేసినాఁడు. ముఖ్యమైన యితిహాసములు రాజనీతి నుపదేశించునవి కొన్ని సంపూర్ణముగ దిగవిడిచినాఁడు. ఈదిగవిడిచినవి ధర్మతత్త్వజ్ఞులకును, నధ్యాత్మవిదులకును, నీతివిచక్షణులకును, నైతిహాసికులకును అమూల్యమైన బోధనలుగల భాగంబులై యున్నవి.

వ్యాసుని యుద్యోగపర్వమునందుఁ బది యంతరపర్వంబులును, నూటతొంబదియేనిమి దధ్యాయంబులును, రెండుతక్కువ యేడువేలు శ్లోకంబులును గలవు. ఈ శ్లోకంబులలో "సంజయ ఉవాచ", "ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ" యను నివి లోనుగాఁగల సంభాషణానుసంధాన వాక్కులు నూఱులకొలఁదిని యైనవి కలవయ్యెను. నన్నయభట్టు తనకాలమువాఁటికి మూలశ్లోకములు రెండు తక్కువ యేడు వేలని చెప్పెను గాని యిప్పుడు మనకు దొరకిన యచ్చుప్రతులనుబట్టి శ్లోకసంఖ్య ౬,౬౫౪ మాత్రముగ కనఁబడుచున్నది. ౩౪౪ శ్లోకములు తగ్గినవి. నిజ మిట్లుండఁగా, నిప్పటి యచ్చుప్రతులలో ననేక ప్రక్షిప్తభాగము లున్నవని యిప్పటివారు కొందఱయ్యలు గాలి పోగుచేసి సాహసించి చెప్పుచున్నారు. ఈవిషయమయి యిప్పుడు నేను చర్చచేయను.

తిక్కనయుద్యోగపర్వంబునఁ బద్యంబులును, వచనంబులును, ఆశ్వాసాద్యంతస్థపద్యంబులును, "సంజయ ఉవాచ", "ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ" యనునివి లోనుగాఁగల సంభాషణానుసంధానవాక్కులకు సాటియైన "సంజయుఁ డిట్లనియె", "ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లనియె" ననునవి లోనుగాఁగలవియును, మూలమున లేని "మఱియు," "వెండియు," "ననంతరంబ" యనునివి లోనుగాఁ గలవియును, దిక్కన కృతికర్త యైనట్లు చెప్పు నాశ్వాసాంతగద్యంబులును, నివి యన్నియుఁ గలసి వేయును నేనూట యఱువది యాఱు (౧,౫౬౬) గలవు.

మూలంబునకును, దిక్కనయుద్యోగపర్వమునకును గల ప్రమాణతారతమ్యమును వివరముగాఁ గనఁబఱచుటకు నొకపట్టిక ప్రక్కపుటలో నిచ్చుచున్నాను జూడుఁడు:

ఈప్రకారముగా వ్యాసమూలోద్యోగపర్వములో ౩౭ అధ్యాయములును, ౯౬౭ పద్యంబులును గల రెండంతరపర్వములైన సేనోద్యోగపర్వంబును, సంజయయానపర్వంబు ననువాని కథ తిక్కనయొక్క ౩౯౬ పద్య గద్యంబులు గల మొదటియాశ్వాసములో నున్నది.

వ్యాసమూలములో ౩౯ యధ్యాయములును, ౧,౫౫౪ పద్యంబులును గల మూఁడు నాలుగైదవ నంతరపర్వంబులైన ప్రజాగరపర్వము, సనత్సుజాతపర్వము, యానసంధిపర్వము ననుమూఁడంతరపర్వంబులకథ ౩౩౫ పద్యగద్యంబులు గల తిక్కనయొక్క రెండవయాశ్వాసములోఁ గలదు.

"సనత్సుజాతుం డధ్యాత్మవిషయంబులకు విసిన వాక్యంబులు సోపానక్రమంబున నంతకంతకు సూక్ష్మంబులగు నర్థంబులు సమర్థించుచు నందుఁ బ్రజ్ఞాచక్షుం డెయ్యది యేర్పడ నడిగె నది యెల్ల వివరించుచు హృదయపుష్కరకలితంబగు పరతత్త్వంబు బ్రసాదించునట్టి గూఢోక్తు లనుగ్రహించె"

ననిమాత్ర మొక్కముక్క చెప్పి, "య ట్లనుగ్రహించుచుండఁ బ్రభాతం బయ్యె"నని తత్ప్రాతఃకాలవర్ణనము చేసినవాఁడు. పవిత్రంబును, దివ్యంబును నైన యధ్యాత్మబోధ దిగవిడిచి క్రొత్తగాఁ దెచ్చిపెట్టిన యాప్రాతఃకాలవర్ణనములో శృంగారరసవర్ణనము చేసినాఁడు. విరహమును, సురతక్రీడయునుగూడ నందు వర్ణించినాఁడు. ఆ వర్ణన యాపట్టునకుఁ దగు ననునది చింత్యముగాఁగూడఁ దోఁచుచున్నది. (తిక్కన సోమయాజి విడిచిపెట్టిన సనత్సుజాతపర్వము మాహాత్మ్యము చూడుఁడు: ఆపర్వము మూలము ననుసరించి నేను దెనిఁగించి ౧౯౧౦ యవ సంవత్సరములో నచ్చువేయించినవాఁడను.)

౮. తిక్కన యుద్యోగపర్వరచనాకార్య మీరీతి జరగిన కారణముచే వారియుద్యోగపర్వము సంక్షేపోద్యోగపర్వ మని చెప్పవచ్చును. ఆతఁడు గ్రంథసంక్షేపణములోఁ దనయిష్టము వచ్చినట్లు పోయినాఁడు. మూలగ్రంథ మామూలాగ్రముగాఁ జదువనివారును, జదివియును బూర్వకవులవిషయమై యభిప్రాయపడుటలో సామర్థ్య ముండి యేమి, లేక యేమి, 'గతానుగతికో లోకో' యన్నట్లు స్వతంత్రులు గాక పరతంత్రు లైనవారును దిక్కన యధ్యాత్మభాగములు మాత్రము విడిచినాఁడనియును,సర్వజనులకు పఠనీయములు కావుగూడ దని విడిచినవాఁ డనియు నందురు. అది పొరపాటు. వేదపారాయణము స్త్రీశూద్రులకు నిషిద్ధ మనుకారణముచేత సర్వజనులకు నుపయోగ మగునట్లు వేదార్థంబులు భారతములో నిమిడ్చి భారతమునకుఁ బంచమవేదమని వ్యాసుఁడు పేరుపెట్టినాఁడు. వ్యాసభారతము సంస్కృతములో రచింపఁబడుటచేతను, సంస్కృతభాష సర్వజనులకు గ్రాహ్యము కాదు కావునను దానిని దేశభాషలోనికిఁ దెచ్చుట యభ్యర్థనీయమే గాక యావశ్యకముగూడ నగుచున్నది. అదియును గాక, తిక్కన విడిచిన భాగములు వేదాంతభాగములు మాత్రమే కావు. మూలమున ౬౦౦ పద్యములలో నున్న విదురనీతి గల ప్రజాగరపర్వము ౭౨ పద్య గద్యములలో నాతఁడు సంక్షేపించినాఁడు, ఈప్రజాగరపర్వము రాజనీతి గాని వేదాంతభాగము కాదు. గొప్ప రాజనీతి యుపదేశించు విదులాపుత్రానుశాసనము మొదలగు నితిహాసములుగూడఁ దిక్కన దిగవిడిచినాఁడు. ౧౪౯ పద్యములు గల విదులాపుత్రానుశాసనమువలని బోధ యింతి యంత యని చెప్ప నలవిగాదు. అది చదివినఁ గాని తెలియదు. అది చదివినేని రాజవంశమునఁ బుట్టిన యెల్లవాఁడును యుద్ధమునకుఁ బోయి పోరెదనని గంతులు వైచును.

౯. వేయేల, తిక్కన యుద్యోగ పర్వము సంక్షిప్తము. అతఁడు మూలము చూచి తెనిఁగింపఁడయ్యెననియు, నాశువుగా రచించెననియు, నాతఁడు చెప్పినపోల్కుఁ గుమ్మర గురవయ్య లేఖకుఁడుగా నుండి వ్రాసినవాఁడనియును దేశములోఁ బ్రతీతి గలదు. ఈ ప్రతీతి యనునది పూర్వకాలములోఁ గవులు దివ్యజ్ఞానము గలవారనియును, వారు దివ్యసమానులనియును బ్రకృతి జనులకుఁ గల విశ్వాసమునుబట్టి పుట్టినది కాని మఱియొకటి కాదు. ఇది గాక, సంస్కృతమున భారతము వ్యాసుఁడు రచించినప్పుడు విఘ్నేశ్వరుఁ డాతనికి లేఖకుఁడుగా నున్నాఁడు. ఈకథ భారతములోనే యున్నది. దీని ననుసరించి తిక్కనసోమయాజికిఁగూడ నొక లేఖకునిఁ దెచ్చిపెట్టిన బాగుగ నుండునని తలంచి కుమ్మర గురవయ్యసంగతి లోకులు చొనిపినారు. సంక్షేపణకార్యకరణపరీక్ష (precis writing test)లోఁ బ్రశ్నపత్రమును జదివి కన్నులమూయుట మనిచికొని పరీక్ష్యుఁ (examinee) డైన విద్యార్థి సంక్షేపణకార్యమును జరపి ప్రత్యుత్తరము లెట్లు వ్రాయునో యట్లు తిక్కనయును వ్యాసభారతోద్యోగపర్వమును దనకన్నులమూయుట మనిచికొని సంక్షేపణకార్యము తెనుఁగున రచించినాఁడు. మూలమున నున్న పద్యమునకు మాఱుగాఁ బ్రత్యేకాంధ్రపద్యము చేసినచోటనయినను మూలము ననుసరింపక మూలములోని కొంతభాగముమాత్రము తనపద్యములో,

పెట్టి తనపద్యము పూర్తికాకున్నఁ దిక్కనతనపద్యభాగములో వ్యర్థపుమాటలు పెట్టినాఁడు. కొన్నిచోటుల నమ్మాటలనర్థములుకూడ నయినవి. ఈదిగువపద్యములు చూడుఁడు:—

వ్యాసభారతోద్యోగపర్వములోఁ బ్రజాగరపర్వములో ముప్పదినాలవయధ్యాయములోని నలువదిరెండవ పద్యము.

"య ఈర్ష్యుః పరవిత్తేషు రూపే వీర్యే కులాన్వయే;
సుఖ సౌభాగ్య సత్కారే తస్య వ్యాధి రనంతకః."

అనియును, దీనికి దిక్కనతెనుఁగుపద్యము

"పరుల ధనమునకు విద్యా
పరిణతికిం దేజమునకు బలమునకు మనం
బెరియఁగ నసహ్యపడు న
న్నరుఁడు తెవులు లేనివేదనం బడు నధిపా."

అనియును గలవు. తిక్కన యీతెనుఁగుఁబద్యము నా చిన్నప్పుడు "సటీక నీతిసంగ్రహ"మని పేరుపెట్టి యప్పటియేలికలు పాఠశాలలో బాలవిద్యార్థులకు నేర్పించిన పుస్తకములోఁ గలదు. విదురనీతిలోనిపద్యము లాపుస్తకములో నింకనుం గొన్ని గలవు. ఆపుస్తకములో నున్న ప్రకారముగాఁ జిన్ననాఁటనే పద్యములు వల్లించి పదచ్ఛేదమును టీకయును దాత్పర్యంబును గూడ వల్లించియుండుటచేఁ గొందఱకంతలి పద్యములు మిక్కిలి యింపుగా నుండును. తెనుఁగున నీ 'పరులధనమున' కనుపద్యము ప్రస్తావవశముచే నేను జదువుటయు, మారాజమహేంద్రములోఁ గవియైన నామిత్రుఁ డొకఁడు "ఓహో యెంత బాగున్న దీపద్యము" అనియెను. బాల్యపరిచయము గల వస్తువు లెల్ల నెట్లున్నను మనకుఁ బ్రీతికరముగాఁ దోఁచును గదా! అనేకవ్యాఖ్యానములు గలిగి యాకారణము చేతనే సామాన్యముగా నెల్లవారిచేతను బఠింపఁబడుచున్న వ్యాసభాగవత వాల్మీకిరామాయణములవలెఁ గాక వ్యాసభారతము కర్కశశైలి గలిగి సుగమవ్యాఖ్యానరహితమై యునికింజేసి సామాన్యముగా నెల్లవారిచేఁ బఠింపఁబడని కారణముచే నందలి శ్లోకములు సామాన్యులకింపుగాఁ గానఁబడకపోవచ్చును. ఇందుఁ జూడుఁడు, వ్యాసవచనములయొక్క యర్థము నేను దెనిఁగించిన ప్రకారము

'పరుల కుల-గోత్ర-సౌఖ్య-సౌభాగ్య-వీర్య-
రూప-సత్కార-ధనముల-రూపు గాంచి
యోర్వలేకుండువాఁ డెవ్వఁ డుర్వి వాఁడు
మందు లేనట్టివ్యాధిచేఁ గుందుచుండు.'

అనిదై యున్నది.

ఇది యిట్లుండఁగాఁ దిక్కనపద్యములోఁ బరుల యొక్క ధనము-విద్య-తేజము-బలము నను నీ నాలుగు గుణంబులుమాత్రము వర్ణింపఁబడ్డవి. ఈ నాలుగింటిలో గొన్ని మూలాధారములు లేనివి. మఱియును దాను వర్ణించిన నాలుగుగుణములను సహింపనివాఁడు తెవులు లేని వేదన పడునని తిక్కన చెప్పినాఁడు. ఇందు సారస్య మేమి గలదు? తెవు లున్న వేదనకే సుప్రసిద్ధముగా మందుండఁగాఁ దెవులు లేని వేదన కుండదా? కావున నవ్వేదన నివారింపఁ దగ్గదియే యగును. తిక్కన వానికిఁ దెవులు లేదనియే చెప్పుచున్నాఁడు. ఈయభిప్రాయము వ్యాసునిమాటలమునకు విరుద్ధముగా నున్నది. వ్యాసుఁడు వాఁడు మందు లేని తెవులుతో సర్వకాలము కుందు ననుచున్నాఁడు. దీనిసారస్యము చూడుఁడు.

మఱియొక యుదాహరణ మిచ్చెదను. పాండవులు శ్రీకృష్ణుని రాయబారమునకుఁ బంపుచోఁ దామును, ద్రౌపదియును గొన్నిమాటలు చెప్పినారు. అందు ద్రౌపది చెప్పినమాటలు వ్యాసుఁడు నలువదియొక్క పద్యములలో వర్ణించినాఁడు. అందు—

కిలమ్,

౧. 'దుశ్శాసనభుజం శ్యామం సంఛిన్నం పాంసుకుం
యద్యహంతు న పశ్యామి కా శాంతిర్హృదయస్య మే.'

౨. 'త్రయోదశహి వర్షాణి ప్రతీక్ష్య త్యాగతాని మే,
నిధాయ హృదయే మన్యుం ప్రదీప్త మివ పావకమ్.

౩. 'విదీర్యతే మే హృదయం భీమవాక్శల్యపీడితమ్,
యోఽయ మద్య మహాబాహుః ధర్మమే వానుపశ్యసి.'

అను నీమూఁడును గడపటిశ్లోకములు. ఈశ్లోకముల తాత్పర్య మేమనిన—

'నాతలవెండ్రుకలు పట్టి యీడ్చిన దుశ్శాసనుని చేతులు ముక్కముక్కలుగా ఖండించినం గాని నామనస్సు శాంతి పొందదు. నాకోప మగ్నివలె మండుచున్నది. మంచిదినములు మనకు వచ్చు ననునాసచే నీపదుమూఁడేఁడు లాకోపమును మనస్సునందు నిల్పియుంచితిని. ఇట్లుండగ సంధి చేయుమని భీముఁడు చెప్పుచున్నాఁడు: వానివాక్యములు ములుకులవలె నా గుండెఁ బగులఁ గొట్టుచున్నవి.'

అని రై యున్నది.

ఈశ్లోకములు తెనిఁగించునోఁ దిక్కన—

'నెట్టన యిట్టియుల్క మది
నిల్పితి రక్కసతాల్మిఁ జిచ్చొసం
గట్టినయట్లు పెట్టియును
గాలము దీనికి నాఁడు పెన్నఁడుం
బుట్టను దుష్టనిగ్రహము
పూని జగంబులు కాచునట్టి తోఁ
బుట్టువు నీవుఁ దేజమునఁ
బొల్చిన భర్తలుఁ గల్గ నచ్యుతా!'

అని చెప్పినాడు.

ఇందుఁ దిక్కనయుపమానవాక్యము నాకు సమంజసముగా లేదు. ఒడిలోఁ జిచ్చు గట్టికొనుట సహజము కాదు. అట్టిపని వెఱ్ఱివాఁడు చేయును. అట్టిపని తన్నుఁ జేసినవానినే నాశము చేయును. ఇక్కడ ద్రౌపది యగ్నివలె మండుచున్న తనకోపమును సమయము వచ్చినప్పుడు కౌరవులమీఁదికిఁ బంపి వారిని మాఁడ్చివేయవలయు ననుకోరికతోఁ బలపట్టి మనస్సులోఁ బెట్టికొని యున్నది. భీముఁడు సంధికి మెత్తబడుచుండుటచేఁ దన కోరిక యీడేఱుటకు సమయము రాదోకో యని విచారించుచున్నది. ఒడిలోఁ జిచ్చు కట్టికొనుట యవశ్యమైన పని గాని వశమైనపని గాదు. బలముచేత మనస్సులోఁ గోపమును నిలిపికొనుట వశమైనపని. ఇది గుణములోఁ జేరినది. బుద్ధిపూర్వకముగా నొడిలోఁ జిచ్చు కట్టికొనుట దోషము కాని గుణము కాదు. 'ఒడిలోఁ జిచ్చు కట్టికొనుట' యనుసామెత కొఱివిపెట్టి నెత్తి గోఁకికొనుట యనుసామెతవోలె నసదర్థమందుఁ బ్రయోగింతురు గాని సదర్థమందుఁ బ్రయోగింపరు. అది కర్తయొక్క మూర్ఖ్యమును దెలుపుటకుఁ బ్రయోగింతురు. ఇక్కడ ద్రౌపది మూర్ఖురాలా? కాదు, ధీరురాలయి రాచబిడ్డ చేయవలయుపని చేసినది. కావునఁ దిక్కన యుపమ సరియైనది కాదు. ఆతఁడు వ్యాసమూలము నన్వయించికొనుటలోఁ బొరపడినాఁడు. మఱియుఁ దిక్కనపద్యములోని యుత్తరార్థములో వాక్యసందర్భము సరిగా లేదు. దుష్టముగా నున్నది. అది వ్యాసుఁడు ద్రౌపదిచేతఁ జెప్పించిన మాటలుగల కడపటిశ్లోకమునకు సరియైన భాషాంతరీకరణము కాదు. అది తిక్కన స్వతంత్రించి చెప్పించినవాఁడు. అట్లు చెప్పించినవాఁడని మన ముపేక్షింతమన్న నాతనివాక్యములో నవాచికవాక్యదోషము గలదు. ఏలనఁగా, జగంబులు కాచునట్టి తోఁబుట్టువ వీవును, దేజమునఁ బొల్చెడు భర్తలును బ్రదికియుండఁగా నా కోప మెన్నటికిని నాఱదని ద్రౌపది చెప్పిన ట్లున్నది. కృష్ణనిర్యాణ మైనతరువాతను, పతులు మృతు లైనతరువాతను దనకోప మాఱునని ద్రౌపదిభావమా? ఓహో, యెంత ప్రమాద మెంత ప్రమాదము! అట్టిభావ మే దైనఁ బరియైన నవ్వాక్యము తిక్కనకుఁ బరిచితుఁగాండ్రై) కొండవీటిసీమ యువకులలో నొక పల్లెటూరిది యూడఁదగిన మోటుమాట.* అది

* కొండవీటిసీమయువకులు మోటుమాట లాడుదురని పయిని జెప్పియున్నాను. వారిసరసము మోటుసరసము. ఈవిషయమయి యొకచిన్నకథ చెప్పెదను. ఆకథ కిది యస్థానం బని పాఠకులు తలంప కుంద్రుగాక యని వేఁడుచున్నాను. ఒకనాఁడు గుంటూరులో వివాహసంబంధమయిన యుత్సవదినములందుఁ బెండ్లికొడుకువారును, బెండ్లికొమరితవారును గలసి కథహాసి సరససల్లాపము లాడికొనుచుండుతఱిని వసువు తెలివి గలదని ప్రస్తావవశమున నొకయువతి పలుకుటయుఁ, దెలివిగలదయినను మగఁడు చెప్పినట్లు నడవదేని మగఁడు చెప్పా కటి తీసికొనువాఁడని వరునితల్లి తాంబూలరసము తనకట్టికొన్న చీరమీఁదఁ గార్చికొనుచు నశుద్ధదంతములు

వరముచే యజ్ఞకుండంబునుండి జనియించినదియు, దివ్య సమానయు, భర్తకుఁ బరిచర్య చేయువిధము రుక్మిణీదేవి కుపదేశించిన మహాపతివ్రతయు, మహాపండితురాలును, గృహభక్తురాలును నగు ద్రౌపదీదేవి యుచ్చరింపఁదగ్గ వాక్యము గాదు. అయ్యును య ట్లుచ్చరించెనని చెప్పి తిక్కన ద్రౌపదీ పాత్రవృత్తౌచిత్యము చెఱిచినవాఁడు.

తిక్కనభావ మది కాదనియును, దుష్టనిగ్రహము పూనిన తోఁబుట్టువ నీవును, దేజమునఁ బోల్చఁదగు భర్తలు ను నాకున్నవారైనను, నాకోప మాఱుట కిప్పటికి నవ కాశము దొరకకున్నదేమోయని ద్రౌపది విచారముతోఁ బలి కినదియేమోయని యాతనిభావ మని యెవ్వరైన నందురే మో, య ట్లన్న యెడఁ దిక్కన యాభావము స్పష్టముగాఁ దెలుపునట్లు వాక్యము రచింపఁజాలఁడయ్యెనని నేను నొక్కి చెప్పుచున్నాను. ఈభావము స్పష్టపఱచుటకు వానిపద్యములోని రెండవపాదమందలి

"......... దీని కాఱు టెన్నఁడక్క" అనునది

'దీనికాఱు టింతకుఁగా' అనియును, వాని నాలవ పాదములోని కడపటిభాగమైన "భర్తలుం గల్గ నన్నుఁగాదా!" అనునది 'భర్తలు నుంటి రైననున్' అనియును మార్చి దిద్ది నట్లయిన బాగుగ నుండును. అప్పుడు పద్యమిట్లుండును:-

ఉ. 'పెట్టిన యిట్టి యల్కమది విచ్చితి రక్కసతాల్మిఁ
జొచ్చెడిం, గట్టిన యట్లు పెద్దయును గాలము దీనికి
నాఱు టింతకుం, బుట్టను దుష్టనిగ్రహము పూని
జగంబులఁ గాచునట్టి తోఁబుట్టువు నీవుఁ దేజమునఁ
బోల్చదు భర్తలు నుంటి రైననున్.'

పద్య మిట్లు మనము దిద్దినను మనకుఁ గనిపించిన తిక్కన యుపమానాసమంజసత్వము నిల్చియేయున్నది.

ఇక్కడ (1) వ్యాసమూలము ననుసరించి తెనిఁగించుచో శ్లోకము సమన్వయించికొనుటలోఁ బొరపడి మూలమునందలి రసము చెఱచుట తిక్కనపద్యముయొక్క పూర్వార్థమందును, (2) వ్యాసమూలమున లేని భావ మును వర్ణింప యత్నించి వర్ణింపలేక ప్రత్యవాయము వచ్చునట్లు ద్రౌపదిచేత వనాదికపు పలుకు పలికించుట యను దోషము తిక్కనపద్యముయొక్క స్వకపోల కల్పితమయిన యుత్తరార్థములోను వెల్లడియగుచున్నది. పయి నుదాహరించిన మూఁడుసంస్కృతశ్లోకములకు నేను రచించిన తెనుఁగుపద్యములు చూడుఁడు:-

'అన్న దుశ్శాసనుని దైన శ్యామభుజము
చెండి పచ్చడిపచ్చడి చేసి నాకు
కంటియెదుటను బెట్టినఁ గాక కృష్ణ,
యెక్కడిది శాంతి నాదైనహృదయమునకు.

'మందిదినములు వచ్చును మనకుఁ బదెడు
నానఁ గదహతిఁ బడియుంగాఁ దైనయేండ్లు
చిచ్చుగతి మండుకోపంబు చిత్తమందు
నెఱయ నిలిపినదాననై వీరజాత.

'అట్టినాగుండె భీమువాక్యంబు లనెడు
ములుకు లిటు దూఱఁ బగులఁగా మొదలఁబెట్టె
నక్కటా మహాభుజం దైవయుతని నాపు
ధర్మమునయందు నిల్చెను దానవారి!'

ప్రమాణంబు లింకను నుదాహరింపవచ్చును గాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే నిప్పటికి దీనితోఁ జాలించెదను.

౬. మఱియును బూర్వకవులవిషయమైన యభి ప్రాయములోఁ జెక్కురు పరతంత్రులుగా నున్నారని పయిని చెప్పియున్నాను. పూర్వకవులయెడఁ గల విశ్వాస మెంతవట్టు పోయినదో చూడుఁడు: శబ్దార్థ విషయములోఁ గూడ నవిశ్వాసముచేఁ గొందఱు భ్రమపడుచున్నారు. వినుఁడు. "వమ్ము" అనఁగా వ్యర్థమని యెల్లవారికి నెఱుకయేగదా! వ్యాకులు వ్యసనోదయములయిన దోషములను వినువలయునని విదురునిచేత ధృతరాష్ట్రు)

కనఁబడునట్లు హాస్యముచేయుచు మోటుపలుకు పలికినది. అపలు కచటి యువతీమండలమునకు మిక్కిలి పరిహాసము గాను, వినోదకరముగాను గాన్పించినది. అక్కడనున్న నాకు దుఃఖమును, గోపమును బుట్టెను. అఱకాలి మంట నెత్తి కెక్కినది. కాని యాఁడువారితోఁ గఠినముగా మాటలాడుట నాస్వభావము కామిచే నాకోప మును, దుఃఖమును జల్లార్చికొని మాఱుపలుకు పలుకక యూరకుంటిని.

నతఁడు చెప్పించునో? (ప్రజాగరపర్వమునందు(33) ముప్పదిమూఁడవ యధ్యాయములో—

"సప్త దోషాః సదా రాజ్ఞా
హాతవ్యా వ్యసనోదయాః;
ప్రాయశో యై ర్వినశ్యంతి
కృతమూలా అపీశ్వరాః.

"స్త్రియో౽క్షా మృగయా పానం
వాక్పారుష్యం చ పంచమమ్;
మహచ్చ దండపారుష్య
మర్థదూషణ మేవచ."

అని రెండు శ్లోకములు రచించినాఁడు. ఇవి ౯౫-౯౬ సంఖ్య శ్లోకములు. ఈరెండుశ్లోకములకును నేను రచించిన నా తెలుఁగుపద్యము లీదిగువ చూపుచున్నాను:—

'కల తే డేల వ్యసనోదయ
ము లయినదోషములు వాని భూపతి విడువన్
వలయుఁ బతి పాడుకొనినను
బలవానిని జెఱచు నిల్ల మని యెటి యంటే.

'వెలఁదులును జూదము వేటయుఁ
గలు ద్రావుట ప్రల్లదములు కడుఁ బలుకుట మి
క్కిలి కఠినదండనంబును
గలనైనములు పాడుసేఁత కౌరవవర్యా.'

వ్యాసమూలములైన రెండుపద్యములను తెనిఁగించుచోఁ దిక్కన—

'వెలఁది జూదంబుఁ బానంబుఁ వేట పలుకు
ప్రల్లదంబును దండంబుపరుసఁదనము
సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ముసేఁత
యనెడు సప్తవ్యసనములఁ జనదు తగుల.'

అని యొక్కపద్యము రచించినాఁడు. ఈపద్యము చదివి కొని యిందు మూఁడవపాదములోని "నిష్ప్రయోజనముగ" నను విశేషణము చూచి "వమ్ముసేఁత" యనఁగా వ్యయముచేయుట యని యర్థముచేసికొని బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులుగారు శబ్దరత్నాకర మను తమ తెలుఁగునిఘంటువులో "వమ్ము" శబ్దమున కర్థము వ్యయమని చెప్పినారు. ఈయర్థమందు వమ్ముశబ్ద మెక్కడను వాడుకలో లేదు. గ్రంథములయందును బ్రయోగింపఁబడి యుండినట్లు లేదు. ఈయర్థము తిక్కన వ్యర్థప్రయోగము చేయఁడను గాఢమైననమ్మికచేత సీతారామాచార్యులుగారికి స్ఫురించినది. "నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ముసేఁత" యని తిక్కన ప్రయోగించినప్పుడు సప్రయోజనముగ వమ్ముసేఁతకూడ నుండునని యూహయును చేసికొని "వమ్ము"నకు వ్యర్థమని యర్థ మయ్యెనేని సప్రయోజన మెట్లగునని యాశంక చేసికొని "వమ్ము"న కర్థము వ్యయమని యాతఁడు చెప్పినాఁడు. తనయర్థమున కీపద్యమే లక్ష్య మిచ్చినాఁడు. ఇందు నిష్ప్రయోజనముగ నను విశేషణము మహాకవియైన తిక్కన యనావశ్యకముగఁ బ్రయోగించుటచే నింతపొరఁబాటు పుట్టినది.

8. పూర్వకవులయెడఁ గల విశ్వాసముచేఁ గొందఱు లాక్షణికులు ఛందోలక్షణములలోఁగూడ భ్రమపడుచున్నారు. ఇటు వినుఁడు—

"జ్ఞానము కేవల కృప న
జ్ఞానికి నుపదేశవిధి బ్రకాశము సేయం
గా నది సకలసరిత్
దానంబునకంటె నధికతరఫలద మగున్."

ఇది తిక్కన భారతశాంతిపర్వములోని పద్యము. ఇందు రెండవపాదములోఁ గాకును జ్ఞాకును యతిమైత్రి సల్పినది. ఈమైత్రి కాధారమైన లక్షణ మెందును గానిపింపదు. సంయుక్తాక్షరమైన "జ్ఞా" లోని మొదటి యక్షరమైనను "గా"కు సవర్ణమైనది కాదు. పామరులు మాత్రము జ్ఞాలోని జకారము గకారముగా నుచ్చరించుచున్నారు. "జ్ఞానము"ను "గ్నాన" మని యుచ్చరించుచున్నారు. తిక్కనకు సంస్కృతభాషాపాండిత్యము లేదనియును, జ్ఞానశబ్దములోని సంయుక్తాక్షరము పూర్వము పామరులు వ్రాయుచుండినట్లు "గకారఞకారాకారములు"గా నాతఁడుకూడ వ్రాయుచుండువాఁడనియు, నాతనికి సంస్కృతభాషాపాండిత్యము లేదనుటకాని కాతని యీపద్యములోని యతిమైత్రి యొక

నిదర్శనమనియును గనపపట్టణవాస్తవ్యులును, నాంధ్ర గీర్వాణమహాపండితులును నగు వామిత్రులు కీర్తిశేషులు కందాళ దాసాచార్యులుగా రానడుమ నాతోఁ బలికిరి. ఆయనతో నే నేకీభవించుటకు సాహసింపను గాని తిక్కన యీ ప్రయోగము ప్రమాదవశమనుచున్నాను. ఈప్రమత్తప్రయోగము ప్రమాణముగాఁ గైకొని యప్పకవి తనలక్షణగ్రంథమైన యప్పకవీయములో

"ప్రౌఢకవులు కొందఱు జ్ఞకారంబునకును
ప్రథమవర్గంబు తొలియక్కరములు నాల్గు
నిడుదురు ప్రబంధముల నొక్కయెడ విశేష
వశు లనుచు సోమయాజులు వాడుకతన."

అని లక్షణము విధించి కకార జ్ఞకారములకు యతిమైత్రి యుంచవచ్చునన్నాఁడు. ఈలక్షణమునకు సోమయాజి యొక్క యీ యొక్క ప్రయోగమమాత్రమే లక్ష్యముగాఁ గైకొన్నాఁడు. సంయుక్తాక్షరమున కని ప్రత్యేకము యతిమైత్రి యొక్కడను నుండదు. కకార జ్ఞకారములు భిన్నవర్గములు. పూర్ణబిందుపూర్వకము లయిననే కాని చవర్గము లయిన మొదటినాలుగక్షరములకే కడపటియక్షరముతో యతిమైత్రి లేనప్పుడు భిన్నవర్గాక్షరముల కెట్లుండును? ఉండునమట 'కుంటివిూఁదఁ గొట్టితే నోటిపండ్లు తాలు' నన్నట్లుండును. అప్పకవిది యెంత మతిభ్రమణమో చూడుఁడు. ఈమతిభ్రమణము పూర్వమప్పయదీక్షితుఁడు కాశీపట్టణములో గంగాసుట్టమున నొకనాఁటి సాయంకాలమునందుఁ గూర్చుండి సాయంసంధ్య వార్చుచుండఁగా నతనిమొలుకను గాక గాలికొతనిగోఁచి యూడియునికి గాంచి గోఁచి యూడ్చి సంధ్యవార్చుట శాస్త్రీయమని భ్రమసి తాముసు గోఁచులూడఁదీసికొని యాతనిసరసం గూర్చుండి సంధ్యవార్చికొనుచున్న యాతనిశిష్యులకథను నాకు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నది. అప్పకవి లక్షణము చేయునాఁటికిఁ దాను జీవించియుండి యాతని లక్షణగ్రంథము చూచెనేని శిష్యులు గోఁచు లూడ్చికొనుటకుఁ గారణ మెఱింగి యప్పయదీక్షితుఁడు వారిని నిందించినట్లులే తిక్కన సోమయాజి యప్పకవిని నిందించును. అప్పు డప్పకవి తన లక్షణపద్యమును తీసిపాఱవైచును.

మఱియు నప్పకవిపద్యములోని "విశేషవశు లనుచు" నను దాని కన్వయ "మిడుదు"రను క్రియతోనా, "వాడుకతన" ననుదానితోనా? అనఁగా విశేషవశు లన్నవారు సోమయాజులా? అప్పకవిప్రౌఢకవులా? ఇది సందిగ్ధముగా నున్నది. దేనితో నన్వయించినప్పటికి నప్పకవి ప్రమాణము చూపఁజాలఁడు. అతనిది వట్టియూహ-(mere guess).

౭. మఱియును భావకాఠిన్యము గలపట్టులఁ జెక్కుపద్యంబులు మూలములోనివి తెనిఁగింపక తిక్కన దిగవిడిచినాఁడు. అట్లాతఁడు విసర్జించిన పద్యంబుల భావంబులు కొంతవట్టు నీలకంఠీయవ్యాఖ్యానమువలన స్పష్టపడుచున్నవి. కొన్నిపట్టుల నీలకంఠునియన్వయ మతిక్లిష్టముగాఁగూడ నున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీయర్థంబున లక్ష్యంబు లిప్పు డీయఁగడఁగను. ఇదియును గాక, మూలములో శబ్దకాఠిన్యము గల పట్టులను శ్లోకభావకాఠిన్యముగల పట్టులను దిక్కన తెనిఁగింపమియందుఁ గల యకర్మ (omission) దోషము విషయమై నే నేమియు విస్తరించి మాటలాడను.

౮. మఱియు నింకొక్కటి చెప్పెద వినుఁడు. కొన్నిచోటులఁ దిక్కనభాషాంతరీకరణము వ్యాసునగాలమునకును, స్వభావమునకును విరుద్ధముగఁగూడ నున్నది. పాత్రౌచిత్యపోషణములో వ్యాసునికిఁ గల సామర్థ్యమును, నేర్పును నేయితరకవికిని లేవు. సంజయయానపర్వములో దూతయయిన సంజయుని కెట్టిగుణములు పెట్టినవాఁడో చూడుఁడు. ఆపర్వములో మూలములో మున్నూటయిఱువది యెనిమిది శ్లోకములు గలవు. అందొక్కశ్లోకములోనయినను దుర్యోధనుఁడు గాని, ధృతరాష్ట్రుఁడు గాని, వారిపక్షమువారు గాని దోషులని సంజయునిచేఁ జెప్పింపఁబడరయ్యెను. సంజయుఁడు తనకును ధర్మజునకును జరిగినసంభాషణములోఁ దవరొప్పదయని పయి నీఁగ వ్రాలనిచ్చినవాఁడు కాఁడు. ధర్మజుఁడు తనతమ్ముల పౌరుషము నుగ్గడించుచుఁ గౌరవుల నత్తి పొడుచుచు వారిక్షేమము నడిగినప్పుడు సంజయుఁడు కౌరవులు సజ్జనులనియును, వారిని ధర్మజుఁడు నిందించుట క్రౌర్యమనియును బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. దీనికి నిద

వ్యసనముగ సంజయయానపర్వములోని యిరువదినాలవ యధ్యాయము చూడుఁడు. దానికి నాయాంధ్రీకరణ మీ దిగువ నగపఱచుచున్నాను:—

'ఎట్లు చెప్పితి వీ వది యట్టిద కురు
వరుల వశిగితి వశిగితి గురుజనంబు
నీ వశివట్టికురువీరు లెల్ల మంచి
వారు నేమముల్తో నున్నవారు వారు.

'విను మలధార్తరాష్ట్రోక్త
వృద్ధులు సాధులుఁ బాపులైన వా
రును గల రెల్లవారుఁ బలె మ
రుక్తుల శాస్త్రవు లైనవారి కే
వొనర సుయోధనుం డొసఁగు
చుండును దత్పరతం గడున్ సిరుల్
గొనకొని బ్రహ్మదాయముల
లోపము సేయు వదేల యట్టివో.

'జనపద వినాశ ద్రోహమును
సల్పనివారిని సల్పినట్టివా
రని వధియింపఁ బూను టది
యక్కట క్రౌర్య మసాధువృత్తి యాఁ
దను జూఁడఁ దా నసాధువయి
తత్ధృతరాష్ట్రుఁడు సాధువృత్తిచేఁ
దనరు మిముం బగం గొనినఁ
దప్పక ద్రోహియౌ మిత్రకోటికిన్.

'పాపం బించుక యొల్లఁ గా మునలిప్త్మ
పాలుండు చిత్తంబునం
దాఁపం జాలనితాప మొందుచును సం
తాప్రాంతుఁ డై యున్నవాఁ
డో పృథ్వీశ్వర, జ్ఞాతిద్రోహ మిలలో
నుత్కృష్టపాపంబులం
బాపిష్ఠంబని బ్రాహ్మణుల్ తెలుప సం
భావించుచుండుం జుమీ.

'ఇనవర సంగమందు స్మరి
యించుచునుందురు నిన్ యుధిష్ఠిరుం
డనుచును యుద్ధ మైనతతి
సాహసనాయకుఁ డైన సవ్యసా
చిని స్మరియించుచుండ్రు మఱి
చెప్పెద దుందుభిశంఖశబ్దముల్
విన నగుచో స్మరించెదరు
భీము గదాయుధపాణి భూవరా.

'తలఁతురు రణరంగంబున
నలఁతిక్కలఁ బర్వులిడు ననారత మరినే
నల నంపవాన ముంచెడు
నలకవలం దుష్ప్రకంపులను రథివరులన్.

'శేపు తనయద్ధృష్ట మేపాట నుండునో
యధిప యెవ్వఁ డెఱుఁగఁ డని తలంతు
నఖిలధర్మయుతుఁడ వయ్యును బహురాని
హాటు లట్లు పడినవాఁడ వైతి.

'ఐన నీ దైన్యప్రజ్ఞచే నయ్యె దెల్ల
నీవ సరిచేసికొనఁగ దీ దేవ మిఁకల
నింద్రపదము లైనసాంసవు లెన్నఁ డైన
భోగములకయి ధర్మముల్ పో విడుతురె?

'నీవ సరిచేసికొను మిది నేర్పుతోడఁ
బార్థివా ధార్తరాష్ట్రులుఁ బాండవులును
సృంజయులు వీరిఁ గూడిన నృపులు లెల్ల
నెట్లు సుఖ మందఁగలవార లట్లు తండ్రి.

'తానును గొడుకులు మంత్రులు
మానుగ శేఁ గూడి నాకు మనుజేశుం డా
మీనాయన చెప్పిన ప
ల్కే నిదె నుడివెదను వినఁగదే కడు శ్రద్ధన్.'

ఈసందర్భమునందే, మఱియు సంజయుఁడు నీవు చిరకాలము ద్వేషము దాల్చి పాపకర్మమయిన యుద్ధము చేయఁదలఁచికొన్నవాఁడ వనియును, నిష్కారణంబుచే నీకుఁ బదుమూఁడు సంవత్సరము లరణ్యాజ్ఞాతవాసకష్టములు కుడువవలయుట యధర్మము కాదనియును, దుర్యోధనుఁడు దోషి కాఁడనియును గూడ ధర్మరాజుతోఁ జెప్పుచున్నాఁడు. సంజయయానాంతరపర్వములో

నిరువదియేడవ యధ్యాయములోని పదియాఱు మొద లిరువదిదాఁకఁ గల రైదుశ్లోకములను జూడుఁడు. అవి నేను తెనిఁగించి నా తెనుఁగుపద్యములు లిట చెప్పుచున్నాను:

'వైరము వాల్చి యీగతిని
    శాసపుకర్మము యిన్ని యేండ్లకున్
వారక భూమిపై సలుపు
    వారలు గాఁగ మదిం దలంప నే
నార యనేకవత్సరము
    లాగతిఁ గష్ట మరణ్యగేహములన్
వారక నిల్చి యున్న యటి
    పాండవులార కనంగ ధర్మమే.

'ఈ మహారాజ్యము విచ్చి మేము చన నిం
    దే యుండు మేం మంచు నాఁ
డీ మీ రుంచ రదేల మీబలము లిం
    కే నిల్చె మీయొద్దనే
తాము న్నిల్చిరి నిత్యవశ్యు లగుచుం
    దక్కారబు మీమంత్రు లౌ
నీమేల్గోరు సత్యకాత్మజుఁడు నీ
    కృష్ణుండు రాజోత్తమా!

'కురుసహితయోధుఁ డయి సురయుతుఁ డయి
పరఁగునున్న శక్రసఖుఁ డయి కిరీటి రాజఁ
దొల్లి మీరలు గెల్చిన యెల్లరాజు
లెల్లరుం గూడి ని న్నాశ్రయింపరై రె.

'బలమెంత గల్గి మహాసహాయుఁడవు నై
    పాండుక్షితీశాగ్రపు
త్ర లసద్ద్విట్టప యీసంజయుని నీ
    దామోదరు స్వ్యంబకిన్
సలి నీ పీడ్కొని యుద్ధరంగమున నా
    నావైరి వీరవ్రజం
బులనుం జంపుము ధార్తరాష్ట్రగణమం
    బున్ నాఁడె ఖండింతువే.

'పెరుఁగనిచ్చితి వేల నీయరిబలంబు
నీ సహోదరులఁ గృశియింపఁజేసి యేల
అడవిఁ జిక్కంగఁ బ్లు వసియించితయ్య యేల?
కడపి కాలంబు చివ్వకుఁ గడఁగె దిపుడు.'

ఓహో! సంజయుని యీవాక్యములు హాని దౌత్య భావము నెంత తెన్నగఁ జోపించుచున్నవి. సూత్రమైన వాఁడు తనయేలిక చెదిరిపన్నిధిని చూపించునా? అట్లయిన దౌత్యము సఫలమగునా? ఇది యిట్లుండఁ దిక్కన చేసినపని చూడుఁడు. వ్యాసభారతములో నిరువది యేడవయధ్యాయమం దైదాఱు శ్లోకములు,

" సర్వైర్ధర్మైశ్చ సముపేతాస్తు పార్థాః
    సంస్థానేన మార్దవే నార్జవేన,
జాతాః కులే హ్యనృశంసా వదాన్యా
    హ్రీనిషేధాః కర్మణాం నిశ్చయజ్ఞాః.

"న యుజ్యతే కర్మ యుష్మాసు హీనం
    సత్త్వం హి వ స్తాదృశం భీమసేనాః,
ఉద్భాసతే హ్యంజనబిందువ త్త
    చ్ఛుభ్రే వస్త్రే యద్భవే త్కిల్బిషం వః."

అని రచింపఁబడియున్నవి. ఇవి యుద్ధము చేయవలదని సంజయుఁడు ధర్మజునితోఁ జెప్పినవాక్యములు. వీని యర్థము నేను తెనుఁగునఁ బద్యరూపముగా రచించిన ప్రకారము—

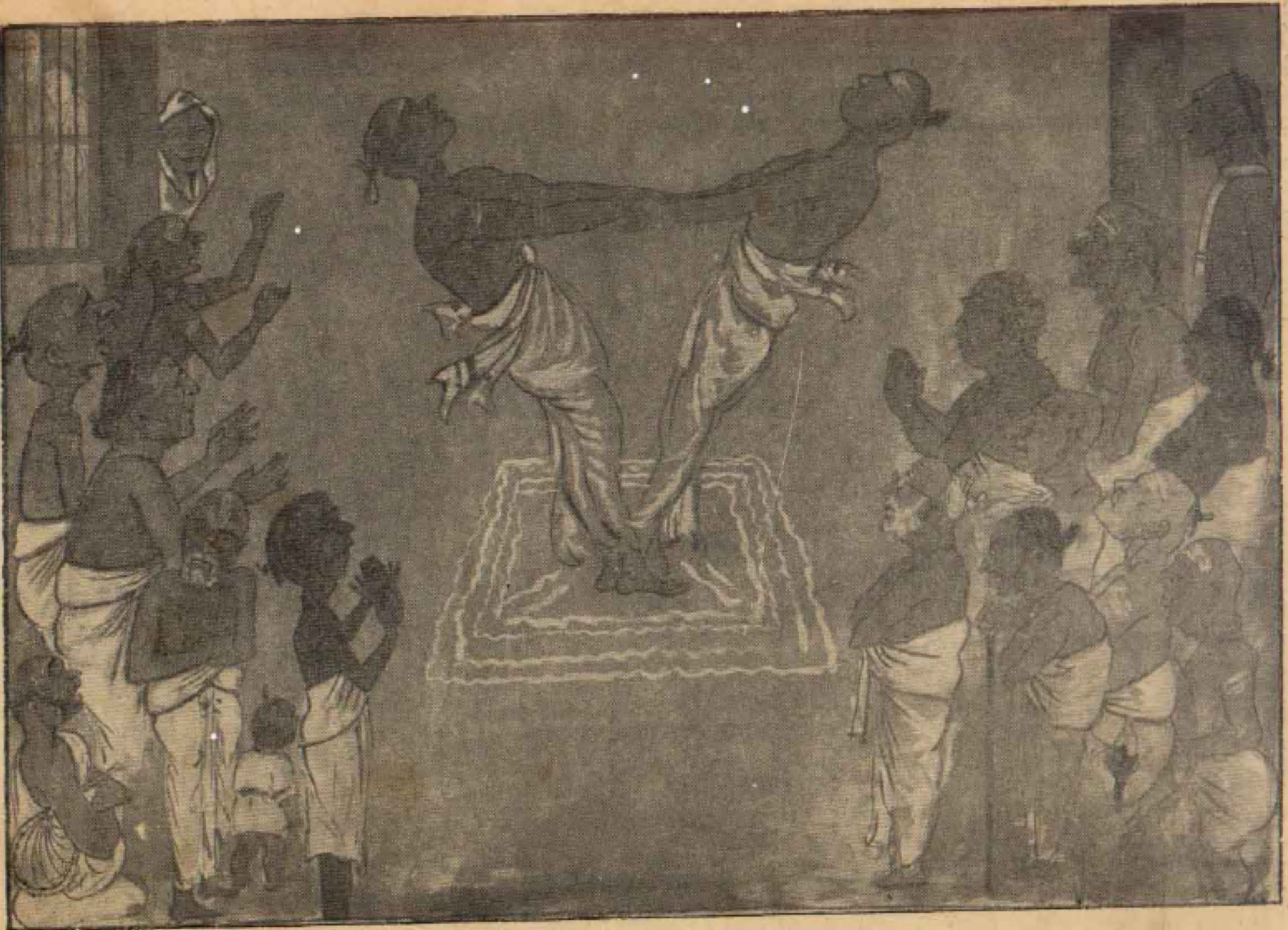
'తనరంగఁ బాండవుల్ సకల
    ధర్మయుతుల్ కులురైనవారు స
మ్యగ్జనమున నార్జవంబు మఱి
    మార్దవ మూనినవారు సత్కులుల్
తనర దయాసముద్రులు వ
    దాన్యులుఁ గిల్బిషభీతి కార్యములోఁ
దనుకుచుఁ గార్యనిశ్చయము
    తద్ద యెఱింగెడువారు నిచ్చలున్.

'అట్టిసాత్త్వికు లనుమీరు నర్హమునని
చేయఁగా హింస క్షేమమే నేఁ గూర్చి!
అకట పాపము మీ కున్న బ్రకట మగును
మసిఁగు వలువను గాటుకమఱకవోలె.'

అని యుండఁగా—

దారిద్ర్యవంతులు

హరిభజనము-తన్మయత

"చులుకని కార్యము సేయం
దలఁచుట మీయట్టి సర్వధర్మజ్ఞులు కాం
తులు నన ప్రసిద్ధు లగు పె
ద్దలకుం దగ దగునె యెవ్విధంబునఁ జూడన్.

"మడుఁగుఁజీరయందు మసి వాఁకినట్లు మీ
సత్కులమునఁ గల్మషంబు కౌర
వేంద్రు కతనఁ బొందె నింతయుఁ బాపంగ
నీవ నేర్తు ధర్మనిపుణహృదయ."

అని తిక్కన తనభారతములోఁ దెనుఁగుపద్యములు రచించినాఁడు. వ్యాసమూలములో,—

'మీరు సకలధర్మయుక్తులు, సత్కులులు, దయాసముద్రులు, సత్వగుణ ప్రధానులు, గొప్పవారు. హీనకర్మము, హింస చేయుట మీకుఁ దగదు. యుద్ధము చేసితిరేని మీకుఁ బాపము వచ్చును. మీకుఁ బాపమున్న యెడల నప్పాపము తెల్లనిబట్టమీఁదఁ గాటుక మఱకవలెఁ బ్రకటమగును.'

అని సంజయుఁడు ధర్మజునితోఁ జెప్పినట్లుండఁగా,

'మీరు ధర్మజ్ఞులు; చులుకనికార్యము చేయుట మీకుఁ దగదు. మీసత్కులమునకు దుర్యోధనునిమూలమునఁ బాప మంటినది. ఆపాపము తెల్లనిబట్టమీఁదమసి యంటిన ట్లున్నది. ఆపాపము పోఁగొట్టుటకు నీవే నేర్తువు. పోఁగొట్టవలయును—'

అని సంజయుఁడు చెప్పినట్లు తిక్కనసోమయాజి పద్యములలో నున్నది. ఇందుఁ దిక్కన ప్రమాదపడ్డాఁడు. అతనియర్థము మూలమునకు విరుద్ధమును, సంజయుని వర్తనమున కసంబద్ధమును, సంప్రదాయమునకు దూరమును నైయున్నది. పాత్రవృత్తౌచిత్యముచెడినది. కథకుఁ బాత్రవృత్తౌచిత్యమే ప్రధానముగదా!

అదియును గాక తిక్కనరచన నాకు యుక్తియుక్తముగాఁ గనఁబడదు. అర్థమందుఁ బూర్వపరములకు సందర్భము లేదు. దుర్యోధనుఁడు పాపము చేసినాఁడనియును, మసిచేత మడుఁగుబట్ట చెడిన ట్లాపాపముచేఁ గులము చెడిన దనియును, నప్పాపముఁ బాపుటకు నీవే నేర్తు వనియును సంజయుఁడు ధర్మజునితోఁ జెప్పినాఁడని యీపద్యార్థ మయ్యున్నది గదా. దానితరువాతి పద్యములో యుద్ధము చేయవలదని సంజయుఁడు ధర్మజునితో ననును. వృష్ణ్యంధకరాజ్యములకుఁ బోయి బిచ్చమెత్తికొని బ్రదుకు మనియుఁ జెప్పుట నాతఁ డనును. దుర్యోధనుఁడు చేసినపాపము ధర్మరాజు యుద్ధముచేయక వృష్ణ్యంధకరాజ్యములకుఁ బోయి బిచ్చమెత్తికొని బ్రదికినయెడ సంజయునిచేతఁ దిక్కన్న చెప్పించినట్లు పోవునా? ధర్మరా జట్లు చేసెనేని దుర్యోధనునిపాపము మఱియింతస్పష్టముగా నితరరాజ్యములలోఁ బ్రకటితముఁ గాఁబడును. ఎంతదుర్మార్గుఁడే యన్న దుర్యోధనుఁడు, కపటప్రసాదమున ధర్మరాజురాజ్య మపహరించి పదుమూఁడేండ్లు లరణ్యాజ్ఞాతవాసములచేఁ గష్టపెట్టుటయే గాక, నేఁ డాధర్మమూర్తిచే బిచ్చమెత్తించుచున్నాఁడని యింటింటను నిల్లాండ్రుగూడఁ జెప్పికొందురు. దానిచే దుర్యోధనునిపాపము తిక్కన భ్రమసినట్లు పోవనేరదు సరియ కదా, మీఁదుమిక్కిలి యది ప్రపంచమంతయుఁ బ్రాఁకును.

ఇది గాక, దుర్యోధనుఁడు నీవిషయములో నేరము చేసినాఁడనియును, దద్దోషపరిహారార్థము మహారాజవైన నీవు విదేశములకుఁ బోయి బిచ్చమెత్తికొనవలయు ననియును మహాత్ముఁడైనసంజయునిచేత ధర్మరాజుతోఁ దిక్కనమహానుభావుఁడు చెప్పించినవిధము చూడఁగాఁ బంచమహాపాతక కథలు నాకు జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి. ఆకథలు నిజము కావనియుఁ బరిహాసమునకుఁ గల్పింపఁ బడ్డవనియు నింతకు ముందు నేను దలంచితిని గాని, రాజాధిరాజులదోషములు ప్రకటితముగఁ బ్రపంచమునకు వెల్లడిచేయుచు బుద్ధులు చెప్పు భారము వహింపవలయు కవీంద్రులలోఁ జేరిన తిక్కనయొక్క యీవచనము చూడఁగా నక్కథలు నమ్మఁదగినవి కావని యిప్పుడు నాకుఁ దోఁచుచున్నది.

ఇట్లు వ్యాసమూల మపార్థము చేసి తిక్కన పాత్రౌచిత్యము చెఱిచినదానికి నింకను నెనిమిదిలక్ష్యములు చూపుచున్నాము. రెండవలక్ష్య మేదనఁగా,—

అభిమన్యుని వివాహానంతరము విరాటరాజుసభలోఁ గృష్ణుఁడు పాండవుల ధర్మవర్తనమును, ధార్తరాష్ట్రుల యధర్మవర్తనమును నుపన్యసించి న్యాయపునయము ననుసరించి రాజ్యము పాండవులకు మరల రావలయుననియు నేతన్నిమిత్తమయి దుర్యోధనునిపాలికి దూతను బంపవలయు ననియు నిశ్చయించెను. ఈకథ యుద్యోగపర్వ ప్రథమాధ్యాయములోనే కలదు. రెండవ యధ్యాయములో బలరాముఁడు పాండవధార్తరాష్ట్రుల వర్తనవిషయమయి కృష్ణునియభిప్రాయమునకు విరుద్ధాభిప్రాయ మిచ్చెను. అయ్యభిప్రాయమును గనఁబఱచు వ్యాసమూలము చూడుఁడు:—

౧. "సర్వే స్వవస్థాసు చ తే న శోచ్యా
గ్రస్తో హి పార్థో బల మాశ్రితై స్తైః,
శ్రీ యాధ్యేతస్య యుధిష్ఠిరస్య
ద్యూతే ప్రసక్తస్య హృతం చ రాజ్యం.

౨. "నివార్యమాణ శ్చ కురుప్రవీరైః
సర్వైః సుహృద్భి రయ మప్యతజ్ఞః,
గాంధారరాజస్య సుతం మతాక్షం
సమాహ్వయ ద్దేవితు మాజమీఢః.

౩. "స దీవ్యమానః ప్రతి దీవ్య చైనం
హిత్వాహి కర్ణంచ సుయోధనంచ,
దురోదరా స్తత్ర సహస్రశో ఽన్యే
యుధిష్ఠిరో యా న్విష హేత జేతుం ;
ఉత్సృజ్య తా న్సౌబల మేవ చాయం
సమాహ్వయ త్తేన జితో ఽక్షవత్యామ్.

౪. "స దీవ్యమానః ప్రతిదేవనేన
అక్షేషు నిత్యంతు పరాఙ్ముఖేషు,
సంరంభమాణో విజితః ప్రసహ్య
తత్రాపరాధః శకునే ర్న కశ్చిత్."

ఈమూలపద్యములయర్థము నాయాదిసవ తెనుఁగుపద్యములలో స్పష్ట మగుచున్నది:—

'ఎన్నఁడు వారి కల్మి యొక
యింతయుఁ బట్టఁగఁ జేయ రాదు రా
జ్యోన్నతిచే మదించి కడు
ద్యూతమునందుఁ బ్రసక్తుఁ డౌచుఁ దాఁ
బన్నగఁ గోలుపోయె నరఁ
బాండవవర్యుఁడు వీరి హాంతిపుం
బన్నముచే బరీయులుగ
వారల కయ్యది సంక్రమించెఁ గా.

'పలుమ సుమీ యటంచుఁ దన
బంధువులెల్లను జెప్పుచుండ న
ప్పలు కటు ద్రోచియుం దనకుఁ
బొంకితి న్యాయమునందు శేమియోఁ
దలఁపకయున్ మనంబునను
ధర్మతనూజుఁడు సమ్మతాత్ముఁడై
వెలిఁగాడు సౌబలుం బిలిచి
వేడుక మీఱఁగ నాడె వానితోన్.

'విడిచి సుయోధనున్ విడిచి
వింతగఁ గర్ణునిఁ దా జయింప నో
పెడు పల న్యాయరుల్ సభను
వేలకొలందిగ నుండ వారలన్
విడిచి వివేకమున్ విడిచి
వేడుకతో సుబలాత్మజాతునే
బడిలుడి పిల్చి యాడు మనెఁ
బొల్పుఱ నీయమసూనుఁ డాతనిన్.

'తనరఁగ నా డి రొండొరులు
దైవవశంబున ధర్మసూతివై
పనుపడుపాచికల్ తిరుగఁ
బన్నను వచ్చిన యెల్లఁ జేఁతకున్
బోవరఁగ నేఁచి పట్టుదల
పొంపిరివోవఁగ నాడి యోడె నీ
యన యది గావునన్ శకుని
యందున దప్పొకయింత యున్న దే.'

ఈ పద్యములనుబట్టి బలరాముని మతమందు—

(౧) న్యాయమాడవలదని తనబంధువులెల్లను జెప్పుచుండఁగా ధర్మరాజు మూర్ఖుఁడై వారి బుద్ధులు వినక

యును, జూదమందుఁ దనకుఁ దెలివిలేమి తలఁపకయును జూద మాడె ననియు;

(౨) జూదములోఁ దాను గెలువఁదగినవారనేకు లుండఁగా జూదమాడుటకు వారిలో నెవనిని గోరికొనక జూదమందు మహాపండితుఁడైన శకునిని రమ్మని ధర్మరా జవివేకియై తనకుఁ దాన కోరికొని వానితో నాడె ననియు;

(౩) ధర్మరాజు ప్రమత్తుఁడై జూదమందు రాజ్యము గోల్పోయినాఁ డనియు;

(౪) ధర్మరాజు తాను పాచికలు వేసినప్పుడెల్ల నవి తిరుగఁబడుచు వచ్చెననియు, పంతతో విరమింపక పట్టుదల యెక్కువ యయి యాతఁ డాడుచువచ్చె ననియు, దానిచే శకునియందుఁ దప్పు లేదనియు;

(౫) జూదపుసమయమును బాండవు లతిక్రమించుటచే దుర్యోధనుఁడు బలీయుఁ డయ్యె ననియు, వారి రాజ్యము దుర్యోధనునియందు సంక్రమించె ననియు, దానంజేసి దుర్యోధనునియందును దప్పు లేదనియు— స్పష్టమగుచున్నది

ఈ హేతువులు బలరామునివాదమున కనుగుణముగా నున్నవి. నిజ మిట్లుండఁగా, తిక్కనయాంధ్రీకరణ మెట్లున్నదో చూడుఁడు:—

"ధర్మనందనుం డతనియుద్ధతిక్రం బుయిలోడి మెయివడి గలనపవశిం ప్రవర్తిల్లుచుండియు జూదంబు వెంట మోసపోయి తొడరి చిక్కువం బడియె నదియును నతం డక్షవిద్యాపాటవంబు తనకు మిగుల లేమిం జేసియు బంధుజనంబులు తన్ను వారించుటయుఁ దా నాడుట మాని గాంధారరాజు నియమించినం దక్కుశాకాశలం బునం బరిణతుండు గావున నాశకుని యాడి యుధిష్ఠిరుం డొడ్డినయొడ్డమియు గెలుచుచు వచ్చె నట్లగుట నాతని యందును గొంత లేదు."—

అని యున్నది. ఈతిక్కనపాఠమునుబట్టి బలరామునిమతమందు—

(౧) ధర్మనందనుండు జూదమువెంట మోసపోయెననియు;

(౨) జూదమాడ నిశ్చయించికొన్న తనకు జూదమందుఁ బాండిత్యము లేమింజేసియుఁ, దన్ను జూదమాడవలదని బంధువులు చెప్పుటంజేసియు దుర్యోధనుఁడు తా నాడుట మాని తనకు బదులు తననిమిత్తమయి జూదమందుఁ బండితుఁడును, దనమేనమామయు నగుశకునిని జూదమాడుటకు నియమించె ననియు;

(౩) శకుని జూదపు విద్దెయందుఁ బరిపూర్ణమైననేర్పు గలవాఁడు గావున ధర్మనందనుం డొడ్డినయొడ్డెల్ల గెలుచుచు వచ్చె ననియు—స్పష్టమగుచున్నది.

ఈ హేతువులు దుర్యోధనునియందుఁ గాని, శకునియందుఁ గాని తప్పు లేదని వాదించుబలరాముని వాదమునకుఁ బ్రతికూలములుగా నున్నవి గాని యనుకూలములుగా లేవు. ధర్మరాజుఁడు మోసపోయినాఁ డనుటచే ధర్మరాజుని మోసపుచ్చినవారు ధార్తరాష్ట్రులు కావలయును; వారివంకవారు కావలయు. దానిచే దుర్యోధనుఁడు దోషి యనుటయే. మఱియును ప్రతిజ్ఞచొప్పునఁ దా నాడవలయునపనికిఁ దా నాడక యెట్లయినను ధర్మరాజు నోడింతమని తలంపు గలిగి తనబదులు జూదమందు మిక్కిలి నేర్పరి యయిన తన మేనమామ నప్పగించినాఁ డనుటచే దుర్యోధనుఁడు దుర్బుద్ధి గలమహాదోషి యనుటయే. మఱియు జూద మెఱుఁగనిధర్మరాజుఁ డొడ్డినయొడ్డెల్ల జూదపుమాయ లెఱిఁగినశకుని తన నేర్పుచే గెలిచినవాఁ డనుటచే శకుని దోషి యనుటయే. ఈహేతువులచే ధర్మరాజునిమోటమికి కారకులు దుర్యోధనుఁడును, శకునియును, దుర్యోధను నాడకుండ నివారించినబంధువులును నైనారు. దీనిచేఁ దత్త్వమువలన బలరామునకు స్వవచనవైరుధ్యము సంభవించుచున్నది.

తిక్కన చెప్పిన ప్రకారము తన వాదమునకుఁ బ్రతికూలహేతువులు చెప్పుట కవతారపురుషుఁడైనబలరాముఁడు వెఱ్ఱివాఁడా? అట్లు చెప్పించుట కవతారపురుషుఁడైనవేదవ్యాసమహర్షి మహాకవీంద్రుఁడు వెఱ్ఱివాఁడా? కారు కారు. తిక్కన తానే ప్రమత్తుఁడైనవాఁడు. వ్యాసమూలములోని తొమ్మిదియుఁ బదియు

నసుశ్లోకములు సమన్వయించికొనుటలోఁ దిక్కన పొరపడినవాఁడు. తొమ్మిదవశ్లోకములోని "కురుప్రవీరః" అనువిశేషణమునకు యుధిష్ఠిరుఁడని యర్థముచేసికొనుటకు బదులు దుర్యోధనుఁ డని తిక్కన యర్థముచేసికొన్నాఁడు. మూలములోని పూర్వాపరములు చూచికొనకయుఁ, గథాసందర్భము చూచికొనకయు, వాక్యార్థము చూచికొనకయు, బలరాముఁడు దుర్యోధనుపక్షమునఁ బలుకుచున్నాఁడని వ్యాసునితో విభేదించి తాను ద్రొక్కినపుంతయైనను జూచికొనకయుఁ దిక్కన తప్పుత్రోవను బడ్డాఁడు. "కురుప్రవీరః," "అయ మతజ్ఞః" "అజమీఢః," "అయం యుధిష్ఠిరః" "జితః" అనునివి యన్నియు నొక్కనికే విశేషణములు. ఇందు దుర్యోధనుఁడు లేనే లేఁడు. తొమ్మిదియుఁ బదియు నను శ్లోకములలో "సౌబలం దేవితుం సమాహ్వయత్" అను వాక్యమునకు సౌబలునిఁ జూదమాడుటకు రమ్మని పిలిచె (challenged) నని యర్థముచేసికొనుటకు బదులు సౌబలుని జూదమాడుటకు నియమించె నని తిక్కన యర్థముచేసికొన్నవాఁడు. చేసికొని "సమాహ్వయత్" అను క్రియకుఁ గర్త శ్లోకములలో లేని దుర్యోధనునిఁ దెచ్చిపెట్టినాఁడు. పోనిండు, తిక్కన చేసిన యర్థమొప్పని యంగీకరింత మన్నఁ, గథాసామార్థ్యమునకు భంగము కలుగుచున్నది. మూలచ్ఛేద మగుచున్నది. "జితః" అనువిశేషణము మూలములోని "సమాహ్వయత్" అనుక్రియకుఁ దిక్కన దెచ్చిపెట్టిన కర్తయగు దుర్యోధనున కన్వయింపవలయుట సంభవించును. అట్లు చేయుటకు జూదములో ధర్మజుఁ డోడెను గాని దుర్యోధనుఁ డోడెనా? కావునఁ దిక్కనవాక్యము తప్పయినట్లు దానిమొగముమీఁదనే కనఁబడుచున్నది. (సశేషము.)

అవినాభావము

తుర్గా వేంకటరామయ్యాగారు

౧

నాదేనా ఈహాసము?
నీదేనా ఈ జీవము?
నాభావము నీ పాటే
నా, గానము నాదేనా?
ఈ కేళీవన మంతా
నా కొరకా? నీకొరకా?
నాదేనా ...... జీవము

౨

పూవులు నేనా? కమ్మని
తావులు నీవేనా? ఈ
పూజలు నీ కొరకేనా
పుణ్యము నా కొరకేనా
నాదేనా ...... జీవము.

౩

ఈ లోకము నాదేనా?
పాలించే దీవేనా?
నీరాధను నేనేనా?
నారాజువు నీవేనా?
నాదేనా ...... జీవము

౪

నావలపులు నీవేనా?
నీతలపులు నేనే నా?
నేనే కృష్ణుడగానా
నీవే రాధవుగావా?
నాదేనా ......జీవము

ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రము

(౧రెండవ భాగము) ప్రాఙ్నన్నయయుగము

౨చాళుక్యులు : క్రీ. శ. ౫-వ శతాబ్దము మొదలు ౬౧౫ వఱకు

ప్రజ్ఞావంతులైన చరిత్రకారులును విమర్శకులును రాజరాజనరేంద్రుని పూర్వులైన చాళుక్యరాజులు భాషాభిమానులై యాంధ్రభాషోద్ధరణమునకుఁ బాటుపడినట్లు వ్యాసములు వ్రాయుచున్నారు; ఉపన్యాసము లిచ్చుచున్నారు. ఈవిషయములో యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనపద్యములును, మఱికొన్ని తెనుఁగుశాసనములును వారి కాధారము లగుచున్నవి. మఱియుఁ జళుక్యరాజన్యులాంధ్రకవితాభిమానాయత్తచిత్తు లగుటకుఁ దఱచుగ "చన సత్యాశ్రయునిఁ దొట్టిచాళుక్య నృపుల్" అను నన్నెచోడ కవిపుంగవుని పద్యపాదము నిదర్శనముగాఁ జూపఁబడుచున్నది. సత్యాశ్రయుఁ డనఁగా నేడవశతాబ్దమున నాంధ్రదేశముపై దండెత్తివచ్చిన రెండవ పులకేశి యని కొందఱును, దత్సోదరుఁడైన కుబ్జవిష్ణువర్ధనుఁ డని కొందఱును, జేతవిజయాదిత్యుని కొడుకైన సత్యాశ్రయుఁడని కొందఱును బలువురు పలువిధములుగఁ జర్చించిరి. విమర్శకాగ్రేసరులైన బ్రహ్మశ్రీ కా. బ్రహ్మయశాస్త్రిగారీవాదముల నెల్ల ఖండించి సత్యాశ్రయుఁ డనఁ బడువాఁ డెండవ శతాబ్దమునాఁటి రాజరాజనరేంద్రుఁడే కాని, తత్పూర్వవుఁ జాళుక్యసత్యాశ్రయులలో మఱియొకఁడు కాఁడని యుక్తియుక్తముగను సప్రమాణముగను రుజువుచేసిరి.[3] చారిత్రక పరిశోధనలయందు సుప్రసిద్ధులైన బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారును, మ. రా. శ్రీ బుర్రా శేషగిరిరావు పంతులుగారును బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి వాదమునే యంగీకరించుచున్నారు.

చాళుక్యరాజు లెల్లరు సత్యాశ్రయ బిరుదాంకితులే యగుటచే నన్నెచోడుఁడు చెప్పిన సత్యాశ్రయుఁ డెవ్వఁ డను వాదమున కవకాశము కలుగుచున్నది గాని, సాంఘికరాజకీయ మతవిప్లవములలోఁ దన్నుఁ గన్నెత్తి చూచువారు లేక ద్రవిడభాషలలో నామమాత్రావశి

---

౧ మొదటి భాగమును వ్రాసి యుపోద్ఘాత సంపుట మను పేరఁ బ్రకటించితిని. ఈ రెండవభాగము ప్రాఙ్నన్నయ యుగముగను, మూఁడవభాగము నన్నయ యుగముగను వ్రాయుచున్నాను.

౨ ఈ గ్రంథమునం దిది రెండవ ప్రకరణ మగును. ౧-వ ప్రకరణమున క్రీ. పూర్వమునుండి క్రీ. ౫-వ శతాబ్దమువఱకును, ౨-వ ప్రకరణమున ౫-వ శ. మొ|| ౬౧౫ సం. వఱకును, ౩-వ ప్రకరణమున క్రీ. శ. ౬౧౫ మొ. ౧౦౪౦ వఱకును గల భాషాచారిత్రాంశములు వివరింపఁబడును.

౩ ఆంధ్రపరిషత్పత్రిక, ౧౦-వ సంపు. ౨వ సంచిక.

ష్టమై పడియుండిన యాంధ్రభాషం జేపట్టి, యాంధ్రభారతరచనా మహాకార్యమూలమున శాశ్వతమైనట్టియు, సత్యమైనట్టియు నాశ్రయము నొసంగి తన 'సత్యాశ్రయ' బిరుదమును సార్థకమొనర్చుకొనిన సత్యాశ్రయకులతిలకుండగు రాజరాజే యంధ్రవిషయంబునఁ దెనుఁగు నిలిపిన సత్యాశ్రయుఁ డనుటలో లేశమును సత్యభంగ ముండదు. గీర్వాణ ప్రపంచమునుండి యాంధ్రలోకమున భారతకవితా గంగావతరణమునకు భగీరథుండైన కారణమున రాజనరేంద్రునందుఁ గలిగిన యత్యధిక గౌరవాతిశయము తత్పూర్వ చాళుక్య రాజులయందునైతము నించుకించుక ప్రసరించుచుండుటచే వారల్లరు భాషోద్ధారకులే యను భ్రాంతి వొడముచున్న దేకాని, యట్టి భ్రాంతింబరిత్యజించి సత్య మారయఁ గడంగునెడ, నీచళుక్యకులజుల మాతృభాష యెయ్యదియో, వీరిమత మెట్టిదియో, యాంధ్రభాషతో వీరి కెప్పటినుండి యెట్టిసంబంధము కలిగినదో యున్నగు సంశయములు సమర్థు లగువారికిఁ జర్చింపఁదగినవి.

పూర్వ చాళుక్యకుటుంబ మేర్పడక మున్న అనఁగా నేడవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వము చాళుక్యరాజులు పశ్చిమదేశమున వాతాపినగరము (బాదామి) రాజధానిగాఁ గర్ణాట మరాట రాజ్యములు పాలించుచుండిరి. అప్పుడు వారి పాలనమం దుండిన దక్షిణ మహారాష్ట్ర దేశము, నుత్తరకర్ణాటరాజ్యము నాంధ్రదేశములోఁ జేరినవి కాని, యాంధ్రదేశముతో సంబంధించినవి గాని యెంతమాత్రమును గావు. అప్పటి యాంధ్రదేశపట మిారాజ్యములకు మిక్కిలి భిన్నముగానే చిత్రింపఁబడినది. దేశమాంధ్రదేశము గాకపోయినను, ప్రభువు లాంధ్రులై యుండినను, ఆంధ్రభాషాభిమానులై యుండినను మనము కొంత సంతసింపవచ్చును. కర్ణాటరాజ్య మేలిన కృష్ణదేవరాయల యాంధ్రకవితోద్ధరణము, కడ కాతఁడు కర్ణాటకుఁడా యాంధ్రుఁడ యను సంశయము నేటివిమర్శకులకుఁ గలిగించుచుండలేదా? ఇట్లే యానాఁడు కర్ణాట మహారాష్ట్రములు పాలించిన వాతాపి చాళుక్యు లాంధ్రవాఙ్మయోద్యమమునఁ బ్రవేశింపకపోయినను వా రాంధ్రులేయనియు వారిభాష యాంధ్రభాషయేయనియు రూఢిపడినయెడఁ గొంత తృప్తిపడవచ్చును. కాని యీసందర్భమునఁ గావించు పరిశోధనలవలనఁ బశ్చిమచాళుక్యులు కన్నడవాఙ్మయమునకుఁ దోడుపడినట్లే తెలియవచ్చును గాని యాంధ్రు లైనట్లు, నాంధ్రకావ్య నిర్మాణమును బ్రోత్సహించినట్లు గానరాదు.

పశ్చిమచాళుక్యుల మతము

చాళుక్యుల భాషంగూర్చి ప్రసంగించు సందర్భమున నారాజుల మతమునుగూర్చియుఁ జర్చించుట యప్రస్తుత ప్రసంగము కాఁజాలదు. మతమునకును భాషకును వలసినంత పరస్పర సంబంధ ముండక తీరదు. ఒకానొకజాతియొక్క మతమునుబట్టి తద్భాషను గాని, భాషనుబట్టి మతమును గాని యిది యిట్టిదని చెప్పుటకుఁ గొంతవఱ కవకాశ ముండకపోదు. ఆదినుండియుఁ జాళుక్యరాజులు తమతమ చిత్తవృత్తుల

ననుసరించి యొక్కొక రొక్కొకమతము నవలంబించుచుండినవారగుటచే నీవంశస్థులమత మిదియని నిర్ణయించి చెప్పుటకు వీలు లేదు. కాని శాసనములఁబట్టి యీరాజులలో ననేకులు జైన మతాభిమానులని చెప్పవలసి యున్నది. సాధారణముగఁ గులక్రమాగతమగు మతాచారముల నెవ్వరుఁ బరిత్యజింపక పట్టుదలతో నిర్వహించుచుండుట లోకధర్మము. అట్టియెడ నీచాళుక్యరాజు లిట్టి పట్టుదల లేక భిన్న భిన్న మతముల నవలంబించుచుండుటకు, అప్పటి దేశ కాల పరిస్థితుల ననుసరింపవలసిన యవసరమే ముఖ్యకారణమై యుండును.

క్రీ. శ. ౪౮౯ వ సంవత్సరమునఁ జాళుక్యరాజగు మొదటి పులకేశి తన కాశ్రితుఁడైన స్వామియార్యునిచే నిర్మింపఁబడిన జైనాలయమునకుఁ గొంతదాన మొసంగి నట్లొకశాసనమునఁ గలదు. వానికుమారుఁ డగు మొదటి కీర్తివర్మ వినయనంది శిష్యుఁడగు ప్రభాచంద్రున కొసంగిన దానశాసనము మఱియొకటి కలదు. పశ్చిమచాళుక్యులలో *విష్ణువర్ధనుని భార్య శాంతలదేవిసంతానరహితయై మరణించెనఁట. ఆ సమయమందే యాకస్మికముగ నామెతండ్రియు మరణించెనఁట. ఈ ఘోరమరణములకు శాంతలదేవితల్లి మాచికాబి (మాచికాంబ) మిక్కిలి దుఃఖించుచుండ జైనమతస్థుఁడైన విష్ణువర్ధనుఁ డామతమునందు విరక్తి నొంది వైష మత మవలంబించెనఁట. మాచికాబియు నొక మాసమువఱకు నన్నపానములు ముట్టక శుష్కించి ప్రాణములు విడిచెనఁట. ఈవృత్తాంతము శ్రావణ బెలగొల శిలాశాసనములలో నొకశాసనమునందుఁ జెక్కఁబడినది. ఆదిచాళుక్యరాజులు జైనమతస్థులే యని దక్షిణ హిందూదేశ జైనమత పరిశోధకుల వ్రాఁతలవలన మఱింత స్పష్టమగుచున్నది.

× "Tho Jain religion seems to have enjoyed considerable patronage at the hands of the early Chalukyas. Pulakesi II patronised a certain Jain poet, Ravikirti. Vinayaditya, the eighth in succession from Jayasimha of the early Chalukyas, had for his spiritual adviser Niravadya Panditha. (Bombay Gazetteer, Vol. I, Part II, p. 19.) We also learn from an inscription, (Indian Antiquary, Vol. VII, p. 197) that Vikramaditya II after repairing a Jain temple gave a grant in connection with it to the great disputant, Vizayapandita..."

పశ్చిమ చాళుక్యుల భాష

చరిత్రకారుల పరిశోధనలవలనఁ జాళుక్యరాజుల భాష కన్నడభాషయనియు, వారు కన్నడవాఙ్మయమును బ్రోత్సహించుచుండిరనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇందుకు నిదర్శనముగ నీరాజులు వ్రాయించిన కన్నడభాషా శాసనము లాదినుండి యంతమువఱకునుగూడఁ గానవచ్చుచున్నవి.

* Kanarese Literature, Edward P. Rice.

× Studies in South Indian Jainism, Part I, page 111, M. S. Ramaswamy Ayyangar, M. A.

పశ్చిమచాళుక్యుల కన్నడశాసనములు :

i. శా. శ. 520. బాదామి (వాతాపి)లోని మంగళేశునిశిలాశాసనము. (Ind. Ant. V.)

ii. శా. శ. 521. బాదామిలోని విజయాదిత్య సత్యాశ్రయుని శాసనము. (ఇందుఁ గన్నడమే కాక సంస్కృతమును గలదు.)

iii. శా. శ. 631. చాళుక్యమహారాజాధిరాజ విజయాదిత్య సత్యనారాయణుని పాలనమున నెనిమిదవయేఁట మూఁడవ నెలయందలి శాసనము. (Ind. Ant. VIII-XIX.)

iv. శా. శ. 651. బాదామిలో మహారాజాధి రాజ విజయాదిత్యుని ప్రియమైన వినపోతిశాసనము. (Ind. Ant. X.)

v శా. శ. 654 - 676.

(౧) రెండవ విక్రమాదిత్యుని శాసనము (Ind. Ant. VIII.)

(౨) కంజీవరములోని రెండవ విక్రమాదిత్యుని శాసనము. (Ep. Ind. III.)

(3) విక్రమాదిత్యునిమహారాజ్ఞియైన లోక మహాదేవిశాసనము. (Ind. Ant. X.)

ఈమొపేరున శాసనము లింకను మఱిమూఁడు గలవు. 7-వ శతాబ్దమునఁ దూర్పుచాళుక్య వంశ మేర్పడిన తరువాతఁ గూడ నీ వాతాపి చాళుక్యుల కన్నడశాసనములు గలవు. ఒక్క కన్నడ దేశమునందే గాక తాము పరిపాలించుచుండిన మహారాష్ట్ర దేశమునందుఁగూడ నీ చాళుక్యులు కన్నడభాషయందే తమ శాసనములు చెక్కించుచుండినట్లు తోఁచుచున్నది.

౧. "Inscriptions manuscripts, lcal names and other evidences prove, that Kolhapur where the chief language is now Marathi, was once in the Kanarese area. Also inSholapur town and district there are many Kanares insecriptions." E. P. Rice.

ఇట్లు నిరంతరాయముగఁ గన్నడభాషయందు శాసనములు వ్రాయించుచుండుటయే గాక యాదిచాళుక్య ప్రభువులు కన్నడవాఙ్మయమునకు రాజపోషకులై యుండినట్లును దెలియుచుండుటచేత వీరి మాతృభాష కన్నడభాష యనుకొనుట కెట్టిసంశయము నుండదు.

౨. "Kannada poets may be roughly classed as Jains, Virasaivas, and Brahmans. The earliest cultivators of language for literary purposes were the Jains. Down to the middle of the 12th century we hᴧve mostly Jain authors. They were patronised by the Gangas, the Rashtrakutas, the Western Chalukyas and the Hosalas."

కన్నడ వాఙ్మయచరిత్రకారులైన E. P రైసుదొరగారుకూడ నీ విషయమునే బలపరచుచుఁ బూర్వకాలమునఁ గన్నడ వాఙ్మయమునకుఁ బ్రధానస్థానములైన పట్టణములను, గన్నడవాఙ్మయమునకుఁ బోషకులైన రాజులను, సంవత్సరక్రమముతోఁ గూడ నీ క్రింది పట్టికయందుఁ జూపుచున్నారు. ఈపట్టికవలనఁ

౧. Studies in South Indian Jainism, Part II, page 109, B. Seshagiri Rao, M. A.
౨. Narasimhachar, M. A., M. R. A. S.; Karnata Kavi Charitra.

పశ్చిమచాళుక్యరాజుల రాజధానియగు వాతాపీనగరము వారికాలమునఁ గన్నడవాఙ్మయమునకుఁ బ్రధానస్థానమైనదనియు, పశ్చిమచాళుక్య ప్రభువు లావాఙ్మయమును సర్వవిధముల నుద్ధరించుచుండిరనియు మఱింత స్పష్టము కాఁగలదు.

"The following table shows the capital cities where the royal patrons of Kanares literature lived in successive periods:—

A. D. 400 - 500. Banavasi (Kadamba); Vatapi (Early Pallavas); Talkad (Gangas).

„ 550 - 820. Vatapi (Chalukyas and Rashtrakutas).

„ 820-1040. Talkad-Manyaketha (Rashtrakutas).

„ 1040-1312. Kalyana (Western Chalukyas)..............."

ఈపట్టికం బట్టి యొక్క పశ్చిమచాళుక్యులే గాక కదంబులు, గంగులు, రాష్ట్రకూటులు మున్నగు రాజులుఁ గూడఁ బూర్వశతాబ్దములలోఁ గన్నడ వాఙ్మయమునకుఁ బోషకులై యుండిరని తెలియుచున్నది. ఇందఱు రాజులచేఁ బోషింపఁబడుటచేతనే కన్నడ కవిత్వమాంధ్రకవిత్వముకంటె ముందు దలయెత్తఁగలిగినది. శా. శ. 169-వ సంవత్సరములోఁ బశ్చిమ గంగరాజగు అరివర్మయొక్క తంజాపూరి శాసనము సంస్కృత కర్ణాట భాషలలోఁ వ్రాయఁబడుటచే, క్రీ. శ. మూఁడవశతాబ్దమునుండియుఁ గన్నడశాసనము లున్నవని చెప్పవచ్చును. మనకు మొదటి తెనుఁగుశాసనము 7-వ శతాబ్దమునందు మాత్రమే గానవచ్చుచున్నది.

క్రీ. శ. 1150-వ సంవత్సరమువఱకుఁ గల కన్నడ కవు లెల్లరును జైనులే యని కర్ణాట కవి చరిత్రమును గర్ణాట వాఙ్మయ చరిత్రమును గూడఁ జెప్పుచున్నవి. కన్నడమునందలి భారతరామాయణాద్యగ్రంథములను, ఛందోవ్యాకరణాది శాస్త్రగ్రంథములనుగూడ మొదట జైనులే రచించిరి. మిక్కిలి ప్రాచీనకాలములోఁ బ్రాకృత సంస్కృతాది భాషలలో జైనులు గ్రంథరచన గావించుచుండినను గ్రమక్రమముగా వారు కన్నడమునే స్థాయిభాషగాఁ జేసికొనిరని కన్నడమునందలి జైనకవి రచితగ్రంథబాహుళ్యమువలన నూహింపవలసి యున్నది.

"..........and Jaina literature continues to be promicent for long after. It inclndes all the more ancient and many of the most eminent of Kanares writings."

ఇట్లు పురాతనమునుండియు జైనులకును గన్నడ వాఙ్మయమునకు నత్యంతమైన యనుబంధ మేర్పడియుండుటయు, పశ్చిమచాళుక్యులు జైనమతాభిమానులగుటయు, వారి శాసనములను గన్నడమునం దనేకము లుండుటయు, నాదినుండియు వారు కన్నడ వాఙ్మయపోషకులై యుండుటయు మున్నగు నంశములెల్లఁ జక్కఁగా నొకదానితో నొకటి సమన్వయింపఁబడి పశ్చిమచాళుక్యుల మాతృభాష కన్నడభాషయే యని నిర్ణయించుచున్నవి. ఇంక నీ పశ్చిమ చాళుక్యులను మనము కర్ణాటచాళుక్యులనియు వ్యవహరింపవచ్చును. (సశేషము.)

ఆవాహనము

కొంపెల్ల జనార్దన రావుగారు

నా భావిపథముపంథల నెందు నోడఁగుచు
నేఁటి యుందువో, కాలవిభఁ చోదనము లెంచి!-
అవతరింపుమి దేవి, ఆవహింపుమి నను,—
నా గుండె విరియు ఈనాఁడె ఆశుభవేళ,
ఓవిజయలక్ష్మి!

ఆకళింతలు మెలఁగి ఆవేశమయి పొంగి,
నీ క్రమపద తపోనిరతిపెంపు వెలింగి,
ఏ ననంతపథాలకే చాఁగికొని నిల్చి,
అల దివ్యవాణి ఆజ్ఞలు మీటుకొన్నాను—
అవతరింపుమి దేవి!......

వింత లో నొక స్వప్నవీథీవిహాయస
ప్రాభవశ్రీలు శంపలు లోన నిలఁబోసి,
యిటు మేలుకొల్పి జాగృతినే హరింపవు!
విశ్వమ్ము నా స్వప్నవిజయమే వరియించు —
అవతరింపుమి . ...

నాదు జీవనచేతనావాటి లోఁతుల
బ్రతుకుజల్లులు పీచి, ప్రాభవమ్ముల పూచి,
సకలేను నిచ్ఛాప్రసారమ్ములకు ఓర్మి
పలుపు నింపెడు గురుత్వము నిట్టనిలుపుకో—
అవతరింపుమి......

విశ్వయాత్రికు లాత్మవిభుస్వప్నకలశముల్
నీ తేజమున కరంగిరి, శ్యాతిపాకృతుల్!
నా మాధురీధురీణము భావజగతిని
పోహణింపుమి నీ ప్రభూతలావణ్యముల్—
అవతరింపుమి......

ఆదిగ్దిగంతమ్ము నవనుళింపు రసైక
నిష్ఠాప్రశాంతికాంతితతి, లో నివిడించి,
నా ప్రకృతిమణిహృదంతరము కుంభించుకో,
నా వచస్సృతుల సోనలు సాఁగి ముంచుకో—
అవతరింపుమి......

నా మహేచ్ఛాప్రభానము నాకె ఐక్యమై,
విశ్వవారిజము స్వావృతమహాసౌందర్య
పరిధిఅంచులు తాఁక విరిసి, భౌతికభూతి
విరిసి పో, నాలోన విస్మృతి గుణించుకో
నవతరింపుమి......

నే కవిత్వము వెలింగినరాపిలుల్ వడి
ప్రకృతిమాతృప్రణయవైభవము నెద సూత్రించి,
పరిమితుల్ వలచు తత్పరవృత్తి తెలవిచ్చి
ప్రళయగర్భపథాన వరసృష్టి మలుచుకో.
నవతరింపుమి......

మరుద్వృధా

కురుగంటి సీతారామయ్యగారు, యమ్. ఏ.

ఈపద మిప్పుడు కావేరీనదికి సమానార్థక ముగా నుపయోగింపబడుచున్నది. కావేరీస్నాన సమయమున నీక్రింది శ్లోకములు సామాన్యముగా కావేరీతీరమునందెల్ల వాడుక లో నున్నవి:

శ్లో. మరుద్వృధే మాన్యజలప్రవాహే
కవేరకన్యే నమతాం శరణ్యే,
కాశ్మీరఘనాకల్పిత చోళదేశే
కావేరి, కావేరి, మమ ప్రసీద!
మరుద్వృధే, మహాభాగే మలయాచల సంభవే, [మః.
మమ పాపహరే మాతః తస్యై తోయాత్మనే న

ఈ పదముల కావేరీనదిని తెలియజేయు దానిగా నుపయోగించుటలో నీరు దాని వ్యుత్పత్త్యర్థముపై నాధారపడినట్లు కన్పట్టుచున్నది. మరుత్తులనగా గాలులు. వానిచే వృద్ధినొందుచున్నందున దాని కానామము వాడబడుచున్నది. సహ్యాపర్వతము లనగా సామాన్యముగా పడమటికనుమ లను పర్వతముల నీనది జననమందుచున్నది. దక్షిణ దేశమునకు వర్షములు తెచ్చునవి గాలులు. వీని నాంగ్లమున మన్సూను (Monsoon) లందురు. ఇవి సంవత్సరమునకు రెండుమారులు వచ్చును. ఈ రెండు మార్లు వచ్చు మేఘములను ఈ పర్వతములు మిక్కిలి యెత్తగుటచే నరికట్టుచున్నవి. అందుచే నా రెండుకాలములందలి వర్షమును చాలా భాగ మీపర్వతములు గ్రహించుచున్నవి. తత్పర్వతముల తన్మరుత్తులవలన వచ్చు వర్షములచే నీనది యభివృద్ధినొంది ప్రవహించుచున్నది. ఈపద మిట్లు కొన్ని శతాబ్దముల నుండీ యుపయోగింపబడుచున్నది. 17-వ శతాబ్దము మొట్టమొదట వరలిన తంజాపు రాంధ్రనాయకులలో నొకడగు రఘునాథనాయక భూపాల సభాంతరాళమున నొక యాస్థానకవీశ్వరుడును, అనేక గ్రంథకర్తయు నగు యజ్ఞనారాయణ దీక్షితుడు తన సాహిత్యరత్నాకర కావ్యమున నీపదము నీసందర్భమున నుపయోగించుచున్నాడు:

శ్లో. నదీషు వారీ · శ్రపరాణి పీత్వా
నభస్వతా పశ్చిమదిగ్భవేన,
మరుద్వృధాయా స్త్యజ తాధిపూరం
అహేతుయత్నా దమగృహ్యతే యః.
(సాహిత్యరత్నాకరము, సర్గ ౧.)

ఇంతకు పూర్వము కూడా, కొన్ని శతాబ్దములకు పూర్వమే, యీపద మీయర్థమున వాడబడుచున్న ట్లీ శ్లోకమువలననే గ్రహింపనగును. యజ్ఞనారాయణు డాకస్మికముగ న ట్లుపయోగించునా? ఈ పద మిదివరకే కావేరీనదికి రూఢమైయుండవలయు. ఏకాలమున దీని కీనామము వాడబడుట ప్రారంభించెనో చెప్పుటకు వలనుపడదు. ఈ పదము వేదభాగములందుకూడా కలదు. కాని యక్కాలమున కావేరీనదికి నామముగా

వాసబడెనని చెప్పుటకు ఎంతమాత్రమును వీలు లేదు. ఈ క్రిందిమంత్రమును చూడుడు:

మం. ఇమం మే గంగే యమునే సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమగ్ం సచతా పరుష్ణి యా అసిక్ని యా మరుద్వృధే వితస్తయార్జీకీయే శ్రుణుహ్యా సుషోమయా.

(యజుర్వేదారణ్యకము.)

ఈ మంత్రము యజుర్వేదమునందలి మహానారాయణోపనిషత్తునందు స్నానవిధౌప్రకరణ మున నున్నది. ఇందు కొన్ని నదులు పేర్కొనబడినవి: 1. గంగ 2. యమున 3. సరస్వతి 4. శుతుద్రి 5. పరుష్ణి 6. అసిక్ని 7. వితస్త 8. ఆర్జీకీయా 9. సుషోమ. ఈనదు లన్నియు నుత్తరహిందూస్థానమునందలివి. వీనిలో కొన్నిటికి ప్రస్తుతనామము లిచ్చిన సులభగ్రాహ్యము లగును. గంగా యమునా సరస్వతులు అందరికి పరిచితములే. అవి సంయుక్తరాష్ట్రముల గుండా ప్రవహించి ప్రయాగమున త్రివేణీ సంగమమున కలియుచున్నవి. సుషోమ అనగా సింధునది. అదియు హిమాలయముల జన్మించి సింధుదేశముద్వారా ప్రవహించి కరాచీపట్టణప్రాంతమున సముద్రమున చేరుచున్నది. ఇక మిగిలిన అయిదునదులును పంజాబునందు ప్రవహించి తుదకు సింధువున కుపనదులైనవి. ఆంగ్లమున వీని నీ క్రిందివిధముగా పిలుచుచున్నారు:

వితస్త=Jhelum

అసిక్ని=Chenab

పరుష్ణి=Ravi

శతుద్ర=Sutlej

ఆర్జీకీయా=Beas.

పైన చెప్పిన తొమ్మిదినదులును నుత్తర దేశమునందలివియే యని యిప్పుడు మనకు స్పష్టము. పరుష్ణీనదికి "ఇరావతి" యనియు, ఆర్జీకీయానదికి "విపాశ్" అనియు నామాంతరము లున్నవి. వీని కీనామము లెందుకు కల్గెనో ముందు మనము చూడగలము. పై మంత్రమునందలి మరుద్వృధాపదమును వదలివేసితిని. ఏలన: నా మంత్రకాలమునాటికి తత్పదమునకు కావేరి యనిగాని, మరియొకనది యనిగాని యర్థము కాకుండెనని తెలియుచున్నది. క్రీ. పూ. 500 సంవత్సరప్రాంతమున వేదషడంగములలో నొకటియగు నిరుక్తమును రచియించిన యాస్కమహాముని పై మంత్రమున కర్థమును వ్రాయుచు ఈ క్రింది విధముగ వ్రాయుచున్నారు:

మరుద్వృధా సర్వా నద్యః మరుత ఏనా వర్ధయంతి.

ఏతద్వాక్యమువలన తత్పదము ప్రత్యేక నదీనామము కాదనియు, నదీసామాన్యవాచకమనియు తెలియును. తద్వ్యాఖ్యానకర్తయగు భగవద్దుర్గాచార్యుడు యాస్కవచనముల క్రిందివిధముగ నర్థమును వ్రాయుచున్నాడు:-

హే మరుద్వృధే గంగే, యమునే, సరస్వతి, శుతుద్రి, యూయం మిమం మే మమ స్తోమం సచత ఆసేవధ్వం; పరుష్ణియా సహ మరుద్వృధే ఆర్జీకీయే, త్వమపి అసిక్నియా, వితస్తయా, సుషోమయా చ సహ ఆశ్రుణుహి అభిముఖేన స్థిత్వా శ్రుణుహి ఇతి సమస్తార్థః.

(నిరుక్తభాష్యము, పుట 690.)

ఈవిధముగా మొట్టమొదట సమస్తార్థమును వ్రాసి తరువాత విస్తరవాక్య వ్యాఖ్యానములో నిట్లు వ్రాయుచున్నాడు:—

............ఇరావతీం పరుష్ణీ త్యాహుః' యేయ మిరావతీతి లోకే ప్రసిద్ధా తా మిమాం ఏతస్మి న్మంత్రే మంత్రార్థవిదః పరుష్ణీ త్యాహుః.

......మరుద్వృధాః...వర్ధయంతి (పై యాస్కవచనము) వర్షేణ, తస్మాత్ ప్రత్యేకం నద్యభిధాన మను పఠ్యతే విశేషణత్వేన హే మరుద్వృధే గంగే! హే మరుద్వృధే యమునే! ఇత్యాది.........

ఋజీకప్రభవా ఋజీకో నామ పర్వతః, తస్మాత్ప్రభవతీతి తద్ధితేన, 'విపాట్ విపాటనాద్వా' కిమస్యాం వ్యపాస్యంతి?

'పాశా అస్యాం వ్యపాస్యంత వసిష్ఠస్య ముమూర్షతః'.

వసిష్ఠః కిల మమ జ్ఞాస్యాం ముమూర్షుః పుత్రమరణ శోకార్తః పాశై రాత్మానం బద్ధ్వా. తస్య కిల తే పాశా, అస్యాం వ్యపాస్యంత న్యముచ్యంత ఉదకేన తతః ప్రభృతి సా విపాట్ అభవత్.........*

(నిరుక్తభాష్యము, పుటలు 690-692.)

పై యనువాదములో ఆర్జీకీయానదికి విపాట్ అను నామాంతర మెట్లు వచ్చెనో రసవంతముగా, సయుక్తికముగా చెప్పబడినది. కాని యది మన కప్రస్తుతము. అందు మరుద్వృధా పదము నదీ సామాన్యవాచకమనియు, అందుచే నాపదము ప్రతి నదీసంబోధన పదమునకు విశేషణముగా నుపయోగింపబడినదనియు కనుగొనగలము. కావున నీపదము కావేరీనదికే కాదు, మరి యేనదికిని సామాన్య వాచకముగా నాకాలమున వాడబడినట్లు స్పష్టము. మరియు నీయారణ్యకముల కాలమునాటికి ఆర్య్య లుత్తరమును దాటలేదనియు చరిత్ర సిద్ధము.

Yet we see that during the whole of this time which lasted from the first beginnings till the last offshoots of Vedic Literatures (Aranyakas and Upanisads), the Indo-Aryan people conquered only the comparatively small stretch of land from the Indus as far as the Ganges, the actual Hindustan.

(Dr. Winternitz: History of Indian Literature, Vol. I, p. 303.)

ఆరణ్యకకాలమునాటి కీ ఆర్యులు దక్షిణమునకు రానట్లు చెప్పుచున్నప్పుడు 'రతే పంచాశ'న్న్యాయమున ఋగ్వేదకాలమునుగూర్చి వేర చెప్ప ననావశ్యకము. ఏతద్విషయము, అనగా నార్య్య లప్పటికి దక్షిణదేశము నెరుగరనునది, మన యూహకు బలకరము. అందుచే నీయారణ్యకకాలమునాటికి ఆర్యులు కావేరీనదిని యెరుగరు. అందుచేత తత్పదమునకు కావేరీనది యర్థ మని చెప్పుటకు ఎంతమాత్రమును వలనుపడదు. అంతియే గాక నదీసామాన్యవాచకమని గ్రహించుటచే నాపదము మరి యేయితరనదికికూడ ఉపయోగింపబడ లేదని స్పష్టము. క్రీ. పూ. 500 సంవత్సరములవరకుకూడా తత్పదము నదీసామాన్యవాచకమే యనియు, ప్రత్యేకనదీనామము కాదనియు నిరుక్తవచనము

* ఈమంత్రము ఋగ్వేదములోకూడ ఈవిధముగనే కనపడుచున్నది. దానియర్థముకూడ ఇదియే యని గ్రహింపనగును.
(ఋగ్వేదము, 8. 3-6.)

దృఢీకరించుచున్నది. కాని యాస్కకాలము నాటికి ఆర్యులు కావేరీనదిని ఎరుగరని చెప్ప వీలులేదు. ఏలన, రామాయణకాలమునాటికే యార్యులు దక్షిణమునకు వచ్చిరనియు, కావేరి వా రెరుగుదురనియు రామాయణములోని యీ క్రిందిశ్లోకమువలన తెలియగలదు:

శ్లో. తత స్తా మాపగాం దివ్యాం
ప్రసన్న సలిలాం శివామ్,
తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం
విహితా మప్సరోగణైః.
(కిష్కింధాకాండము, సర్గ 41.)

తరువాత భారతకాలమునాటికి కావేరీ నది బాగుగా పేర్కొనబడినది.

శ్లో. తతో గచ్ఛేత కావేరీం
వృతా మప్సరసాం గణైః,
తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్
గో సహస్రఫలం లభేత్.
(మహాభారతము, 3-85-22.)

ఇక పురాణములకాలమునాటికి చెప్ప నవసరము లేదు. వానిలో నెక్కడను మరు ద్వృథాపద ముపయోగించినట్లు కానరాదు. ఈ క్రింది యగ్నిపురాణమునందలి శ్లోకమును చూడుడు:—

శ్లో. గోదావరీ తుంగభద్రా కావేరీ వరదా నదీ,
తాపీ పయోష్ణీ రేవా చ దండకారణ్య ముత్తమమ్.
(అగ్నిపురాణము, 109 అధ్యాయము.)

ఈశ్లోకము తీర్థమాహాత్మ్య ప్రకరణమున చెప్పబడినది. మరియు నందే భరతవర్షమును వర్ణించుఘట్టములో కూడ ఈ పదము నుప యోగించి యుండలేదు. అగ్నిపురాణ మనగా ఆగ్నేయపురాణమునకే మఱియొకనామము.* కావేరీమాహాత్మ్య మీపురాణాంతర్గత మని చెప్పుచున్నారు. కాని యానందాశ్రమముచే నచ్చువేయబడిన యగ్నిపురాణగ్రంథమున నీ భాగము కానరాదు. అట్లె యనేకభాగము లందులోనివని చెప్పనవి వ్రాతప్రతులలో కను పించలేదని డాక్టరు వింటర్నిజుగారు చెప్పు చున్నారు.† పురాణకాలము క్రీస్తుశక ప్రథమ శతాబ్దములని చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. అందుచేత దాదాపు క్రీ. వ. 500 సంవత్సర మువరకీపదము కావేరీనదికి గాని మరి యే యితరనదికి గాని ఉపయోగపడియుండలేదు.

తరువాత వేదభాష్యకర్త లగు భట్టభా స్కర సాయనుల కాలమునాటికికూడ ఈపద మున కీయర్థము వచ్చిన ట్లగపడదు. పై యా రణ్యకమంత్రమునకు వీరిద్దరును వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నారు. వీరికాలమునకు కావేరీనది వారికి తెలియదని చెప్పుటకు వీలులేదు. అం దును సాయనుడు శ్రీవిద్యానగరరాజ్యస్థాపకు డగు వీరబుక్కరాయల మంత్రివర్యుడు. ఈయనకాలముననే బుక్కరాయల కుమారు డగు కంపరాయలుదక్షిణమును పీడించుచున్న మహమ్మదీయులను పారదోలుటకు తండ్రిచే ననుజ్ఞాతుడై చని వారిని సంహరించెను. ఆ కారణమున సాయనుడు కావేరీనది నెరుగడని చెప్ప వీలులేదు. మరియు నీయన బహుగ్రంథ

* Dr. Winternitz, Vol. I, p. 566.

† Ibid. p. 566.

ప్రణేతయు సర్వశాస్త్ర వేత్తయు నైయుండెను. వేదభాష్యమును వ్రాయుటకు తగిన పండంగాది సామగ్రీసమగ్రజ్ఞాని. కావున మరుద్వృధాపదము కావేరీనది కుపయుక్తమై యున్న యెడల తప్పక అట్టియర్థము నిచ్చియుండును.

ఈక్రింది వేదభాష్యభాగములను చూడుడు:

హే మరుద్వృధే! మరు ద్వర్ధితే.
(భట్టభాస్కరభాష్యము, అరణ్యకభాగము, పు. ౯౧.)

హే గంగే, విశ్వనాథరాజధానీ సమీపస్థితే భాగీరథి! హే యమునే, ఆదిత్యతనయే! హే సరస్వతి, నదీరూపేణ విద్యమానే బ్రహ్మపత్ని! హే శుతుద్రే, తన్నామ సరిద్వరే! హే ఆర్జీకీయే, ఏతన్నామసరిద్వరే! హే మరుద్వృధే, ఏతన్నామసరిద్వరే! యూయం మే వ్యత్యయేన మ యేమం మనఃపూర్వకం వాచా పఠ్యమానం స్తోమం స్తుతిరూప మంత్రసముదాయం శ్రుణుహి వ్యత్యయేన శ్రుణుత.

(సాయనారణ్యకభాష్యము, పుట ౨౦౯.)

పై భాగములవలన మరుద్వృధాపదము కావేరీనది కుపయుక్తము చేయక యేదోయొక నదికి మాత్రము పేరైనట్లు అర్థమగుచున్నది. నిజముగా కావేరికే వాడబడుచున్న యెడల గంగాదులకు నిర్వచన మిచ్చిన సాయనుడు అట్లు చెప్పియే యుండును. కాని మరద్వృధా యనుపేర నొకనది యున్నట్లు మాత్రము దీని వలన స్ఫురించుచున్నది. అది యెక్కడనో కానరాదు. ఇంతవరకు ఈపదముయొక్క యుపయోగమును చూచిన నిది యొక్క కావేరికి మాత్రమే యుపయోగింపబడినట్లు తెలియుచున్నది. ఆపేరుగల మరి యేయితరనది యఖిల భారతమున మరి యెచ్చటను కానరాదు. ఈ సాయనవాక్యమున ఋగ్వేదమునం దీ పదముపయోగింపబడుట ననుసరించియే కాబోలు మానీయరు విలియమ్సుపండితుడు తననిఘంటువున నీపదమున కిట్లు వ్రాయుచున్నాడు:—

Name of a river in the Punjab.
(Dictionary, p. 790.)

ఇది పొరపాటని స్పష్టము. పంజాబున నీపేరుగల నది లేదు. ఉన్నట్లే చరిత్రకారుడు కాని, వ్యాఖ్యాత కాని చెప్పియుండలేదు. ఋగ్వేదమునను యజురారణ్యకమునను ఇచ్చిన యీపదము ప్రత్యేకనదీనామము గాక నదీసామాన్యవాచకమని యాస్కవచనము వలన స్పష్టము.

———

ప్లాటుఫారముమీద తేనీరు త్రాగుట

నీలాలవంటి కళ్లు

పిలకా గణపతిగారు

[ఏకాంక రూపకము]

[అది ప్రకృతిని మదింపజేసే వసంత కాలము. శ్రావస్తీనగర సమీపాన్ని ఉన్న ఒకవనంలో—ఓబౌద్ధశ్రమణి ఆవనసౌందర్యాన్ని చూస్తో, మెల్లగా నడిచి పోతోంటుంది. ఆమె కాషాయవస్త్రాలు ధరించింది. చేతిలో కర్రతో చేయబడ్డ జలపాత్ర. ధగధగలాడే శరీరసౌందర్యాన్ని కాషాయవస్త్రం కప్పివేయ లేకపోయింది. నీలాల్లా నిగనిగలాడే కళ్లు. సంపూర్ణయౌవనంలో ఉంది ఆమె. ముఖంలో ప్రశాంతమైన భక్తిభావం. వెనుక ఓపెద్ద జుట్టుముడి. పేరు గోతమి. ఆవనంలో ఓదొంగలనాయకు డున్నాడు. అతడు క్షత్రియు డైనా, చెడ్డసహవాసాలు చేసి దొంగలనాయకు డయ్యాడు. అతన్ని దొంగలనాయకు డంటే ఆశ్చర్యపోతా రంతా. చెట్లు అతనిసౌందర్యం చూచి తల లూచేవి. కోయిల్లు పాడేవి.]

అతడు—[వెనకనుంచి] గోతమీ!

ఆమె—[వెనక్కి తిరిగి చూచి] నాపేరు ఎట్లు తెలుసును అన్నా నీకు? ఎవరు నీవు?

అతడు—నీపేరు ఒకరు చెప్పవలెనా? నీవు ఈవనంలో వన దేవతలా తిరుగుతూంటే, రెప్పపాటు వెయ్యకుండా, నిన్ను చూచి ప్రతిదినం ఆనందిస్తూంటాను. నా అనుచరులు నీచరిత్ర చెప్పగా విన్నాను.

ఆమె—[అదరిపడి మళ్లీ ప్రశాంతభావంతో] అన్నా, మనుష్యులచరిత్రా లన్నీ కాలుష్యపూరితాలు. ఒక్క అర్హతుని [బుద్ధుడు] చరిత్రమే పవిత్రం. అట్టివారి చరితాలు తెలిసికొని నిర్వాణానికి వారి పాదాలు సేవించు.

అతడు—[అంతర్హాసంతో] అర్హతుణ్ణా అనుసరించడం? [కొంత ఆలోచించి] అతడు పరిశుద్ధుడే కావచ్చు కాని గోతమీ, రాజప్రాసాదాల్లో మహాసౌఖ్యం అనుభవించే నీవు—అంతసుకుమారశరీరం గల నీవు—ఈ కటికి రాళ్లల్లో, ఈమిట్టమధ్యాహ్నం ఎండలో, తిరగడం నేను చూడలేకపోయాను. ఆఖరికి సాహసించి నీతో చెప్పడానికి వచ్చేశాను. నన్ను క్షమించు......సూదుల్లాంటి రాళ్లల్లో నీ వొక్కొక్క అడుగు పెడుతూంటే నా హృదయంలో ఒక్కొక్క వజ్రపాతం అయిన ట్టుంటుంది. నామాట విని—ఈ వైరాగ్యవృత్తి మానివేసి......

ఆమె—అన్నా, ఎంత వెర్రివాడవు! ఈ దేహ సౌందర్యమా, విభ్రాంతి పుట్టించింది నీకు! అటు చూడు! ఆమందమారుతానికి ఆ

చిట్టిపువ్వు లెల్లా జలజలా రాలిపోతున్నాయో? ఈపండుటాకులు చూడు, ఎల్లా రాలిపోయి దుమ్ములో పొర్లాడుచున్నవో! ఈచిగుళ్లన్నీ ఇల్లా ధూళిలో పొర్లాడవలసిన వే సుమీ!

అతడు—[కొంత ఆలోచించి] నమ్మలేను. గోతమీ! నమ్మలేను. ఇంత అందమైన ఈప్రకృతిని, ఈ సుఖాలని, విడిచిపెట్టి కాళ్లతో తన్ని పోవడానికా, ఆ దయామయుడు సృష్టించింది? వెర్రిమాట! అట్లయితే ఈ ప్రపంచమంతా వట్టి ఎడారిగా ఎందుకు పుట్టించలేదు? ఆ చక్కని పూవుల్నీ, ఆ చక్కని సీతాకోక చిలకల్నీ మనుష్యుడు చూచి ఆనందించడానికి ఈశ్వరుడు సృష్టించాడు. పండిపోతే మాత్రం—ఆఆకు లెంత అందంగా పచ్చగాఉన్నాయో చూడు. ఎందుకు అంత చక్కని శరీరాన్ని అల్లా కృశింపజేస్తావు? చూడు—నీలాలవంటి కళ్లు గలిగిన ఆ నీముఖం ఈమిట్ట మధ్యాహ్నం ఎండలో ఎల్లా కందిపోయిందో! పసుపులాంటి పచ్చనిశరీరం ఎల్లా వాడిపోయిందో! అమృదువైన పాదాలకి ముళ్లు గుచ్చుకుని ఎల్లా రక్తం కారుతోందో? అబ్బా...నే చూడలేను.

ఆమె—[కొంచెము నవ్వి] ఎంత ధైర్యహీనుడ వోయీ! ఒక్కసారి నిశ్చలబుద్ధితో అర్హతుణ్ణి మనసులో ధ్యానించి ఈ నశ్వరమైన ప్రపంచాన్ని గురించి ఆలోచించుకో. [అని తన మార్గాన్ని పోతూంటుంది.]

[కోయిల 'కో' అనికూసి యెగిరిపోతుంది. ఆ అదటుకి తీగపువ్వులు జలజలా అతనిమీద రాల్తాయి. అతడు ముందుకు వచ్చి]

అతడు—ఆగు—ఒక్క నిమిషం ఆగు. వట్టిది. ...భ్రమ...ఇల్లాంటివి ఆలోచించడానికి కావలసినంత ముసలితనముంది. అప్పుడు ఇవన్నీ ఉంటాయా! వెళ్లకు. ఆ ముద్దులు మూటగట్టే నల్లనికళ్లు నాముందు లేకపోతే, ఈ ప్రపంచమంతా అంధకార మయిపోతోంది. భూమి తిరుగుతూంది. [ముందుకు వచ్చి] నీవు ఇట్లు తిరస్కరిస్తే జీవించలేను గోతమీ! [దీనభావంతో] నా సర్వస్వము నీపాదాలముందర అర్పిస్తాను. నీపాదరేణువు నై తిరుగుతాను. నన్ను మాత్రం తిరస్కరించకు.........

ఆమె—నీ కీప్రకృతి ఉద్దీపకం అయింది గాని నాకు వైరాగ్యం పుట్టిస్తోంది. నే నీపాపలోకానికి మరి మళ్లను అన్నా!

అతడు—అంతనిర్దయస్వభావము గలదానవా? నీవు!......నీకు ఆ మోటుకమండలువుతో పనిమిటి? నీశరీర మేమి? ఆనియమాలేమి? నీ వీవనంలో తిరగవలసినదానవేనా? నీశరీర మెంత వాడిపోయిందో! ఆ నీముఖం, ఆ నీ నల్లగా నిగనిగలాడే కళ్లు—నల్లకలువల్లా ఎల్లా వాడిపోయాయో...వాటిని చూడకుండా నే ఉండలేను గోతమీ!

ఆమె—ఇదా నీ విభ్రాంతిహేతువు?... అన్నా, నీ వీ కళ్లు చూడకుండా ఉండలేవూ? అయితే నీకు ప్రియమైన నేత్రాలు నీవే తీసికో...నన్ను అర్హతునిధ్యానానికి పోనీ. [అని బలవంతంగా కళ్లు ఊడబెరకడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. కళ్లమ్మట జొటజొటా రక్తం కారుతుంది. ఆమె ప్రయత్నం మానదు.]

నీలాలవంటి కళ్లు

పిలకా గణపతిగారు

[ఏకాంక రూపకము]

[ఆది ప్రకృతిని మదింపజేసే వసంత కాలము. శ్రావస్తీనగర సమీపాన్ని ఉన్న ఒకవనంలో—ఓబౌద్ధశ్రమణి ఆవనసౌందర్యాన్ని చూస్తో, మెల్లగా నడిచి పోతోంటుంది. ఆమె కాషాయవస్త్రాలు ధరించింది. చేతిలో కఱ్ఱతో చేయబడ్డ జలపాత్ర. ధగధగ లాడే శరీరసౌందర్యాన్ని కాషాయవస్త్రం కప్పివేయ లేకపోయింది. నీలాల్లా నిగనిగ లాడే కళ్లు. సంపూర్ణయౌవనంలో ఉంది ఆమె. ముఖంలో ప్రశాంతమైన భక్తిభావం. వెనుక ఓపెద్ద జుట్టుముడి. పేరు గోతమి. ఆవనంలో ఓదొంగలనాయకు డున్నాడు. అతడు క్షత్రియు డైనా, చెడ్డసహవాసాలు చేసి దొంగలనాయకు డయ్యాడు. అతన్ని దొంగలనాయకు డంటే ఆశ్చర్యపోతా రంతా. చెట్లు అతనిసౌందర్యం చూచి తల లూచేవి. కోయిల్లు పాడేవి.]

అతడు—[వెనకనుంచి] గోతమీ!

ఆమె—[వెనక్కి తిరిగి చూచి] నాపేరు ఎట్లు తెలుసును అన్నా నీకు? ఎవరు నీవు?

అతడు—నీపేరు ఒకరు చెప్పవలెనా? నీవు ఈవనంలో వన దేవతలా తిరుగుతూంటే, రెప్పపాటు వెయ్యకుండా, నిన్ను చూచి ప్రతి దినం ఆనందిస్తూంటాను. నా అనుచరులు నీచరిత్ర చెప్పగా విన్నాను.

ఆమె—[అదరిపడి మళ్లీ ప్రశాంత భావంతో] అన్నా, మనుష్యులచరిత్రా లన్నీ కాలుష్యపూరితాలు. ఒక్క అర్హతుని [బుద్ధుడు] చరిత్రమే పవిత్రం. అట్టివారి చరితాలు తెలిసికొని నిర్వాణానికి వారి పాదాలు సేవించు.

అతడు—[అంతర్హాసంతో] అర్హతుణ్ణా అనుసరించడం? [కొంత ఆలోచించి] అతడు పరిశుద్ధుడే కావచ్చు కాని గోతమీ, రాజ ప్రాసాదాల్లో మహాసౌఖ్యం అనుభవించే నీవు—అంతసుకుమారశరీరం గల నీవు—ఈ కటికి రాళ్లల్లో, ఈమిట్టమధ్యాహ్నం ఎండలో, తిరగడం నేను చూడలేకపోయాను. ఆఖరికి సాహసించి నీతో చెప్పడానికి వచ్చేశాను. నన్ను క్షమించు......సూదుల్లాంటి రాళ్లల్లో నీ వొక్కొక్క అడుగు పెడుతూంటే నా హృదయంలో ఒక్కొక్క వజ్రపాతం అయినట్టుంటుంది. నామాట విని—ఈ వైరాగ్యవృత్తి మానివేసి......

ఆమె—అన్నా, ఎంత వెర్రివాడవు! ఈ దేహ సౌందర్యమా, విభ్రాంతి పుట్టించింది నీకు! అటు చూడు! ఆమందమారుతానికి ఆ

అతడు—ఆఁ, ఆఁ—వద్దు! వద్దు! ఎంత క్రూరకృత్యం చేశావు! [అని ఆమెచేయి పట్టుకుని ఒకనిమిష ముండి] ఆఁ, తెలిసినది సత్యము తల్లీ! [అని కాళ్లపై బడి] ఎంత కరుణామయురాలవు నీవు! నన్ను తరింప జేశావు. తల్లీ! నేను మహాపాతకిని, నా పాపాలు పోవడం ఎట్లు? నన్ను క్షమించవా? నీవు కాదు అంధురాలవు! నేను. నాకు సన్మార్గము చూపించు.

ఆమె—[ప్రశాంతభావంతో అతన్ని లేవనెత్తి] అన్నా, ఎంతమాట! నిన్ను నేనా క్షమించేది! ఆ బుద్ధభగవానుడే అందర్నీ క్షమించడానికి సమర్థుడు. అంతవర కెందుకు? ఆదయామయుని నామస్మరణమే మానవకోటిని తరంపజేస్తుంది. ఒకసారి అతన్ని భక్తిభావంతో ధ్యానం చేశాము.

ఇద్దరూ—[చేతులు జోడించి భక్తిభావంతో]

*"నమో భగవతో అర్హతో బుద్ధస్స."

[తెర పడును.]

సంధ్యా భావన

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ.

ఈరమణీయ సంధ్యారాగజలధిలో
తారాసహస్రముక్తామాలలు జనించె,
ఈసాంధ్యరాగప్రభాసౌకుమార్యమ్ము
లో సుఖలుమాత్రమే భాసిల్లుచున్నయవి!
ఆనందభావవీచీ నినాదమ్ములో
కానంగరాక దుఃఖమ్ము శ్రుతికల్పినది!
రోదోంతరాళసంమోహాంధకారాన
మాధుర్యమేది సంధ్యాదీప్తి నశియించె.
అతివికృతభయదాట్టహాసధ్వనులతోడ
అంతటను దుఃఖమే ఆడి పాడగదొడగె!

ఆయంధకార కుహరాంతరాళములోన
ఏ మేదురరతముల కెవడు సాక్ష్యమువచ్చు!
ఆసాంధ్యరాగమే అనుకొనుడు జీవితము,
భాసిల్లుతారకలె ప్రణయసద్భావములు!
సాంధ్యరాగారామ జనితప్రసూనముల్,
కంధ్యుదరలబ్ధముక్తామాలికాతతులు!
ఆమనస్యమహోజ్జ్వలాగ్నికీలికలందు
ప్రేమైకదృక్కులే పీయూషశీతములు
నశ్వరాంధధ్వాంతన్రమజీవిత మెత్తి
శాశ్వతప్రేమతేజంబె ఉన్నతి కూర్చు!

---

* "పూజ్యుడైన బుద్ధునికి నమస్కృతి."

చచ్చినవాని పగ

(నిజమైన కథ)

తంగిరాల రాధాకృష్ణయ్యగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

నా పేరు వెంకటస్వామి. నేను ఇంజనుడ్రైవరును. ఈనడుమనే మాకంపెనీవారు నన్ను ఎక్స్‌ప్రెస్సు డ్రైవరుగా నియమించినారు. నానిలువ బెజవాడ. ఇప్పుడు నాలుగు వందలు నాజీతం. నేను కంపెనీలో ప్రవేశించునప్పుడు ఫైరుమేనుగా చేరినాను. క్రమేణా నాకు కలిసి వచ్చి మొదటమొదట యార్డు షంటరుగానున్నా, క్రమేణా గూడ్సు డ్రైవరుగానున్నా మెట్టుపైమెట్టు ఎక్కుతూవుంటిని. ఇట్లు నాకు పదవులు కల్గుటకు మాకంపెనీలో డ్రైవరు మేటియగు అప్పాజీగారికి నాయందు కలిగిన ప్రేమయే కారణము. తుదకు అతని ప్రేమకు నే నర్హుడను కాకపోయినందుకు నా గుండె లవిసిపోవుచున్నవి............

మరి అప్పాజీగారు చాలా యోగ్యులు. గంభీరులు. వారి ముఖములోనే ఏదోయొక గొప్పవర్చస్సు వుండేది. కాయపుష్టి గలవారు, కొంచెము వయసు మించినా గూడను. ఆ నెరినే నెరిసేమీసాలు చాలా అందంగా వుండేవి. ఇంతకూ ఆయనమాటంటే ఎట్లాంటివాడున్నా ఒత్యూపెట్టె ట్టుండేది. నేను కంపెనీలో చేరినప్పటినుండియు ఆయన నన్ను దగ్గర తీసి, మంచిసెబ్బరలు చెప్పతూ యథాశక్తి సహాయం చేస్తుండేవాడు. ఇట్లుండగా ఒకనాడు, నేను ఇంకా గూడ్సుడ్రైవరుగానే వున్నాను. అప్పటికి, నన్ను పిల్చి "వెంకటస్వామీ, నేను ఈరోజు వైస్రాయిగారి స్పెషలు వడపుటకు ఢిల్లీవరకు వెళ్లవలసి వస్తుంది; నాభార్యన్నూ, చిట్టినీన్ని యిక్కడే వెయిటింగుహాములో ఉన్నారు. వారిని తీసుకెళ్లి కొండపల్లిస్టేషను వద్ద మాక్వార్టర్సులో దిగబెట్టి మరి నీపని చూచుకో" అంటూ మళ్లీ నేను జవాబు చెప్పే లోపలనే నాకు సలాము చేసి వెళ్లిపోయినాడు. నేను వెంటనే వెయిటింగుహాములోకి వెళ్లి అప్పాజీగారిభార్యను కలిసి, సంగతి యావత్తూ చెప్పాను. చిట్టికి నాలుగు చాక్లెట్టుగోట్టాలు కొనిపెట్టి, చంద్రాయమ్మను చిట్టిని తీసికొని కొండపల్లిలోకలులో ఒకసెకండుక్లాసులో దిగబడ్డాము. చలిగాలి తీవ్రంగా కొట్టడంచేత కిటికీతలుపులు దించివేసి నేను అప్లాటుఫారము మీద కొత్తలను పాతలను కలేస్తూ ఉన్నాను. రైలు కదిలేసమయానికి బండ్లోకి వచ్చాను. చంద్రాయమ్మ కిటికీలోగుండా చూస్తూన్నది. చిట్టి నిద్రపోతూంది. నేను రాగానే చంద్రాయమ్మ "వెంకటస్వామీ, చలిగాలి ఈడ్చి కొడుతూఉన్నది. ఎందుకు వూరికె అటూ ఇటూ తిరగడం? అసలే నీది సుకుమారమైంది దేహం: లోపలికొచ్చి కూర్చోరాదూ!" అంది.

"ఏదో తెలిసినవాం డ్లంటే మాట్లాడుతున్నాను. పైగా యింతమాత్రం గాలికే భయ

పడితే ఎలా అమ్మ మేము!" అని గొణిగాను నేను.

"అలా అనకు: మొన్న ఈనడుమ మావారికి పడిశం పట్టిందని వారంరోజులు పనిలోనికి పోలేకపోయినారు. ముసలాయనకి ఆయని కివి లెక్కా జమా లేదు. వయసువాడివి నీవ్వుగూడా అలా అంటే ఎలా?" అంది చంద్రాయమ్మ, బండి సాగిపోతూండగా.

నాకు ఏదో కలవరం పుట్టింది. ఏదో లే అని ఒక సిగరెట్టు ముట్టించాను. ఆపిస్నస్సులో వాడు మరి నల్లమందే పెట్టాడో, మరేమో కాని, నాకుమాత్రం చాలా చాలా ఆలోచనలు పోయినాయి. నాలుగు పీకులు పీకి, ఆసిగరెట్టవతల పారవేసి, ఆంధ్రపత్రికలో బొమ్మలు చూడ్డం ప్రారంభించాను. చంద్రాయమ్మ "అః. మావారు, అదేమో లంక చుట్టలు తప్ప తగిలించరు కదా. ముచ్చటకైనా సిగరెట్టు ముట్టించరు." అని ఏదో ఆవలించినట్లు వినబడ్డది. నేనుమాత్రం కిక్కురుమనకుండా పేపరులో బొమ్మలు చూస్తూ, పైకాకితంమీద ఏదో రైల్వే సమ్మెలనుగురించి ఎవరో ఏదో రాస్తే చూద్దామని అనుకోబోతూవున్నాను. "మరి అయితే, పేపరు విశేషా లేవిటి?" అంది చంద్రాయమ్మ. నేనూ ఏదో నాకు తోచింది చెపుతూవుండేటప్పటికి కొండపల్లి స్టేషను వచ్చింది. అక్కడ దిగి క్వార్టర్సుదాకా రిక్షాబండిని మాట్లాడి చంద్రాయమ్మను ఎక్కించాను. చిట్టి ఆవిడ చేతుల్లోనే వుంది. ఆవిడగారు నన్నుకూడా రిక్షాలో ఎక్కవలసిందిగా చాలా బలవంతపెట్టింది. నేనూ కొంచెం మొహామాటపడ్డాను. "అల్లా కాదు. లేకుంటే నేనుకూడా నడిచి వస్తా" ననడం మొదలుపెట్టింది ఆవిడ. సరే నని వెళ్లాము. రాత్రి పొద్దుపోయినా మరలా వంట చేయించింది ఆమె. మే మంతా కలిసి కులాసాగా భోంచేశాం. ఆరాత్రి అక్కడే నిద్రించి వేకువనే మరలా బెజవాడ వచ్చేశాను. ఆవిడగారు నన్ను అప్పుడప్పుడూ వచ్చి చూచిపోతూండ వలిసిందనీ, వారాయన ఎప్పుడూ అటు డిల్లీకో, ఇటు కలకత్తాకో పోవడమున్నా, ఇంటిసంగతి బొత్తిగా పట్టించుకోడనీ, పిల్లలనీ షికారుకు తీసికెళ్ల వలసినా తను వొంటరిగా పోవలసి వస్తుందనీ, దగ్గిరా దాపూ ఎవరూ వుండరనీ, ఆయన ఒకవేళ వచ్చినా ఏనెలకో రెండునెల్లకో వచ్చి చుట్టంలాగా ఏదో రెండు మెతుకులు కొరికి పోతాడనీ ఏమేమో చాలాదూరం నాతో అంది. నేనూ ఏదో వినీనట్లూ విననట్లూ వచ్చేశాను.

అప్పటినుంచీ నేను చంద్రాయమ్మగారి ఇంటికి తరుచుగా వెళ్లుతుండేవాణ్ణి. అప్పాజీగారు ఉన్నా లేకున్నా కులాసాగానే కాలం గడుపుతూ ఉండేవాండ్లము. కొద్దిరోజుల్లో నన్ను గూడ్సింజను డ్రైవరునుండి ప్యాసెంజరు లోకలు డ్రైవరుగా నియమించారు. కొండపల్లినుంచి కాజీపేటవరకూ నేను లోకలును ప్రొద్దుననే తోలుకొని వెళ్లి మళ్లీ రాత్రి తొమ్మిదిగంటలప్పటికి బెజవాడ చేరుతూంటాను. కొండపల్లి స్టేషనులో ఈ

బోకలు రైల్వేపనివాండ్లకోసం ఒకగంటసేపు ఆగుతుంది. అది తడవుగా నేను ప్రతిదినం పొయ్యేటప్పుడు వచ్చేటప్పుడూ కొండపల్లిరాగానే దిగి వెంటనే అప్పాజీగారి యింటిదాకా వెళ్లడం, ఎప్పుడైనా వారు వుంటే శుష్కప్రియాలు కొట్టడం, లేకుంటే చంద్రాయమ్మతోనే ఏదో సర్దాగా మాట్లాడి, పిల్లలతో కాకుంటే కాసేపు ఆడుకొని రావడం మామూలు అయింది. ఇదే మాదిరి అనుదినం జరుగుతూండేది. సరిగా కొండపల్లిస్టేషనుకు ముందు ఒక పెద్ద వంపు వుంది రైలుమార్గంలో. అక్కడే ఆ వంపు మధ్యనే ఈ అప్పాజీగారి ఇల్లున్నూ. బెజవాడ బయలుదేరిందంటే శరపరంపరలుగా కొట్టక రావడం బండిని, కొండపల్లి చిన్న చక్కదాక వచ్చేటప్పటికి, ఈ వంపు దాటడానికి ఊపు తగ్గించడం: ఇల్లా నెమ్మదిగా వస్తూంటే అక్కడ అప్పాజీగారి ఇల్లు; చంద్రాయమ్మ పాలు పోయించుకుంటున్నట్లో, పిల్లల్ని ఆడిస్తున్నట్లో, దాసీదాన్ని దబాయిస్తున్నట్లో, ఏదో ఒకమిష పెట్టికొని వాకిట్లో ప్రత్యక్షంకావడం, నేను కాసేపు ఈ రైలుసంగతి, ఆవిడ కాసేపు ఆ కొంపసంగతి మరచిపోవడం: ఇల్లాంటివి తటస్థిస్తూండేది.

౨

అయ్యా, లోకం; ఏం చెప్ప మన్నారు. ఊళ్లో అందరికీ కండ్లు లేవండీ. కొన్నాళ్లకీ ఊళ్లో అమ్మ లక్కలు ఇదంతా చోద్యంగా చెప్పుకోవడం మొదలు పెట్టారు. వా రన్నా రని వీరు. వీ రన్నా రని మరొకరు. ఆనోట బడి ఈనోట బడి తుదకు అప్పాజీగారికికూడా అనుమానం తట్టింది. తట్టిందో లేదో—అప్పాజీగారికి నాయందలి అనురాగం మాత్రం పోయింది. కాకుంటే ఏదో నేను పలకరిస్తే పలకడం, మాటకరమాట జవాబు చెప్పడం. చూచీ చూడనట్లు పోవడం. స న్నెదో తొలిగించుకుంటూండడం. నేనుమాత్రం మర్యాదగానే గురుభావంతో వుంటున్నాను. ఇట్లా ఉంటుంటే ఒకనాడు నేను నాఇంజను తుడుస్తూండగా మా యార్డులో, అప్పాజీగారు వచ్చి నాబుజం తట్టి, "ఓయ్" అని నన్ను పలుకరించి నావెంబడి నిలబడ్డాడు. "ఇదిగో, ఇటుచూడు: లోకులు కాకులు; నలుగురు నాలు గంటారు. అదేం గాని, నీ కొక్కమాట చెప్పదలచుకొన్నాను. నీవు ఇంకా పదికాలాలు బ్రదికి బాగుండాలంటే ఈలోకలునుంచి మరోబండికి మార్పించుకో. అంతే మాట" అని, నేను మళ్లీ ఎన్నోసంగతులు చెప్పాలని పుట్టెడాశతో వుంటే, ఏమీ వినిపించుకోకుండా పుటిక్కున వెళ్లిపోయినాడు. మళ్లీ నాకు కనుపడలేదు. నేనో ఆరాత్రియే మాకంపెనీ ఏజంటుగారి వద్దకు వెళ్లి ఏదో నాకు తోచింది మనవి చేసుకొని నాకు మార్పు కలిగేటట్లు చేసుకొన్నాను. నన్ను ఆరోజునుంచి ఎక్స్ప్రెసు ఇంజను డ్రైవరుగా వేసినారు. బెజవాడ వదలితే డోర్నకలు, డోర్నకలు వదలితే కాజీపేట కాజీపేటనుంచి మరల తిరుగు ఎక్స్ప్రెసులో బెజవాడ. లైను కొండపల్లిమీదుగానే కాని

కొండపల్లిలోమాత్రం ఆగదు. ప్రతిదినం కొండపల్లి వంపుదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి, నేను ఇంజనుకూత వేయించేవాడిని. ఏమో గాని ఆమాయ చంద్రాయమ్మ ఏ కిటికీలోనుంచో, ఏదొడ్డివాకిటినుంచో ఇటు ఇంజనువైపు చూస్తూ నేయుండేది. నేను కనుపడగానే ఆముఖం లో ఎక్కడ లేని కళాకాంతులతో కూడిన చిరునవ్వు వెలిశేది. నాకు నిమేషమాత్రం తన్మయత్వం కలిగేది. ఉత్తరక్షణమున ఆవిడ నాకు గాని, ఆవిడకు నేను గాని కనుపడువాండ్లము కాము. వంపు దాటగానే రైలు మేఘాలమీద ఎగిరిపొయ్యేది. తిరుగవచ్చేటప్పుడు రాత్రిపూట ఆమె నాకు ఒకలాందరుతో శలవు ఇస్తూం డేది. అయ్యో, ఇట్లా జరిగింది కొన్నాళ్లు కథ. ఆఖరుకు ఒకరోజున నేను ఆవంపుదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి అప్పాజీ యింట్లో ఎవ్వరూ నర మానవులున్నట్లు నాకు కనుపించలేదు. ఏమూ ఏమూ, అని నాకు ఒకతొందర పుట్టింది. ఏమో ఇల్లేమైనా మార్చారేమో అని నాకు నేనే సరిపెట్టుకొన్నాను. మరి మళ్లీ వచ్చేటప్పుడు ఆయింటివైపు చూస్తునుకదా ఆదీపమూ లేదు, శెమ్మా లేదూ. నేరుగా బెజవాడ వచ్చి కొంచెం కాఫీ పుచ్చుకొని తీరికగా "ఆంధ్ర పత్రిక" మడత విప్పాను, కాశేపు చూచి పోదామని. ఇటు చూస్తును కదా, ఏముం దనుకున్నారు, ఆ పై కాగితంమీద:

"ఘోరమైన హత్య

"కొండపల్లిలో ఇంజనుడ్రైవరు భార్యను, పిల్లలను చంపి తన్ను చంపుకొనుట."

3

'వెంకటస్వామీ, వెంకటస్వామీ, ఇదేమి టయ్యా యీచిత్రం! లీవరు నీవు పదిహేను మైళ్లకు పెట్టావుకా మరి. చూడూ, ముప్ఫయికి తిరిగి వుంది ఇప్పుడు.—నమ్ము, నమ్మకపో, అప్పాజీగారు తిప్పతూవుంటే చూచాను నేను' అన్నాడు మాఇంజనులో ఫైరుమేనుగా చేస్న రామసింగు. నే నింకా ఎక్స్ప్రెస్సు డ్రైవరునే. సరిగా కొండపల్లివంపుమీద రైలు పోతూంది. ఆవంపుమీద గంటకు 15 మైళ్లకు పైవేగమున రైలును నడిపించిన రైలుకు ప్రమాదము కలుగుతుంది. నేను ఎప్పటిలాగనే 15 మైళ్లకు లీవరు తిప్పి ఆస్థలమాహాత్మ్యమును స్మరించుకుంటూ వున్నాను. రామసింగుఘాబరాను చూచి ఇటు తిరుగుదును కదా, లివరు 30 మీద వుంది. రైలో కటకటలాడుతూ సింహగర్జనముతో పరిగిస్తూన్నది. లివరు మరలా 15 కు తిప్ప డానికి ప్రయత్నించాను. తిప్పితే తిరగదుగదా! నాశక్తి నంతా పట్టి లాగి లివరును వంపు దాటేవరకు గట్టిగా పట్టుకొన్నాను. 'ఏమిరా ఈగోల' అని రామసింగును అడిగితే, 'అప్పాజీ గారు పట్టుకొని 30 మీదికి లాగారండీ, ఇం దాక నేను చూచాను' అంటాడు. 'ఎన్నడో చచ్చిన అప్పాజీగా రేమిటి, లివరు తిప్పడ మేమిటి, నీమొఖం నీవు చూడడ మేమిటి రా' అని నే నంటే,—'ఆఁ, నేను చూచానండీ' అంటాడు. మొత్తానికి వాడు చూచాడో లేదో కాని, లివరుమాత్రం ఎంత గట్టిగా తిప్పినా తిరుగలేదు. మరుదినంకూడా యిదే

మాదిరి జరిగింది. మూడోరోజు రామసింగు, నేనూ, ఇద్దరముకూడా కలిసి లివరును పట్టుకో వలసివచ్చింది. తుదకు నాకు వంపువద్దకు వచ్చే టప్పటికి ప్రాణసంకట మయ్యేది. సరిగా కొండ పల్లివంపుదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి లివరు 15 నుంచి 30 కి తిరగడం; మేము ఎంత పట్టుకొని లాగినా 15 కు ఒకరాగాన రాకపోవడం; ఎవరో బలవ ద్విరోధి లివరును 30 మీదికి లాగుతున్నట్లు మాకు అనిపించడం:—ఎల్లాగా రైలును యీ వంపు దాటించడం అని మాకు గుండెల్లో గుండె లేకుండడం—తట స్థిస్తుండేది.

౪

మానిలువ బెజవాడనుండి కాజీపేటకు మార్చవలసివచ్చెను. నేను అందుకు సిద్ధుడనై నాభార్యను పిల్లను కాజీపేటకు తీసుక వెళ్లుతున్నాను. ఇంజను కానుకొని వున్న ఒక చిన్నపెట్టెలో మావాండ్లను ఎక్కించాను. ఆ పెట్టెలో మరెవ్వరూ ఎక్కలేదు. మాఆవిడకు 30 సంవత్సరములు వయస్సు. గొప్పవారి ఇంటి బిడ్డ. సుకుమారి. ఆరోజు ఆవిడయందు నాకెందుకో అంత గౌరవము, అంత ప్రేమ, అంత మమకారమూ కలిగింది. ఇవతల ప్లాటుఫారముమీదనే నేను నిలుచొని, మూడుసార్లు ఆవిడను ఆకిటికీలో గుండా ముద్దుపెట్టుకొన్నాను. అప్పుడు ఆవిడకండ్లల్లో నాకండ్లు కలిసిపోయినాయి. నా కౌగిలిలో నిమేష మాత్రం ఆపె సర్వావస్థలూ మరిచిపోయింది. నాపిల్లను ఎత్తుకొని వెయ్యిముద్దులు కుప్పించి, వదలలేక వదలలేక పిచ్చిపిచ్చిపిచ్చిగా దానితో మాట్లాడుతుండగా, మా రైలు బయలుదేరుటకు గంట వినబడ్డాది. ఇంక మరిమేములకు వ్యవధి లేక సరాసరి ఇంజనులోకి వెళ్లి రైలును సాగించాను. తోకద్రొక్కిన త్రాచువలె విపరీతవేగంతో రైలు వెళ్లిపోయింది.

౫

మరునాటి ఆంధ్రపత్రికలో ఈక్రిందివార్త కానవగును:

"రైలు పట్టాలు తొలగుట

"నిన్నటిదినము బెజవాడనుంచి బయలుదేరిన ఢిల్లీ ఎక్స్‌ప్రెస్సుబండి కొండపల్లివంపు వద్ద పట్టాలు తొలగినది. ఇంజనుడ్రైవరు హతుడై పోయెను. ఫైరుమేనుకు ప్రమాదకరములగు గాయములు తగిలినవి. ఇంజనుప్రక్కనున్న చిన్నకార్యేజీ ముక్కలు ముక్కలై పోయినది. అందులోనున్న ఒక స్త్రీయున్నూ ఒక బాలికయున్నూ చనిపోయిరి. మిగిలిన ప్రయాణీకులకు ప్రమాద మేమియూ కలుగలేదు."

హారిస్ వంతెన : చెన్నపురి.

పడవలో

కపిల కాశీపతిరావుగారు

చీకటిరాత్రి.

"జంబైలే జోరు లంగరి" అని పాడుతూ మస్య మస్య ముక్కుతూ, మూలుగుతూ పడవలాగేవాళ్లు అట్లపాడు రేవులోంచి "ఎదురుపడవ కాసుకో" మని చుక్కాని దగ్గిర సరంగుని హెచ్చరించారు. పాలకొల్లు నరసాపురంకాలువ రహదారిపడవ నిడదవోలు రేవు విడిచిపెట్టి మసుసులో సాగుతూఉన్నది. చీకట్లో గట్టుమీద మనుష్యులు కనబడకపోయినా, మువ్వలకర్ర చప్పుడులో, ఇలకోడికూతలలో, పడవ పాటమాత్రం వినబడుతూఉన్నది. పడవ కొంచెం విసురుగా నడవడమువల్ల రెండుపాయలుగా చీలుతూన్న నీళ్లు జలజలమని చప్పుడుచేస్తూన్నవి. పడవలో హాలులో కిరోసెనమూనెదీపం సన్నారేకు తలుపులుగుండా పొగ విడుస్తూ, టాపుకి వేలాడుతున్నది. అటూ ఇటూ ఊగడంలో కీనీష అణ్ణెంలో బస్తాలమీద, మనుష్యులమీద గంతులువేస్తూ గాసుడుమూలి దాడుతూన్నది. ఆబస్తాల మీదే కొందరు, అడ్డచెక్కలమీద కొందరు, ఎవరికి దొరికినచోట్లో వారు, ప్రయాణీకు లంతా నిద్ర సేవిస్తున్నారు.

ఎంత జోగినా పడవలో ఒక వైష్ణవులముసలా విడకు మాత్రం నిద్ర రావడములేదు. లేచి కూర్చుని చీకట్లో ఏమిటో చూస్తూ ఆలోచిస్తూన్నది. దూరముగా గట్టుమీద దొరలబంగాళాలో దీపము వెలుగుతూన్నది. దాని ప్రతిబింబమే కాలువలో మెలికలుతిరిగి ఉయ్యాల లూగుతూన్నది. పెద్దతనమువల్ల కునుకు రాక ఆవిడకు ఏమీ తోచడంలేదు. ఎవరైనా మాట్లాడే టందుకు దొరికితే బాగుండు ననుకున్నది. ఆవిడకు దగ్గిరగానే కొంచెంవెడంగా ఒక రెడ్డిచిన్నది తలకింద చిన్నమూట పెట్టుకుని ముడుచుకుని పడుకొన్నది. ఇంతలో అణ్ణెంలో బస్తాలచాటునుంచి "క్యార్ క్యార్" మని చంటిబిడ్డఏడుపు వినబడినది. నిద్రపోతూఉన్న రెడ్డిమనిషి ఉలిక్కిపడి లేచి కూర్చున్నది. కళ్లు నలుపుకుని, సంరక్షణ లేక రేగిఉన్న తలవెంట్రుకలు అటూ ఇటూ సర్దుకుని నిద్రలో చెదిరిన పమిటకొంగు సరి చేసుకొని ఆపక్కా ఈపక్కా చూస్తే ఏమీ లేదు. ప్రయాణీకు లంతా నిద్రాభంగం కావడంవల్ల కొంచెం కదిలి ఆపక్కకు తిరిగో, కాళ్లు ముడుచుకునో మళ్లీ నిద్ర పట్టించుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. పడవలో కొంచెం అలజడి జరిగినది. ఒకక్షణంలో అంతా నిశ్శబ్దం. పడవ నడుస్తూన్నది. దూరంగా ఉన్న శెట్టిపేట 'వయిరు' హోరు, మువ్వలకర్రచప్పుడు, ఇలకోడికూత ;—మరేమీ లేదు. పడవపాట ఆగిపోయినది. ఆఅమ్మాయికి ఎదురుగా మేలుకుని కూర్చున్న ముసలమ్మ పడవకిటికీలోంచి చూస్తే చీకట్లో పొడుగ్గా ఎత్తుగా గుబురుగా పెరిగిన నిద్రగన్నేరుచెట్లు గట్టుమీద పెద్ద కొండలలాగ ఉన్నవి. చెట్లఆకుల్లో మిణుగురు పురుగులు మెరుస్తున్నాయి. చల్లనిగాలిలో అప్పుడప్పుడు నిద్రగన్నేరుపువ్వులు వాసనేస్తున్నాయి. ఆమనిషి లేచి కిటికీదగ్గిరకు వెళ్లి నిలుచున్నది. నిర్ఘాంతపోయి, అర్థం లేకుండా అల్లాగే నుంచుని చీకట్లోకి చూస్తున్నది. ఆ మనిషివైఖరి అంతా చూస్తే ముసలమ్మకు నిద్రలో తెలియకుండా లేచి పరుగెత్తే జబ్బుమనిషిలా కనుపించినది. ముసలమ్మకు మాట్లాడాలని మనసులో వున్నా పలుకరించలేదు. ఇంతలో ఏదో పైనుంచి కాలువలో పడి గుభాలున చప్పుడైంది. రెడ్డిపిల్ల మళ్లీ ఉలిక్కి పడి వెనక్కు తగ్గి, "అయ్యో ! అదేమిటే!" అన్నది. పైన చెట్లలో కీచుకీచు మని చప్పుడు. గబగబా కొమ్మలన్నీ కదలిపోయినవి. నిద్రలో ఉన్న కొమ్మల్లో కోతు లన్నీ మేలుకుని గందరగోళం చేస్తున్నవి. "కోతిపిల్లేమో, నిద్దట్లో పట్టు జారి పడిపోయిం" దన్నది ముసలావిడ. "శివశివా! పాపం!" అని పడిచెక్కమీద చేతులాని కాలువలోకి వంగి చూసింది. తూరుపుచిన్నది. పడవ అప్పుడే ఆచోటు దాటిపోయినది. కాని నీళ్లలో

“‘నా’ అనేవాళ్లోళ్లుంటే ఊళ్లేలినంత ఫలమండి.”

“ఏ అమ్మో, ఏ నాన్నో కని పడేశారు తల్లీ, నిన్నూ? ఇంతమంది ఉండగా నీ ఒక్క ప్రాణమే బరువై పోయిందా అందరికీనీ?”

“……………….”

“ఏవూరునుంచొస్తున్నావు?”

“రంగాన్నించండి.”

“అదుగో అల్లా చెప్పు. సర్వకష్టాలూ అక్కడే ఉన్నాయి ఈరోజుల్లో. సుఖంకోసం వెడితే కష్టం యెదురుగా వచ్చిందిట. ఏవో నాలుగుడబ్బులు చేసుకుందామని అక్కడికి పోతే, వాళ్ల కొచ్చింది పోయే కాలం. అయితే వొచ్చేస్తున్నారుటగా అక్కణ్ణుంచి మనవాళ్లంతా?”

“మనిష్ట మేంటండి? ఆళ్లే ఎల్లగొట్టేశారండి. ఏదైనా ప్రాణం తీపు గాదండి, చచ్చినాళ్లు చావగా దక్కినాళ్లు తిరిగొచ్చేశారండి.”

“మరి మాఊర్నుంచి పోయినవాళ్లు చాలకాలం కిందే తిరిగొస్తే మీ రింతఆలస్యంగా వొస్తున్నా రేం?

“ఏం చెవరండి? నే నొక్కదాన్నే నండి” అని చెబుతూ చెప్పలేక ఆపిల్ల పొడిదగ్గు దగ్గింది.

“పోనీ నువ్వే, ఇంతఆలశ్యంగా తిరిగొచ్చా వేం?”

“ఆడే వుండిపోదా మనుకున్నానండి. మ రుండ నియ్యలేదండి. తండ్రి! ఆయన లేరండి, నారాయణ రావుగారు, బలవంతంగా అంపెన్నీ పంపించేశారండి. అయినా ఇక నుంటే కోరింగాళ్లని బతకనిచ్చేటట్టు లేదం డాళ్లు.”

“అస లెందు కొచ్చిం దీరగడ?”

“ఏం లేదండి, వడ్లగింజలో బియ్యపుగింజండి. ఆదేశపాళ్లంతా సమ్మెకడితే మనోళ్లు తక్కువగరకి పని కెళ్లారండి.”

“ఏ లైడితే వాళ్ల కెందుకూ?”

“హాలి నష్టంకాదండి ఆళ్లకి? హాలిసంఘానికి మర్యాద లేదండి? సావుకారికి పనిమనిషి లోకువైతే బతకనిస్తాడాండి మళ్లీని? అస లింక రాబోయేరాజ్యమే పనివోళ్లదంటండి. ఇంతకీ మనవాళ్లు చేసిందికూడా బుద్ధి తక్కువేనండి.”

“అదేమన్నమాట, పోట్లాటన్నప్పుడు రెండింటాల లోటుపాట్లుంటాయి. మనవాళ్లనిమాత్రం ఏమనంటాం మనం? ఆనవాళ్లకి తెలియనిసంగతులు అనేకం ఉంటాయి.”

“మీరు శెలవిచ్చినమాటా నిజమేనండి. కాని ఈ సందర్భంలో ఇంతేనండి. నేనుమాత్రం పనిమనిషిని కానేంటండి? అందుకని మనవి శేస్తానండి.”

“పోన్లే, ఎవ రెల్లా పోతే మన కెందుకు? బతుకుంటే బలుసాకన్నట్టు దేశం కాని దేశంలో, ఎక్కడో కాస్తప్రాణం వాళ్లచేతులో హాకీ అవకుండా, ఎవరింటి పట్టున వాళ్లు కలో గంజో తాగి పడివుండొచ్చు. పోపిష్టిడబ్బు సంపాదిస్తే ఏం, లేకపోతే నేం. బతికున్న నాలుగురోజులు సుఖం లేకపోయాక?”

“ఇల్లూ వాకిలీ లేనివాళ్లసంగ తేం చెబుతారండీ?”

“అదేంవిటమ్మా మరీ అంతశోద్యంగా చెబుతావు? ఇల్లే లేకపోతుంది? కట్టుకున్నవాడు నువ్వూ ఎక్కడుంటే అక్కడే ఇల్లు.”

“అదుంటే ఈ ఆపశోపా లెందుకండి? అందర్నీ ఆయములాళ్లకే వప్పగించానండి. నాకర్మం…”

ఇంతలో ఆపిల్లకు పొడిదగ్గు వచ్చింది. మాట్లాడ లేకపోయింది. పక్కన ఉన్న బస్తామీద చతికిలబడింది. వెంటనే ఆబస్తామీదే వొరిగిపోయింది. ఆపిల్ల ఏడుస్తోంది. ఇంతవరకు ఈమనిషివిషయమై కొంచెం అపోహలో ఉన్న ముసలమ్మమనస్సు చలించినది. “అయ్యో, పాపం మంచిదే పిల్ల” అనుకున్నది. ఇంక ఊరుకోలేక వోదార్చింది. “అయ్యో! అయ్యో! ఇంతట్లోనే దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది. నీ కెన్నికష్టాలు నెత్తిన బడ్డాయో

నమ్మా? ఊరు పోక కదిలించావు. తలుచుకునేసరికి కడుపు చెరువైపోయింది గావునే తల్లీ?"

ఆ అమ్మాయికి ఊరడించే సహృదయురాలు కన బడేసరికి మొదటితెర దుఃఖం కొంచెం ఆగింది. కళ్లు తుడుచుకుని గొంతుక సవరించుకుని, "మీ రేం చేశారు దొడ్డమ్మగారు? ఎవరికెవర్నని కెవరు కర్తలు? చెప్పుకుని ఏడ్చేటందుకుకూడా ఎవరూ లేక ఎవరన్నా మాట్లాడితే చాలని నే నున్నా నమ్మగారు మొహంవాచి. ఒకమా టన్నికష్టాలు వెళ్లబోసుకుంటేనన్నా బరువు తగ్గుతుంది."

"గుండెనిబ్బరం గలదానవు గనక నెట్టుకొచ్చా వమ్మా. ఇదే మా బ్రాహ్మణపిల్లలైతే కడుపుబ్బద్దలై చచ్చే వారు, ఏ నుయ్యో గొయ్యో చూసుకుని."

"కష్టా లొస్తే ఎవరన్నా భరించాలండి. అంత కంటె చేసే దేంవిటండి?"

"అదీ నిజమేనమ్మా! మళ్లీ నిమిషాని కొచ్చే దేంవిటో తెలియదుగదా!"

"మునుపటికీ నిజంవండి. సరిగ్గా రెణ్ణెల్ల క్రితం కష్టం అంటే ఏంవిటో ఎరగనండి. నా కేం భరవా అని తలయిసురుగా తిరిగేదాన్నండి. మాయమ్మని, మానా న్నని, యెరగనే యెరగను గదాండి. మాయమ్మమ్మ పెంచి పెళ్లి చేసిందండి."

"ఏవూ రిచ్చా రమ్మా?"

"మా మామయ్యే నండి—పొట్ట నెట్టుకున్నారాయ మలాళ్లు. ఆ రంగంగడ్డలో రాసింది గావున్నండి గండం. బుద్ధెరిగాక మామయ్య నిడిచిపెట్టుండ లేదండి. చిన్ననాటినుంచి ఓకంచంలో తిని ఓదిక్కున పడుకున్నా మండి. ఈ పోలాలమావాశకి సరిగ్గా మూడేళ్లవుద్దండి రంగాని కళ్లి. మూడేళ్లబతుకూ మూన్నాళ్లముచ్చటై పోయిందిగదా! పదిశెల్లపిల్లాడండి. మళ్లీ తండ్రేనండి. ఆణ్ణి చూసుకునేటందుక్కూడా ప్రాప్తి లేకపోవా లాండి?"

"ఎన్నాళ్లు విచారిస్తే ఏం లాభం? పోయినవాళ్లకి మళ్లీ ప్రాణం పొయ్యలేంగదా! ఆర్చేవి తీర్చేవి, ఓ నాటిని, రెన్నాళ్లనీ అయితే అనుకోవచ్చు, ఎల్లకాలం బతుకు బతుకంతా ఉండేవాళ్ల ఉసురని వాపొయ్యడం తప్ప మనం చేసే దేముంది? మరీ అంత విపరీతంగా, కట్టుకున్న మొగుడూ, కడుపున గన్న బిడ్డా ఇద్దర్లో ఒక రన్నా ఉండకుండా పోవాలి?"

ఆసమయంలో ఇందాకా ఏడ్చిన చంటిపిల్ల ఏడ్పు మళ్లీ వినబడినది. రెడ్డిపిల్ల మళ్లీ ఉలిక్కిపడింది. తెల్లబోయి చీకట్లోకి చూసి ఆలోచిస్తూన్నది. పెద్ద ప్రాణం. అందులో ఆపది. ఈపిల్ల పడే హృదయ వేదన ముసలమ్మగారు గ్రహించినది. దిక్కుమాలిన పక్షీ, దీన్ని ఈవిధంగా వదిలెయ్యకూడ దనుకున్నది.

"ఇదుగో పిల్లా, నీపే రేవిఁటే అన్నావు?"

"మాణిక్యంవండి."

"అయితే, మాణిక్యం, నీ విప్పు డెక్కడికి వెళ దామని?"

"మాయమ్మమ్మగారి ఊరండి?"

"మీఅమ్మమ్మ ఉంటే ఇకనే. భరవా లేదు, పాపం."

"అమ్మమ్మా లేదు, కొమ్మమ్మా లేదండి. మేం దేశ విడిచిపోక మునుపే పోయిందండి మాయమ్మమ్మ."

"మరి ఇక ఎక్కడి కెందుకు మవ్వు?"

"నే నెరుగున్న ఊ రది కాక మరి లేదండి. ఇం కేం చెయ్యనండి?"

"మావూ రొస్తావా తీసుకెడతాను?"

"నా కన్నివూళ్లు సమానమేనండి. ఓవూ రెక్కువ లేదు, మరోవూరు తక్కువ లేదు. ఎక్కడుంటే న న్నడిగేవా రెవరండి? ఇల్లాగే ఎక్కడో తల దాచు కుంటే ఎప్పుడు విసుగు పుడితే అప్పుడే వుందండి దారి."

"ఏదారి?"

"గోదారండి. నాబిడ్డ, నాదేవుడూ ఎక్కడుం టే అక్కడికే నేనూ పోతానండి."

"చిన్నతనంచేత అల్లా అనిపిస్తుందమ్మా. అఘాయిత్యపుమాటలు అనుకోకూడదు. దిక్కు లేనివాళ్లకి దేవుడే దిక్కు. నీ కొచ్చిన భరవా ఏమిటో చూస్తాను నాతో రా."

"పెద్దోరు. మీకంటె నా కెక్కువ తెలుస్తదాండి? ఆమాత్రం ధైర్యం చెప్పే సలహా ఇచ్చేవాళ్లు లేక నేనండి నాప్రాణం అడిలిపోయింది."

చంటిబిడ్డఏడ్పు మళ్లీ వినబడింది.

ఆఏడ్పుతో ఆచిన్నదానిప్రాణం లేచివచ్చింది. మళ్లీ వెంటనే ఎక్కడికో పోయింది. ఇరవయిమూడు రోజు లయింది చంటిపిల్లఏడ్పు విని. తనకడుపుని కనుక్కుని ఏటి కేడాది పెంచి గంగలో కలిపింది. పోనీ మొగుడు పోతే అతనిపేరుమీదుగా కొడుకుని పెంచుకుని ఏహలో నాలో చేసుకుని జీవయాత్ర సాగిద్దామనుకుంటే, అదికూడా కరువయిపోయింది. తన కెవరు ప్రపంచంలో ఇంక? ప్రపంచానికి త నెవరు? మాణిక్యం ఆనేమనిషి ఎందు కింక? ఒక దిక్కు మాలిన ఇల్లాలు, ఒక కడుపుగాలిన తల్లి, చచ్చినావకటే, బతికున్నా వకటే, న వూరు—తనవూ రెక్కడ? వాళ్లమ్మమ్మ తననీ, తన మామని పెంచిన పల్లెటూరు వెడితే ఆచచ్చిపోయిన కాతర్లని ముసలిదాని రంగమెల్లిన మనుమరాలని ఆదరించేవా రెవరూ? ఆచీకట్లో, ఆనల్లనినీళ్లలో ఎవరికీ తెలియకుండా పడవలోంచి జారిపోతే ఏం? లోకానికి నష్టమేంవిటి? తనకన్నీళ్లు కాల వయితే ఒకకాలువ నష్టం. తనకడుపు చెరు వైతే ఒకచెరువు నష్టం. ఒకదౌర్భాగ్యురాలు లేకపోవడం ప్రపంచానికి లాభం. ఒకదుఃఖం అయితే అనుభవించవచ్చు. గోరుచుట్టుమీద రోకటిపో టన్నట్టు ఒకదానిమీద వకటి. పోనీ, సంసారసుఖం అంతే చా లనుకుంటే కడుపునికని చేతులతో ఏటి కేడాది పెంచి, వళ్లో పాలు తాగే పిల్లాణ్ణి చూసుకునే సౌఖ్యంఅన్నా ఉంచకూడదు? ఇరవయిమూడురోజు లయింది బిడ్డముఖం చూసి, ఆఏడ్పు విని, ఆచిన్న చేతులు తనవంటికి తగిలి, ఆ పళ్లు లేని బోసినోరుతో తనపాలు తాగి. ఇరవయిమూడురోజులనుంచి పొంగిపోయే దుఃఖంతో ఆపాలుకూడా పొంగిపోతున్నాయి. ఎవరికి తెలుస్తుంది ఆబాధ. ఒళ్లో బిడ్డ పోలికిపోయిన తల్లిప్రాణం తప్ప సానుభూతి చూపించడానికి శక్తు లెవరు? ఆకలికి కడుపు ఓర్వలేనట్టు, ఈ వింతఉద్రేకానికి తల్లిప్రాణం ఓర్వలేకపోయింది. మానవప్రపంచంలో ఏయంత్రంవల్ల, ఏతంత్రంవల్ల, ఆలోటు తీర్చగలరు? మనుష్యులు అనుకునేటట్టు మందబుద్ధులయిన పశువు లయితే, ఏ చేత పెయ్యో చేసి తనదూడ అనుకుని అది చేపినపాలు దగా చేసి పితికి మనం తాగెయ్యవచ్చు. కాని బుద్ధిగల ఈమనిషికి మారుమం దేది? ఇంతకష్టం మనకి కలిగించే బుద్ధి ఉండడంకంటె లేకపోవడం సుఖం కాదూ? తనవళ్లో పడుకుని, కాళ్లు ఆడిస్తో, చేతులతో శరీరం నిమురుతో, పమిటకొంగులోంచి దోబూచులాడుతో, పిల్లవాడు తాగవలసిన పాలు, తన చేతులారా పిండి మట్టిపాలు చెయ్యవలసిన అవుసరం ఏతల్లి భరించగలదు? లేక తన హృదయంలో ఈపొంగుబోలు దాచుకుని ఆబాధ ఏతల్లి భరించగలదు? పిల్లలతో తల్లుల్ని, తల్లులవళ్లో పిల్లల్ని చూచినప్పుడల్లా ప్రాణం పోతుందే! ఎక్కువైన తల్లి తన కో శిశుదానం చేసుకోకూడదు? అనుకోవడమే గాని ఎవరికిమాత్రం పిల్ల లెక్కువ? అని ఏవేవో ఇదే విధముగా మాణిక్యం మనసులో కుళ్లిపోతూన్నది.

పడవలో పిల్లఏడ్పు ఆగలేదు. అంతకంతకు ఎక్కువైపోతూంది. కడుపు చెక్క లయ్యేటట్టు బస్తాల చాటునుంచి ఏడుస్తోంది బిడ్డ. మాణిక్యం శరీరంలో ఒక్కొక్కఏడ్పు ఒక్కొక్కశూలంలాగున తగులుతూన్నది. సగం ఆపిల్ల అవస్థ చూసి భరించలేక, మరిసగం తనస్వంత అవస్థ జ్ఞప్తికి వచ్చి ఆ రెడ్డిపిల్ల మహాక్షోభ అనుభవిస్తూంది.

పడవలో ఎవరికీ నిద్రపట్టడం లేదు. ముసలమ్మగారికికూడ విసుగువేసింది. ఇంక ఊరుకోలేక, "ఎవరమ్మా, మాయమ్మతల్లి, ఇందాకణ్ణుంచి అవరసని ఏడుస్తూంటే ఏం చేస్తోంది తల్లి? అదేమినిద్ర మాయనిద్ర? కాస్త అడ్డాల్లో వేసుకోకూడదూ? ఓమాటు నమలబెడితే ఊరుకోదూ పిల్ల?" అంది.

"పాలు లేవూ?"

"పాలు కావండి, ఇదేదో 'హార్లిక్స'ండి. పీపాలో నీళ్లు చల్లారిపోతే ఎల్లాగా కలపడం అని ఆలోచిస్తున్నానండి."

"అయ్యో, పడవలో, చుక్కానిదగ్గిర పొయిలో నిప్పు లుంటాయి. వెచ్చచేసుకుని రా, నాయనా, దబ్బున; పిల్లాడిప్రాణం అవలిపోతోంది. ఇలా తే, పిల్లాణ్ణి నేను పట్టుకుంటాను." రామన్న గిన్నెలు తీసుకుని చుక్కానిదగ్గిరకు వెళ్లినాడు. పిల్లవాడు ముసలమ్మ చేతుల్లో ఏడుస్తున్నాడు. మగవాడు అవతలకు జారగానే మాణిక్యం మనసు ఊరుకోలేకపోయినది. గభుక్కుని చతికిలబడి, ఏమీ మాట్లాడకుండానే పెద్దావిడ చేతులలో పిల్లవాణ్ణి లాక్కుని వళ్లో వేసుకున్నది. ఇంత సేపటినుంచి అంత గందరగోళంచేసిన ఆచిన్నపిల్లాడు మరుక్షణంలో నిశ్శబ్దం అయిపోయినాడు. తనతల్లి బతికున్నపుడు వళ్లో పడుకుని చన్ను నుడిచి పాలు తాగడానికి అలవాటుపడ్డ ఆచిన్నబిడ్డ ఆత్రంతో పాలు తాగుతున్నాడు. తనబిడ్డ బతికివున్నప్పుడు వళ్లో పెట్టుకుని, చన్ను నుడిపి పాలు ఇవ్వడానికి అలవాటుపడ్డ తల్లి ఆత్రంతో పాలిచ్చినది. అరవయిసంవత్సరాలు నిండినా తనయావజ్జీవమూ ఇటువంటిదృశ్యము చూడని ముసలమ్మ నిర్ఘాంతపోయింది. ఎందుకో అమితఆనందం అనుభవించింది. ఇంత విపరీతముగా ఉన్నా ఆదృశ్యంలో అసామాన్యం ఏమీ ఆవిడకు కనబడలేదు. ఎటువంటి వ్యవహారంలోనయినా, ఆలోచించకుండా, అమాంతంగా, అభిప్రాయం వెలిబుచ్చేటటువంటి మనిషి, ఏదో ఆలోచిస్తూ కళ్లప్పజెప్పి చూస్తున్నది. తల్లీబిడ్డ లిద్దరూ వాళ్లలోకంలో వాళ్లున్నారు. వాళ్లకి గొడవే అవుసరము లేదు. "నీకోసమే సుమా ఏడ్చాను" అన్నట్టుగా పిల్లవాడు ఊరుకున్నాడు. "నీకోసమే నాయనా, ఇంత ఆవేదనపడ్డాను" అన్నట్టు తల్లి సంతుష్టిగా పాలిచ్చింది.

రామన్న వస్తాడేమో మాణిక్యం సిగ్గుపడుతుందని ముసలావిడ పడవచెక్కదగ్గిరకు వెళ్లి అతన్ని ఆపడానికి నుంచున్నది. ఆ కాచిననీళ్లు కాసిన్నీ తొణికి పోకుండా జాగ్రత్తగా పట్టుకుని రామన్న వచ్చాడు. "ఊరుకున్నాడాండి" అని అడిగినాడు ఆదుర్దాగా. "పోయినతల్లి లేచి వచ్చినట్టుగా ఆ మాయిల్లాలు ఒళ్లో వేసుకుంటే ఊరుకోడు నాయనా?" రామన్న ముఖం విప్పారింది. అతని హృదయంలో ఉన్న బరు వంతా జారిపోయింది. పాలక్కడ పెట్టి, "అబ్బ, మీధర్మమండి అవ్వగారు" అన్నాడు. "నే నేం చేశాను నాయనా! అదుగో ఆపిల్ల ధర్మం" అంది ముసలమ్మ. "వెయ్యివేలదణ్ణాలండి. మీ కడుపున పుడతానండి మళ్లీ జన్మాన." "దాని కేం గాని ఇటుగో..." అని ముసలావిడ రామన్నతో దీర్ఘంగా ఏవో గుసగుసలు సాగిస్తూంది. అత నంతా వింటున్నాడు. వాళ్లిద్దరూ చాలాసేపు అల్లాగే మాట్లాడినారు. కడుపునిండిన పిల్లవాడు నిద్రపోయాడు. కడుపుబాధ తగ్గిన తల్లీకూడా, తన పోయినబిడ్డ లేచి వచ్చినంత సంతోషపడి పిల్లవాణ్ణి పక్కలో వేసుకుని అక్కడే నొరిగింది. నిద్రబద్ధకంగా ఉన్న ప్రయాణీకుల కెవరికీ ఈసంగతి పట్టలేదు. ఏడుపు తగ్గడంతోనే వాళ్లంత నిద్రపోయినారు.

"తమ దయాధర్మభిక్షం అనుకుంటాను దొడ్డమ్మగారు" అన్నాడు రామన్న.

"దయేమిటి నాయనా, చిన్నతనాంనుంచి ఎరుగున్నదాన్ని ఆమాత్రం చెయ్యకూడదమూ" అన్నది ముసలావిడ.

తరువాత రామన్న పడవటాపుమీదికి వెళ్లి హాయిగా చుట్ట కాల్చుకుంటూ కూచున్నాడు.

పడవ చాలాదూరం సాగింది. వెలొడిచింది. చెట్లఆకుల్లోనుంచి లేతవెన్నెల మాణిక్యంమీద, పిల్లవాడిమీద పడినది. చల్లనిగాలి వీచినది. చలి వేస్తే మాణిక్యం కొంచెం మెదిలి పమిటకొంగు పిల్లవాడికి సరిగ్గా కప్పి చెయి వేసుకుని పడుకున్నది. కొంచెం మెలుకువ చూసి ముసలమ్మగారు మాణిక్యందగ్గిర కూర్చుని మళ్లీ ఖబుర్లు వేసినది. మాణిక్యం పడుకునే జవాబు చెబుతున్నది. "మరీ, మాణిక్యం, మీకులంలో, మారుమనువు లున్నాయి కాదూ?"

"పీకులాన్నీ లేచేందిటండీ, ఈరోజుల్లో ?!" అని మాణిక్యం పిల్లవాణ్ణి అటునుంచి ఇటు వేసుకుని ఒత్తిగిలి పడుకున్నది.

"జంఝైలే జోకులంగిరి" అని పడవవాళ్లు పాడుతున్నారు. మువ్వలకర్ర చప్పుడౌతూంది. ఇలకోడి కూస్తూన్నది. పడవకూడా నడుస్తూనే ఉన్నది.

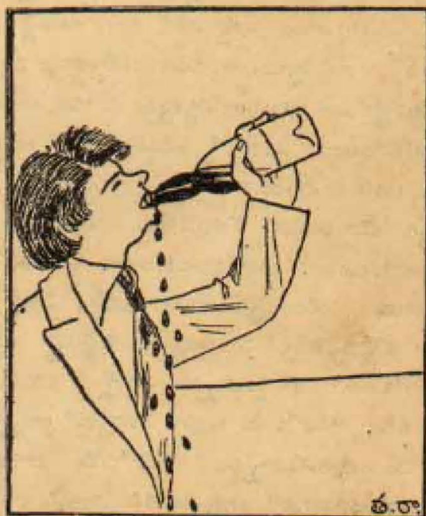
౨

తెల్లవారింది. పడవ అజ్జరం రేవులో ఆగివున్నది. పైరగాలి హాయిగా విసరుతూన్నది. వాలుపడవ గనుక లాగ నవసరము లేకుండా తెరచాప విప్పితే గాలివిసురికి నడుస్తుందని సరంగు సమానుతాడు లాగుతున్నాడు. టాపుమీద కళాసులు డబడబా చప్పుడు చేస్తున్నారు. మాదిరెడ్డి రామన్న కిర్రుచెప్పులజోడు గట్టుమీదికి విసిరి తనొక్కడు ఓఅంగలో గట్టుమీదికి వెళ్లి జోడు తొడుక్కుని ఉంచున్నాడు. అటూ ఇటూ చూసి పడవవెనక వేపు వెళ్లి "ఎవరోయ్, సరంగు? పడిచెక్క వేయించి కాస్త బల్లెయ్యండి, పిల్లలతో ఆడవాళ్లు దిగాలి" అన్నాడు. బల్ల వేసినతరువాత మాణిక్యం పిల్లవాణ్ణి బుజంమీద ఓచేత్తోను, కాళ్లదగ్గిర చీరకుచ్చెళ్లు కొంత మరోచేత్తోను పట్టుకుని దిగింది. రాత్రి అంతా కొంచెం ఇంచుమించు జాగారం చేసిన ముసలమ్మగారికి చల్లగాలిలో అప్పుడే కాస్త కోడికునుకు పట్టినది. కొంత సిగ్గువల్ల, కొంత అభిమానంవల్ల, మరికొంత ఆవిడ నిద్రపోతూన్న దన్న ఆలోచనవల్ల, మాణిక్యం ఆవిడతో చెప్పకుండానే పడవ దిగింది. రెడ్డి రామన్న కొంచెం అటుగా వెళ్లి వేకువజామునే ఎక్కడికో వెడుతూన్న మాదిగవాణ్ణి పిలిచి, "ఆరేయ్, రెయింకాయ్, రెండు పలుదోంపుల్ల లందుకోరా" అని అవి కోయిస్తున్నాడు. మాణిక్యం చంటిబిడ్డను వళ్లో వేసుకుని గట్టుమీద పడవలోంచి దింపిన సామాన్లలో ఓపెట్టెమీద కూర్చుంది.

తెరచాప లేచినది. పడవ రేవు విడుస్తూండగా ముసలమ్మగారికి మెలుకవ కలిగింది. గట్టుమీద తల్లీ పిల్లవాడు, దూరంగా, వేపచెట్టుకింద మాదిరెడ్డివారి రామన్న కనబడ్డారు. "శెలవండి, దొడ్డమ్మగారు" అన్నది మాణిక్యం. ముక్కుమీద వేలు వేసుకుని నిర్ఘాంతపోయి "మంచిది" అన్నది వైష్ణవావిడ.

మాదిగవాడితో బండి ఎడ్లసంగతి మాట్లాడుతో గలుక్కుని ఆగి మాణిక్యందగ్గిరకు వచ్చాడు. రామన్న, ఆవిడచుట్టూ ఏదో సామాన్లలో ఏదో వెదికితే కనబడలేదు. చెయి ఝూడించి వేలు కరుచుకుని, "అన్నన్నా, పాలబుడ్డి మర్చిపోయాం" అని మళ్లపులో ఉన్న పడవకేసి పరుగెత్తి వెళ్లిపోయాడు. మాదిగవాడు అమ్మగారికి పలుదోంపుల్లలు అందించి బండికోసం వూళ్లోకి వెళ్లినాడు.

కాలవగట్టుమీద సరుగుడుచెట్లు 'జుంయ్యి' మని సంగీతం పాడుతున్నాయి. లేతమామిడిపూతవాసనలలో ఎక్కడో కోకిల కూస్తూన్నది. పాలు తాగుతూన్న పిల్లవాడు మానేసి తలెత్తి తల్లికేసి చూసి బుగ్గలు సొట్టపడుతూ బోసినవ్వులు వెళ్లబోశాడు.

"చుక్కలు రాలినవి" అనువిషయమునుగూర్చి వ్రాయమనగా మా చిత్రకారు డీ చిత్రమును వ్రాసి పంపెను.

అనలహాక్

బసవరాజు వెంకటరాజ్యలక్ష్మమ్మగారు

ఢిల్లీపాదుషా అక్బరు ధర్మప్రభువని పేరు పడ్డాడు. హిందూ ముసల్మాను లనేభేదం లేకుండా ప్రజల నందరిని సమభావంతో చూచేవాడు. బీదసాదలను చూస్తే ఎంతో దయతో ఆదరించేవాడు. ఆయన ఆస్థానంలో బీదలు భాగ్యవంతులు అనేభేదం లేకుండా అందరికీ చో టుండేది.

అక్బరుపాదుషాకి ఒక్కడే కుమారుడు, యువరాజు సలీము. సలీము అంటే అక్బరుకు ప్రాణము. సలీము ఒకనిమిషము కనబడక పోతే అక్బరు ఎంతో అదుర్దా పడేవాడు. సలీముకూడ తెలివైనవాడు, బుద్ధిమంతుడు. తండ్రిమాదిరిగానే ధర్మపరిపాలన చేస్తాడని ప్రజలంతా కూడా ప్రేమించేవారు. యువరాజు సలీముకూడా ప్రజలను చాలా ప్రేమించేవాడు. ప్రజల కేదైనా కష్టము వస్తే తనదిగా భావించుకొనేవాడు. అల్లాంటి సలీముకు ఒకనాడు అకస్మాత్తుగా జబ్బుచేసింది. యూనానీ హకీములు, ఆయుర్వేదవైద్యులు మందులిచ్చారు. ఏమీ నెమ్మదించలేదు. ఒకరోజు యువరాజు సలీము ఇహలోకము విడిచి 'అల్లా' యొద్దకు వెళ్లిపోయినాడు. కోటలో ఎక్కడ చూచినా రోదనధ్వనులే. అప్పు డక్బరు పాదుషా చాలా విచారించాడు. "నా కున్న ఒక్కకొడుకూ చచ్చిపోయినాడే, నారాజ్యం నాతోనే సరా?" అని విచారపడి అక్బరు పాదుషా వైద్యు లందరిని పిలిపించి, "రేపటిలోపల మీరందరు కలిసి యువరాజును బతికించకపోయినట్లయితే మీతలకాయలు తెగగొట్టించి కోటగుమ్మానికి తోరణాలు కట్టిస్తా" నన్నాడు.

అప్పుడు వైద్యు లంతా గడగడలాడిపోయినారు. "బతికించడం మనిచేతనైన పనా? యీపాదుషాకి యీవిచారంలో మతిపోయిన ట్టుంది. అది 'అల్లా' చేయవలసినపని గాని మనవల్ల కా" దనుకొని, ఏమీ చేయటానికి తోచక, "రేపటిరోజున మనమంతా పోవలసిందే గదా" అని మసీదుకు వెళ్లి నమాజు చేస్తున్నారు.

ఇంతలోకే షేక్ ఫరీద్ అనే ఫకీరు 'అల్లా'ను ప్రార్థన చేసికొంటూ ఆదారిన పోతున్నాడు. వైద్యులు అతనిని చూచారు. వెంటనే వాళ్లంతా ఒక్కసారిగా వెళ్లి ఆఫకీరు కాళ్లమీద పడ్డారు. ఫకీరు ఆశీర్వదించి లేవమన్నాడు. 'రక్షిస్తా నంటే గాని లేవ' మన్నారు వైద్యులు. అంత పెద్దప్రమాద మేమీ వుండ దనుకుని, 'రక్షించాను లేవ' మన్నాడు ఫకీరు. ఒక్కసారి వైద్యు లంతా లేచారు. ఏమిటో సంగతి చెప్ప మన్నాడు ఫకీరు. అప్పుడు వైద్యులంతా, "మహానుభావా,

అక్బరుపాదుషాగారి కుమారుడు యువరాజు సలీము చచ్చిపోయినాడు. మా చేత నైన మందు లన్నీ పోశాము. కాని లాభం లేక పోయింది. ఇప్పుడు పాదుషాగారు 'యువ రాజుని రేపటిలోపల బతికిస్తేనే బతికించారు, లేకపోతే విూతలలు కొట్టించి కోటగుమ్మానికి కట్టిస్తా' మన్నారు. మా యందరి ప్రాణాలు విూ చేతిలో ఉన్నవి." అని దీనవదనములతో నుంచున్నారు. షేక్ ఫరీద్ నిర్ఘాంతపోయి నాడు. "అరెరే, ఎంతమోసం జరిగింది! ఏదో కొద్దిప్రమాదం గదా అని అభయహస్త మిచ్చాను. ఇప్పు డేం చేయను? మాట తప్ప గూడదు. సరే, పదండి శవందగ్గిర" కన్నాడు. వైద్యు లందరూ బతికా మనుకుని వెంటనే ఫకీరును సలీముశవముదగ్గరకు తీసుకు వెళ్లారు.

అప్పుడు షేక్ ఫరీద్ 'అల్లా'ని ప్రార్థించి శవముచుట్టు తిరిగి మంత్రి ముచ్చరిస్తూ, "అల్లాకా హుకుంసే వుఠ్" (భగవంతునియాజ్ఞ చేత లేవవలసినది) అన్నాడు. 'అల్లా' ఒప్పు కోలేదు. సలీము లేవలేదు. ఫకీరు రెండు సార్లు మూడుసార్లు ప్రార్థించాడు 'అల్లా'ను. భగవంతునిఆజ్ఞ లేనందున సలీము లేవ డాయెను. ఫకీరుకి చాలా కోపము వచ్చింది. మంత్రోచ్చారణ చేస్తూ శవంచుట్టూ తిరిగి, "అల్లా కా హుకుంసే నై వుఠేతో మేరే హుకుంసే వుఠ్" (అల్లాఆజ్ఞచేత లేవకపోతే నాఆజ్ఞచేత నీవు లేవవలసింది) అని శవాన్ని ఒకతన్ను తన్ని ఆజ్ఞాపించినాడు. వెంటనే సలీము నిద్దర మేలుకొన్నవాడికిమల్లె లేచి కూర్చొన్నాడు. అక్బరు చాలా సంతోషించి ఫకీరుకు జాగీరు ఇవ్వబోయినాడు. అప్పుడు షేక్ ఫరీద్ "ఫకీరువాడిని నా కీజాగీ రెందుకు? విూ హాకీములకే యివ్వండి" అని పుచ్చుకో కుండా వెళ్లిపోయినాడు. వైద్యులు సలీము బ్రతికినందుకు తమని చాలా గౌరవించి ఏ చక్రవర్తులనో చేస్తా రనుకున్నారు పాపము. కాని అల్లా జరగలేదు. అక్బరు ఫకీరుమీాదే భక్తితో వున్నాడు. ఇదంతా వైద్యులకు సరి పడలేదు. "మనము ఫకీరుకాళ్లమీాద పడితేనే గదా అతను బతికించాడు. మన్ని గౌరవిం చకపోవటం ఏమి? ఏవిధంచేతనైనా యీా ఫకీరువాడినితన్నించా" లనుకున్నారు. అప్పుడు హాకీము లందరూ ఆలోచించుకొని పాదుషా దగ్గరకు వెళ్లి సలాం జేసి, "జహాపనా హ్, యీాఫకీరు మొదట అల్లాకా హుకుంసే వుఠ్ అని ప్రార్థించాడు. కాని అల్లా యువరాజును, బ్రతికించటం యిష్టం లేక వూరుకున్నాడు. అప్పుడు యీా ఫకీరు అల్లాను తిరస్కరించి మేరే హుకుంసే వుఠ్ అన్నాడు. అల్లా ఆజ్ఞ చేత బతికించాలి కాని తనాజ్ఞచేత బతికిం చట మేమిటి? దీనికి తమరే ఆలోచించండి జహాపనాహ్" అని మొరపెట్టారు. అక్బరుకూ డా ఆలోచించాడు. 'అల్లా ఆజ్ఞచేత లేవమ నాలి కాని తనాజ్ఞచేత లేవమనటం ఏమి' టని పాదుషాకు కోపం వచ్చింది. తమ మౌల్వీ లను (మతగురువులను) పిలిపించి 'అల్లాను తిర స్కరించినవాడికి ఏ శిక్ష వున్నదో ఖురాన్ చూడ' మన్నాడు. అప్పుడు మౌల్వీలు ఖురా

నుచదివి 'అల్లాని తిరస్కరించినవాడిని బతికుండగానే బల్లాలతో పొడిచి చంపవలసి వుంటుం'దని చెప్పారు. వెంటనే పాదుషా నౌకర్లను పిలిపించి ఆ ఫకీరుని వెతికించి పట్టి తెప్పించి, బల్లెములతో పొడవమన్నాడు. నౌకర్లు వైద్యుల ప్రోత్సాహముతో, బల్లెములతో ఫకీరుని పొడవసాగినారు. అవిశ్రంగా బల్లెములతో ఎన్నిరోజులు పొడిచారో వాళ్లకే తెలియదు. ఫకీరుమాత్రము చెక్కుచెదరకుండా నిశ్చలంగా ధ్యానిస్తూ నుంచున్నాడు. ఏవిధమైన బాధాలేకుండా నౌకర్లశ్రమే గాని బల్లెములు ఫకీరు శరీరంలో దిగటమే లేదు. నౌకర్ల కాయాస మెక్కువౌతున్నది. ఫకీరుకు మాత్రం వాళ్లు పడే శ్రమ చూస్తే చాలా జాలి వేసింది. "మీ రెన్నాళ్లు శ్రమపడ్డా నా శరీరాన్ని మాత్రం ఏంచెయ్యలేరు. మీరు పడేశ్రమ చూస్తే నాకు మనస్సు కరిగింది. అందుకని చెబుతున్నాను. నా శరీరం అంతా వజ్రదేహం, మీ రేమీ చేయలేరు. ఎన్నాళ్లు మీరు శ్రమపడ్డా యింతే. నాకుడికాలి బొటనవేలుమాత్రం చిన్నప్పుడు అపవిత్రమై పోయింది. అక్కడ గనక పొడిస్తే నేను చచ్చిపోతా" నని చెప్పాడు ఫకీరు. చెప్పిందే తడవుగా పొడవండి పొడవండి అని నౌకర్లు ఆ ఫకీర్ని పొడిచి చంపారు. అప్పుడాఫకీరు పేగుల్లోనుంచి 'అనలహాక్' (నేనే భగవంతుడను) అని ప్రతిధ్వనించింది. అప్పుడు వాళ్లు "అరే, యీఫకీరు చచ్చిపోయికూడా నేనే భగవంతుడినంటాడేమిటిరా?" అని ఆలోచించి వెంటనే ఫకీరు శవాన్ని తీసుకెళ్లి సమాధి చేశారు. సమాధిలోనుంచి అనలహాక్ (నేనే భగవంతుడను) అని ప్రతిధ్వని వచ్చింది. అప్పుడు నౌకర్లకు చాలా కోపం వచ్చింది. "చచ్చినవాడిని సమాధి చేశాము, యిందులోనుంచి కూడా అల్లాను తిరస్కరించి నేనే భగవంతుడనని అంటున్నాడు. వీడి నేం చేద్దాము రా అనుకుని సమాధిలోనుంచి ఫకీరుశవాన్ని పెళ్లగించి కాల్చి బూడిదచేశారు. ఆబూడిదలోనుంచి కూడా అనలహాక్ (నేనే భగవంతుడిని) అనే శబ్దం వచ్చింది. నౌకర్లకు మరీకోపం వచ్చింది. అప్పుడాబూడిదంతా పోగుచేసి ఎత్తి సముద్రంలో కలిపారు. ఆ సముద్రపలల్లోనుంచి అనలహాక్,(నేనే భగవంతుడి)నని ప్రతిధ్వని వచ్చింది. అప్పుడు నౌకర్లకు పశ్చాత్తాపము కలిగి, "అరే, అల్లాభక్తుడిని చాలా కష్టపెట్టాము; మన కేమి శిక్ష వేసినా యీపాపం పోదు" అని అప్పుడా ప్రతిధ్వని వచ్చేదిక్కుగా అందరు సాష్టాంగపడి తమతప్పు క్షమించమని ప్రార్థించారు. అప్పుడు అల్లాకు మనసు కరగి ప్రత్యక్షమై, "అరే మీరు పశ్చాత్తాపపడ్డారు గనుక మీ పాపం పోయింది. షేక్ ఫరీదు చేసిన మేలు మరచిపోవచ్చునా? మీప్రాణాలు రక్షించాడే. షేక్ ఫరీద్ ఎవ రనుకున్నారు? నాభక్తుడు! నాభక్తుడు గనుకనే అతనిలో నే నున్నాను. ఇక నెప్పుడు ఇల్లాంటిద్రోహము చేయకండి" అని చెప్పి అంతర్ధాన మైనాడు. షేక్ ఫరీద్ యథాప్రకారంగా లేచి నిల్చున్నాడు. నౌకర్లు సలాములు చేసి తప్పు క్షమించమని వేడు

రూహింపం దగ దయ్యా, చెప్పనది యే
  దో సుంత నాపైని నా
స్నేహోత్సాహము లల్లుకొన్న కృతి పై
  నిం బ్రీతితో, నమ్ముఁడీ!

పాదుకలలోని ఆలసవ్వడులతోడ
మొదటమాయూరిపొలిమేరముంగనిలువ,
బుద్ధి తెలియనిపోకలఁ బోయె నపుడు
దూడ నెక్కిపోయెడి కాఁపువాఁ డొకండు:

"బుద్ధి గలిగి తొలిగిపోర వైరాగయ్య
మంద కడ్డురాకు చిందు లేసి,—
పొగరులేగదూడ పొడిచెనా, నీతాత
మూడునెలలదాక మూల్గి చచ్చు!..."

అప్పటిశాంతమూర్తికి ర
  వంతబూమల్ చలియింపలేదు; పైఁ
గప్పిన జింకతో లెడమ
  కాలికి బ్రొక్క, నిరాకరించుచుణ్
జెప్పినమాటలే మగుడఁ
  జెప్పఁదొడంగెను వేయిసార్లు: "మా
యప్పవు, దూడమూఁపు దిగు
  మయ్యా! బలిష్ఠుఁడ వీవు చూడఁగణ్!

"నీతల నెక్కి త్రొక్క నొక
  నేత గలండని యే నెఱుంగనే,
రాతిరినైన, 'నొక్కపని
  రా! మఱి పోదువు, నిల్వు' మన్నచో
బూతులు దిట్టెదే? పొలము
  వోయిన నాఁగలి మోయుదాని నీ
లేఁతనరాలలేఁగ యెడ
  లిణ్ దిగఁద్రొక్కఁగ నేల, చెప్పరా!!

"కరుణ యెఱుఁగని నీనోటికాఱుకూఁత
వినిన గుండెల బిగఁబట్టు బెట్టులేమి,
జమునిదండంబు నీచేతిచబుకు చుఱుకు
నోర్చుకొనలేమి, బిడ్డ నిట్టూర్చు నదిగో!
ఏమి సేయుదు నిఱుపేద నిట్టివేళ!
ఏరవంతయు నీనోటి కిచ్చి నైన
దీనిమూఁపు కాయలకోఁతఁ దీర్తు నన్న,
చిల్లిగవ్వయు లేదు నాచేత నిపుడు—

"పల్లెల నిల్చువాఁడవు, కృ
  పాగుణ ముగ్గున వచ్చు నీకు;
తెల్లనిగడ్డమున్న తల
  దించి నమస్కృతు లిచ్చువాఁడవే!— —
చిల్లులువోయనే చెవులు?
    చెప్పుట నీకెకదా... రవంత మీ
పల్లియకోమటిం బిలిచి
  పప్పులు పెట్టినఁ గాని పల్కవా?..."

అనుచుఁ దడిసినఱొమ్ము చేలాంచలమునఁ
దుడుచుకొనఁబోవు నావింతబడుగువాని
పలుకుఁ దనయెడ సపహాస్యభంగి నెంచి
"మూసికొనిపోర నో"రని మొఱఁగినాఁడు-
మొఱిగి, దూడనదల్చి, యామొద్దుకాఁపు
పరుగువెట్టినక్షణ మెట్టి పాపగణము!
అది మొదలుగాఁగ పెదవుల నంటఁగట్టి
ఏటిగట్టున నాజోగి యిట్టు లుండు.

నా యింట్లోకూడా ప్రవేశించిందే

బందా కనకలింగేశ్వరరావుగారు, బి.ఏ.

నారాయణరావుగారు డిప్యూటీ కలెక్టరు పనిలో నుండి సాధ్యమైనంతవరకు దేశ నాయకులను జైలుకు పంపించుదామన్న ప్రముఖులలో నొకరు. అందులో పదేకరముల పొలమో, రావు సాహేబు బిరుదైనా తెచ్చుకోవాలనే దీక్షతో, సాధ్యమైనంతవరకు సి. క్లాసిస్తూ, రెండేళ్లకు తక్కువ కాకుండా, పెద్దా చిన్నా అనేపంక్తిభేదం లేకుండా, నిష్పక్షపాతంగా, ఉదారమానసంతో వడ్డిస్తున్నారు. కావున వీరికి పెద్దకలెక్టరుపదవి నాతుందని ఓప్పరవంతెనకడ రాజు లనుకొనేమాట అబద్ధ మనుకోటాని కెలాగు!

విశాలాక్షమ్మమాత్రం తక్కువ తిన్నదని మంటే ఒప్పుకోను. మాయస్వరాజ్యంలో, అల్లుడు జైలు కెళ్లాడని మనింటికి రావద్దని రిజిస్టరీ నోటీ సిప్పించింది, బుద్ధిమంతురాలు. బరువుగా వుంటుందని ఖద్దరుజోలికి పోకుండా బెనారసుచీరలు కడుతోంది. ఖరీదైన ఖద్దరెందుకని కంచిపట్టుచీరలు కొనమంది. అనవసరంగా ముతకచీర లెందుకని ఆగ్రాచీరలు మాత్రమే కొనాలని ఉద్దేశ్యంతో వుంది. అనుకూలదాంపత్య మంటే ఇంతకంటె ఏం గావాలి!!!

సూరీడు చదివేది చిన్నక్లాసైనా చురుకైనవాడు. కాస్తో కూస్తో అల్లరిలోకూడా ప్రవేశం ఉంది. ఒకమాటు దబ్బున శనివారం రాలేదని కేలండరు చింపేసిన బాపతు. పాఠం చదవడం మానేసి బడి కెళ్లి ఆఖరు బెంచిమీద కూర్చొని అందరూ ఒప్పగించాక విని తాను కూడా ఒప్పజెప్పేవాడు. పరీక్షలో ఫస్టుమార్కు. కాబట్టి అల్లరి పిల్లలే తెలివితేటలు గలవారు. అల్లరంటే తెలివి అనేపాలు పొంగిపోతే ఇటు అటు పడే మీగడ!

ప్రతినిత్యం తనస్నేహితుడగు రాముడింటి కెళ్లేవాడు సూరీడు. రాముడు అమ్మ ఇద్దరకూ పాఠాలు చెపుతుండేది. మంచిది. తను రాట్నం వడుక్కుంటూ పనిలో పని వీళ్లిద్దరకూ పాటలు కూడా చెపుతుండేది. సూరీడుకు పాఠాలమీద మనస్సు లేకపోయినా పాటలమీద మాత్రం ఉంది. రాముడుకన్న తనకే ముందరొచ్చేవి పాటలు. అయితే ఆపాటలే ఇంటికొచ్చి పాడితే అంత అందంగా ఉండవేం అన్నప్రశ్న వాడిని బాధిస్తోంది. తుదకు రాట్ననాదంలో గాని తనపాట రాణించదని తోచింది. ఎవళ్లింటో చూచినా రాట్నమే!! తనింట్లో మాత్రం లేదని చింతించాడు. ఇంట్లో రాట్నం మాటెత్తితే రాచిప్పతో కొడతారు. గ్రహించాడు సంగతి. ఆలోచించాడు ఉపాయం. తలుచుకొన్నాడు త్రొక్కేదారిని. ఏమన్నా సరే, ఎత్తేదు ఎత్తు. పట్టుదలమాత్రం బాగా ఉంది.

విభూది పెట్టుంతా వెతికితే దొరికింది వెండిబేడ. బజారుకు గిరుక్కున తిరిగేడు. వడ్రంగి అప్పలస్వామి నడిగితే రూపాయి కిస్తా నన్నాడు రాట్నం. అమ్మ బాబో, ఎక్కడ బేడ ఎక్కడ రూపాయి! ఎలాగైనా రూపాయి సంపాదించాలి. అర్ధణాబిళ్లకు పాదరసం రాదా మను కొన్నాడు కాని దానిమీద వెధవ తేలులాటి బొమ్మొంది. పైగా చుట్టూరా గరుకుగా లేదు. వాడి చిన్నబుద్ధికి ఒకటి తట్టింది. అదే సన్మార్గం—సాగేది, నమకూర్చేది.

గ్రామమునసబు వెంకటస్వామి మామిడితోట ఊరవతలుంది. కొంచెం చిన్నకాలవ ఒకటి దాటాలి. జహాంగీరు మామిడిపళ్లకు ప్రసిద్ధి. ఈతనితండ్రి కశింకోటలో పనిజేసినప్పుడు తెప్పించాడ టీవిత్తనం. సూరీడుకు మామిడిపళ్ల సంగతి బాగా తెలుసు, ఎక్కడున్నాయో, ఎలా తేవాలో! వాడి మనస్సు ఎలా ఉండాలో అలా ఉంది. వెంటనే తోటకి దారి బట్టేడు. మునసబుతోటకి జేరేడు కేకేసి మునసబుచేతులో బేడ పెట్టి మామిడిపళ్లివ్వ మన్నాడు. మునసబుకు సమయం దొరికింది. తోటలో పళ్లు ఎన్నిమార్లు రుచి చూడమని పంపినా తిరుగగొట్టేవారు కలెక్టరు గారు. కలెక్టరు గారబ్బాయి వచ్చేడుగదా యని మంచిరకం జాహాంగీరుపళ్లు పిల్లవాడు మోసినన్ని అనగా ఎనిమిదిప ళ్లిచ్చాడు. డబ్బు పుచ్చుకుంటే కాని వద్దంటాడు సూరీడు. బలవంతాన బేడమునసబుదగ్గిర పడవేసి ఇంటికి మళ్లినాడు.

సూరీడుఆలోచన సామాన్యం గాదు. పట్టలేని ఆనందంతో పరవళ్లుత్రొక్కి పళ్లన్ని అమ్మదా మనుకొన్నాడు. కొనేవా రెవరయా! చిటికెనవ్రేలు ముడిచి నాన్న ఒకటి, అమ్మ, అక్కయ్య, బావ, తాత-అయిదుపళ్లు. తక్కినవి తహసీలుదారు కొకటి, మేజస్ట్రీటు కొకటి, హెడ్డుగుమాస్తా కొకటి.

ఇంటి కొచ్చేటప్పటికి సాయంత్రం అయిదయింది. ఎనిమిదేళ్ల కుర్రవాడు, అందులో లంచం దీసుకోని కలెక్టరుగారబ్బాయి, పళ్లమ్ముతోంటే ముచ్చట కొక్కటి కొన్నాడు తహసీలుదారు బేడకి. మర్యాదకైనా కొనక పోతే మనస్సులో బెట్టుకు ఏం జేస్తాడో కలెక్టరని కొన్నాడు మేజస్ట్రీటు. కలెక్టరుకు కోపం లేకుండా గడిచిందే చాలు ఈజమాబంది, ఎందుకైనా మంచిదని కొన్నాడు హెడ్డు గుమాస్తా!

బావమరదిని చూస్తే ఏబావకు ముచ్చట కాదు? అందులో అక్కయ్య రెకమండు చేసింది. ఆతాలూకుపండుకు పావలా ముట్టింది సూరీడుకు. ఒక్కడే తమ్ముడు. అందులో పుట్టింటిఋణం తీరి చాలాకాల మైంది. తమ్ముడొచ్చాడనే సంతోషంతో తీసుకుంది ఒక పండు బేడకి. తాతకి పండు బలవంతాన కట్టి తలగడక్రింద బేడ లాగాడు. ఇక్కడికి పదునాలుగణాలు వచ్చాయి. ఇంటి కెళ్లేటప్పకిటి ఏడయింది. చీవాట్లు చిన్నంగా తగిలాయి గాని కార్యసాధనంకోసం తల్లిదగ్గర జేరాడు

సూరీడు. నారాయణరావుగారుకూడా వంటింట్లోకి వచ్చాడు. చూచాడు సూరీణ్ణి. ఎక్కడకు వెళ్లావు వెధవా అని అష్టోత్తరశతంతో ఆరంభించాడు. రెండుపళ్లు తండ్రి కిచ్చి పావలాకు తెచ్చా నన్నాడు సూరీడు. అర్ధరూపాయికు రాని జహాంగీరు అర్ధపావలాకు వచ్చిందని జేబులో పావలా చేతి కిచ్చాడు రావుసాహేబు నారాయణరావు.

రాత్రంతా కలలే సూరీడుకు రాట్నం కొన్నట్టు; ఆశబ్దంలో తాను కలిసి 'జయ భారత హే' పాడుతున్నట్టూ వెధవరాత్రి తెల్లవారదే అనుకొన్నాడు. లాంతరు తీసికెళ్లి దొడ్లో చూచాడు తన పేరిటివాడొచ్చాడేమోయని. ఇంకా మకమకలాడుతో ఉన్నాడు చంద్రుడు. కొంచెంసేపు పడుకున్నాడు తిరిగి వచ్చి. నిద్దర పట్టలేదు. సరే తెల్లవారింది. అప్పలస్వామింటికి పరుగెత్తి కెళ్లి రూపాయి బేడ యిచ్చి రాట్నం కదురు ఇవ్వమన్నాడు. అప్పలస్వామి ముచ్చటైన రాట్నానికి పసుపూ కుంకుమ పెట్టి సూరీడు కిచ్చాడు. బుజంమీద పెట్టికొని ఇంటికి పట్టుకువచ్చి మంచంక్రింద దాచాడు దాన్ని జాగ్రత్తగా గుడ్డగప్పి. తహసీలుదారుని, మేజస్ట్రీటును, హెడ్డుగుమాస్తాను పిలుచుకొచ్చాడు, నాన్న రమ్మంటున్నారని నాన్నగార్నికూడా చెయ్యి పట్టుకు లాక్కొచ్చాడు. రాట్నం ముంద రెట్టాడు. కలెక్టరుగారింటో రాట్నం ఉందని గవర్నమెంటుకు రిపోర్టు చెయ్యనా, ఏకులు కొనిస్తారా అన్నాడు. రాట్నం ముందు పెట్టుకొని త్రిప్పుతూ తద్ధ్వనిలో శ్రుతిచేసి,

'రాట్నమే మనమూట యనుకొనుడు'

అని పాడాడు.

నారాయణరావు తెల్లబోయి, "నాయింట్లోకూడా ప్రవేశించిందే" అన్నాడు.

భర్త :—(ముద్దుగా) పిల్లా, నేను ముసలివాడనైనా, రూపుచెడినా నన్ను ప్రేమిస్తుంటావుగదూ ?

భార్య :—మీరు ముసలివా రౌతారు కాని యింత కంటె రూపు చెడలేరు.

సెంటులూయీ ఆపణభవనము (Mart Building)

(అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు)

౨౫ ఎకరముల విస్తీర్ణము, ౨౮ అంతస్తులు గలది. నిర్మాణవ్యయము ౩౫,౦౦౦,౦౦౦ డాలరులు. ఇంతకు మున్నిట్టివి లేవు. ఇచ్చట ఎల్లవిధముల సరకులు సేకరించి యుంచబడును. (6) G. S. A.

లూనాపార్కు నుండి చూచిన నిట్టి దృశ్యము పొడకట్టును.

కోనీద్వీపమున (న్యూయార్కు-నగరము) ఒక రాత్రిదృశ్యము

G. S. A.

దానికే మందు

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గారు, బి. ఏ.

అప్పుడు నా కింకా పాతిక లోటాబోటే. మాబలగం అయిదారుసురం ఉండేవాళ్లం. కొందరు వల దై రోపడిలో పడ్డనా ళ్లున్నా, ఒకొక్కడు ఓవంద శోతుల పెట్టు. ప్రతీవాడూ ఒక అచ్చాడీ, అనగా మరేం లేదు, రాళ్లు తిని హరాయించుగునే రకం. అచ్చయ్య ఒకడు. అచ్చయ్య పచ్చగా మిసమిసలాడుతూ తొడె ప్తున ఉండేవాడు, ఏదేనా వచ్చిందంటే ఎదరవాడి కణత మీద టపాకాయిలాంటి లెంపకాయి పేల్చి మరీ మాట్లాడే వాడు. తరవాత, ఉంగ్రంమక్కల్లాగ రామయ్య కామయ్య లుండేవారు. వాళ్లని శ్రావణ భాద్రపదాలని పిల వడంహూడా కద్దు. వాళ్లిద్దరూ చేరో వామనావతారం అవడంవల్ల, వాళ్లు ఇతరుల్ని కొట్టిన లెంపకాయలు ఎప్పటి కప్పుడు మాసుగు పోతోచ్చినా, దెబ్బలాటల్లోమాత్రం కాళ్లసందుల్ని ఉడుముల్లాగ దూరిపోయేవారేమో, ఛస్తే అందేవారు కారు. ఆపైని జానికిరామయ్య ఒకడు. జానికి రామయ్యకి భజనంటే సరదా. నాహూను. అయితేం, కానికిరామయ్య చాలా గడసరి. మేం ఇద్దరం కాస్త పై హంగుకి ఉండేవాళ్లం. ఓబయ్య ఓడు. ఓబయ్య స్వబు, ప్రతీపన్లోనూ జొరబడి, దిగబడి, కూరుకుపోయి ప్రతీపనీ నిప్పుక్కల్లేకుండా సేతగలపెట్టేవాడు. అందుకని, మాలో ఎవడికి ఎందుకు ఎవడిమీద అక్కుస్సు వచ్చినా సరే వా డెళ్లి అమాంతంగా ఓబయ్యని తనివితీరా తిట్టేవాడు. వా డవన్నీ మహాభాజాలా నవ్వుతూ పడేవాడు. మాజనం సంకల్పమాత్రంలో కలుసుసేవారు. ఊళ్లో ఎవళ్లేనా తమరిదొడ్లో చెట్టున కాపిన దబ్బకాయలు లాంటేవి ఊర గా రొట్టుగోడానికి సాయంత్రం భద్రకుండా ఉప్పూ కారం వగైరా రెడీచేసుగుని, మొన్నాడు ఉదయాని కప్పుడే ఊరగాయి కుండలో పడ్డట్టు ఊటలూరి రొట్టతే స్తాండేవా రనుకోండి! మావాళ్లు ఎల్లాకో ఆవాసన తగిలి, పోగై, అరాత్రే చెట్టు సమూలంగా దులిపి, తెల్లవారేసరికి చెట్టుకాయల్లు పరేసరి ఆకులుకూడా ఊడ్చేసి బోడులాగ చేసి, "ఇహాను ఈచెట్టు పట్టిగళ్లి పోయిలో పెట్టుగోండి" అన్నట్టు అట్టే పెట్టేవాళ్లు. మొన్నాడు యజమాన్లు, ఆచార ప్రకారం, కోసినవాళ్లని ఎల్లానూ దుమ్మెత్తి పోస్తూండేవారు గనక, ఆ సుముహూర్తానికి మేంహూడా వెళ్లి యజమాన్లకి మద్దతై, ఉమ్మడిచిట్లు తిట్టేవాళ్లం.— (ఓబయ్యని మనస్సులో పెట్టుగుని—పాపాలకల్లా ఖైర ఫుడు!). అల్లాంటి పన్లు మావే అయుంటాయి అని జనం అనుకునే వారు గాని, సాక్ష్యం లేకపోడంవల్ల, ఎవరూ ఏమీ అనలేకపోయేవారు. పై చెప్పిన అగ్రెంటుకేసుల్లో నేకాకుండా, ఇతరప్పుడు, అవగా, ఎవళ్ళేనా ఓ పొం పనికట్టడం అంటే, మరి ఎప్పుడేనా ఊరు అంటుగోడం అంటే, ఏదేనా ఓ బరువు కదిలించడం అంటే,. లాంటి ప్రమాదాలలోహూడా కలిసి, మేం జనానికి యథాశక్తి సాయితా అవుతూండడంవల్ల మమ్మల్ని జనం అసలు ఏమీ అనలేక పోయేవారు. ఇల్లాంటి గ్రామ సంబంధ మైన స్వల్పాల్లోమాత్రమే కాక, వాళ్లఖ్యలూ, సప్తాహాలూ, యాత్రలూ, తీర్థాలూ, లాంటి గ్రామాంతర ధ్వంసయాత్రలుకూడా మేం కలిసే చేసేవాళ్లం.

ఓసారి, మమ్మల్ని ఓబయ్య, కురుపు సలిపినట్టు సేలపగా, మేం క్షేమగిరి యాత్ర బయలుదేరాం. వెళ్లేది యాత్రేగదా అని చేప్పేసి, కిలునుబట్టి, ఎవడికి తోచింది వాడు మూటకట్టుకున్నాడు. నేను అప్పడాలు పుచ్చుగున్నాను, మరోడు అటుకులు పట్టుగున్నాడు, ఇంకోడు పెసరపప్పు తెచ్చాడు, సరే ఓబయ్య ఉప్పు కొమక్కొచ్చాడు. కాని, మాఊరికి కొన్నిమైళ్లదూరం లోనే ఓ.రేవు దాటాలి. అది దాటడంలో చిన్న అవాంతరం ఓటి తప్పిందికాదు. అసలే అది చిన్న డింగీ, ఆవకాయ పెచ్చులాగ. పైపెచ్చు, ఓబయ్య అందులో అడుగున పడుకుంటే తూకంగా ఉండునా, ఓవేపు అంచు మీద కూచున్నాడు, మహా. నట్టేట్లోకి వెళ్లేసరికి, అచ్చయ్య పతివ్రకారం ఉత్తపుణ్యానికి ఓబయ్యని తిట్టుగోడం మొదలెట్టాడు. ఎప్పుడూ లేంది ఓబయ్యకి

కొంచెం కోపం వచ్చింది. ఆవేశంగా అచ్చయ్య డింగీ రెండంచులమీదా రెండుచేతులూ పెట్టి, అది ఈవేపుకీ ఆవేపుకీ ఒరిగేలాగు ఉయ్యాలా ఊగించాడు. డింగీ అల్లానే ఊగుతూ అద్దరికి అహోరించింది గాని, ఓబయ్య పూర్వపువేపుకి గోవిందాయిస్వాహా అని చెప్పి పల్టీ కొట్టింది. అంతా ఏట్లో పడ్డారు. ఏమనిగాను అవస్థ! ఓబయ్య ఊబిలో తల్లకిందులుగా దూరుకుపోయాడు. పాపం వాడికి ముక్కులోకి పాలు దిగాయో లేదో కాని ఇంత బురదమట్టుకు దిగింది. వాణ్ణి కప్పలు లేకుండా పైకి ఊడదీసేసరికి మాతాతలు దిగొచ్చారు, బస్సుమీద! యాత్రీకులకి మారురూపం వచ్చింది. అప్పడాలు కుక్క చెవులులా అయినాయి. ఒక్కొక్క వడియం కంద దుంపలా తయారయింది. ఓబయ్య ఉప్పు ఏట్లో కలిసి పోయి రూపం లేకుండానే పోయింది. తడిబట్టలే మాట కట్టుకుని, ఒక్కొక్క బట్టమాత్రం పిడిచి ఒంటిమీద వేసుకుని, రాంబందుల్లాగ రెక్కలాడిస్తూ, నడిచిపోయాం. ఓబయ్యని వెనక్కి వెళ్లమన్నాం. అద్ధాంతమైనా వాడు వెళ్లనన్నాడు. వెనక్కి నిష్క్రమించక, మాడా రాక, ముందుకీ సాగక, మమ్మల్ని వాడు కొరుక్కు తిన్నాడంటే నమ్మండి. నాని తగులడ్డ ఆపదార్థాలే మహారుచిగా ఉన్నాయంటూ మావాళ్లు, మొదటిమజిలీ చేరకుండానే, అవన్నీ ఊడిపారేశారు. అలానే, కొంతదూరం నాటునా, కొంతలెక్క రైలుమీదా, కొంత మేర అడివిలోనూ, భోజనానికి పహాళగడ్డి కరుస్తూ క్షేమగిరి చేరుకున్నాం. అక్కడ సత్రాల్లో ఏదో ఇంత మృష్టాన్నం స్వీకరిస్తూ కొంతకాలంపాటు స్థాయీపడదాం అనుకునేసరికి, ఆప్రాంత్యాన్ని అప్పుడు చాలా జాడ్యాలని మాకు రెండో నాడే తెలిసింది. వెంటనే ఇంటికి దారితియ్యకపోతే ఉరెట్టుకుంటానని కూచున్నాడు, మమ్మల్ని ఇల్లు బయల్దేరగొట్టిన ఓబయ్య! రెండో నాడు మధ్యాహ్నం సత్రాల్లో వంటలవాళ్లు కట్టుకట్టి మానేశారు. ఆరాత్రి మాకు అన్నానికి ఆటంకం తగిలింది. కాని, మాసత్రం పక్కింటి ఇల్లాలు ఆరోజునే నందికేశ్వరుడు నోం చేసుకోడంచేత (పదార్థం చలిమిడి అని తెలిస్తే, ఛీ అని ఊరుకుంటుం) నోంవస్తువు గార్లని రూఢికబురు తెలిపి, గార్లు సాయంత్రందాకా చెల్లకపోడం ఏమిటి చెప్మా అని ఇవి మానిస్తూనే అస్తమయం కాకుండా వెళ్లాం. అది ఉప్పుమయం. కాని ఏంచెయ్యం? అదే పూటుగా పట్టించి, మర్నాడు బిచాణా ఎత్తేసెయ్యడం ఖాయపరిచాం. రైలుఖర్చుకి జంకి అయితేం, బండీప్రయాణంవల్ల ఒళ్లు తిరుగుతుందని చెప్పి అయితేం, రకంమార్పుడంలో ఉండే సరదావల్ల అయితేం, వచ్చినదార్నే వెళ్లడానికి మాలో చాలామంది ఇష్టపడలేదు. మరోదారీ ఉంది. కాని, ఆదారిని పడితే, క్షేమగిరినించి యాభైమైళ్లు అడివి తొక్కితేనే గాని కంకర దర్శనం కాదు. ఈదారిలో సింహాలూ గట్రా ఆహ్వానం ఇస్తాయేమో, ఈదారి వద్దని నేను అన్నాను, అవనం. అంతేం! రామయ్య కామయ్యలు (వాళ్లు అసలు సింహాపు బొమ్మైనా చూడలేదు!) అందుకు ఒప్పుకోక, ఒకవేళ సింహమే ఎదురుపడితే, దాన్ని పబ్లికుగా పట్టుకుని, ఇద్దరూ దానినోరు విడగొట్టి, చెరోదవడా దబాయించి దాన్ని తాటకమ్మ చీరినట్టు చీరుతాం అనిన్నీ, అథవా అట్లా స్వాధీనం కానిపక్షంలో దానినోరు వెలక్కాయి నొక్కినట్టు నొక్కేస్తాం అనిన్నీ భరవసా ఇచ్చారు. అంటే, స్వంతమనుష్యులు నలుగురు కూడా ఉన్నప్పుడు పరాయివాడిమీద ఎగరడంలాంటిదే అనుకున్నారు, సింహంతో పని! ఏమైతేనేం? నడకదార్నే వెళ్లడం నిరుకు పరుచుకుని, అందర్నీ ఝాం తెల్లారకట్ల ఓబయ్య లేవగొట్టేపద్ధతికి అందరూ ఒప్పుకుని, ఆరాత్రి కునికాం.

గారెలగుణమే గావును, వాటిమోహం ఈడ్చా, మాలో ఒక్కడికీ మళ్లీ స్మారకం లేదు. నేను లేచేటప్పటికే వెలుగొచ్చింది. నేను అచ్చయ్యని లేవగొట్టాను. వాడిల్లి, "ఇదేట్రా, మమ్మల్ని పెంద్రాళే లేవగొట్టడ్డం?" అని ఓబయ్యని వీపుకి పరిపడ్డచరుపు చరిచాడు, అట్టు ఊడేట్టు. దాంతోటి వాడన్నమాటేమిటే, అంతా కుడా లేచి కళ్లు నలుముకుంటూ బయల్దేరారు. మేం క్షీరవతిలికి వెళ్లేసరికి కరకరా సూర్యోదయం అయింది. దారి దక్షిణం వేపుకి ఉంది. అది దొరకపుచ్చుకుని మేం నోరు మూసుకుని నడుచుకుంటూ కొన్ని మైళ్లు వెళ్లేసరికి, ఓవాను ఎదురైంది. అక్కడ కాలకృత్యాలు

తీర్చుగుని ప్రయాణం సాగించాం. ఓబయ్యకి భయమో ఏం ఏమోపో, వెనకాల దిగడకుండా మాతో కలసి ఇడవాలని వాడు ఏకపరుగు. అసలు, వేసంకాలం ఓరూాలనించి తరుముకొస్తోంది, ఇరచరా పొద్దెక్కుతోంది, ఎండ పేల్చిపోస్తోంది. భోగ్యదిగంటలైంది. చాటంతేనా మబ్బు లేదు. ముచ్చెమటలూ పోశాయి. ఒక్క ఓబయ్యకి మాత్రము గొడుగుంది. అది వాడొక్కడూ వేసుగున్నాడు. అచ్చయ్యకి ఓబయ్యని చంపెయ్యాలన్నంత గుర్రు బయల్దేరింది. అక్కడికీ వాడుకూడా బాల్లోనే దూరాలని చూశాడు గాని, తను మరీ పొడుగవ్వడంచేత 'శెత్తాల' మొనలు తనతలకి గుచ్చుగోడం మొదలెట్టాయి. అమట్టున వాడికి కోపం ఎగేసుకొచ్చి, వాడు ఆగొడుగు తాలూకు ఎనిమిది శెత్తాలూ విరిచి, మానలుగురికీ పక్షపాతం లేకుండా రెండేసిచొప్పున పంచిపెట్టి, గొడుగుకామ తనుచ్చుగుని, మరీ మిగిలిపోయిన ఆగొడుగు గుడ్డ ఓబయ్యనెత్తికి పాగా చుట్టాడు. ఇంకోడికి లేకపోవడం, తనకి ఉండడం అనుకున్నాడు గావును అచ్చయ్య, అంతటితో శాంతించాడు. ఎవడిముట్టుకి వాడు పొత్తి తోటకూరకాడలాగ వేళ్లాడిపోడం మొదలెట్టాడు. అందులో, పొద్దున్న మంచిమాట చేసుకు ఇదయ్యామా, ఏమన్నా నా! ఎక్కడా కనుమాపులో చెట్టు కనపడక ఊరుకున్నారు గాని లేకపోతే ప్రతీవాడికీ పాగారాలని లోపల ఉంది. మేం అకాత్తుగా ఓమలుపు తిరిగేసరికి, అక్కడ, దారి మూడుపాయలకింద చీలిఉంది. ఎటు వెళితే ఎక్కడికి కెడుతుందో మాలో ఎవరికీ ఎరగడు. అచ్చయ్య చుట్టుపక్కలు చూసొస్తానని తూరుపుదిశగా వెళ్లాడు. కొంతసేపు ఆయోమయంలో మేం అల్లానే పడిఉన్నాం. అపళంగా, పడమటి దిక్కునించి ఓసింహగర్జనం వినిపించింది. ఓబయ్య మూర్ఛిల్లాడు. మేం చెల్లాచెదరై దాక్కున్నాం. కాస్సేపటికి అచ్చయ్య గర్జనం వినిపించిన వేపునించే వచ్చి "ఏం రోయ్!" అని కేకేశాడు. మేం వచ్చాం. "ఏరి రామయ్య కామయ్యలూ!" అన్నాడు అచ్చయ్య. అని, "మీకు కనపడకుండా, అల్లా తిరిగి ఈవేపుకివచ్చి నేనే రా హసిందీ!" అన్నాడు. అప్పుడు రామయ్య కామయ్యలు పడిపోయిన ఓబయ్య, కాళ్లకింద దొరికారు. మేం చెవుల్లో కొంతసేపు ఊదగా వాళ్లకి స్పృహ వచ్చింది. మాపని అంతే అనుకున్నాం. జానికిరామయ్య కొన్నిదర్భలు జాగ్రతపడితే ఉత్తరోత్తరా నయం అన్నాడు. కాని, దక్షిణాన్నించి ఓగుర్రం మావెంపుకి వచ్చింది. దానిమీద ఓ గిరజాలాయన గ్గొడుగేసుగుని పూర్చున్నాడు. ఆయన మమ్మల్ని సమీపించినా, గుర్రం దిగలేదు, వడి తగ్గలేదు. అవసరం మాదే గనక, నేను రోషం చంపుగుని "ఏదేనా ఊరు త్వరగా జేరడానికి దారి చూపించండి బాబూ!" అని ఆయన్ని కోరాను. ఆయన, ఏం ఆలోచించుగోడానికో ఓలిప్త నిదానించి, మమ్మల్ని తూర్పుగా తిరిగి (దణ్ణం పెట్టమన్లేదు గాని) గబగబా వెళ్లమన్నాడు. ఎల్లానో లేచి మేం తూర్పుకి ఎగట్టాం. అన్నింటికీ తోడు అప్పుడు ఎదురెండకూడాను. కొంత దూరం డేకేసరికీ ఆదారి మాయమైంది. మాకందరికీ నామీదా, గిరజాలవాడిమీదా మంటేసుగొచ్చింది. 'అసేనుగుని అడక్కపోయినా తీరిపోను' అనుకున్నాను నేను. నామాట వినడం గోతులో దిగడం అన్నాడు ఓబయ్య. ఈసారు ఆగిరజాలవాడు కనిపిస్తే నెత్తురుకళ్ల చూస్తానని అచ్చయ్య. వాడిగుఱ్ఱం ఉత్త కోటిపిల్లి తట్టనిన్నీ, దానివడం కొడవలిలా ఉన్నదనిన్నీ, అదిమరో మైలు వెళ్లేసరికి వాడే దాన్ని మొయ్యాలనిన్నీ, రామయ్య. వాణ్ణి ఈసారు కలుసుకోడంతోటే చంబాటోసుచేసి అరట్టి వాడు గిరజాలు మంగలిచేత నున్నగా తీయించేస్తానని కామయ్య. "మనికి ఈవేళ దివమందు అన్నప్రాశనముహూర్తం లేదేమో రోయ్!" అని జానికిరామయ్య. ఇల్లాతిట్టుగుంటూ తిమ్ముగుంటూ ఉసూరుమంటూ వెనక్కి తిరిగి, పాలిదగ్గిరికి మళ్లీ వచ్చి, గిరజాలాయన వచ్చినదారి వెంటే మలుపులు తిరుగుతూ కొంతసేపు వెళ్లేసరికి పూరడు ఇళ్లు కనిపించాయి. అది తప్పకుండా గిరజాలాయన ఊరనిన్నీ, మేం అంతా తన యింటిమీద దిగితే ఇల్లు తినేస్తాం అనే భయంచొప్పున మమ్మల్ని తప్పుదారి పట్టించడానికి వాడు ఎత్తువేసి ఉంటాడనిన్నీ మాకు స్ఫురించింది.

అప్పటికి మిట్టమధ్యాహ్నం అయింది. మాపటాలం అంతా ఓమాటే కనిపిస్తే, ప్రతిగృహస్థూ వెంటనే అవ

తలికి పోమ్మంటాడేమో, ఒక్కొక్కడే ఊళ్లో ప్రవేశిస్తే బాగుంటుందని జానికిరామయ్య చెప్పాడు. అది చాలా బాగా ఉందని అందరూ ఒప్పుకున్నారు కాని ప్రతీవాడూ తను ముందు వెడతానని బయల్దేరాడు. అంచేత అంతా ఓమూలే వెళ్లాం. రెండిళ్లు దగ్గిరగా ఉన్నాయి, ఓటి గిరవకేసి పట్టుంది. మొదటి యింటికీ రెండో యింటికీ మధ్య దొడ్డి వుంది, దానికి వీథివేపున చిన్న కొరడు ఉంది. దొడ్లో నూతిదగ్గిర ఓ ఆవిడ అంట్లు తోముతోంది. వీథులో చింతచెట్టుతాలూకు నీడ ఉంది. మొదటికొంప తాళంవేసి ఉన్నా అరుగుమీద ఓ ఆయన పడుకున్నాడు. "ఏమండోయ్! స్వామీ! ఇదేవూరు?" అని రామయ్య ఆయన్ని నిమ్మళంగా అడిగాడు. ఆయన వినిపించుగోక కళ్లు తెరవకుండానే పళ్లు పటపటా కొరుకుతూ అల్లానే పడుకున్నాడు. అచ్చయ్య వెళ్లి ఆయన్ని పట్టి నిరగదన్నాడు. ఆయన లేవలేదు. తరవాత ఓబయ్య నడుంకట్టి ఆయన్ని అరుగు మీంచి కిందికి కోళ్ళి దొర్లించినట్టు దొర్లించాడు. అయినా సరే ఆయన లేవలేదు. తదుపరి రామయ్య బయల్దేరి ఆయన పిలకపట్టుకుని ఊడేపర్యంతం ఝాడించాడు. అప్పటికి ఆయనకి మెలుకువ వచ్చి, లేచి, మూతి వంకరగా పెట్టి, "ఆబావాబావ్" అని మొరిగి మళ్లీ వెళ్లి అరుగుమీద పడుకున్నాడు. "ఒరేయ్! పాపం, మూగ మనిషి గావున్రా!" అన్నాను నేను. "ఆమాటమాత్రం చెప్పి ఏడవద్దట్రా?" అంటూ రామయ్య ఇంకా కోప్పడుతూనే ఉన్నాడు. ఈసమయానికి రెండోయింటి అరుగు మీదికి ఓ ఆయన వచ్చాడు. కొరడుపక్కనుంచే నడిచి క్షేమం రెండోయిల్లు సమీపించాం. అరుగుమీది కొచ్చినాయన మాంచి బలంగా మాఓబయ్యకంటె పెద్ద షన్నాగా ఉన్నాడు. కొంతసేపు అతగాను ఏమీ చలనం లేకుండా గుడిమీద బొమ్మలా కూర్చున్నాడు. తరవాత దగ్గొచ్చి పకిలించాడు. అంతే గాని వాడికి హెచ్చట్టుగుని వాడు మమ్మల్ని, "ఏం నాయనా! వచ్చారా! ఎండంతా మీపరం అయిందిగదా పాపం, రండి! ఇదిగో కాళ్లు కడుక్కోండి, అదుగో మడికట్టుగుంగురు గాని ఉండండి!" అని ధన్నే అన్నేడు సరిగదా, "మీ రెవరు? ఎందు కొచ్చారు?" అని కూడా అడగలేదు. రామయ్య రెండిళ్ల మధ్య చెట్టునీడని కూచోపడ్డాడు. అరుగులమధ్య ఉన్న మెట్లలో ఆఖరు మెట్టుమీద నేను కూచున్నాను. అవడం మాలో అంతా ఒకటోరకం పేచీకోరులే అయినా అప్పటిస్థితినిబట్టి అందరికీ అస్త్రశస్త్రాలు ఉడిగాయి కాని, అచ్చయ్యమాత్రం ఇంకా ముందే కయ్యానికి కాలుదువ్వుతాడేమో అని జానికిరామయ్య వాణ్ణి కాస్త ఎడంగా లాక్కెళ్లాడు. వాళ్లిద్దరూ వీథులో పచార్లు చేస్తున్నారు. కామయ్య ఓబయ్యలు మెట్లెక్కి తిన్నగా అరుగుమీది ఆసామీదగ్గిరికి వెళ్లారు.

కా—మాగి పోన్నారండి.

ఓ—మరేనండి.

కా—(ఓబయ్యతో) ఊరుకో! (అని ఒక్క దెబ్బ కొట్టాడు వాణ్ణి.)

ఆయన—(ఇద్దరికేసీ చూసి ఊరుకున్నాడు.)

కా—తమరు నిరతాన్న ప్రదాతలని ప్రతీతి.

ఓ—తమరు కేవలం నప్రతిగ్రహీతలని కూడా వినికిడి.

కా—(ఓబయ్యని మళ్లీ కొట్టాడు.)

ఆయన—(ఓబయ్య మాట్లాడింది ఏదో తిట్టను కుని, ఓబయ్యని కొట్టబోయాడు.)

కా—తమకీర్తి ఈ అడివి దాటి అనేకసీమల వ్యాపించింది.

ఆయన—(పోకచెక్క నోట్లో వేసుకుని టక్కుమనిపించాడు.)

ఓ—తమరు అతిథిపూజా ధురంధరులు.

కా—(ఓబయ్యని ఓటి కొట్టి) మాకీ దిక్కులన్నీ ఒకానొకకుంకవల్ల వచ్చాయండి. వాడు మాకు తప్పుడు దారి కనపరిచాడు.

ఓ—వాడు గుర్రంమీదకూడా తగులడ్డాడండి. అది బొత్తిగా బక్కా గుర్రం.

ఆయన—(గుమ్మంకేసి తిరిగి) రాజచిలకా! కాస్త సున్నం తెచ్చిపెట్టు! పానీలే! వద్దు! నువ్వు ఇవతలకి రామోకు, నేనే తెచ్చుగుంటా!

అని లోపలికి వెళ్లాడు.

ఈసమయంలో ఎవడో మనిషివాడు వీథిగుమ్మం లోకి వచ్చాడు.

మనిషి—చెల్లమ్మగార్ని వంటకి వేగీ రమ్మంటున్నారండి.

నేను—వం టెక్కడ?

మ—కరణంగారింటో తద్దినం అండి.

నే—ఆపైయిల్లు కరణంగారిదా?

మ—అవును.

నే—ఇప్పుడు వంట మొదలెట్టి చచ్చినవాడికా బతుకున్నవాడికా తద్దినం పెట్టడం? పాపం వారింటో భోక్తలు కుదిరారా? కావాలా?

మ—ఒకాయన ఇందాకానే వచ్చారండి. రొండో ఆయన చిన్నకరణంగారండి.

నే—ఆయ నెవడు?

మ—ఈపంతులుగారి పెద్దబ్బాయండి.

అక్కడితో ఇంటాయన ఇవతలికి వచ్చాడు, నేను నిద్రపోతూన్నట్టు ఒరిగాను. ఈలోపులో ఓబయ్య కామయ్యలు ఒకడు చెక్కలడబ్బా ఒకడు తమలపాకుల బుట్టా స్వాధీనపరచుకుని రెండో అరుగుమీద తాపీగా కూచున్నారు. వెంటనే ఆయన వాళ్లదగ్గిర్నించి అవి వసూలుచేసుకున్నాడు. ఆయనికి కొంచెం ఆగ్రహం కూడా వచ్చింది. "మా అబ్బాయిని పిలుస్తా నుండండి, వెనకవేపాలూ మీరూనూ! పొండి! ఆకతాయిరకం! తిన్నగా ఉండలేరు!" అంటూ అయన మొదటి ఇంటి అరుగుకేసి చూశాడు. అక్కడ పడుకున్నవాడు ఆయనకి చిన్నకొడుకని మాకు బోధపడింది. అతణ్ణి మేం పన్నాగించడం ఇతడు చూడనందుకు నాకు కొంత సంతోషం వేసింది.

మనిషి—పంతులుబాబుగారండి! చెల్లమ్మగార్ని వంటకి రమ్మంటున్నారండి!

పం—వస్తుంది. దొడ్లో అంట్లు రాస్తోంది. రొండో బ్రాహ్మడు వచ్చాడా?

మ—వచ్చారండి. చిన్నకరణంగారు వచ్చారా అండి?

పం—వస్తాడు. వంట అయేసరికి రాలేకపోతాడా? పైగా, సుర్రానికి వంట్లో పసిగా లేదు.

అని చెప్పి ఆయన తమలపాకుల్లో పడిపోయాడు. ఆమాటలతోటి గిరజాలాయన ఈయనికి పెద్దకొడుకని కూడా మాకు గోచరించింది. వెళ్లిపోతూన్న మనిషివాడితో కలిసి మాట్లాడుతూ జానికిరామయ్య వెళ్లాడు. కరణంగారి యింటిదగ్గిర వాణ్ణి ఒదిలేసి తను వెనక్కి గబగబా వచ్చాడు. రావడంలోనే తనమూటలోంచి ఏదో తీసి, నీడని కూచున్న రామయ్యదగ్గిరికి పరిగెడుతూ, వాడు నాకేసి చూసి కన్నుగీటాడు. నేనూ వెళ్లాను. అపకంగా వాడు ఓజంధ్యాల జత తీసి రామయ్యమెళ్లో చిటికెలో వేసి వాడికి కనుసంజ్ఞ చేశాడు. రామయ్యకీ నాకూకూడా సంగ తేమిటో బోధపడలేదు. అచ్చయ్య ఒంటరిగా ఉండలేక తనూ అరుగుమీదికి ప్రయాణం అయాడు. వాడు తిన్నగా ఎక్కడ పోడతాడూ! అల్లరి పీనుక్కి అల్లరి కలిసొస్తుంది. సరిగ్గా ఆసమయానికే వీధిగుమ్మం ఎదటినించి ఒక వరాహం వెడుతోంది. అచ్చయ్య దానిపక్కనించి వెళ్లి అరుగుమీదికి ఎగరబోతూ దాన్ని "హూాక్" అని ఝుడిపించాడు. అది అల్లా చక్కాబోతూన్నది పక్కకి తిరిగి ఇంట్లో జొరబడి పోయింది. పంతులు దాన్ని మళ్లియ్యడానికి యత్నించాడు. కాని, అది అతనికంటే బలిసి ఉండడంవల్ల జయించి గడప దాటి ఇంటో పడింది. పంతులు రుద్రుడై పోయి దాన్ని వేటాడాడు. అచ్చయ్యా వాళ్లూ అరుగుమీద కూచుని తాంబూలం వేసుకుంటున్నారు. అక్కణ్ణించి వాళ్లగొడవలో వాళ్లూ మాగొడవలో మేమూ పడ్డాం. జానికిరామయ్యా నేనూ రామయ్యకి నచ్చచెప్పడానికి కూచున్నట్టు చెరోపక్కా కూచున్నాం.

జా—(గట్టిగా, కొరకునెనకాల దొడ్లో అంట్లుతోమే ఆవిడికి వినబడేలాగు) ఆపక్కింటి అరుగుమీద పడుకున్న మన్మథమూర్తీ నీకు నచ్చకపోతే మమ్మల్ని ఏగంగలో దిగమన్నావ్? ఎహెరా! తిరిగి తిరిగి మా కాళ్లు అరిగిపోయినాయి. ఇక మావల్ల కాదు బాబూ

ఈతిప్పటా! నీకూతురుపెళ్లికి నీకూ ఓడన్నాం. నమ్మళ్ని వొదిలిపెట్టు, పోతాం.

నే—ఏమోరా! ఘటన! ఈసంబంధంమాత్రం ఖాయపడుతుందని ఎవడు చెప్పగలడూ! మనికి ఇంకా ఎన్నాళ్లుందో కాళ్లశని!

రా—(ముఖం కొద్దిగా విచారంగా పెట్టి)అయితే ఇంతనూరంగా నా పిల్లదాన్ని పారెయ్యమనా మీ సలహా? మాయింటోదాన్తోకూడా చెప్పండీ శాంబూ లాలుపుచ్చేసుగోమంటారా? కొంచెంఆగితే నయమేమో!

నే—ఆగితే నయమా? అసలు నువ్వు ఇంటికి వెళ్లేదారిలోనే నువ్వులూ బెల్లం కొనుక్కుని వెళ్లడం మరీ నయం! లేకపోతే, ఇంకా అసుశాట్ట, మతి లేక!

రా—అల్లాయితే, ఇచ్చెయ్యమంటారా? ఇది ఆడివిరా!

జా—అందుకని ఎవడూ రాడు. నయం కాదూ!

రా—వీళ్లు మంచివాళ్లేనా?

జా—ఓరి వెర్రిముండావాడా! అన్నీ విని మళ్లీ మొదటికొస్తావేంరా! నీకు నచ్చచెప్పలేక చచ్చిపోతున్నాం! వీళ్ల మంచి ఇంకా నీకు బోధపడలేదుట్రా! మీవియ్యంకుడికేసి చూస్తేనే తెలిసిపోతుంది ఆయన ఎంతభారీమనిషో! అల్లుడు నిన్ను ఎదిరించడు, అసలు నిన్ను పల్లెత్తైనా ఏమీ అనడు. అతడు ఎంత శాంత శూరుడో నువ్వు ఇందాకా చూడనే చూశావ్, బహుమతీ ఇవ్వనే ఇచ్చావ్!

ఆపళంగా అంట్లు మానేసి చెల్లమ్మగారు, కోరడు దరికి వచ్చి మామాటలు ఆలకించడం మొదలెట్టింది. ఆసంగతి జానికిరామయ్యా నేనూకూడా కీగంట గమనించి పని జరిగేటట్టుందని అనుకున్నాం.

రా—ఇంత పిసినిగొట్టు పీనుగ కొంపలో పిల్లని గిరవటెయ్యమంటారురా! చచ్చినా పరాయివాళ్లకి, రెండుఝాములప్పుడేనా రెండుమెతుకులు విదపనిచట్రం!

జా—నిదానించు! అందుకనే, పిల్లని ఇస్తే ఇక్కడే ఇవ్వాలి. ప్రాణంకంటె అధికంగా డబ్బు జాగ్రత్తచేసి నీవియ్యంకుడు నీ అల్లుడికి ఇస్తాడన్నమాట!

నే—మరోమాట వినరోరీ! స్తోత్రం చెయ్యడానికి నేనేమీ బట్రాజుని గాను. అబద్ధం ఆడవలసిన కర్మం నాకేమీ లేదు. ఎదురైతేం చాటునైతేం ఏమాట కామాటే చెప్పుగోవాలి! ఇల్లాంటి వియ్యపరాలు వెయ్యేళ్లు తల్లకిందులా బొటనవేలుమీద తపస్సు చేస్తే దొరుకుతుందిట్రా, మరోచోటా! ఈవిడ కేవలం ఆ అరుంధతి! ఈమహాలక్ష్మిని చూస్తే అన్నం నీళ్లూ కావాలిట్రా, వెఱ్ఱివాడా!

జా—ఇహ చెప్పటేంరా! నువ్వూ ఆపంతులుగారూ గనక వియ్యమందితే, ఆదమొక్క శివకేశవులు వియ్యమందినట్టే. పైన నీయిష్టం వాళ్లిష్టం. మేం ఎల్లానూ మధ్యవాళ్లమే! కాదుట్రా సీతారామయ్యా?

నే—కాకపోడేం!

అంతటితో చెల్లమ్మగారు పెరటేదార్ని ఇంట్లోకి ఒక్కగం లేపించి, అంటచేతులు కడుక్కోకుండానే.

ఈసమయంలో అక్కడ జరిగిన సంగతిగురించి అచ్చయ్యా వాళ్లూ చెప్పినమీదట మాకు తరవాత తెలిసింది. ఆ పంది ప్రతీగదిలోకి దూరి పంతుల్ని హడావిడి తీక్కిందిట. ఇల్లా కొంతసేపు లోపల అయింతరవాత, అచ్చయ్యా వాళ్లూ కూడా లోపలికి వెళ్లారట. అప్పటికి పంది పడకటింట్లో కళ్లి పందిరిపట్టి మంచంకింద అల్లరిచిల్లరిగా పడేసి ఉన్న సామాను కొద్ది సవరణలతో సంస్కరించి, తనయొక్క అవతారజన్మలో సముద్రంలోంచి భూమిని ఎత్తి దంష్ట్రాగ్రమందు కాపాడినట్టు, ఇప్పుడుకూడా గదిలో పేర్వడ్డబురదలోంచి మంచాన్ని ఎత్తేసి ముట్టెచివర రక్షించి, తద్వారా "పందిరిమంచం" అనేమాట కొంతవరకు సార్థకపరిచి, ఇవతలికి వస్తోందిట. అప్పుడు పంతులుకి కాలుకొచ్చి, అతడు చీపురుకట్ట ఓటి పట్టుగుని, "ఇదంతా కీడిపహాలాన్నే, పీడ దుంప తెగా!" అని అచ్చయ్యని కొట్టొచ్చాడట. వాడు ఇట్టే తప్పించుగుని, అయన్ని చచ్చేట్టు ఒక్క తోపు తోశాడట. ఆయన పెళపెళా విరుచుగుని పంది మీద చెట్టులా పడిపోయాడట. అదికూడా కింద పడిపోయి అతణ్ణి కరవబోగా, మావాళ్లు నవ్వుతూ దాన్ని అదరకాయించి అవతలికి కొట్టేశారట. ఇంతలో, పం

షులు లేచి, ఓకత్తిపీట కోరకు పుచ్చుకుని అచ్చయ్యని నరికెయ్యడానికి వీధులోకి రాబోతున్నాడట.

చెల్లమ్మగారు ఇంట్లోకి వస్తూనే "రామచిలకోయ్! నీమరిదికి పెళ్లివారు వచ్చారేవ్!" అని కేకపెండట. అప్పుడు ఓ చీకటి గదిలోంచి ఒక అమ్మాయి ఇవతలికి వచ్చి, "మామగార్ని ఎవరో కొడుతున్నారు! రండత్తా!" అందట.

ఇంతలో వేపచెట్టునీడనించి అరుగుమీదికి కదలబోయేసరికి, ఓబయ్య కామయ్య వీధిని ఎగడి అదే పోత పోతున్నారు. అచ్చయ్య కొంతదూరాన్ని భయయింది నిలబడ్డాడు. పంతులు కత్తిపీట చాకాక్రలా తిప్పుతూ ఇంట్లోంచి వస్తున్నాడు.

పం—ఇప్పుడు గండిరా! మీ మొహాలు మండా!

చెల్లమ్మ—(ఇంట్లోంచి గుమ్మంలోకి వచ్చి) ఇదిగో, మిమ్మల్నే! ఇల్లా రండి! వినిపించుకోరేం! మీ మాటే! మీతో ఓమాట చెప్పాలి మంచిది! ఇల్లా రారేం?

పం—కాస్సేపుండు! పోద! ఇవతేల పనిమీద ఉంటూంటేనే! కళ్లేమయినాయి?

చె—(వళ్లు బిగించి సంజ్ఞలు చేసి, దగ్గి, ఆయన దవదగ్గరికి వచ్చినతరవాత) ఉండండి, ఏమిటా ఆగ్రహం! వచ్చినవా రెవరో చూసుకోడం ఉందా, చూసుకోడం లేకుండానే ఇదవుతారా మీ ఇదవడం మీరూను! మన సుంధరానికి మంచి ఎడిగిన (అవి మెల్లిగా అతని చెవులో కొంత మాట్లాడింది).

ఈమంత్రం పంతులుకి కూడా పట్టిచ్చింది. అతడు వడి తగ్గించి కొంచెం నవ్వుతున్నాడు. కత్తిపీట తిప్పడం మానేశాడు గాని, అది అసలు పారేయ్యలేదు. "అల్లా చెప్పూ! నాకూ మొదట్నించీ అనిపిస్తూనే ఉంది—ఇది వియ్యాలవారి హాస్యం కాదుగదా—అని. ఇప్పటికి బోధపడింది." అంటూ ముసిముసి నవ్వు తెచ్చుకుని, మమ్మల్ని "బాబూ, రండి రండి. అరుగుమీద దయచెయ్యండి. సంగతులు క్రమేపీగాని తెలియవు." అని హెచ్చరించాడు. ఓబయ్య కామయ్య పొరుగూరు అవడంచేత జంకి లేకకి అందకుండా పోయారు. వాళ్లనికూడా పిలవడానికి వాళ్ల వెనకాల పంతులు కత్తిపీటతో సహా ధాదు ప్రారంభించాడు. అతనివెనకాలే అచ్చయ్య పోగాడు. ఓబయ్య కామయ్యలు పరిగెత్తలేక పొలిమేరదగ్గిర ఆగి ఎదురుతిరిగి పంతులుతో దెబ్బలాటకి సిద్ధంగా ఉంచున్నారు. పంతులు వెళ్లి వాళ్లు రావలిసిందని వాళ్లని కాళ్లట్టుకుని బతిమాలుకోడానికి ఒంగున్న సమయంలో అచ్చయ్య పిల్లిలా వెనకాలే వెళ్లి, ఆయన వాళ్ల కాళ్లు నరకబోతున్నాడనుకుని, ఆయన నడ్డిమీద ఒక్కటిచ్చుకున్నాడు. ఆయన మొర్రో అని, అచ్చయ్యకేసి తిరిగి, "అయ్యా! వియ్యాలవారి హాస్యం మరి చాలు. తమరుకూడా వచ్చి వారియిల్లు పావనంచెయ్యండి" అని బతిమాలుకున్నాడట. వాళ్ల ముగ్గురికీ ఆశ్చర్యంవేసిందిట. వాళ్లూ "ఇదేమిట్రోయ్" అనుకుంటూ వచ్చారు. జానికిరామయ్య నేనూ వాళ్లకి సంజ్ఞలు చేశాం. వాళ్లు పూర్తిగా గ్రహించలేదు. ఆఖరికంగా జానికిరామయ్య వాళ్లతో "ఏమర్రోయ్! సంబంధం తేలకుండా ఉన్నప్పుడు జరిగినవాటికి జోడ్డుకుమాల్లు. మనరామయ్య కూతురు సంబంధానికి పంతులుగారు ఒప్పుకున్నారు. ఇక మనమూ వారూ ఒకటి. వారు సిద్ధంగా ఉన్నారు. మనదే ఆలస్యం!" అని కాస్త తెలిగించి చెప్పేశాడు.

అక్కణ్ణించి చూసుకోండి మాదశ. కాళ్లు కడుక్కోడానికి వేణ్ణీళ్లు ఇచ్చారు. జానికిరామయ్య ఓ చుట్ట కావాలన్నాడు. పంతులు ఇంట్లోకి వెళ్లి ఓ అరవీసెడు పొగాకు బొండం తెచ్చి అతనికి ఇచ్చి, "పెళ్లి మన గుడుపులికి వచ్చినప్పుడు మీరు ఓ చుట్టో అరచుట్టో పొగాకు వేసుకు వెళుదురు గాని" అన్నాడు. నిమిషంలో అందరికీ వేణ్ణీళ్లస్నానాలు. అచ్చయ్యమాత్రం మొట్టమొదట బుర్రకి కొంత నూనె పులిమి, అది వదలడానికి కాసినికుంకుళ్లు తెమ్మని, ఆపులుసుతో తలరుద్దుకునేటప్పుడు అమురికి వంటిమీద పడడంవల్ల వంటిజిడ్డు వదలడానికి సున్నిపిండి తెమ్మని మొత్తంమీద రెండుమూడు తలంట్లంత స్నానం చేశాడు. చెల్లమ్మగారు శుభముల్లే సంబంధం కలిసిరావడంవల్ల తద్దినంలో దిగడం కూడదని గ్రహించింది గాబోలు, వంటకి రానని కబురంపి, మాకు

వంట చెయ్యడానికి మడి కట్టుకుంది. మాకు అగరు నూనె, అత్తరూ వగైరాలు ఇచ్చారు. మాలో కొంత మంది మళ్లీమళ్లీ అల్లాంటి తరుణం దొరకదేమో అని ఆ సీసాలు ఖాళీచేసి పాదాలకికూడా రాచేసు కున్నారు, ఒకళ్లిద్దరు కొంత లోపలికికూడా పుచ్చు కున్నారు— లోపలసమేతా సువాసన కలగడానికి. ఇల్లంతా ఘుమఘుమ లాడుతూండగా మమ్మల్ని మళ్లీ కట్టుకోమన్నారు. మేం లేవబోతూన్నాం. వీధి గుమ్మంలోకి సుబ్రం వచ్చింది. గిరజాలాయన దిగాడు. గుమ్మంలోకి రాగానే మాబృందం కంట బడేసరికి ఆయన నిశ్చేష్టుడయాడు. సువాసనతగిలేసరికి ఆయనకి మతో యింది. లోపలికి వెళ్లి సంగతి గ్రహించాడు. అతడు మళ్లీ ఇవతలికి వచ్చి ఊరుకోక ఓ చిన్న స్పీచీ చేశాడు. "తమర్ని గురించి అమ్మా నాన్నా చెప్పారండి. అందులో అమ్మ మహాపట్టు పడుతోంది. సంబంధంవిషయం బాగానే ఉంది. కాని ఒకటి తమరు ఆలోచించలేదు. 'కలికి చే అతకదు' అని శాస్త్రం. తమరు ముందుగానే ఇక్కడ భోంచెయ్యడం జయకరం గాదు" అన్నాడు. నోటిదగ్గిర అన్నం లాగి పారెయ్యడానికి వీ డెక్కడ పోగయ్యాడ్రా పేచీరాయుడూ అని మాలో ప్రతీవాడికీ అనిపించింది. పాపం! మాపుణ్యం బాగుండబట్టి, సంబంధం సంగతి జ్ఞాపకం ఉంచుకుని, అచ్చుయ్యవగైరాలు లోగడ గిరజా లాయనమీద చేసిన ప్రతిజ్ఞలు ఉపసంహరించుకున్నారే గాని, చెయ్యిచేసుకోలేదు. నేను కొంచెం సకిలించి సం గతి అందుకుని, "ఫరవా లేదండి. మాదుమ్ముల్లో పడక పూర్వం కన్యాప్రభాత ఒకదుమాత్రం మీయింట్లో కతకపోడదు గాని, కడంవాళ్లకి తప్పు లేదు" అన్నాను. ఈమాట రామయ్యకి మిరపకాయి రాచిపట్టుంది. "అల్లా యితే, ఆమాగవాజమ్మకి నాపిల్లని ఇవ్వనే యివ్వను." అంటూ వాడు ఘాటంగా కోప్పడ్డం మొదలెట్టాడు, అప్పుడే తన ఒక్కడి మాటా పడిపోతోందని. రంగం చెడేట్టుందని మాకు భయంవేసింది. పంతులు చిరునవ్వు నవ్వి "ఇంతా చేసి మాచిన్నవాడు మాగాడని చూస్తు న్నారా ఏమిటి? ఇంకేటండీ తమగ్రహింపు! వాడు మొదట కాశీ వెళ్లాడు. తరవాత రామేశ్వర యాత్ర చే శాడు. చేసి, ఇంటికి వస్తూనే మళ్లీ కాశీ వెడతానన్నా డు. వెళ్లాలిట. కొంచెం కాలూ చెయ్యీ కూడ దీసుకుని వెళ్లవలసిందని వాణ్ణి మేం కోరాం. వాడు కోపించి, మళ్లీ కాశీ చూసేవరకూ నేను మాటే ఆణ్ణు" అని భీష్మించి, అది లగాయతు అల్లా మూగాడల్లా నటిస్తున్నాడు. ఆ దోసెడు తలంబ్రాలూ వాడి నెత్తిని పడగానే కాశీ వెళ్లి చక్కారమ్మంటాను, వచ్చి బృహస్పతిలా మాట్లాడ తాడు తీరిపోతుంది. సరా?" అన్నాడు. జానికిరా మయ్య కొలోపులో ఆలోచించుకుని, "అయ్యా! వంట ఎక్కడ చేశారు?" అన్నాడు. 'దొడ్లో పొయ్యిమీద' అని పంతులు చెప్పాడు. "అల్లాయితే, దొడ్లోవంట ఇంట్లో తినడానికి శాస్త్రరీత్యా కన్యాప్రదాతకి ఏమీ ప్రతిబంధకం లేదే! అయినా, పాపపరిహారం నిమిత్త మున్నూ, మీపెద్దబ్బాయిగారి అనుమాన నివృత్త్యర్థము న్నూ, మా రామయ్యకిమాత్రం భోజనం ఆ అవతల ఇంటో పెట్టండి!" అని జానికిరామయ్య సలహా ఇచ్చా డు. అంతా సరే అన్నమీదట మేం భోయినానికి కూచు న్నాం. కరణంగారియింటో వంట లేదని తెలిసినా, చిన్నకరణం ఉద్యోగానికి ఏం ముప్పంవస్తుందో అని మడి గట్టుకు వెళ్లాడు. మంత్రానికి పంతులు వెళ్లాడు. అక్కడ పాపం వంటా లేదుట, పెంటా లేదుట. ఆ రెండో బ్రాహ్మడే ఇంత ఆత్తీసరు తగలేశాట్ట, దాంతో అయిందనిపించారట. మాకు చెల్లమ్మగారే వడ్డించింది. రామయ్యకి రామచిలక వడ్డించింది. రెండోయిల్లు కొంత ఎడంగా ఉండడంవల్ల రామచిలక తనగోడవ అంతా రామయ్యదగ్గిర, వెళ్లబోసు కోడంలో, తనకి బాల్యంలోనే ముడెట్టడం, ముడెట్ట గానే అత్తారింటికి తీసికెళ్లడం, అప్పణ్ణించీ పగలూ రాత్రీకూడా ఒక చీకటికొట్లో పెట్టి తలుపు తాళం వెయ్య డం, తన స్వజనం వచ్చినా వాళ్లతో తన మంచీ చెడ్డా అనుకోవాలంటే తమరి ఎదటే మాట్లాడా లనడం, వగైరా చెప్పుకు ఏడిచి "మీ అమ్మాయినికూడా ఈకొంపలో పారెయ్యకండి, నాయనా! అసలు. మామరిది నిజంగా మూగాడే! ఆ స్త్రీ లక్షణా!" అందిట. అందుకు రామయ్య, "అమ్మా! అనుకుంటున్నాం మరి! కీటలమీద పెళ్లిళ్ల

అనేకం పేలిపోయినాయి. పీటలమీద భోయినాలు అనేకం దక్కకుండా పోయినాయి. ప్రాప్తం ఉండాలి దక్కాలి. అవాలి అనుకోవాలి. ఘటన!" అన్నాట్ట. మేం భోజనాలై, అరుగులమీద దొర్లుతూంటే, (అప్పటికి నాలుగైంది) పంతులూ పెద్దకొడుకూ తద్దినం తెముల్చుకుని, కరణంగారిని వెంటపెట్టుకుని వచ్చారు. అప్పటిదాకా పెళ్లికొడుకు మొదటియింటి అరుగుమీదే నిద్దరోతున్నాడు. బడలికవల్ల మాకు కొంచెం నిద్దరట్టింది. అయిదింటికి మేం లేచేసరికి పెళ్లికొడుకుని ముస్తాబుచేసి, పంతులు ఇవతలికి వచ్చాడు. జానికిరామయ్య "పంతులుగారూ! తాంబూలాల ఆటంకంకూడా కానిత్తామా?" అన్నాడు. "వాళ్లొచ్చి పిల్లని చూసుగోందే ఎల్లా? పైగా, తాంబూలాలు పెళ్లికూతురుగారి ఊళ్లో పుచ్చుగోవాలి!" అని ఓబయ్య తనని అడగందే చెప్పాడు. కొంచెం అయితే అచ్చయ్య వెళ్లి ఓబయ్యపళ్లు గవ్వల్లాగ రాలకొట్టేడే! కాని, జానికిరామయ్య అచ్చయ్యని ఆగమని సంజ్ఞచేసి, "ఏమంటారు పంతులుగారూ?" అన్నాడు. ఆయన "ఇక్కడా అక్కడా అంటూ నాకు పట్టింపులు లేవు. శుభస్య శీఘ్రం అన్నాడు గనక, అల్లానే!" అన్నాడు. సంబంధం ఇన్నాళ్లకి వచ్చింది, ఇది దాటి పోతుందేమో అని ఆయన బెంగ. సరే, తాంబూలాలు అయినాయి. నాకూ, రామయ్యకీ, జానికిరామయ్యకీ జామార్లు ఇచ్చారు. రామయ్యకి ఇవ్వడం జయప్రదం కాదని ఓబయ్య జ్ఞాపకంచేసినా వాళ్లూ వినలేదు, రామయ్యా వినలేదు. కడంవాళ్లకివ్వ లేదని కోపాలు బయల్దేరాయి. అచ్చయ్య మొహం జేవురించింది. వాడు మాటని పిలవకుండానే రామయ్యని రెక్కట్టుకుని కొంతదూరంగా తీసికెళ్లి, "మీరు ముగ్గురూ జామార్లు లాగేస్తారా? నువ్వు ఉత్త బ్రహ్మచారివనీ, నందిమొహానికీ మష్టికీ తప్ప ఎందుకూ పనికిరావనీ వాడితో చెప్తాను జాగ్రత్త! నిన్ను కళ్లజోడుస్తారు!" అన్నాడట. రామయ్య "బాగా చెప్పుకో. చెప్పకపోతే నాకు బంగారు చెప్పులు చెయించు." అన్నాడట. అనేసరికి అచ్చయ్య ఫెడీమని రామయ్య దవడ ఊడేచాడు. తక్షణం మేం పరిగెట్టాం. పంతులు రాలేదు. సంగతి కనుక్కున్నాం.

జా—ఒరేయి! ఇహాకాస్సే పుండరా, పోదాం.

అ—నాకు జామారు కావాలి.

జా—కడంవాళ్లకో?

అ—ఏమో!

జా—పోనీ మాముగ్గురం మా జామార్లు అరు పంచెలకింద ఉత్తరిస్తాం. ఆరుగురం పుచ్చుగుందాం.

అ—నా కళ్లా పనికిరాదు.

ఓబయ్య—పోనీ ప్రతీజామారూ నిలువుగా చీరిస్తే రెండేసి జామార్లు అవుతుంది. అందరికీ తలోజామారూ వస్తుంది.

అ—అది బాగానే ఉంది.

అని మెచ్చుకోడానికి ఓబయ్యని ఒక్కటి కొట్టాడు. మేం మళ్లీ అరుగులమీదికి వచ్చాం. ఆపొద్దు గాటాయన (అనగా అచ్చయ్య) కన్యాప్రదాతని అమాంతంగా లాకెళ్లా రేమిటని పంతులు జానికిరామయ్యని అడిగాడు. అందుకు జానికిరామయ్య "వాడికి కాలిసరం ఓటిపట్టు పడుతూంటుందండి. అల్లాంటప్పుడు వాడు పరిగత్తితే సద్దుకుంటుంది." అని చెప్పాడు. "ఆ నరానికీ చేతులో ఏదో నరానికీకూడా సంబంధం ఉండి ఉండాలండి. అందుకనే ఆయన చెయ్యి ఊరుకోదు." అని పంతు లన్నాడు. పొద్దు కూకేదాకా మేం అరుగులమీదే కూచున్నాం. మేం లోపాయికారీగా కొత్తయెత్తు ఏదేనా ఆలోచించుగోడానికి వీల్లేకుండా వాళ్లు మమ్మల్ని వదలకుండా పట్టుకున్నారు. ఇంకా ఏమాటమీద ఏం వస్తుందో సమర్థించుగోలేక చావాలని భయం అందరికీ వేసింది. రాత్రి భోజనాపేక్ష ఎవడికీ లేదు. వెళ్లిపోతే బాగుండునని ఉంది. రాత్రి అడవిలో వెళ్లడం భీతిగానే ఉంది. మళ్లీ జానికిరామయ్య ఓయెత్తు వేశాడు. "పంతులుగారూ! తమ ఆస్తివగైరాల దస్తావేజులు ఒక్కసారి కంట పడెయ్యాలి!" అన్నాడు. "అడ్డమా!" అని పంతులు అని తనూ గిరజాలాయనా లోపలికి వెళ్లారు. మేం అంతా మళ్లీ లేవండి అనీ అనకుండానే తిండికి సిద్ధం అవుతాం ఏమో అని గిరజాలాయన భయం. రాత్రి ప్రయాణాలగురించి యింతలో ప్రసంగం

వచ్చింది. వెన్నెలకూడా వచ్చింది. మాకు అల్లాంటి ప్రయాణాలు సరదాయే అన్నాం. అక్కడికి ఓకోసుదూరంలో ఉన్న గూడెం వెళ్లి గిరజాలాయన రెండు బళ్లు కట్టించుకొచ్చాడు. మేం లేచాం. దస్తావేజాలు చూడ్డం అందరూ మరిచినట్టు నటించాం. ఉత్తరం రాస్తాం అని చెప్పి, అందరిదగ్గిరా సెలవు పుచ్చుకుని బళ్లు ఎక్కి బయల్దేరాం. బళ్లవాళ్లు మళ్లీ మాట తేరవేస్తారేమో అని మేం కిక్కురుమనకుండా పడుకుని నిద్రపోయాం. ఉదయానికి అడివిచివరికి వెళ్లాం. బళ్లతోసహా మావూరుదాకా వెడితే ఇతర చిక్కులుంటాయని చెప్పి వాళ్లని వెనక్కి పొమ్మన్నాం. కడం పాతిక మైళ్లూ నడిచి స్వగ్రామంలో పడ్డాం.

మర్నాడు జానికిరామయ్య పంతులికి ఉత్తరం రాశాడు. దాన్లో వృత్తాంతం ఏమిటీ? మేం ఇంకా మావూరు జేరుకోక పూర్వమే పెళ్లికూతురు మశీసగం వచ్చి కాలంచేసిందనిన్నీ, ఘటనకి ఏమీ చెయ్యలేం అనిన్నీ, విచారించవద్దనిన్నీ. దానిమీదట, అపంతులు, పరామర్శపూర్వకంగా రామయ్యకి వేసిన జవాబులో, "మీకు వచ్చిన ఆపత్తు ఇంతా అంతా కాదు. గుండె నీరై పోయింది. విచారించకండి. నేనే బయల్దేరి మీ ఊరొచ్చి, సౌ॥ అక్కగార్నీ మిమ్మల్నీ సముదాయించిందాకా, నాకు తోచటంలేదు." అంటూ రాశాడు. రామయ్య ఆ ఉత్తరం పట్టిగెళ్లి జానికిరామయ్యకి చూపెట్టి "నువ్వే, ఇదంతా చేశావు! ఆ పీమగు ఈ ఊరొస్తాడుకదా, ఏమిటి మరి సాధనం?" అన్నాడు. అమట్టున, ఊళ్లోకి ఎప్పుడొచ్చి వాకబుచేస్తాడో అనేభయం చొప్పున, ఊరవతల రోడ్డుపక్క నున్న రెస్టుహౌసులోనే వంతుకు తింటూ రాత్రింబగళ్లు మనిషి విడిచి మనిషి చొప్పున కాసి, ఒకనాడు తెల్లారకట్ట ఒకబండీలో ఆయన వస్తూంటే, బండీ ఆపుచేయించి, ఆయన్ని రెస్టుహౌసులోకి తీసికెళ్లి, ఆయన్ని వెన్నెట్లో కుర్చీలో కూచోబెట్టి, వీళ్లిద్దరూ చూరుకింద చీకట్లో కూచుని మాట్టాడారట! అక్కడ జరిగిన ప్రసంగం, తరవాత, జానికిరామయ్య నాతో చెప్పాడు.

పం.—(రామయ్యతో) మీది మహాచెడ్డదిక్కండీ! రామయ్య బావా!

రా—(చప్పరించి, నవ్వు ఆపుగుని) ఏం చేస్తాం?

జా—రాతండీ, రాతా! నరుడికి వశమా?

పం—చూపులేనా అందలేదు కాబోను!

రా—ఈపాటిపిష్టికళ్లకి అదికూడానా!

పం—ఇక అక్కగారిదుఃఖం చెప్పనే అక్కర్లేదు పాపం!

జా—ఆవిణ్ణి ఆపడం మహాకష్టంగా ఉందండి. కంటికీ మంటికీ ఏకధార!

పం—అన్నట్టు అక్కగారు లోప ఉన్నారా? ఓమాటు చూద్దాం పదండి.

జా—ఆవిణ్ణి ఈవేళే పుట్టింటూరు పరామర్శకి తీసిగెళ్లారండి.

పం—ఈయిల్లు ప్రయాణీకుల బసలా ఉంది, మీ రింకులో ఉన్నారేం?

జా—పిల్లపోయిన నక్షత్రం మంచిది కాదండి. పైగా, నాడ త్రిపాదికూడా కాదుట. నాడ షట్పాదిట. అంచేత చుట్టుపక్కల ఇళ్లు కుదరక, ఇల్లా వచ్చాం.

అని మరి ఆయన్ని మాట్లాడనియ్యక, ఆయన్ని ప్రాతఃకాల స్నానం చెయ్యమని, ఇంత అన్నం వండిపెట్టి, ఆయన్ని ఊళ్లోకి తీసిగెళ్లక, తెల్లవారకుండానే ఆయన్ని బండీ ఎక్కించేసి, పంపేశారు. మరిరెండునెల్లకి ఆయన దగ్గిర్నించి వచ్చిన ఉత్తరంలో, మేం వచ్చిన వేళావిశేషంవల్ల తమ అబ్బాయికి మరో సంబంధం కుదిరి పెళ్లి అయిందనిన్నీ, మేం యాత్రకెళ్లేటప్పుడు అటు వచ్చి పోవలసిందనిన్నీ ఉంది. అది లగాయతు, మేం యాత్రకి వెళ్లేటప్పుడూ వచ్చేటప్పుడూకూడా, అక్కడ నాలుగేసి రోజులు ఆగుతూండేవాళ్లం. వాళ్లు భోజనం పెట్టేవాళ్లు గాని, కానైతే జామార్లుమాత్రం మళ్లీ ఇవ్వలేదు.

గుఱ్ఱంకథ

పరాత్పరరావుగారు

అనగనగా ఒకవూరు. ఆవూళ్లో ఓకాపు. ఒకరోజు పొరుగూరుకని గుఱ్ఱంమీద ప్రయాణమయ్యాడు. దారిలో ఒకనక్క కనపడింది. త్రోవ కడ్డంగా నిల్చుండటంవల్ల 'నక్కా! తప్పుకో తప్పుకో' అని డబాయించి పల్కాడు. అందుకు నక్క 'తొందరపడకు. ఎప్పుడైనా నాదగ్గఱకు రావలసినవాడవే' అని ప్రక్కకు తొలిగింది. దారిలో ఒకసత్రం కనపడితే అక్కడ గుఱ్ఱాన్ని కట్టేసి సత్రం అరుగుమీద నిద్రపోతున్నాడు.

తెల్లవాఱింది. ఆసత్రపు యజమానికొడుకు ఎద్దుప్రక్క గుఱ్ఱం ఉండటం చూచి గబగబ లోపలికి పోయి, 'నాన్నా! నాన్నా! మన ఎద్దు గుఱ్ఱాన్ని యీనింది' అన్నాడు. 'ఐతే కట్టెయ్యి' అని అన్నాడు తండ్రి. గుఱ్ఱాన్ని లోపల కట్టేశారు. ఆకాపు చూచేటప్పటికి గుఱ్ఱం లేదు. 'నాగుఱ్ఱం యిస్తారా యివ్వరా' అని అడిగితే, 'పోవయ్యా పో; మాఎద్దు గుఱ్ఱాన్ని యీనింది, దాన్ని యెట్లా యిస్తాము?' అన్నారు వాళ్లు. ఆ పొరుగూరు కరణంతో చెప్పాడాకాపు! ఏం చెప్పినా యేం లాభం లేకపోయింది. ఆ కరణం ఆసత్రపు యజమాని ఒక్కటయ్యారు. 'సరే. సాక్ష్యం తెచ్చుకొంటాను' అని ఆ కాపు నక్క కోసరం వెతకటం మొదలుపెట్టాడు. పోగా పోగా ఆ నక్క కనపడ్డది.

'కాపు, ఏం ఇట్లా వచ్చావు?' అంది.

'నీతో పని వుంది'—అని జరిగిందంతా చెప్పి ఆ నక్కను బ్రతిమాలి తీసుకవెళ్లాడు. అక్కడ నక్క సముద్రపువైపు తిరిగి యేడ్వడం మొదలుపెట్టింది.

'ఏం, అట్లా యేడుస్తున్నావేం' అని అక్కడ వున్నవాళ్లడిగారు.

'సముద్రం కాలిపోతూంది. అవిగో మంటలు. ఎండ్రకాయలు చేపలు అన్నీ మలమల మాడిపోతే నాతిండి యెట్లా అని యేడుస్తున్నాను.' అని అంది. 'సముద్రం కాలిపోవటం యేమిటె,నీ కేమన్నా పిచ్చియెత్తిందా!' అని అంతా ప్రశ్నించారు. 'అవునవును. అట్లాగే ఉండును. ఎద్దు గుఱ్ఱాన్ని యీనిందంటే చిత్రం లేదు. సముద్రం కాలిపోయిందంటే చిత్రమైందా?' అని యెత్తిపొడిచింది.

అప్పుడు నిజంసంగతి తెలిసివచ్చి అంతా సిగ్గుపడి ఆ కాపు కాగుఱ్ఱాన్ని యిచ్చి పంపారు. నక్క తనత్రోవన తానుపోయింది, తనయుక్తికి ఉబ్బిపోతూ. కథ కంచికీ మనం యింటికి.

లోకులు చేసే పనులు

శ్రీమతి చీమలకొండ సూర్యకాంతంగారు

ఒకప్పుడొక గ్రామంలో ఒకగొప్ప శాస్త్రిలుగా రుండేవారు. ఆయన వేదము శాస్త్రము కూడా బాగా చదువుకొని తనంతవాడు ఆచుట్టుపట్ల నెక్కడా కూడా లేడనిపించుకొన్నాడు. ఆయనంటే అందరికి గౌరవ మెక్కువ. అందుచేత స్వగ్రామంలోనే కాక సమీపగ్రామా లన్నింటిలోను కూడా ఆయన ప్రమాణపురుషు డైపోయాడు.

ఇట్లా ఉండగా ఒకనాడు సూర్యగ్రహణము వచ్చింది. అంతా సముద్రస్నానానికి వెళ్లారు. అందఱితోపాటు ఈశాస్త్రిలుగారు కూడా తనరాగిచెంబు చేత పుచ్చుకొని గ్రహ

"గ్రహణస్నానికని సముద్రపుటొడ్డుకు వెళ్లాడు."

ణస్నానానికని సముద్రపుటొడ్డుకు వెళ్లాడు. అచ్చట తొడ తొక్కిడంతా చూచి, ఒడ్డుమీద విడిగా పెడితే తనచెంబు పోతుందేమోనని, ఆయ నేం చేసినా డంటే చెంబొకచోట జాగ్రత్తగా పెట్టి దానిమీద గుర్తుకోసం లింగాకారంగా ఒకఇసుకపోగు చేసి తరువాత సముద్రంలో దిగి స్నానం చేసి జపం ప్రారంభించినాడు.

"చెంబొకచోట......జపం ప్రారంభించినాడు."

శాస్త్రిలుగారు ఇసుక పోగు చెయ్యడం ఆయన్ని యెరిగినవాళ్లంతా చూచారు. ఆఇసుకలింగంక్రింద చెంబు పెట్టినసంగతి మాత్రము వాళ్లు గుర్తించలేదు. అందుచేత చెంబుమీద గుర్తుకోసం ఆయ నాలింగం చేసినాడని వాళ్లు తెలుసుకొనుటకు వీలు లేకపోయింది. అక్కడున్నవాళ్లంతా అనుకున్నారు గదా, "ఈయన స్నానానికి ముందు ఒడ్డున ఇసుకలింగము చేసి పెట్టి మఱీ సముద్రంలో దిగాడు. కాబట్టి గ్రహణసమయంలో సముద్రపుటొడ్డున ఇసుకలింగము చేసి స్నానం చేస్తే యేదో మహాఫలితం ఉంటుం"దని అక్కడనుంచి ప్రతివాడుకూడా స్నానానికి ముందు ఒడ్డున ఒకఇసుకపోగు పెట్టడం ప్రారంభిం

చాడు. ఒక్క-ఘడియలో ఒడ్డంతా ఇసుక లింగాలు తయారయ్యాయి.

ఇంతల్లోకే గ్రహణం పట్టు, విడుపు కూడా అయిపోయింది. అప్పు డాశాస్త్రులు గారు జపం చాలించి విడుపుస్నానం చేసి ఒడ్డుకు వచ్చాడు. సరే, వచ్చి చెంబు తీసు

"ఎచ్చట చూచినా ఇసుకగుట్టలే కనుపించాయి."

కుందా మనేటప్పటికి ఎచ్చట చూచినా ఇసుక గుట్టలే కనిపించాయి. వాటిల్లో పాపం తన చెం బెక్క-డ కనిపిస్తుంది? ఎన్నిగుట్టలని వెతు క్కు-ంటాడు? జరిగినప్రమాద మంతా ఆయన కప్పుడు బోధపడింది. కాని ఏమి చేస్తాడు? "అయ్యో! లోకు లెంత తెలివితక్కు-వవారు! ఒక డేదో చేసినాడని అంతా ఆ మార్గమే అవ లంబిస్తారు కాని, ఒక్క-రు, వారు చేసేపని యొక్క- ప్రయోజనము తెలిసికొనుటకు ప్రయ త్నం చెయ్యరు. గ్రుడ్డితనంగా ఒకని ననుస రించటం తప్ప లోకానికి అసలుసంగతి తెలుసు కుందా మన్నకోరికే లేదు. నేను కేవలం గుర్తుకోసం ఇసుకలింగం చేస్తే నాచెంబు పోవ టంవరకూ వచ్చిందే" అని విచారిస్తూ,

"గతానుగతికో లోకః న లోకః పారమార్థికః
సైకతలింగేన నష్టం మే తామ్రభాజనమ్."

అనేశ్లోకంతో ఆఅభిప్రాయం వెలిపుచ్చి ఇంటికి చక్కా-పోయాడు.

'హరయే నమః'

కా. రామనాథదత్తిగారు

అనంగనంగా, ఓవూళ్లో ఒకబ్రాహ్మ డక్షయపాత్రతో కాలక్షేపం చేస్తుండేవాడు. ఓనా డాయన అక్షయపాత్రతో ఊరంతా చుట్టొచ్చి మిట్టమధ్యాహ్నాని కింటిబయట నిల్చొని 'హరయే నమః' అని అరవగానే, లోపల గొళ్లెం వేసుకొని వడ్లని దంచుతూన్న ఆయనభార్య పోటెయ్యటానికి పైకెత్తిన రోకల్నలాగే వదిలేసి, తలుపు తీసి, భోజనం పెట్టి మళ్లీ దంపటాని కొచ్చింది. అందాకా ఆరోకలాట్టే త్రిశంకులాగ నిల్చుంటే దాన్నం దుకొని వడ్లని దంపుకొంది. ఇది చూచి ఆమె భర్తకూడా చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాడు; భార్య పాతి వ్రత్యానికి మెచ్చుకొన్నాడు.

సరిగదా! ఈవిషయం ఊరంతా ప్రాకి పోగానే ఓగయ్యాళిగంప భర్తదగ్గిర కెళ్లి, "రేపు మీారు కచేరీకి శెలవెట్టి, క్రాపునుగొరి

గించి ఆ అక్షయబ్రాహ్మడిపలె కాస్త పిలకనుం చుకొని, అక్షయపాత్ర యెత్తుకుని మిట్ట మధ్యాహ్నానికింటి కొచ్చి 'హరయేనమః' అని అరచారంటె సరి. లేకుంటే, జరగాల్సింది జరిగేతీరుతుంది" అంది. పాప మాయన తన కల్లాం టిల్లాల్ని కట్టిపెట్టినందుకు లోలోపలనే విధిని దూరుతూ, 'ఇల్లా చేస్తె కాస్తేనా దయ కలుగుతుం దేమో, దీనికి?' అనుకోని, మర నటిదినం సిగ్గుచేత, తల వంచుకుని, ఇంటి బయట నిల్చుని, 'హరయే నమః' అని అరచాడు. "ఇంతసేపటికా నే రమ్మనటం? వస్తూన్నాను కాస్త ఓపిక పట్టుంటే చావరు లెండి" అని లోపలవడ్లని దంచుతూన్నావిడకావలసి రోకల్ని పై కెత్తి వదిలేసి తలుపు తియ్యటానికి రాబోతుంటే ఆరోక లామెనెత్తిన పడి బుఱ్ఱ పగిలింది. నెత్తురు వరదలుగట్టి పారుతోంది. ఇంకావిడని తిడుతూ బ్రాహ్మడు వీధి ఎత్తిపొయ్యేట్టు ఏడుస్తూంటే, ఇరుగుపొరుగు వాళ్లంతా వొచ్చి, ఆయన్నడిగితే ఆయని జరిగిందంతా చెప్పాడు. ఆ వచ్చినవాళ్లు 'లోపలేం హడావిడి జరిగిందో' అని తలుపుల్ని బద్దలుగా కొట్టి, రోకలి దెబ్బకి మూర్ఛబడ్డ ఆమెకి కాస్త తెలివొచ్చేలా గుపచారాల్ని చేసి, "ఆ బ్రాహ్మడి పెళ్లాంలాగ పతివ్రత ననిపించుకోవాల్నని, లోపల మొగుణ్ణి చీవాట్లెట్టి, అక్షయపాత్ర చేతి కిచ్చిపంపిం దీవిడ. పులిని చూసి, నక్క వాతెట్టుకుంటే వొళ్లు కాలటమే గాని పులౌతుందా?' అని ఒకళ్లకొకళ్లు చెబుకుంటూ, వాళ్లవాళ్లిండ్ల కెళ్లారు. ఆయనగూడా 'ఈనీచపుముండతో సంసారం చెయ్యటానికంటె బైరాగుల్లో కలిసిపోవడం మే' లనుకొని, మూటచంక నెట్టుకొని తక్షణమే బయల్దేరా డెక్కడికో. కొన్నాళ్లె కాగయ్యాళిగంప, కూటికి గతి లేకపోవటంచేత, 'హరయే నమః' ప్రారంభించి, కాలా న్నెళ్లబుచ్చుకొంది. కథ కంచికీ, మనం యింటికీ.

అతితెలివి

శ్రీమతి పి. రత్నమాలగారు

ఓ వూళ్లో భార్యాభర్తలు ఉండేవాళ్లు. వాళ్లదగ్గర సుబ్బన్న అనేపనివాడుండేవాడు. ఓనాడు భార్యాభర్త లిద్దరూ రెండు కుర్చీలు వేసుకుని కూర్చున్నారు. ఇంటియజమాని నౌకరుని పిలిచి 'ఒరేయి సుబ్బన్నా, సోడాబుడ్డి కొట్టి తీసుకురా' అన్నాడు. సుబ్బన్న వీధిలోకి వెళ్లి మంచి రాయి ఏరి తెచ్చుకుని సోడాబుడ్డి క్రింద పెట్టి దాన్ని సరిగ్గా రెండుముక్కలు చేసి రెండు గాజుప్లేట్లలో పెట్టి తెచ్చి యజమానికీ, యజమానురాలికీ అందించేడు. వాళ్లది చూచి నవ్వటం మొదలెట్టారు. తరువాత వాణ్ణి దగ్గరకు పిల్చి సోడా కొట్టమంటే యిలా కాదని బుడ్డి తెచ్చి కొట్టి మాస్టరు నేర్పారు.

ఓ రోజున సుబ్బన్న అమ్మగారి దగ్గరకి వచ్చి అంగడికి వెళ్లమంటారా అని అడిగేడు.

ఆవిడ పనిచేస్తూ విసుగ్గా వుంది. దానికి తోడు పెనిమిటి డబ్బు చేతి కివ్వకుండా బయట స్నేహితులతో మాట్లాడుతున్నాడు. అందుకని ఆవిడ 'మీఅయ్యగారు డబ్బు యివ్వనూలేదు, ఏమీ లేదు. నే నేం తెప్పించేది నా మొహం' అంటూ విసుక్కుంది. అంతా విని సుబ్బన్న తిన్నగా అయ్యగారి దెగ్గిరకి వెళ్లి, 'మీకు బుద్ధివున్నదా లేదా? యింట్లో డబ్బు యివ్వకపోతే కూరగాయలు యెలా తెచ్చేది? కొంచెమయినా మీకు బుద్ధి లేకపోతే యెల్లాగ' అంటూ పదిమందిలోనూ ఝాడించేడు. యజమాని తెల్లబోయి లేచి యింట్లోకి వెళ్లి, 'నీ విలా అనమన్నావా' అంటూ భార్య నడిగాడు. ఆవిడ 'నేను చెప్పలే' దనింది. యిక నెప్పుడూ యిలాంటి అధికప్రసంగములు చెయ్యవద్దని వాణ్ణి మందలించేరు.

కొన్నిదినాలు గడిచినతరువాత వాళ్లమ్మాయి పుష్పవతయింది. ఆసంగతి బయట కూర్చున్న భర్తగారికి చెప్పి రమ్మంది యింటావిడ సుబ్బన్నతోటి. వాడు మెల్లిగా యేడుపురాగం తీస్తూ అయ్యగారిదగ్గరకి వచ్చేడు. 'ఏం జరిగిందిరా' అంటే చెప్పడు. యేడుపు సాగించాడు. ఆఖరుకి యెంతో కష్టంమీద 'అ-అమ్మాయిగారు' అంటూ వాక్యం పూర్తి చేసేడు. ఇదంతా విని యజమాని 'వోరేయి, యిది శుభవర్తమానం, యిలాంటప్పుడు యేడవకూడదు. పైగా యిక్కడ వున్నవారికి చందనము, పువ్వులూ యిచ్చి మర్యాదచేయా'లని చెప్పేడు.

మళ్లీ కొన్నిరోజులుకి అయ్యగారితల్లి దొడ్లో బావిలో కాలు జారి పడింది. ఆసంగతి పెనిమిటితో చెప్పి త్వరగా పిల్చుకు రమ్మంది అమ్మగారు. ఈసారి పకపకా నవ్వుతూ బయల్దేరాడు. 'ఎందుకు నవ్వుతావురా' అంటే చెప్పడు. ఇలా ఓగంటయిన తర్వాత 'హ హ హ, ముసలమ్మగారు' అని నవ్వటం; ఎలాగయితే నేం వర్తమానం పూర్తిచేసాడు.

యజమాని యింట్లోకి పరుగెత్తాడు. ఇంతట్లోకి చందనము, పువ్వులూ పట్టుకొచ్చి అక్కడ వున్న పెద్దమనుష్యులకి యివ్వటం మొదలెట్టాడు సుబ్బన్న. అక్కడ ముసలమ్మగారి ప్రాణం పోయి వాళ్లేడుస్తూంటే యిక్కడ అందరికీ మర్యాద చేయటం. ఈ అతితెలివిగల పనులన్నీ చూచి వెంటనే తన నౌకరుని పనిలోంచి తీసి పారేశాడు.

కథ కంచికి వెళ్లింది. మనమింటి కొచ్చాం.

టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావుగారు

(4) ప్రాపంచికోక్తులు (Aphorisms)

ఒంటి పుట్టిం దమ్మ వుగ్రంపుతెగులు
అడివిమందులు తిన్న అది కుదరదాయె. ౧

అమ్మ పెట్టిన్న అన్నమ్ముకన్న
భార్య పెట్టిన్న బలుసాకు మేలు. ౨

పెళ్లామంటే బెల్లమురా
తల్లి అంటే దయ్యమురా. 3

అత్త లేని కోడ లతిముద్దరాలు
కోడలు లేనత్త గుణవంతురాలు. ౪

హింస చేసినవాడే హింస తా బొందు. ౫

అడుచుగోను పాడుచుగోను ఆడవారివంతు
కూచుని భోంచెయ్య మొగవారివంతు. ౬

దంచక్క నలగవే ధాన్యరాసుల్లు
వంచక్క వంగరే వనిత కోడల్లు. ౭

ముద్దు చేసిన కుక్క మూతిని కరచె
చనువు చేసిన ఆలి చంకను యెక్కె. ౮

పనివాడు:—ఈవేళ వర్షానికి రోడ్డుమీద జార పోయానని భయపడ్డాను.

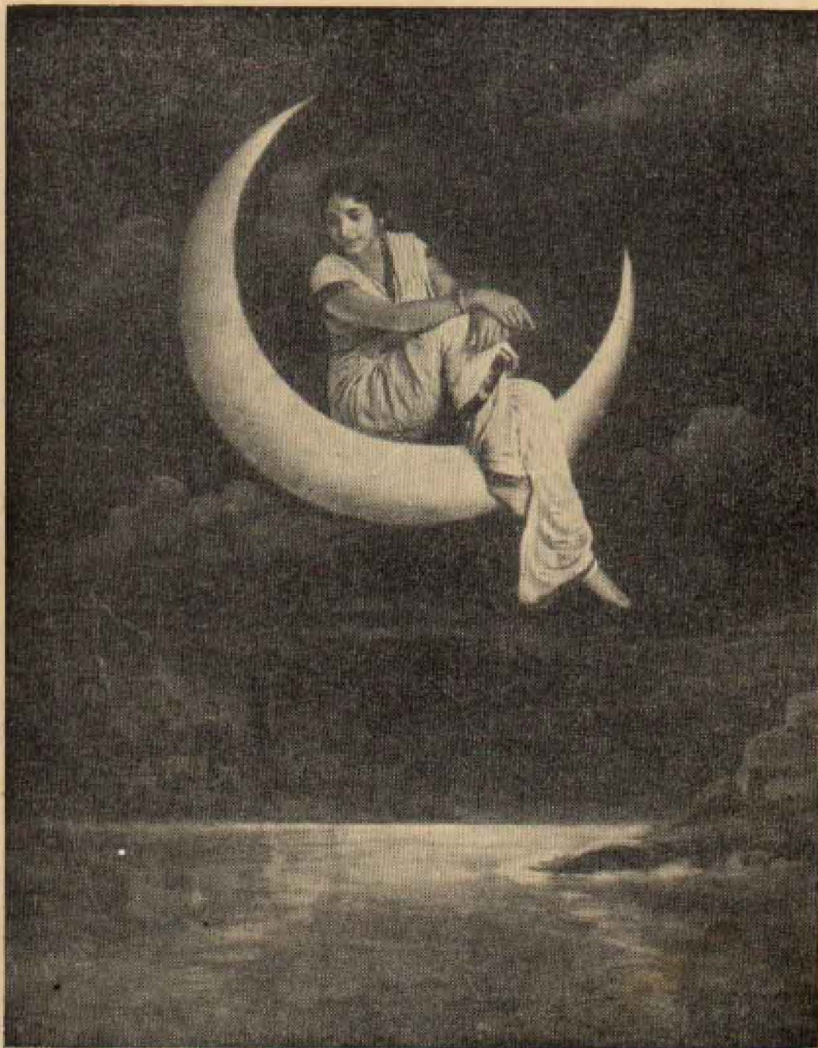
“జారిపడగలవు, జాగ్రత్త” అనువిషయమును గూర్చి వ్రాయమనగా మా చిత్రకారు డీ చిత్రమును వ్రాసిపంపెను.

“రతి”

T. A. S.

అనంత విహారము

T. A. S.

గాజు గొట్టములయు, పూసలయు తెరలు

కో. నరసింహాచారిగారు

౧

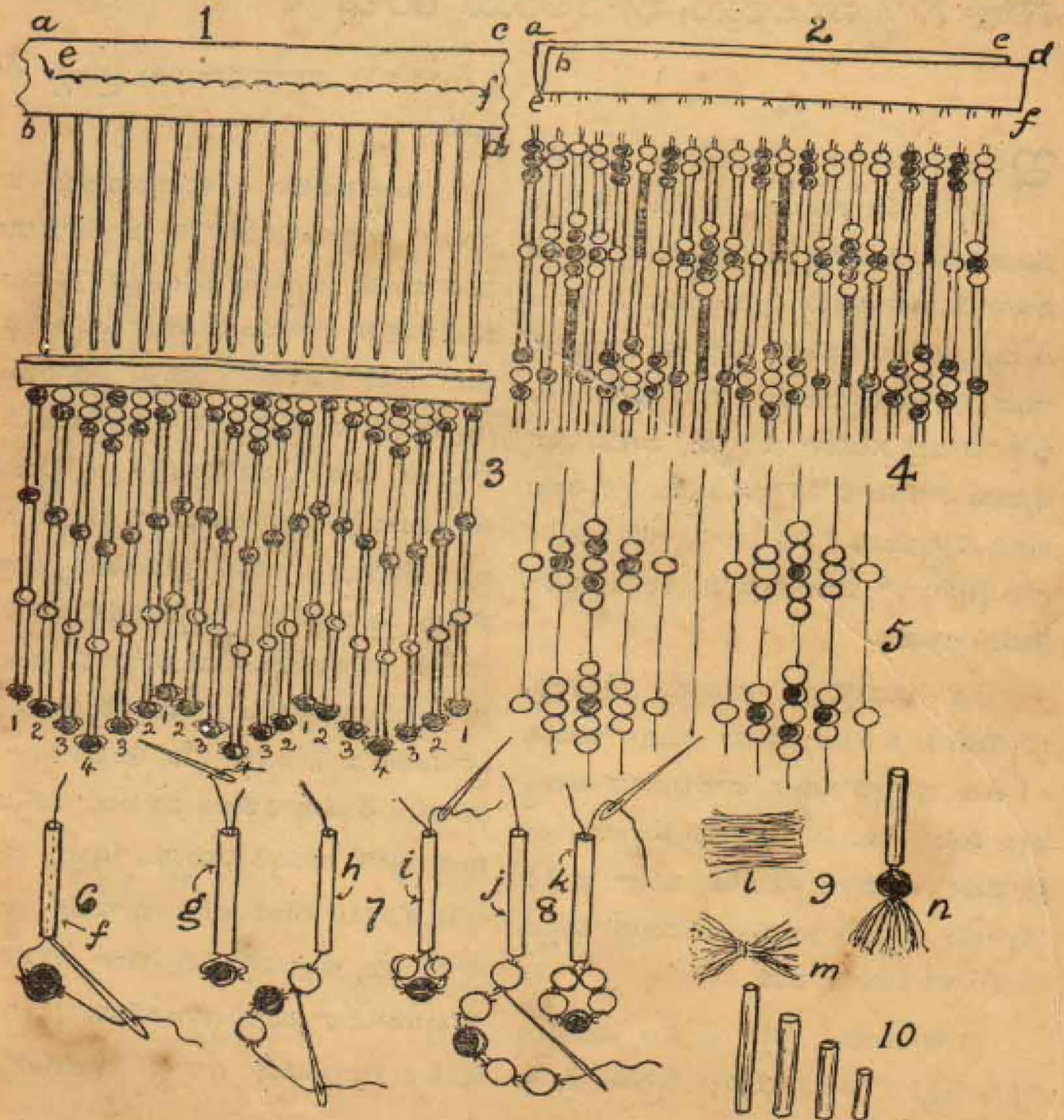
ఇప్పుట గాజు గొట్టములతోను, పూసలతోను సులభముగా తెరలను, తోరణములను కుట్టుట చెప్పబడియున్నది. ఇందులకు నిడుపాటి నాడాయును, పూసలును, గొట్టములును, గట్టి దారమును సూదియు కావలసియున్నవి. అంగడియందు దొరకు గొట్టములు ఒకే పొడవు గలవిగా నున్నను, వాటిని మన ఇష్టాను సారము కోసికొనవచ్చును. (చిత్రము ౧౦.) గొట్టమును కత్తితో గాని, ఆకు రాతితో గాని (file) కొంచముగా కోసి, విరిచినయెడల తునుక లగును.

ఒక నిడుపైన నాడాను దీసికొని, (చిత్రము 1. a b c d) దాని యొకకొననుండి e f అను మధ్యభాగమున దారపువరుస నచ్చునట్లు కుట్టవలెను. గొట్టములను కుట్టుట ముగిసినవెనుక నాడాను e f నకు సరిగా మడిచి (చిత్రము 2) నాడాయొక్క అంచులను కుట్టినయెడల e f మరుగుపడును.

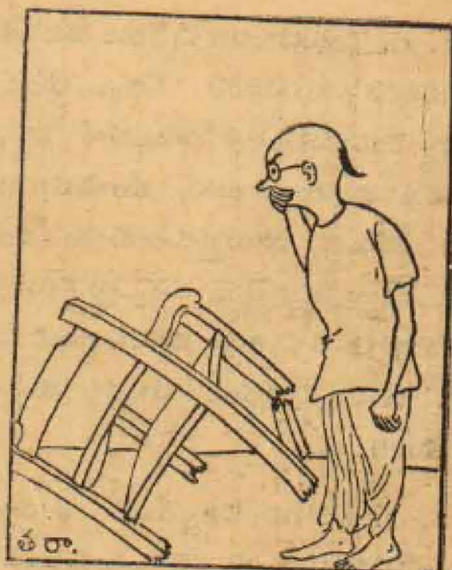
నాడాయందు కుట్టు పూసల వరుసలు దగ్గర దగ్గరగా నుండినయెడల చిత్రము 3, 4, 5 లందు వలె నానావిధములగు ముగ్గు లేర్పడును.

మొట్టమొదట నొకసూదియందు పొడవగునట్టి దారమును దీసికొని, దారపుకొనను, నాడాయందు (చిత్రము 1. e) ఒకకొనయందు ముడివేసికొని దారమును నాడాకు క్రిందిభాగమున దీసికొనవలెను. పిమ్మట దారముపై (చిత్రము 3 చూడుడు) నొకపూసయు నొక గొట్టము, ఒక పూసయు నొక గొట్టమువంతున దూర్చవలెను. ఈవిధమున మనకు గావలసిన తెరయొక్క నిడివికి కావలసినన్ని దూర్చవలెను. ఒక వరుస పూర్తియైనవెనుక దానికొనయందే దారమును, ముడివేయక ముందు దూర్చబడిన పూసలగుండా వెనుకకు దూర్చుచు ప్రారంభించిన e వద్దకు చేరినయెడల పూసలయందు రెండుదారముల వరుసలు ఏర్పడుట వలన తెరకు బలము నిచ్చును. ఇట్లు చేయుటకు, కడపట దూర్చబడిన పూసను చుట్టి, దారమును, ఆపూసకు వెంబడిగా పైనుండు గొట్టముగుండా దూర్చుకొనవలెను. (చిత్రము 6. f, g చూడుము.) తర్వాత దారమును e

నుండి పాతిక యంగుళముదూరమున నాడాకు క్రిందుగా దీసికొని, రెండవ వరుసకు గాను మొదట రెండుపూసలు, ఒక గొట్టము, తర్వాత నంతయు ఒక పూసయు ఒక గొట్టము వంతున దూర్చుచు రావలెను. వరుసను ముగించుట, మొదటివరుస విధముననే. మూడవ వరుస యందు మొదట మూడు పూసలును, తర్వాత నంతయు ఒక గొట్టమును, ఒక పూసయు దూర్చుచు రావలెను. నాలుగవ వరుసకు మొదట నాలుగు పూసలును, పిమ్మట ఒక గొట్టము, ఒక పూస వంతున దూర్చుకొన వలెను. అయిదవ వరుసకు మూడవ వరుస

యందువలెనే పూసలను, గొట్టములను దూర్చవలెను ఆరవవరుసను రెండవ వరుసవలెనున్ను, ఏడవ వరుసను మొదటి వరుసవలెనున్ను కుట్టవలెను. తక్కిన వరుసల నన్నిటిని మరల మొదటి విధముననే కుట్టవలెను. పూసల యొక్కయు, గొట్టముల యొక్కయు రంగును బట్టికూడ అనేకవిధములగు ముగ్గుల నేర్పరచవచ్చును. చిత్రము 4, 5 లందు మఱి రెండు విధములగు తెరలు చూపబడియున్నవి. తెరల కన్న తోరణములు వెడల్పునందు తక్కువగా నుండుటతప్ప వేరు భేదము లేదు. చిత్రములు 6 మొదలు 8 వఱకు, ప్రతివరుసను కొనయందు ఒకటి గాని, మూడు గాని, అయిదు గాని పూసలను పెట్టి ముగించువిధమును చూపును కొనలందు మూడుపూసలు కావలెనన్న, కడపటి గొట్టమునకు తర్వాత దారమునందు మూడు పూసలను దూర్చుకొని (చిత్రము 7. h) మరల పైగొట్టముగుండా (7. i) దూర్చుచు పైనాడాను చేరవలెను. ఇదేవిధమున అయిదు పూసలు కావలె నన్నను చిత్రము 7. j. k. యందలి విధమున కుట్టవలెను. కొనలయందు పూసలకు బదులుగా, ఉల్లుదారమును కుచ్చులుగా కట్టవచ్చును. ఉల్లును చిన్నతునుకలుగా కత్తిరించుకొని (9. l.) వాటినడుమ గట్టిగా కట్టి, (9. m) కుచ్చుగా చేసికొని, దానిలో, పూసలనుండి వచ్చు దారమును దూర్చి లాగుకొని, ముందు చెప్పినవిధమున కుట్టినయెడల (1. n) కొనయందు కుచ్చు పర్పడును. (ఇంకను వేరువిధములగు తెరలను కుట్టురీతులు ముందు ప్రచురించబడగలవు.)

"నిలబడుటకు కాళ్లయినా లేవు" అను విషయముగూర్చి వ్రాయుమనగా మా చిత్రకారు డీ చిత్రమును వ్రాసిపంపెను.

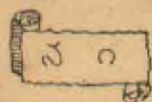
("డెయిలీ స్కెచ్" పత్రికయందలి హాస్యచిత్రము ననుసరించి.)

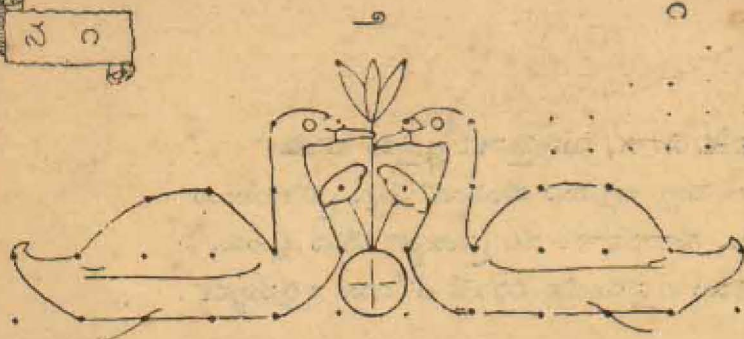

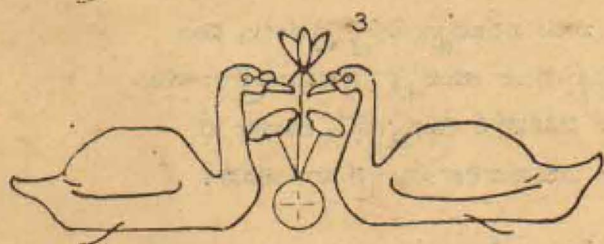
న. ౧. రెండుహంసల చిత్రము. మొదటి బొమ్మయందు చూపినరీతి చుక్క లుంచవలెను. రెండుచుక్కలతో మొదలు పెట్టి, రెండవవరుసయందు నాలుగు, మూడవదాని యందు ఎనిమిది, నాలుగైదులయందు పండ్రెండు—ఇట్లు పెట్టవలెను. చుక్కలు కలుపుటకు ముందు ౨-వ చిత్రము బాగుగ గమనింపదగును. 3-వ చిత్రమున హంసల ముగ్గు పూర్తియైనది.

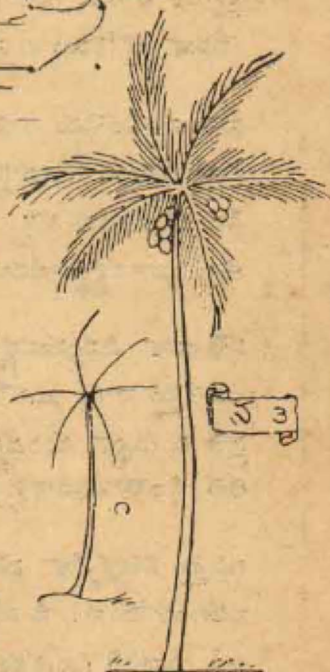
న. ౨. ఇది ఒక చిన్నయింటి బొమ్మ. ఇది మొదటివరుసయందు రెండుచుక్కలతో ప్రారంభమై, ఆరవ వరుసయందు పండ్రెండు చుక్కలలో పూర్తి యగును. చుక్కలు జాగ్రత్తతో నేర్పఱచి, న. ౨ లోని రెండవ బొమ్మను భద్రముగ గమనించుచు గీతలు కలుపవలెను. 3 వ చిత్రమున ఇంటి ముగ్గు పూర్తియైనది.

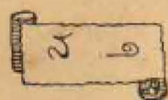
న. 3. ఇది ఒక కొబ్బరిచెట్టు—కల్పక వృక్షము. చుక్కల సాయము లేకుండగనే మరల మరల గీసి అభ్యసింపవలసిన ముగ్గిది. మొట్టమొదటి మెట్టు తెలిసికొనుటకు మొదటి బొమ్మ తోడ్పడును. మ్రానుతొలుత వ్రాసి తక్కినది తరువాత వ్రాయవలయును.

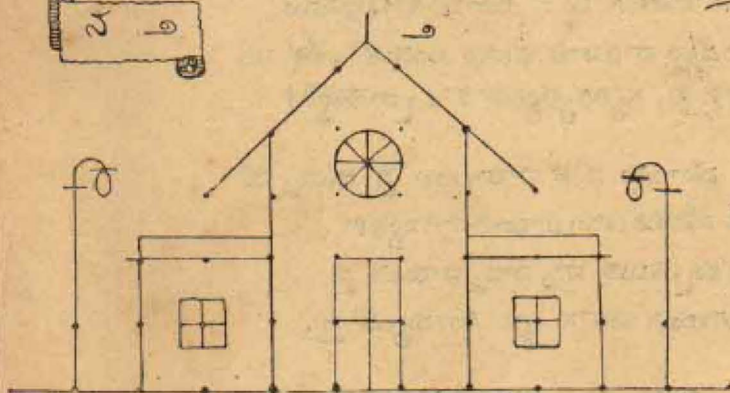

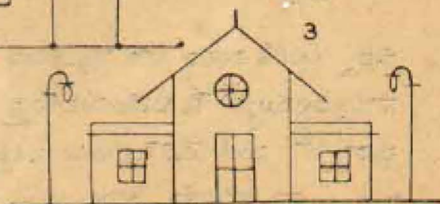

సతీ స్మృతి

మాధవపెద్ది బుచ్చి సుందరరామశాస్త్రిగారు

నాఁడే కాదు సతీవియోగ, మిపుడైనన్ జ్ఞప్తికిం బాఱినన్
నాడీ మండల మెల్ల బగ్గుమని మండంజొచ్చుఁ, బ్రాణంబు ల
ల్లాడన్ సాగుఁ, గుఠారధారఁ దల వ్రయ్యన్ వేసిన ట్లుండు, నీ
రేడున్ లోకము లస్తమించిన విధంబే తోఁచుఁ జిత్తమ్మునన్.

నను వంచించెను గాని పాడు నరజన్మం బిచ్చి దైవంబు, మిం
టను బాఱం గలయట్టిపిట్ట నయి యున్నన్ నాబహిఃప్రాణ ముం
డిన లోకంబున కట్టె నే నెగిరిపోనే యెన్నఁడో, యింకఁ బా
ఱిన యీ వ్యర్థపుజీవనం బను నెడారిన్ యాత్ర సాగింతునే?

సతి యున్ దివ్యసువర్ణపక్షముల నీస్థానంబు గుర్తింప, నా
యతమై నాదు మనోవిహంగ మిదె యూహాకాశవీథీసము
ద్గత మయ్యెన్ దురదృష్టవాతహతి భంగం బందునో, లేక సం
తత చింతాపరిపాకశక్తిఁ, గృతకృత్యంబౌనో! ప్రాణేశ్వరీ!

జడమై నిర్వికృతిన్ వహించు నొక పాషాణంబ నై యున్నచో
నడలం బోదునె! నే సతీమరణదుఃఖాఘాతపాతవ్యథన్
బడి యీరీతి దినక్రమప్రశమిత స్నానాన్నపానుండ నై
కడ కష్టపు దివానిశాయుగ విభాగ జ్ఞాన శూన్యుండ నై.

ఉన్న ట్లుండి మనం బొకొక్కయెడ విద్యుద్వేగ మూచుండు నీ
సాన్నిధ్యమ్మున కేఁగు దెంచుటకునై స్వర్గంబునందైన నీ
వున్నావో మఱి లేవో యంచు నటుపై నుయ్యాల లాగూఁగు, ని
ర్భిన్నం బౌ నొకవేళ, నొక్కపుడు నిర్వేదమ్ము నెందున్ సఖీ!

మెడ పై కత్తి యొకానొకప్పుడు శరన్మేఘమ్ములం గాంచి, నీ
పొడ నేమే నెఱిఁగించునేమొ యని నే బుద్ధీంద్రియక్షోభతో

నడుగక ; చూచెద మెన్నో చుక్కల ననంతాకాశమందైన నె
క్కడ నీచక్కనిచుక్కఁ గాన మనుసంజ్ఞక దెల్లవోవక సఖీ!

తెలుపంబోలని యీహృదంతరదహా తీవ్రాగ్నిహోత్రమ్ము శాం
తిలఁ జేయఁగ దిరుమంత్ర మిప్పుడు చితాగ్నిజ్వాలయే గాని, వం
తలునుం జింతలు సుంత గా వనుట తథ్యం "బుష్ణ ముష్ణేన శీ
తల" మ్మన వాక్యగతార్థ మిప్పటికి బోధం బయ్యె నాత్మేశ్వరీ!

నిరు డేఁ గన్నులఁ జూచుచుండఁగఁ, జితాగ్నిజ్వాలికా మాలికాం
తరతప్తం బొనరించి నీతనుసువర్ణం బందుఁ జెన్నొందు సుం
దర తేజంబు హరించి దైవము శ్మశానక్షోణిలో నిల్పె నా
కొఱకై బూది, హరించె వాయు వదియుం గోరంత లేకుండఁగన్.

ఆకాలంబు గతించె నాసుఖ మదృశ్యంబయ్యె నా ప్రేమపుం
జోకల్ పోకలు దృగ్విలాసనటనల్ శూలాయమానంబులై
తాఁకం జొచ్చె క్షణక్షణంబు హృదయాంతర్నాళజీవాణు లె
ట్లా కంపించుచునున్నవో యెఱుఁగవా! హా! నామనోవల్లభా!

మరణానంతరమందు నింక నొకజన్మం బెత్తితో మాపయిన్
మఱి నీకుం గల ప్రేమపుం బెఱపెఱన్ మామధ్యనే యెప్పుడున్
దిరుగం జొచ్చితొ లేక యీరెయొడలితోనే నీవునుం దీఱితో
పరలోకమ్మును జేరితో తెలియుత్రోవం జూపు మాత్మేశ్వరీ!

ముఱిపెంపుం బసిబిడ్డలన్ విడిచి నీమూలంబునన్ సాగుకాఁ
పుర మధ్వాన మొనర్చి యీదినమునన్ బోలేక పోలేక తీ
వరహా వేదననుండియుం గనులతో భాషించి యేకోర్కె నా
కెఱుఁగం జేసితి దాని నేమఱతునే యేనాఁటి కాత్మేశ్వరీ!

కడుపుం దీపియు గాఢమైన యనురాగం బేకమై మాటికిన్
విడు ప్రత్యక్షకణంబునందుఁ బ్రతిబింబింపంగ సంతాన ము
న్నడకన్ నాయెడ కక్షీగోళముల నీ విట్టట్టులం ద్రిప్పి చూ
చెదు నీయా కడసారిచూపెనను వంచన్ నేఁటిపర్యంతమున్.

అతి శీఘ్రంబుగ నస్తమించె నొకసంధ్యాకాలపుం జుక్కకుం
బ్రతిమై కన్నులపండువైన మన దాంపత్యంబు కానీ భవ
త్ప్రతి నర్మ బిహార మెల్ల నూడి పడిపోవంజేసి నీయట్లు భి
న్నత లేకుండ ననంతమం చెపుడు లీనంబౌదు నాత్మేశ్వరీ!

కుడిచినబాలు ద్రావు పసికూనను వానివునుంగుఁ దల్లి దా
నెడమకుఁ ద్రిప్పి చన్గుడువనిచ్చెడు నంతటిలోన బిడ్డ యె
వ్వడువునఁ బోరువెట్టుఁ బలి ప్రాణియు నట్టులె యీప్రపంచమున్
విడి పర మేఁగు నా నడుమవేదన పాలగుఁ గాదె ప్రేయసీ!

టెహ్రీ రాజ్యము

సాగి వెంకటనరసింహం గారు, యం. ఏ

"అస్త్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా హిమాలయో నామ నగాధిరాజః."

శ్రీ జ్ఞానానందస్వామివారికి నా యందున్న అపారకరుణావిశేషముచే శ్రీవారితో ఈ టెహ్రీకి రాఁగలిగితిని. ఈ హిమవత్పర్వత మహోత్తరదృశ్యములను జూచినతరువాత అవర్ణ్యమును, కేవలాద్వైత పరబ్రహ్మానందసంధాయకము నైన ఈప్రాంతమును గూర్చి లిఖించుటకుఁ జేతకాదు. అయినను నా చేర్చినట్లు వ్రాయుదును.

టెహ్రీ ఘర్వాల్ రాజ్యము హిమాలయమునందు నేపాలరాజ్యమునకుఁ బశ్చిమమునందున్నది. దీని ప్రస్తుత వైశాల్యము ౪,౦౦౦ చ. మైళ్లు. జనసంఖ్య ౩,౬౦,౦౦౦. కొన్నిసంవత్సరముల క్రిందట నేపాలరాజుతో టెహ్రీరాజు యుద్ధము చేయవలసివచ్చినపుడు బ్రిటిషువారు సహాయము చేసినందున ఘర్వాల్ రాజ్యములోఁ గొంతభాగము బహుమతిక్రింద వారికి లభించినది. ఇట్లు లభించినదానికి బ్రిటిష్‌ఘర్వాల్ అని పేరు. బ్రిటిష్‌ఘర్వాల్‌నందు బద్రీనాథ్, కేదార్‌నాథ్, మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములు గలవు. టెహ్రీ ఘర్వాల్ సంస్థానమునందు గంగోత్రి, ఉత్తరకాశి, యమునోత్రి, గోముఖకైలాసము మొదలైన పుణ్యక్షేత్రములు గలవు. ఈరాజ్యము మహారాజావారు, కార్యనిర్వాహక సభ, శాసనసభల సాహాయ్యమువలనఁ బరిపాలించుచున్నారు. మహారాజుగారిపేరు నరేంద్రషా. వీరితండ్రి కీర్తిషా. తాతగారిపేరు ప్రతాపషా. ఈరాజ్యమునకు ముఖ్యపట్టణము టెహ్రీ గంగాతీరమున నున్నది. దీనికిఁ జుట్టు అత్యున్నతములైన పర్వతములు గలవు. ఒకపర్వతముపై ప్రతాపనగరము పేరుగల మహారాజుగారి వేసవికాలపు విశ్రమస్థానము గలదు. టెహ్రీలో రాజభవనములు, రాజ్యకార్యస్థానభవనములు, అధికారుల భవనములు, ఉన్నతపాఠశాల, క్లాక్ టవర్, దుకాణములు, ఇతరభవనములును గలవు. ఈయూరికి కొకవైపున గంగానది, మరియొకవైపున గంగలోఁ బడుచున్న భిల్లాంగనానదియుఁ గలవు. పాతాళలోకమున నున్నట్లు మిక్కిలి లోఁతున సన్నగా గంగ ప్రవహించుచున్నది. గంగానదిపైన హేంగింగ్ బ్రిడ్జి ఒకటి గలదు. ఇచ్చట మహోన్నత పర్వతములనుండి వచ్చునదులు మహావేగముతోఁ బ్రవహించుచుండును. భిల్లాంగనానదీతీరమున సమాధిగతులైన నదియందు నిర్యాణముఁ జెందిన స్వామి రామతీర్థగారినిఁ బ్రస్తుతపు మహారాజుగారి తండ్రిగారు మిక్కిలి పూజించుచుండిరఁట. ఇచ్చటిరాజులు, ఉద్యోగస్థులును, ప్రజలును అతివినయభక్తితాత్పర్యములతో మహాత్ముల సేవఁ జేయుచుందురు. సర్వవిఘ్నముల యుక్తస్థానము గమక్యనే

శ్రీ జ్ఞానానందస్వామివారు

దీనిని శ్రీజ్ఞానానందస్వామివారు తమ తపోభూమిగ గ్రహించియున్నారు. శ్రీస్వామివారియందుఁ బ్రస్తుత మహారాజుగారత్యంతభక్తి గలవారు. (నరేంద్రషాగారి తండ్రిగారు వీరిచిన్నతనమునందే చనిపోయినందున,

టీరిటింద్రిటిల్లీ కొంతికాల మీరాజ్యమును బాలించిన దఁట. ఆమెయే తనభర్త చనిపోయినప్పుడు తనకుమారుఁడు చిన్నవాఁడుగ నున్న సమయమునఁగూడ నీరాజ్యమును బరిపాలించినదఁట.) ఇక్కడ రివిన్యూ మెంబరు, లా మెంబరు మొదలగువారి వినయము, భక్తి, గౌరవము, ఔదార్యములమందర మనదేశములో నున్న ఉద్యోగస్థులగుణములు లెక్కకు రావు.

ప్రజలు మిక్కిలి చక్కనిశరీరచ్ఛాయగలవారు; పొట్టివారు; అమాయకులు; సజ్జనులు. స్త్రీలుగూడ సుందరముగను, పొట్టివారుగను దృఢకాయములు గలవారుగను నుందురు. స్త్రీలు పులులను, ఎలుఁగుబంట్లను రాయి తీసికొని ముఖము పగులఁగొట్టు శక్తిగలవారఁట. ప్రజల జీవనము కడు కఠినమైనది. చిట్టనిడుపుగల వేలకొలఁది అడుగుల యెత్తుగల పర్వతములపైఁ బైరుపంట వేతురనో మీరే యూహింపవచ్చును. అట్లే కష్టించి కొండప్రక్కలను వేలకొలఁది అడుగుల ఎత్తుగల శిఖరములపైనను, వేలకొలఁది అడుగుల లోఁతుగల లోయలయందును గొంప వాఁగులకు మనవలుకట్టి సేద్యము చేయుట దుర్ఘటము కదా? ఇంత చేసినను నొక్కవాన వచ్చి పొలమంతయు నొక్కసారి కూలిపోవుచుండును. ఎద్దులు, మేఁకలు మనుష్యులవలెఁ బర్వతశిఖరముల నవలీలగ నెక్కును. అట్టిసమయమున నపాయములుగూడ తటస్థించు చుండును. ఇక్కడి ప్రజలలో మూఁడే జాతులు: బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, శూద్రులు. భోజనాభావముచే మొదటి జాతులును మాంసముఁ గూడ భుజించు నలవాటు కలిగి యున్నారు. గృహములు దృఢములుగ నుండి రెండు మూఁడంతస్తులు సామాన్యముగ నుండును. క్రిందియంతస్తులోఁ బశువు లుండును. మొత్తముమీఁద ఇక్కడిమనుష్యులు మన కొండజాతులకంటెఁ జెక్కురెట్లు నాగరికత కలవారు, విద్యావంతులు, చక్కనివారు, సజ్జనులునై యున్నారు. ప్రభుత్వ మన్న వారికి భయభక్తులు మెండు. పోలీసువానికి గవర్నరునకు మనము చేయునంత గౌరవము వారు చేయుదురు. పురుషుల కాభరణములు లేవు. స్త్రీలకుఁ జిన్న గట్టి లావు వెండికంటెలు, ముక్కులకుఁ బెద్ద ఉంగరములు నుండును.

మానసక ప్రయాణము 'డేరాడూన్' జిల్లాలోని 'ఋషీకేశ్' దగ్గర ప్రారంభము. కాని 8 మైళ్ళదూరమున కొండపై నున్న నరేంద్రనగరమువఱకు మోటారురోడ్డు వేయఁబడియున్నందున మేము మోటారుమీఁద నచటికి వెళ్లినాము. మాసామానుమాత్రము మూఁడుకంచరగాడిదెల పైన వచ్చినది. ప్రస్తుతము రాజుగారు నరేంద్రనగరమునే ముఖ్యపట్టణముగఁ జేసినారు. ఇది ౨,౫౦౦ అడుగులయెత్తుననున్నది. మోటారుమీఁద వెంటనే క్రిందిమైదానముల లోనికి వెళ్లుటకు వీలుగనున్నది. ఇచ్చట రాజభవనములు, కార్యాలయములు, డాక్ బంగాళాయును గలవు షాపు లున్నవి. సామాన్యముగఁ బ్రజలిండ్లు పర్వతములపై నుండును గాని మఠీలోను, ముఖ్యపట్టణములలోను నుండునది దుకాణదారులు, ఉద్యోగస్థులుమాత్రమే యై యుందురు.

శ్రీస్వామివారికి నరేంద్రనగరమునుండి డండీ (పాలకీవంటిది) యేర్పాటుచేయఁబడినది. మేము నరేంద్ర నగరము చేరునప్పటికి సుమారు ౧౦ గంటలైనది. మాతోఁగూడ కాశీ విశ్వవిద్యాలయమునుండి వేసవికాలపు సెలవులకు ఇంటికి వచ్చుచున్న లా మెంబరుగారి కుమారుఁడుగారును గలరు. వారికొఱకు గుఱ్ఱ మేర్పాటుచేయఁబడినది. మాతోఁగూడ 'చప్రాసీ' (బంట్రోతు) బయలుదేరినాఁడు. ఈయేర్పాటులన్నియు లా మెంబరుగారి యుత్తరువు ప్రకారము చేయఁబడినవి. మేమప్పుడే నరేంద్రనగరమునుండి బయలుదేరవలసివచ్చినది. 'ఋషీకేశ్' నుండి తెచ్చిన పూరీలు కొన్ని తిని, డాక్ బంగళాయందు అతిథిసత్కారము చేయు ఉద్యోగి యిచ్చిన కాఫీనిగూడ గ్రహించి బయలుదేఱితిమి. 3 గంటలకు 'ఫకోట్' డాక్ బంగళావఁ జేరి అచ్చటఁ గొన్నిరొట్టెలు తిని సాయంత్రమునకు జాజల్ చేరితిమి. త్రోవలోఁ గొంతదూరము నేను గుఱ్ఱముమీఁద ప్రయాణము చేసితిని. నరేంద్రనగరమునుండి జాజల్ ౧౫ మైళ్లు.

ఇచ్చటి మార్గములు కడు విచిత్రముగ నుండును. ఎదురుగ వచ్చిన మనుష్యుఁడు గాని, పశువు గాని తొలఁగిపోవుట బహుకష్టము. సాధారణముగ ఒకానొక నది ననుసరించి మార్గ ముండును. కొండప్రక్కన మన

మార్గమునకుఁ గొన్నివేల అడుగులలోఁతున నదియో, వాఁగో ప్రవహించుచుండును. ఒకప్రక్కన నిట్టనిలువుగ వేలకొలఁది అడుగుల ఎత్తుగల పర్వతము లుండును. ఒకవేళ గుఱ్ఱముగాని, మనుష్యుఁడుగాని, జారిపడినయెడల చేతికి దొరకుట దుర్లభమని వేర చెప్పవలయునా? ఇచ్చటి గుఱ్ఱములు కడుజాగరూకతతో నడచును. తల తిక్కగుఱ్ఱ ముండనే ఉండదు. ఉండిన ఒక్క క్షణములోనే దానికిని రౌతుకును స్వర్గప్రాప్తి యగును. పర్వతములపైన నెన్నిరకములగు చెట్లుండునో, చూచుట కెంత మనోహరముగ నుండునో, ఎంత చల్లనిగాడ్పులు వీచుచుండునో వాఁగులు పాతాళలోకమునకేఁగెడి పాములవలె నెంతవింతగ మెలికలఁదిరిగి ప్రవహించుచుండునో అనుభవించినఁగాని తెలియదు. ప్రతిక్షణమునందును ఎక్కడ ప్రారంభమగునో తెలియదుగాని మనోహరములగు ఊటకాల్వలు పర్వతములమీఁదినుండి వచ్చుచుండును. ఈ కొళాయిలకు ఆఁగిపోవుట లేనే లేదు. నిరంతరము మధురజలములు స్రవించుచుండును. బాటసారులకు హిమవంతుఁ డెన్ని చలిపందిరులను నిర్మించెనో చెప్ప తరము కాదు. ఇప్పుడే యిట్లున్న వర్షకాలమున నెన్ని విధముల సమ్మరము వర్షించునోగదా! మేము జాజల్ చేరునప్పటికి ౬ గంటలైనది. ఈప్రదేశములయందు సూర్యుఁడు ౫ గంటలకే కాన్పించకపోయినను వెలుఁగు మాత్రము ౧౦ గంటలవఱకు నుండును. తెల్లవారుటగూడ ఉదయము నాలుగుగంటలకే అగును. పగ లింతదీర్ఘముగ నుండుటచేతను, శీతలముగ నుండుటచేతను పనిచేయఁదలఁచినవారికి నెంతటిపనియైనను నెఱవేఱును. విసుగుండదు. కాని యిచ్చటి రైతులు కొంచెము సోమరితనమును వ్యక్తముచేయుదురు. హుక్కావారికి కాలక్షేపమునకుఁ గోడునీడ. వారు పొలమును దున్నుటమాత్రమే చేయుదురు. స్త్రీలు ఎరువువేయుట, కలుపు తీయుట, మొక్కలు నాటుట, పొలము కాపాడుట, కోయుట, కళ్లములను జేసి గింజలనింటికిఁ దీసికొనివచ్చుట వఱకుఁ జేయుదురు. స్త్రీలు ప్రాతఃకాలమున లేచి కొండఊట నుండి జలములు తెచ్చి వంట చేసి భర్తకును, బిడ్డలకును భుజింపఁ బెట్టి తాము భుజించి, పశువులు మొదలగు వానిని సవరించుకొని, అడవికిఁ బోయి కట్టెలు, గడ్డి తెచ్చి, మధ్యాహ్నపువంటకము చేసి ముగించి, భోజనములైనతరువాతఁ బొలముపనిఁ జూచి వచ్చి రాత్రి మరల పాకము, భోజనము సమస్తమును సవరించుటఁ జేసి నిద్రింతురు. ఎక్కువపొలమున్న పురుషు లెక్కువమంది స్త్రీలను వివాహ మాడుదురు. ఈస్త్రీపురుషుల కందఱకును సాధువులయెడ మిగులభక్తి యని యిదివఱకే చెప్పినాను.

జాజల్‌లోయలో నది ప్రక్కన నున్నది ౭,౫౦౦ అడుగులఎత్తు. ఎటు చూచినను నెత్తయినపర్వతములు వృక్షపంక్తులతో నలరారుచు మనోహరముగ నుండును. చీఁకటి పడువఱకు మేమా ప్రకృతిదృశ్యమును గన్నులారఁ జూచితిమి. జాజల్‌లో దుకాణము లున్నవి. మేము రాజాగారి అతిథులము గాన మా కొక చిన్న నడిసె కాళీచేసి యిచ్చిరి. అందు చప్రాసి చేసిన రొట్టెలను భుజించి నిద్రించితిమి. మరల నుదయమున యథాప్రకారము ప్రయాణము. ఇచ్చటి చల్లగాడ్పులు స్నానము చేసినంత ఫలము నిచ్చును గావునను, మంచుకరఁగిన నదులనీళ్లు అతిశీతలమై అనారోగ్యకారణము గావచ్చును గావునను, వ్యాసులవారిచ్చటివారికి స్నానమవసరము లేదని చెప్పినారఁట. మేముగూడ వ్యాసప్రోక్తముగనే కొంతవఱకుఁ బ్రవర్తించుచున్నాము. భగవల్లీలావిశేషము సర్కసునందుఁ బ్రకృతివిచిత్రమను దృశ్యమును జూచుటకుఁ జంచలయగు ధాన్యలక్ష్మి కూర్చుండుటకై యేర్పాటుగావింపఁబడిన మహోన్నతపు గేలరీలవలెనున్న కొండపొలముల నీక్షించుచు ౫ మైళ్లు నడచి అక్కడ కొండకాల్వదరిని రాత్రి మూటగట్టిన రొట్టెలను దిని, మరల "దమ్మా"కుఁ బ్రయాణమైతిమి. జాజల్ నుండి దమ్మాకు మొత్తము పదిమైళ్లు. ఇప్పటికి నడచిన ఐదు మైళ్లుగాక మిగిలిన ఐదుమైళ్లు. కొండ యెక్కుటయే. త్రోవలో నొకపర్వతము ఋషివలె జడలు విరియఁబోసికొని యున్నది. దానిని ఋషియే పర్వతమైనాఁడని చెప్పుదురు. స్వామివారీపర్వతమును బరీక్షించి, ఇది అగ్నిపర్వతపు "లావా"వలన నేర్పడి యుండవచ్చునని నిర్ణయించిరి. అచ్చటచ్చట జలపాతములు కాన్పించి

నవి. ప్రస్తుత మెండకాలము గావున నవి భయంకరముగ లేక అందముగ మాత్ర మున్నవి. ఇంతటి పుణ్యభూమి యం దుండియు ఒకసమయమున నా మనస్సు గృహోన్ముఖ మైనది. అదే సమయమున మాతో వచ్చుచున్న పోలీసుదోస్త్రి ఇట్లు గానము చేసెను:

"శుద్ధభూమి గతం తోయం
శుద్ధా నారీ పతివ్రతా,
సంతోషం దేహి మే రాజన్
సంతుష్టో బ్రాహ్మణ శ్శుచిః.

అంతట నామన స్సైకాగ్రమైనది. మిట్టలెక్కుట మొదలు పెట్టినాము. కూలివాండ్రు గసపెట్టినారు. కట్టకడకు షుమారు ౧౦ గంట లగునప్పటికి ౫,౦౦౦ అడుగుల యెత్తున నున్న చమోలీ చేరి పోస్టుమాస్టరుహోదాకూడ వహించియున్న దుకాణదారుని ఇంటిలో విశ్రమించినాము. బంగాళాలు కొంచెము దూరముగ నుండుటచే బసకించి ఇచ్చుటనే యుంటిమి. దుకాణములో నీళ్ళ లెక్కయేదని చెప్పవలయునా? చమోలీశిఖరము నుండి మాకు గంగోత్రి స్వచ్ఛహిమశిఖరములు గోచరించినవి. ఇక్కడి కవి ౧౧౦ మైళ్లదూరమున నున్నవి. ఆ పవిత్ర ప్రదేశముల కిక్కడనుండియే పరమభక్తితో నమస్కరించినాము. నాపాపపుదృష్టి వానిమీఁదఁ బడఁగూడదని కాఁబోలు తెల్లనిమేఘములు కొంతసేపు వాని నావరించినవి. అయినను కర్పూరమును, పరిశుద్ధక్షీరములను, నవనీతమును మించిన ధావళ్యముతో నాకాశశిఖరములు కనఁబడినవి. ౨౧,౦౧౦ అడుగుల యెత్తుననున్న ఆ శిఖరములను చూచినప్పుడు నాభాగ్యము లనంతోన్నతము లైనవి. చమోలీకు సమీపమున ఐరోపామహాసంగ్రామ చిహ్నమొకటి నిర్మింపఁబడి యున్నది. ఆ కట్టడముపైన నే యూరినుండి యెందఱు యుద్ధమునకు వెళ్లినది, ఎందఱు మరణించినది, ఒకానొకరి పరాక్రమమును వర్ణించి వ్రాసినారు. శాసనము ఇంగ్లీషు, హిందీ భాషలలోనున్నది. మధ్యను శ్రీభగవద్గీతోక్తమైన తెలుపుచు నొక శ్లోక మున్నది.

'యస్య శోణితవేగేన వేదీ స్యాత్సంపరిప్లుతా,
కేశమాంసాస్థిసంపూర్ణా స గచ్ఛే త్పరమాంగతిమ్.

చప్రాసి వండిన సూపసహితమైన వరియన్నము తిని మరల బయలుదేరినాము. మధ్యాహ్నము ౨-౪ గంటల సమయమైనను గాలి చల్లగనే యున్నది. నీడనుగూర్చున్నచో చలిగూడ బయలుదేరును. చమోలీనుండి పెప్రి ౧౩ మైళ్లు. కొంతదూరము వెళ్లునప్పటికి శ్రీస్వామివారికిఁ బూర్వము కొలఁదికాలము తపోభూమిగ నుండిన మురళీధర శిఖరము కాన్పించినది. తరువాత మఱియొక పర్వతముపై ప్రతాపనగరభవనములు గోచరించినవి. ౬ గంట లగుసరికి పెప్రిపట్టణదర్శనము కన్నులపండువైనది. పెప్రి చేరఁగనే లామెంబరుగారు మాకత్యంతాతిథ్య మొసంగిరి. వారిదయ యేమని చెప్పను, పి. డబ్ల్యు. డి. భవనములలో కాశ్మీర రత్నకంబళములు పరచిరి. నీళ్ల కొళాయిలు, పాకదొడ్లు, బల్లలు, కుర్చీలు, మంచములు, పక్కలు, సేవకులు ఇవి యవి యన నేల, అన్ని సౌకర్యములు మాకు లభించినవి. లామెంబరు గంగాప్రసాద్ గారు షుమారు నడివయస్సును మీరినవారు. చక్కని దేహచ్ఛాయ గలరు. కొంచెము పొట్టిగా నుందురు. స్మితాననము. వినయభూషణము, విద్యావైభవము, సంపద, సంతానము మొదలగు సర్వశుభలక్షణలక్షితులు. మన దేశపు కాయగూరలు లభించని యీదేశమునకు నుత్తర హిందుస్థానము నుండి వానిని తెప్పించి, పర్వతముల మారుమూలలనుండి సమస్తపదార్థములను తెప్పించి మా కానంద మొసఁగూర్చిరి. వారికుమారులును గుణరూపశోభితులు. వారిహస్తములతోనే మాకు భోజనము వచ్చుచుండునది. రివిన్యూ మెంబరుగారుగూడ భక్తిభావమునందు వీరికిఁ దీసిపోలేరు. పళ్లెరములయం దుంపఁబడిన ఆహారమును రత్నకంబళములపైఁ గూర్చుండి భుజించుట హిందూస్థానాచారము. దేశకాలముల ననుసరించి ఆచారవ్యవహారములను కొంచెము దిద్దుకొనవలసి యుండును.

ఇచ్చట మేఘాచ్ఛాదనము కాఁగానే చలి ప్రారంభమగును. కేవల మెండకాల మగుటచేఁ బ్రస్తుతము చల్లగ నున్నది. అంత యెక్కువగ చలిలేదు. ఇక్కడికి ౯ మైళ్లదూరమున ౮,౦౦౦ అడుగులకంటె నెక్కువయెత్తున నున్న ప్రతాపనగరమున చలి మిక్కుటము.

గంగోత్రిప్రాంతములకు అంతకంటె చలి యెక్కువ. గంగోత్రిప్రజలు తమసంబంధములను మిక్కుటముగ చలి లేని దక్షిణదేశములోఁ జేసికొని, చలికాలమునందువచ్చి తమబంధువుల యిండ్లలో కాపురముందురు. స్వామివారి ఆరోగ్యముకొఱకు మేము ప్రతాపనగరము చేరినాము. ప్రతాపనగరము ౮,౦౧౦ అడుగులకంటె యెక్కువ యెత్తున నున్నది. ఇది టెహ్రీమహారాజుగారి వేసవి కాలపు ముఖ్యపట్టణము. ఇచ్చట రాజధానికి వలయు రాజభవనములు, కచ్చేరీభవనములు, బంగాళాలు, ఉద్యోగస్థుల గృహములు, సామాన్యులయిండ్లు మొదలగున వన్నియుఁ గలవు. ప్రస్తుతము మహారాజుగారు తమముఖ్యపట్టణమును నరేంద్రనగరమునకు శాశ్వతముగ మార్చినందున నిచ్చటికెవ్వరును వచ్చుటలేదు. టెహ్రీపట్టణముగూడ క్షీణించి పోవుచున్నది. శ్రీ జ్ఞానానందస్వామి వారితోఁగూడ నుండవలెనను నుద్దేశ్యముతో ఛీఫ్‌జడ్జిహోదానుగూడ వహించిన లా మెంబరుగారు మహారాజుచే తమకోర్టును ప్రస్తుత మిచ్చటికి మార్చినారు. అందువలన కొలఁదిగమాత్రము జన మిచ్చట కనఁబడుచున్నారు. శ్రీస్వామివారికిఁ బ్రస్తుతనివాసమునకు హుజూరువారి కోర్టుభవనములోని కొన్నిగదు లొసంగఁబడినవి.

అమోఘసర్వవిద్యాప్రవీణులకు కీర్తిశేషులైన కీర్తిషాగారు దీనినిఁ గట్టించిరఁట. రత్నకంబళములు, సోఫాలు, కుర్చీలు, మేజాలు, అద్దములు, దీపములు వెలిఁగించుచిత్రవిచిత్రపు గాజుసామానులు, చెక్కడపు పనిగల వెండి దంతము కొయ్యసామానులు, పులిచర్మములు, ఇవి యవి యన నేల, మహారాజావారి కమూల్యములగు పదార్థము లన్నియు హుజూరుకోర్టుభవనమున నున్నవి. ఇట్టిభవనములలోనిగదుల నిచ్చుట వింత గాదు. మహారాజుగారు స్వామివారిచ్చట నుండఁదలఁచిన నచ్చట నెల్లను ననేకకుటీరములను, భవనములను నిర్మించియున్నారు. నిర్మించుటకు సిద్ధముగఁగూడ నున్నారు. ప్రస్తుతపురాజధానియందుఁగూడ జ్ఞానానందులపేర నొకభవనము నిర్మించినారఁట. మోక్షసామ్రాజ్యమును జూరగొనిన స్వామివారి కీచిన్నరాజ్యము స్వాధీనమగుట లెక్కయా? లామెంబరును ఛీఫ్‌జడ్జియునగు గంగాప్రసాద్‌గారు సకలవిధములగు సౌకర్యముల నిచ్చట చేసినారు. ఈదేశమున రొట్టె, బంగాళాదుంపలు, ఆకుకూరలు, కొద్దిగ వరియన్నము ముఖ్యాహారములు. హిందూస్థానపద్ధతిని బళ్లెరములలోనే భోజనము. చింతపండు కారము నుపయోగించనే ఉపయోగించరు. ఈప్రదేశ మీయెండకాలములోఁ గూడ మిక్కుటముగ చలిగ నుండును గావున స్నానముచేయుట కిచ్ఛ యుండదు. అతిశీతలమైన జలమును ద్రాగుట కంతకంటె నిచ్ఛ యుండదు.

ఇచ్చట ౧౦ గంటలు దాఁటినతరువాతఁ గొంచె మెండవచ్చును. అప్పుడుగూడ చలి విస్తారముగనే యుండును. కంబళ్లు, ఉన్నిచొక్కా లిక్కడ పరమబంధువులు. ఇచ్చట తఱచు మేఘములు పట్టుచుండును. మేఘము పట్టినతోడనే చలి దుర్భర మగును. మేఘము లింతలో వచ్చి ఇంతలో మాయమగుచు చిత్రవిచిత్రములు చేయుచుండును. సాధారణముగ నిచ్చటికి స్పష్టముగఁ గనఁబడవలసిన మంచుకొండల నీమేఘములు కప్పివేయుచుండును. ఇది లేనిసమయము పండుగ. నిర్మలాకాశమునం దుత్తరదిక్కునఁ దెల్లనిగంగోత్రిశిఖరములు కన్నులపండువగును. ఆపర్వతములు చాందినివెండి కరఁగి బహువిచిత్రముగ ననేకత్రిభుజములు పర్వతాకారములుగఁ బోఁత పోసిన ట్లుండును. ఆమహోన్నతశిఖరముల పైని మంచు కొల్లకొలఁది సంవత్సరములనుండి కరఁగి యెఱుఁగదు. ఈప్రాంతముల నరణ్యములు దట్టముగ నున్నవి. ఇక్కడ పెద్దపులులు ఎలుఁగుబంట్లు విస్తారము. ప్రమాదకరములు కావు గాని ఎలుఁగులు మాత్రము బహుక్రూరమైన జంతువులఁట. అవియైనను ఇద్దఱున్నప్పుడు పాఱిపోవుచుండును. ఒక రున్నప్పుడు పైఁబడునఁట. పెద్దపులులు సాధారణముగఁ గాన్పించవు. ఊరకున్న మనుష్యులజోలికి రావు. ఈప్రదేశము తపస్సునకతినిర్మలమైనది, నిర్బాధమైనది, నిరుపమానమైనది.

ఈప్రతాపనగరమునుండి నేనొకఁడనే గంగోత్రికి వెళ్లివచ్చితిని. టెహ్రీనుండి కాని ప్రతాపనగరమునుండి కాని గంగోత్రి సుమారు ౧౦౦ మైళ్లదూర ముండును.

విశ్రమస్థానములలో నాఁగుచు, వంటచేసికొని భుజించుచు వెళ్లవలెను. కొండలు బాఁగ నెక్కఁగలవారు రోజునకు ౨౦ మైళ్లు వెళ్లవచ్చును. టెహ్రీనుంచి 'భళ్యాణా' చట్టి ౧౧ మైళ్లు. చట్టి యనఁగా విశ్రమ స్థానము. ఇచ్చట దుకాణమును సత్రమును నుండును. కాలీ కమ్లీ వాలాసత్రములలో నుత్తరువు పొందిన సన్యాసులకును, బీదలకును స్వయంపాకము లిచ్చెదరు. తదితరులకు వంట పాత్రల నిచ్చెదరు. సత్రములు లేనిచోట దుకాణదారు లే వంటపాత్రల నిచ్చి వసతులను జూపింతురు.

నాకు లా మెంబరుగారివద్దనుండి యధికార పత్ర ముండుటచే సత్రాధికారులును, దుకాణదారులును, ఉద్యోగస్థులును ప్రజలును కావలసిన యేర్పాటులను జేయుచుండిరి. అధికారపత్రము లేకున్నను శ్రీజ్ఞానానందులపేరు చెప్పినచో మన కన్నిటికి నిచ్చట లోటు లేక సత్కారము జరుగును. స్వామి నెఱుఁగనివారును, సేవింపనివారు నిచ్చట లేరు. భళ్యాణనుండి యొక యటవీ శాఖాధికారి నాకు గుఱ్ఱము నొసంగినందున మొదటి రోజు నేను టెహ్రీకి ౨౬ మైళ్లదూరమున నున్న "ధరాసు" చేరఁగలిగితిని. 'ధరాసు'నకు ౪౫ మైళ్లదూరమున 'యమునోత్తరి'యు, నుష్ణకుండములును గలవు. నే నచ్చటికి వెళ్లక గంగాతీరముననే ధరాసునకు ౧౫ మైళ్ల దూరమున నున్న 'ఉత్తరకాశి' మఱునాడు చేరి డిప్యూటీ కలెక్టరుగారి యాతిథ్యమును స్వీకరించితిని. ఉత్తరకాశియందు గంగ యుత్తరవాహిని. పెక్కురు తపస్వులును గలరు. తపస్వుల కాహారమిచ్చు 'కాలీకమ్లీవాలా' సత్రము గలదు. గంగోత్రి ప్రాంతప్రజ లీ ప్రదేశమున చలికాలమున నివసింతురు. ఉత్తరకాశిలో నున్న మహాత్ములలో జ్ఞానానందగురువు లగు పూర్ణానంద స్వాములొకరు. ఆయనంత తేజోనిధితో సంభాషించు భాగ్యము నాకుఁ గలిగినది.

ఉత్తరకాశినుండి "భట్వాడి" ౧౮ మైళ్లు. మఱునాఁడు సాయంత్రము చేరఁగలిగితిని. భట్వాడినుండి బద్రీకేదారములకు మార్గము గలదు. గంగోత్రి వెళ్లిన యాత్రికులు తిరిగి భట్వాడిమీఁదుగ బద్రీకేదారములకు వెళ్లుట యాచారము. భట్వాడినుండి గంగనాణి ౭ మైళ్లు. గంగనాణివద్ద నుష్ణకుండములు గలవు. అతిశీతలమగు గంగాజలములోని కత్యుష్ణమగు గంధకజలములు ప్రవహించుటఁ జూడ చిత్రముగ నుండును. ఇచ్చట నుష్ణకుండములలో సలసల కాఁగు నీటినుండి గోరువెచ్చని నీటివఱకు ననేకరకములు గలవు. అచ్చట నెంతసేపు స్నానము చేసినను దనివి తీరదు.

గంగనాణినుండి "సుక్కి" ౭ మైళ్లు. ఇచ్చట మార్గము దుస్తరమైనది. గంగయొడ్డున కొండలు విఱిగి మార్గమున కడ్డముగఁబడినవి. ఈరాళ్లలోనుండి వెళ్లఁజాలక గంగనీటిమట్టమునకు దిగి మరల కొండల నెక్కవలసివచ్చును. ఒక్కొకచోట గంగపై వంతెనలు సరిగ లేనందున పిడికిట ప్రాణము లుంచికొని నడచిన ట్లుండును. ఇట్లు ౩ మైళ్లు వెళ్లుసరికి నాకుఁ గొందఱు యాత్రికు లెదురైరి. వారు సుక్కినుండి ౬ మైళ్లు కొండ లెక్కి వచ్చి యలసియుండిరి. వారిలో నొకయామె నన్ను ముందుచట్టి యెంతదూర మున్నదని యడిగెను. నేను మూఁడు మైళ్లు పర్వత మెక్కుటవలన నలసిపోయి దూరము నిర్ణయించలేక, "౫ మైళ్లు" అంటిని. "అమ్మో! ఇంకను ౫ మైళ్లే! అబద్ధము అబద్ధము" అని యామె యఱచెను. "నిజము నిజము; ౫ మైళ్లు" అని మరల నంటిని. కొంతదూరము పోయి చూచునుగదా ౪ వ మైలు రాయి కనుపడినది. ప్రయాణికుల కొక మైలు తక్కువ చెప్పి ప్రోత్సహించవలెను గాని యెక్కువ చెప్పి నిరుత్సాహపఱచఁగూడదని యప్పటినుండి గ్రహించితిని.

ఎన్నినదులు దాటినను, గంగ జన్మస్థానమున కంతసమీపమునకు వచ్చిన గంగమ్మతల్లి యోంకార నాదము తగ్గదు. ఆమధుర నాదము ప్రయాణికుల ననుక్షణము ప్రోత్సహించుచుండును. మహాపర్వతములనుండి ప్రళయఝంఝానిల ఘూంకారముతో భయంకరవేగముతో గంగామాత ప్రవహించుచుండ, యాత్రికులు "గంగామాయికీ జై" "గంగోత్రీమాయికీ జై" యని సింహనాదములు చేయుచుఁ బోవుచుందురు. జలకణములతోఁ గూడిన గంగానదిమీఁది మనోహర సుగంధ

శీతలమందవాయువులచే మనశ్రమ మాయమగును. కాళిదాసువాక్యమును,

‘ భాగీరథీ నిర్ఝర శీకరాణాం
వోఢా ముహుః కంపితదేవదారుః,
యద్వాయు రన్విష్టమృగైః కిరాతై
రాసేవ్యతే భిన్నశిఖండిబర్హః.’

ఈశీతలప్రాంతముల దేవదారుజాతులు దప్ప తదితర వృక్షములు పెరుగవు. కనుకనే యామహాకవి హిమవద్వర్ణనమున దేవదారువునే విస్తారముగా బ్రశంసించినాడు. ఆ మహాపర్వతములు, ఆ దేవదారువృక్షములు, ఆ హిమశిఖరములు, ఆ గంగాతరంగలాస్యములు చూచుచున్నప్పుడు మన యిహలోకమును విడిచి స్వర్గభూమియందు బ్రవేశము జేయుచున్నామను నూహ తప్పక గలుగును.

చివరకు ౯,౦౦౦ అడుగుల యెత్తున నున్న సుక్కి వచ్చినది. శ్రీశైలమార్గమధ్యమున ౧,౫౦౦ అడుగులయెత్తుననుండి ప్రయాణికులకు శ్రమ గలుగజేయు చుక్కలపర్వత మీసంవత్సరమున జ్ఞప్తికి వచ్చినది. సుక్కినుండి యింకగలబాట లేదు. సుక్కియందొక “పహాడీ” పర్వతవాసి, ఒక కాశీసేటుగారితో నీక్రింది సంభాషణము గావించెను.

“శేట్జీ! మీదేశ ముత్తమమైన దనుచున్నావే? ఇంతకంటె మీది పుణ్యభూమి యా? ఎట్లు? మీరు గంగాతీరవాసులని గర్వించుచున్నారా? చూడండీ, ఈ నిర్మల హిమశిఖరములు. ఇట్టి స్వచ్ఛధవళశిఖరము లెప్పుడైన మీజన్మలో మీకు కన్నులపండువైనవా? మాకీ యానందము నిత్యకృత్యములలోనిది. ఆమంచుగడ్డలిప్పుడే కరగి యిదిగో మనప్రక్కనే ప్రవహించుచున్నవి. మేముపయోగించుజల మిది. ఇది యెంత నిర్మలమైనదో వర్ణింపగలవా! ఈజలము లెన్ని మలినప్రదేశములలో జారివచ్చిన మీకాశీగంగ యగుచున్నదో మీ రెరుగరు గాబోలు. ఆగంగయే మీకబ్బురము. అది పవిత్రజలము, ఎన్నిజన్మములెత్తినను ఆజలమునకీ మంచునీటిచల్లదనము నూరవభాగము రాగలదా? మా కాహారము చాలినంత దొరకదని మీశంక? ఈచెట్లమీదనున్న ఆలుబుకారా ఫలములు, “మా”ఫలములు, ఈయాకుపూవలు, ఈ చీనీ ధాన్యము (కొఱ్ఱలవంటివి) ఎంతరుచిమంతములో మీకు దెలియునా? అటు, చూడుడు: కస్తూరి మృగములు మా వంటయింటి కుండేళ్లు. మీకు వచ్చు కస్తూరియందెంత మట్టి కలిసినను హిమాలయపు కస్తూరియని బ్రమయుదురేమో? ఇదిగో, స్వచ్ఛమైన శిలాజిత్తు. మా కిది యెక్కడైన జూచినను దొరకును. మీ కిది యరుదగు మహౌషధము. మీకు కుంకుమపూవు కావలయునా? మెత్తని యున్ని కావలయునా? భూర్జ పత్రములు వలయునా?

ఇచ్చట మాకు స్నాన మావశ్యకము లేదు. ఈ గాలిని రుచిచూచినవాడు దేనికును స్నానము నాసింపడు. వస్త్రము లంతుకుట లేదని మీయాక్షేపణ. వస్త్రములకు మలినమెక్కడిది? దేహములకు చెమటయెక్కడ? పోనిండు, మేము మోటుకొండవాండ్రమా? ఇదిగో, యీనాదేహముకంటె నధికమగు స్వర్ణచ్ఛాయ గాని, కోమలత్వముగాని మీలో నెవనివద్దనైన బ్రదర్శించి నన్ను మోటువాడనుడు. మాకు మోసపుమాటలు చేతగావు. ఋషులను సత్కరించుటకు దగిన యుక్తులు మాకు జాలును. మీరు ధనికులని యతిథుల పూజల నెక్కువగా జేసెదమనుకొనవద్దు. ఈ యనంత తేజోనిధులు, ఈఋషిశ్రేష్ఠులు, ఈపరబ్రహ్మ స్వరూపులు, ఈయవర్ణ్యప్రభావులు మీసంపదలను, మీయాతిథ్యములను రోసి యిదిగో మే మిచ్చు ముదుక రొట్టెను, చెట్లపండ్లను, పచ్చికూరలను చలినీళ్లను అమృతప్రాయముగ గ్రహించి మాకు వారిసేవ జేయుభాగ్యము నిచ్చుచున్నారు. ఆ మహాత్ముల సుఖ మరయనిది మేము నిద్రింపము. ఆ మహామహులు భుజింపనిది మేము ముద్ద యెత్తము. గంగాతీరమున దెల్లని శిలలు వారికి వెండి కంచములు. గుహలు మణిమయ గృహములు. గడ్డిసెజ్జ హంసతూలికాతల్పము. నిత్యానందము వారి జీవనము. వారే మామహారాజులు ‘యథా రాజా తథా ప్రజాః.’

సుక్కినుండి హారిల్ ౫ మైళ్లు. మార్గమున బాలురు కొండలు వచ్చి “పైసా దేదేవ్” అనిరి. ఏమి వీరి కింత

యధికారము. అపుడు. వారిదేశములోనికి వచ్చి వారి సుఖములను జూచుకొని, వారిపుణ్యక్షేత్రములఁ దీర్థమాడి వారిప్రదేశముల నపవిత్రము చేయువారము, వారియధికారమునకు లోఁబడి యాపర్వతరాజులకుఁ గానుకలు చెల్లింపవలదా యని, లేడపకుండ నందుకు కానుకలిచ్చితిని. ఈసమీపమునఁ గొన్నివందలగజముల వైశాల్యముగల మంచుగడ్డ మార్గముమీఁదికి దిగినది. ఆమంచుగడ్డ మార్గముమీఁదుగ నడచిపోవు నదృష్టము లభించినందుకెంతయు సంతోషముఁ జెందితిని. ఇఁకను చిన్నచిన్న మంచుగడ్డలకు లెక్కయే లేదు. ఇవన్నియు కరఁగుచుండుటవలన నప్పుడే గంగలో మంచుపలక లారంభమైనవి. మంచుగడ్డ లడుగునుండి కరఁగి లోపల తొఱ్ఱలవలెనై కూలిపోవుచుండును గాన వానిని జాగ్రత్తగ దాటవలెను.

హర్శిల్‌నుండి చలికి చేతులు, కాళ్లు కొంగరలు పోవుట యెక్కువ గావున నిత్యాగ్నిహోత్రసేవ అవసరము. హర్శిలులో "కృష్ణాశ్రమము" అను పేరుగల దిగంబరస్వామి గలరు. ఈయన చలికాలములోఁ గూడ నిచ్చటనే యుందురు. బహుసంవత్సరాభ్యాసమువలనను తపోమహత్త్వమువలనను వీరికి చలిబాధ లెక్కలేదు. శ్రీజ్ఞానానందస్వామివారు హఠాత్తుగ నొక్కసంవత్సరములోనే దిగంబరులై గంగోత్రిప్రాంతములం దున్నందున శ్రీకృష్ణాశ్రమముగారు వారిసహనమున కాశ్చర్యపడి వారియం దెంతయు సద్భావముతో నుందురు. వారు మౌనవ్రతులు గాన నే జెప్పినది సంతోషముతోను, సంగీకారసూచకచిహ్నములతోను నాలకించిరి. ఈమహాత్ములు మొన్న మొన్న శ్రీమాలవ్యాగారి ప్రార్థనచే హిందూవిశ్వవిద్యాలయమున శివప్రతిష్ఠ గావించిరి. ఇట్టిమహాత్ములిచట మఱికొందఱును గలరు. వీరిది మౌనివృత్తి. అజగరవ్రతము. మహాతేజోదర్శనము; పరమసాత్త్వికభావము.

ఈప్రాంతములందు హిమశిఖరములపై సూర్యోదయాస్తమయము లత్యద్భుతముగ నుండును. ఒక్కొక్కసారి యొక్కొక్క విచిత్రవర్ణము పిసీనాయందువలె వెల్లివిరిసి, సర్వవ్యాప్తమై ధగధగాయమానమై కన్నులు మిఱుమిట్లుగొల్పి మాయమగును. ప్రకృతిదృశ్యములోనివి యీరంగులని, యీరీతినున్నవని వర్ణించుట నాతరము గాదు. కిరణముల నాట్యమును ప్రతిబింబించుటయు ననుభవైకవేద్యము.

హర్శిల్‌నుండి ముఖువా ౨ మైళ్లు. అచ్చట భూమానందపండాగారు నన్ను గారవించి గంగోత్రికి నాతో వచ్చి నన్ను యాత్ర చేయించిరి. ఈ భూమానందపండాగారు శ్రీజ్ఞానానందులతో శీతకాలమున నిచటనుండి వారిని సేవించిన సద్భక్తులు. శ్రీవారు నివసించిన గుహలను, వారిలోకాతీతచర్యలను ఈయన నా కుపన్యసించినారు. ముఖ్యచిత్రము లేవనఁగా ఆవర్తింపరాని చలిలో స్వామివారిశరీరముపై భూమానందుఁడు తనచేతులను శరీరమునకు కాఁచుకొని జీవించువాఁడట. క్రూరమృగములన్నియు నించుమించుగా స్వామివారి మిత్రములట.

గంగోత్రిక్షేత్రాధికారి శ్రీజ్ఞానానందుల పరమభక్తుఁడు. ఆయనపేరు స్వామి గంగేశ్వరానంద. వారు నన్నతిప్రేమతోఁ జూచిరి. గంగానది మంచుకొండలనుండి బయలుదేరుప్రదేశ సమీపమునన్న మొదటి గంగా పుణ్యక్షేత్రము గంగోత్రి యనఁబడును. దీనినే గంగోత్తరయందురు. గంగోత్రి తరువాతనే కేదార గంగయు, లోక్‌గంగయు ముఖ్యప్రవాహములోఁ గలియును. గంగోత్తరతరువాతనే గంగ గౌరీకుండములో శివలింగముమీఁదుగఁ బ్రవహించుట. ఇచ్చట భగీరథుఁడు తపముఁ జేసినశిలయు, గంగా యమునాదిదేవతలను శంకరాచార్యుఁడును ప్రతిష్ఠింపఁబడిన దేవాలయమును గలవు.

ఈదేవాలయమును జయపూరు మహారాజాగారు ౨ లక్షలవ్యయముతో నిర్మించిరి ఇచ్చట చలికాలమున సామాన్యమానవు లుండఁజాలరు గాన గంగ కప్పుడు దేశపూజ జరుగునఁట. చిన్నచిన్న యాలయములు శివుఁడు, భైరవుఁడు మొదలగు దేవతలవియుఁ గలవు. వీని కన్నిటికి ధర్మకర్తలు టెహ్రీ మహారాజాగారు. పూజారులు ముఖువాగ్రామవాసులైన పండాలు. ఈ ప్రదేశమునకు ౧౮ మైళ్ల దూరమున గోముఖకైలాసము గలదు. ఇచట గోముఖాకారముగ హిమపూరిత పర్వతము లుండును. ఇచట మంచుగడ్డల క్రిందినుండి గంగాజలము వచ్చు

చుండును. కాఁబట్టి గంగయొక్క నిజజన్మస్థాన మిదియే కాని యిది సామాన్యుల కసాధ్యస్థలము గాన గంగోత్రియే గంగజన్మస్థలమని యాత్రికులు సేవించుచుందురు. శ్రీజ్ఞానానందులుమాత్ర మీ స్థలమునకు దిగంబరులుగ వెళ్లి వచ్చిరఁట. గంగోత్రియందు నీటిలోఁ జేయి పెట్టిన చేయి నల్లఁబాఱి మొద్దయి,యంతటఁబోక, తీపు పుట్టును. అప్పుడు దానిని కాఁచుటయే శరణ్యము. దీనినే మన పూర్వులు శిలానది యనిరి. ఈ శిలానదియం దట్లో స్నానముచేసి వచ్చినాను. గంగోత్రిలో వ్రాసికొనుటకు వీలగు భూర్జపత్రములు గలవు. ఇవి భూర్జవృక్షపుబెరడు నుండి తీసిన కాగితములు. వీనిని గూర్చియే కాళిదాసు,

'న్యస్తాక్షరా ధాతురసేన యత్ర
భూర్జత్వచః కుంజరబిందుశోణాః,
వ్రజంతి విద్యాధరసుందరీణా
మనంగలేఖక్రియయోపయోగమ్.'

అనెను.

గంగోత్రినుండి కార్యాంతరములవలన సత్వరముగ ప్రతాపనగరమునకు వచ్చి, శ్రీస్వామివారి సెలవంది, లా మెంబరుగారికి కృతజ్ఞతఁ దెలిపి కలకత్తా మీఁదుగ నాంధ్రదేశముఁ జేరితిని. ఈ టెహ్రీరాజ్యము ప్రతియాంధ్రుఁడును జూచి యానందించి తీరఁదగినదని మనవి చేయుచు నింతటితో విరమించుచున్నాను.

ఓ న ల్ల మే ఘ మా!

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి గారు

[తే నె ప ట్టు ను ం డి]

ఎందుకే, ఎందుకే, ఓ నల్లమేఘమా,
అందుకోరాకుండ, ఎగిరిపోతావే!
అబ్బాయి, అబ్బాయి, అందుకోబోకుమా,
నను బట్టుకో లేరు నీలాంటివాళ్లు;
ఎక్కడికి పోతావు, ఓ నల్లమేఘమా,
నన్ను నీతోగూడ తీసుకోపోవే!
దూర దేశాలకు పోయివస్తానురా,
అబ్బాయి, నాతోటి నీవు రాలేవు.
దూర దేశాలన్ని నేను చూస్తాను, నీ
వీపువిూ దెక్కించి తీసుకోపోవే.
దూర దేశాలకూ నీవు రాలేవురా,
నావీపువిూ దెక్కి కూర్చుండలేవు.
పోనిపోనీ గాని, ఓ నల్లమేఘమా,
ఎక్కడికి పోతావో చెప్పవే నాకు.
అల్లాసముద్దాని కిపుడు పోతానురా,
మంచినీళ్లను త్రాగి మళ్లీ వస్తాను.
ఆసముద్రంలోను ఏమేమి ఉంటాయి,
ఆడుకోవచ్చునే వేటితోనైన ?
ఓడలూ, నావలూ అక్కడుంటాయిరా,
ఆడుకోలేవురా వాటితో నీవు.
మానాన్న నాకొక్క ఓడ కొనియిచ్చేడు,
ఓడతో నావతో ఆడుకోగలనే.
వద్దురా, వద్దురా, నీవు రాలేవురా.
వస్తాను వస్తాను తీసుకోపోవే.
రాబోకు, రాబోకు;
వస్తాను, వస్తాను.
వద్దమ్మ—వద్దమ్మ—
వస్తానుసుమ్మ.

భౌతికాధ్యాత్మికశాస్త్రముల అవినాభావసంబంధము

జనరల్ స్మట్సుగారి యుపన్యాస సారము - బ్రిటిషు అసోసియేషన్ శతవర్ష వర్ధంతి

వేమూరి విశ్వనాథ శర్మగారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.

సృష్టినిర్మాణతత్త్వము—ప్రకృతిస్వరూపము

మన సంఘమునకు నేటితో నూరేండ్లు నిండినవి. ఈ నూరేండ్లలో మన సంఘసభ్యులు చేసిన శాస్త్ర పరామర్శమునకు మితిలేదు. ఇప్పుడు భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనయాత్రలో నొకమజిలీ చేరితిమని చెప్పవచ్చును. రాబోవు ఘట్టము మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. పరిశీలనాశయములందును, శాస్త్రీయ సిద్ధాంతములందును గొప్పమార్పులు జరుగనున్నవి. భౌతికశాస్త్రముల గమ్యస్థానమే మారుననుటకు కారణము లున్నవి. భౌతికశాస్త్రజ్ఞుల భావప్రపంచము నందిట్టి విప్లవకరములగు అభిప్రాయములు పొడచూపుటకు మన సంఘసభ్యుల పరిశ్రమయే కారణమని చెప్పవచ్చును. కాని నేనిప్పుడు వారి పరిశీలనోత్కృష్టతను గూర్చి కాని, గత నూరేండ్లలో జరిగిన భౌతికశాస్త్రాభివృద్ధినిగూర్చి కాని యుపన్యసింప తలచుకొనలేదు. భౌతికశాస్త్రముల ప్రస్తుత స్థితినిగురించియు, వివిధశాస్త్రములయొక్క సిద్ధాంతములకు సామరస్యము కుదిర్చినప్పుడవి యెట్టి గమ్యస్థానమును సూచించునో యట్టిసమన్వయమునుగురించియు ముచ్చటించెదను. ఇట్టిపని నిర్వర్తించుట కష్టతరము. నేను భరించలేని భారము. కాని నేటి సభాధ్యక్షపదవి నేను కావలెనని కోరి సంపాదించినదికాదు. నా సామర్థ్యమును గమనించి మీరొసంగినదియు కాదు. కారణాంతరముల పురస్కరించుకొని మీరీగౌరవమును నాకు ప్రసాదించితిరి. కావున నా నుడువులను వాత్సల్యభావముతో నాలకించి నాకర్తవ్యమును నెరవేర్చుటలో మీరు సహాయభూతులై కరుణించెదరని ప్రార్థించుచున్నాను.

ప్రపంచముయొక్క నిజస్వరూప మెట్టిది? భౌతికశాస్త్రములు ప్రకృతిస్వరూప మెట్టిదని నిర్ణయించుచున్నవి? ఇట్టి శాస్త్రపరిష్కృత ప్రపంచజ్ఞానమునకును, అనుశ్రుతముగ మన పెద్దలు నిరూపించిన ప్రకృతిస్వరూపమునకును భేద మెట్టిది? ఈప్రశ్నలు ముఖ్యమైనవని నాయభిప్రాయము. ఏల యన, ఈచరాచరాత్మకమగు ప్రపంచ మెంతవరకు సత్యము? దాని నిజస్వరూప మెట్టిది? జీవుని గమ్యస్థానమెద్ది? ఈసమస్యలకును మొదట నేను వేసిన రెండుప్రశ్నలకును, పరస్పరసంబంధము గలదు. కేవల భౌతికశాస్త్రజ్ఞానమువలన పైప్రశ్నలకు సంశయనివృత్తి కలుగగలదా? ఈప్రశ్నలకు సమాధాన మిచ్చుటయే నా యుపన్యాసోద్దేశము.

స్థూలదృష్టిని గమనించినప్పుడు భౌతిక శాస్త్రములు (Natural Sciences) మూడు రకము లున్నట్లు కనబడును:—1. పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రము (Physical Science) 2. జీవ శాస్త్రము (Biological Sciences) 3. సాంఘిక మానసిక శాస్త్రములు (Social and Mental Sciences). భౌతికశాస్త్రజ్ఞానము ఇంద్రియ జన్యము. పరిశీలన, ప్రయోగము, అనుమానము (Observation; Experiment; Inference) భౌతికశాస్త్రములకు ఉత్కృష్టప్రమాణములు. పరోక్షజ్ఞానమును—శ్రుతిస్మృత్యాదులు; ఆప్తవచనములు—భౌతికశాస్త్రజ్ఞులకు ప్రమాణములు కావు. కాని ప్రత్యక్షజ్ఞాన మూలమున స్థాపించిన సిద్ధాంతములకు సర్వత్ర వ్యాప్తి యుండుటచేత అట్టిజ్ఞాన మవిచ్ఛిన్నమని(Universal)భౌతికశాస్త్రజ్ఞులమతము.* పైని చెప్పిన వివిధ భౌతికశాస్త్రసిద్ధాంతములను పరిశోధించి వాటికి సమన్వయము కుదిర్చినయెడల ప్రపంచముయొక్క నిజస్వరూపమెట్టిదో నిర్ణయించుటకు వీలు కలదని తలచెదను.

ప్రకృతిస్వరూప మిదమిత్థమని నిర్ణయించి చిత్రించుటకు ఏ యుగమువారికిని సాధ్యము కాదు. ఆయా యుగములయందుండిన తత్త్వవేత్తలు తమతమ యభిప్రాయములనుబట్టి ప్రపంచస్వరూపమును నిర్ణయించుచువచ్చిరి. వారి తరువాత యుగములో శాస్త్ర సిద్ధాంతములు మారినప్పుడు ప్రకృతిస్వరూపముకూడ మారుచుండెను. సృష్ట్యాది యగమ్యాగోచరమని మొదట తలంచిరి. తరువాత యుగములో ప్రకృతిదేవతలు, దిక్పాలకులు వెలసిరి. బ్రహ్మాండమునకు (Universe) భూగోళము మధ్యనున్నదనియు, తక్కిన గ్రహములు, నక్షత్రములు భూమిచుట్టు తిరుగుచున్నవనియు కొందరు తలంచిరి. బ్రహ్మాండములో నిమిడి యున్న గోళములన్నియు స్వేచ్ఛావిహారులు గాక తమతమ నిర్ణీతస్థానములయందుండి విధ్యుక్త ధర్మములను నిర్వర్తించుచున్నవని గలిలియొ, న్యూటను మున్నగు శాస్త్రజ్ఞులూహించిరి. మన సమకాలీనుడగు ఐన్‌స్టను సిద్ధాంతములనుబట్టి ప్రపంచము గణితశాస్త్రబద్ధమనియు, గణితములోని సంఖ్యలవలె ప్రపంచముకూడ నొక చిహ్నమనియు, సృష్టియొక్క నిజస్వరూపమును భౌతికశాస్త్రసిద్ధాంతములచే సాధించవచ్చుననియు తేలుచున్నది. కాని చరాచరాత్మకమగు సృష్టికి ప్రతిసృష్టి నొకదానిని నమోనాగా చేసి చూపుటమాత్ర మసంభవమని యంగీకరించిరి. ఇట్లు ఆయా కాలములయందలి జ్ఞానాభివృద్ధినిబట్టి శాస్త్రవేత్తలు సృష్టితత్త్వమును నిర్ణయించుటకు ప్రయత్నించిరి. ఇప్పటి నవీన ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానము ప్రకృతిస్వరూప నిర్ణయమున

* ఉదాహరణము—అరటిపండు తియ్యగ నుండును. పరీక్షించి యనుభవించిన యరటిపండ్లు కొలదియైనను, ఏదేశమున నున్నను, ఏకాలమందున్నను అరటిపండు తియ్యగానే యుండును. అందుచేత "కదళీస్వాదుత్వ" జ్ఞానము దేశకాలావిచ్ఛిన్నమని చెప్పవచ్చును.

కెంతవరకు తోడ్పడునో సూచించుటయే నేటి కర్తవ్యము.

భౌతికశాస్త్రజ్ఞానమునకు అనుభవమే పునాది. అనుభవవేద్యమగు ప్రపంచము షడ్భావవికారములకు లోనైన భిన్నవ్యక్తుల సముదాయము. ఇంద్రియగోచరములగు వికృతులు (భిన్నవ్యక్తులు - separate entities), పంచేంద్రియాతీతములైన ఆకాశము, కాలము, జీవుడు, ఆత్మ అను ఐదుద్రవ్యములు దృగ్గోచరప్రపంచమువం దిమిడియున్నవని సామాన్యజ్ఞానము నిరూపించుచున్నది. ఇవి చాలక సృష్టికార్యమునకు కర్తయుండవలెనని తలంచి యొకవిశిష్టమైన పురుషుని (ద్వైతము) కల్పించిరి. ఈ రీతిని కొన్ని పరిస్థితులు కల్పించుకొని భావప్రేరితమైన యూహా సముదాయము అనుభవసిద్ధమగు సామాన్యజ్ఞాన మ గు ను కా ని (empirical knowledge) ప్రత్యక్షజ్ఞానజన్యమగు సిద్ధాంతములకు కట్టుపడి సాధించిన శాస్త్రీయజ్ఞానము (scientific knowledge) కాదు. కాకపోయినను అనుభవసిద్ధమగు సామాన్యజ్ఞానమే నిత్యకృత్యములకును మతవిశ్వాసములకును కారణభూతముగ నున్నది. అనుభవసిద్ధజ్ఞానమునకును, శాస్త్రీయజ్ఞానమునకును పరస్పరవిరోధము లున్నవి. పొత్తు కుదరకపోయినను స్థూలదృష్టితో పరీక్షించి సామాన్యజ్ఞానాధారమున నిర్ణయించిన సృష్టితత్వనిరూపణమే జనవిశ్వాసము బడయుచున్నది. ఇట్టి యనుభవైక జనితమగు సృష్టితత్త్వనిర్ణయమును భౌతికశాస్త్రజ్ఞు లెట్లు విమర్శించిరి? ఏవిధముగ మార్చివేసిరి?

నే నిదివరలో చెప్పినట్లు భౌతికశాస్త్రసిద్ధాంతములను స్థాపించుటకు జ్ఞానేంద్రియములే మొదటిమెట్టు. పరిశీలన, ప్రయోగము— ఇవి భౌతికశాస్త్రజ్ఞులకు రాజమార్గములు. వీటి కనుగుణమగు అనుమానమే సిద్ధాంతము. ఇట్టిపునాదులపై భౌతికశాస్త్రజ్ఞానము పెరిగి పెంపొందినది. ప్రత్యక్షప్రమాణములకు వ్యతిరేకములగు ఊహాలు, సిద్ధాంతములు పూర్వపక్షము కాబడినవి. శాస్త్రసిద్ధాంతములను స్థాపించుటకు కావలసిన యుపకరణములను పరిగ్రహించి తదితరములను పరిత్యజించిరి. భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు గ్రహించిన యుపకరణములలో, కొన్ని యింద్రియాతీతములు కేవలము భావైకవేద్యములు. ఏల యన, ఇంద్రియగోచరము కాకపోయినను వస్తులేశమునకు 'అణువు,' 'పరమాణువు' అనుపేర్ల నిడి చరాచరప్రపంచ మంతయు పరమాణు (atom) సంధానమువలన నేర్పడిన అణుసముదాయమని (aggregates of molecules) క ణా దు ని సిద్ధాంతమును, ఆరంభవాదమును బలపరిచిరి. సర్వాంతర్యామియగు "ఈథర్" అను నొక కొత్తద్రవ్యమును నెలకొల్పిరి. 'బలము'నకు (Force) బదులుగ 'శక్తి'ని (Energy) ప్రతిష్ఠించిరి. స్వభావసిద్ధములగు నియమముల ననుసరించి ప్రపంచము నడచుచున్నట్లు గ్రహించి 'గతినిర్ణయసూత్రములను' (Laws of Motion), 'పదార్థనిత్యత్వమును'(conservation of mass), 'విద్యుత్ అయస్కాంత సిద్ధాంతములను' (Laws of Electromagnetism) సప్రమాణముగ

స్థాపించిరి. ఇట్టి నిరంతరకృషివలన భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు వస్తుప్రపంచమును (matria! universe) గూర్చి సర్వజ్ఞత్వమును సాధించిరి. కాని వీరు చిత్రించిన ప్రకృతిస్వరూపమునందు జీవునికి, మనస్సుకు తావు లేదు. జీవుడు, మనస్సు ఇవమిశ్రమని నిరూపించుటకు భౌతిక శాస్త్రశరణ్యములగు కొలతముంతలు, అడుగు బద్దలు, తూనికరాళ్లు (కేవలము భౌతిక స్వరూపమును నిర్ణయించుట కుపకరించుసాధనములు) పనికిరాలేదు. అందుచేత వారు జీవుని, మనస్సును అనామతుకాతాన జమ వ్రాసిరి. సృష్టికారణమునుగూర్చియు, సృష్ట్యతీతుడగు కర్తనుగూర్చియు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు అజ్ఞేయ వాదమును గాని, నాస్తికవాదమును గాని యవలంబించిరి.

గతశతాబ్దమునందలి భౌతికశాస్త్రజ్ఞుల పోకడలనుగూర్చి సంక్షేపముగ వర్ణించితిని. వారు నూతనవిషయము లనేకములు కనిపెట్టిరి. యంత్రములను సృష్టించి నాగరకజీవనమును పెంపొందించిరి. ప్రజాసౌకర్యమునకు గావలసిన పరిస్థితు లనేకముగ కల్పించిరి. కాని సృష్టి తత్వ నిరూపణమునందు వీరికిని, మనపూర్వపు శాస్త్రవేత్తలకును విశేషభేదములేదు. అనుశ్రుతమగు సామాన్యానుభవ జ్ఞానమునే వీరు ప్రయోగపూర్వకమగు ప్రమాణములు చూపి స్పష్టీకరించిరి. మనపూర్వులు ప్రవచించిన దేశ, కాల, ద్రవ్యముల నే వీరును ఛాయపరచిరి. సృష్టితత్వాన్వేషణమున పూర్వులకును వీరికిని ప్రాతిపదికలో గాని, దృక్పథమునందు గాని భేదము లేదని చెప్పవచ్చును.

(సశేషము)

శారదగానము

కా. కృష్ణారాయశాస్త్రి గారు

శారద నీరదాళు లవె సంతతనీలవినీల భూరిరా
గోరు తళత్తళ ల్మెఱయ నూఁదెను పిల్లనగ్రోవి మోవికిం
పారినయింపుసొంపు లన హాయన వ్యోమవిహారయానముల్
దారలరోచులం గలుగ దైవము గూర్చునె గోపికాపతీ.

ఒనరుతు నే నొనర్ప నిదియో యదియో యను జంకుగొంకులన్
వినుమొగమై మునుంగువడి విన్నఁదనంబున నున్న నల్లవా
నిని నెఱజాణగా దరము నేర్పరిగా దొరగా నొనర్చునీ
కనికరమైన యావిజయగానము సేయవె పార్థసారథీ.

కూళతనాన భారతుల కోమలి రచ్చకు నీడ్చి నొంచి గ
య్యాళితనంబు సూపినజనాళికి వ్రబము దోఁపఁ బల్వలో
వేళమ కాచినట్టి యల వేడ్కమొగంబున రార నేఁడు స
క్ష్వేళిత నీలదేహ రుచు లీనఁగ ద్రోవదిఁ బ్రోచు సుందరా.

మలకల వారి మోసములమాటల తేటలు విరాటి మేటివై
కలఁగనిపాఁడిపెన్నుడులఁ గందని డెందమునందఁ బాదముల్
నెలకొన నాడిపట్టి యల నీమొకిమీనికడాని పల్కులన్
బలుక వదేల మాయెదుర భారతసుందర నందనందనా.

కాటుక కన్గవం దొఱఁగి కాల్వలఁ బాఱెడు కంటినీటిచే
నాటలఁ బాటలం గలిసి యాడిన పాడిన నిన్ను వ్రేత లా
తోఁటలఁ జల్లులాడుటలు తోఁచునొ తోఁపవొ పాలుమీఁగడల్
దూఁటులు పెట్టి జుఱ్ఱుకొను తోరపుబొజ్జ గలంచి వైవదే.

అపు డెద చేసి పాడితివొ యాజగతీ హృదయాభిరామగా
నపటిమ భారతావని వనంబులఁ బట్టనరాజి రాజితా
నుపమవిశాలభూములను నొక్కరతి న్వినిపింపనింపవే
విపులమహార్ఘ హృత్కుహర విస్ఫుట దివ్యవపు ర్విభాంచితా.

లోకాలోకసమాలో-కై కాయత దివ్యభావుకాగ్రియ భావా
స్తోకవివేకా వినుము మ-హాకవికృష్ణార్యకాంక్షితార్థము లోనఁగన్.

హిందూదేశపు బ్యాంకింగుసమస్య:

బ్యాంకింగు విచారణసంఘ నివేదిక

చా. వెం. హనుమంతరావు గారు, M.A., B. Ed., Fr. R. Econ. S. (Lond.)

౧

౧౯౩౧ సం. సెప్టెంబరు ౧౬-వ తేదీని ప్రచు
రింపబడిన బ్యాంకింగువిచారణసంఘమువారిరిపోర్టు చాల
విషయములందు అభివృద్ధిసూచకముగ నున్నది. ప్రస్తుతము
హిందూదేశమునందు చాల తక్కువగనున్న బ్యాంకింగు
వ్యాపారమును హెచ్చుచేయుటకును, పరిశ్రమల
యొక్కయు, వ్యవసాయముయొక్కయు, అభివృద్ధికి
బ్యాంకులు ఏవిధముగ తోడ్పడవలెనో సూచించుట
యందును, విదేశపుబ్యాంకులు మనదేశమునుండి ప్రతి
సంవత్సరము తీసుకొనిపోవుచున్న లాభములను దేశము
నందే యుండునట్లు చేయుటకును—ఇట్లనేక దేశీయఆర్థిక
సమస్యలను పరిష్కరించువిధులను విధానములను
గూర్చియు కమిటీవారు చాలసమంజసములగు సూచనలను
చేసియున్నారు. కమిటీవారికి విదేశములందలి బ్యాంకింగు
పద్ధతులనుగూర్చి సలహా నిచ్చుటకు పిలిపింపబడిన
బ్యాంకింగునిపుణులు వారితో కొన్ని ముఖ్యవిషయము
లందు అభిప్రాయభేదమును వెల్లడించినప్పటికిని కమిటీ
వారుమాత్రము ఆసలహాలను గుర్తింపక దేశక్షేమమునే తమ
యెదుట నుంచుకొని ఆవిషయములనుగూర్చి తమకు లాభ
దాయకములని తోచినసూచనలను మాత్రమే చేసి
యున్నారు. అట్టియభిప్రాయభేదము ముఖ్యముగ రెండు
విషయములందు వెల్లడియాయెను. అవేవన:—(౧) దేశీయ
పరిశ్రమల నభివృద్ధిచేయుటకు అవసరమైనచో రాష్ట్రీ
ప్రభుత్వములు రాష్ట్రీపారిశ్రామికసహాయసంఘములను
స్థాపించవలెను. దీనినిగూర్చి ముందు కొంత విపులముగ
చర్చించెదము. విదేశ-బ్యాంకింగునిపుణులు అట్టిసంఘ
ములు జయప్రదముగ కొనసాగవనియు ప్రభుత్వమువారు
అట్టిసంఘములను నిర్మించుటకు పూనుకొనుట కూడ
దనియు వ్రాసియున్నారు. (౨) ప్రభుత్వసహాయముతో
ఒకదేశీయమారకపుబ్యాంకును స్థాపించుట. అట్టిబ్యాంకును
ప్రభుత్వయాజమాన్యముక్రింద స్థాపించకూడదని వారు
అభిప్రాయమిచ్చిరి.

౨

మొట్టమొదట పైన చెప్పబడిన రెండు విషయము
లలో రెండవదానినిగురించి చర్చించెదము. మనదేశపు
విదేశవర్తకపువ్యాపారమునకు కావలసిన సొమ్మంతయు
ఇదివరలోను, ఇంతవరకును విదేశ-మారక-బ్యాంకులు
(Foreign Exchange Banks) సరఫరా చేయు
చున్నవి. ఈవ్యాపారములో వాటికి ప్రతిసంవత్సరము
సుమారు ౩ కోట్లరూపాయలు లాభము వచ్చుచున్నట్లు
లెక్క తేల్చబడినది. మారకపువ్యాపారముకాకుండ ఈ
బ్యాంకులు ఇతరవిధములగు బ్యాంకింగువ్యాపారము
సాగించుచు (అనగా ప్రజలనుండి డిపాజిట్లు—deposit—
తీసికొనుట, విదేశపరిశ్రమలకు సొమ్ము సరఫరాచేయుట
మొదలైనవి. ౧౯౨౯ సంవత్సరాంతమునాటికి ఈ
బ్యాంకులయందలి డిపాజిట్లు ౭౫ కోట్లరూపాయిలుండె
నని ప్రభుత్వపులెక్కలవలన తేలినది) దేశీయ-
జాయింటుస్టాకుబ్యాంకులతోకూడ పోటీసల్పుచున్నవి.
హిందూదేశమునం దింతలాభకరమగు వ్యాపార మువి
సాగించుచున్నప్పటికిని హిందూదేశపు అభివృద్ధి కవి
ఎంతమాత్రము తోడ్పడక, వాటి ఆదాయవ్యయపట్టీల
నైనను ఎప్పుడును ప్రచురింపక, అవి ఏవిధముగ పని
సాగించుచున్నవో ప్రజలకు తెలియపరచక, దేశీయుల
నొక్కరినైనను తమయాజమాన్యములో పాల్గొననీయక,

వాటి ఇష్టమువచ్చినట్లు నడుపబడుచున్నవి. ఈవిషయములన్నిటిని గమనించిన ఈసంస్థలను తగుకట్టుబాట్లలోనుంచి వాటిని హిందూదేశపుబ్యాంకింగునకు సంబంధించిన చట్టములకు లోబడియుండునట్లు చేయుట చాల అవసరమని తేటతెల్లమగును. ఇట్లు వాటిని కట్టుబాట్లతో నుంచుటకు తోడుగా వాటితో సరిసమానమగు సమర్థతతో పనిచేయగలిగి దేశీయుల విదేశవర్తకవ్యాపారమునకు తగుసహాయము చేయగల దేశీయసంస్థ నొకదానిని గాని, వీలైన, అంతకంటె ఎక్కువగగాని స్థాపించుట కూడ అవసరమని గ్రహింపవలసియున్నది. విదేశబ్యాంకులపై ఈక్రిందినిషేధముల నేర్పాటుచేయుట ముఖ్యము: (౧) ప్రతిసంవత్సరమును వాటిని తమ ఆదాయవ్యయ, లాభనష్టములపట్టికను ప్రకటించునట్లు చేయుట. (౨) వాటిడైరక్టరులలో కొంతమందిని స్వదేశీయులను చేర్చుకొనునట్లు చేయుట. (3) హిందూదేశములో వారు చేయువ్యాపారమునకు గ్యారంటీగా కొంతధనరూపకమగు నిల్వను కల్గియుండునట్లు చేయుట. (౪) హిందూదేశీయులను వాటిఆఫీసులలో ఎక్కువగా చేర్చుకొనుట. ఇవిగాక అవసరమని తోచినవాటిని ముందు ఏర్పాటు చేయబడబోవు రిజర్వుబ్యాంకువారివద్దనుండి ఫర్మానా (license) లేనిదే పనిచేయకుండునట్లు చేయుటకూడ సమంజసమే.

ఈమార్పులు చేసినతరువాతకూడ విదేశ-బ్యాంకులు తమవైఖరిని, తమపద్ధతులను పూర్తిగ మార్చుకొనునని తలంచుట పొరపాటు. కావున ఆలోటును తీర్చుటకై దేశీయ-మారకపు-బ్యాంకుసంస్థ నొకదానిని స్థాపించుటయే పరమావధి. బ్యాంకింగువిచారణసంఘములో సభ్యులగు సర్ పురుషోత్తమదాస్ ఠాకూర్ దాస్, రామదాసుపంతులు, జమాల్ మహమ్మద్ ప్రభృతులును, మరిముగ్గురును కలసి అట్టిబ్యాంకును వెంటనే స్థాపించవలెననియు, అట్లు స్థాపించకపోయిన దేశమునకు చాల నష్టము కల్గుననియు, ఇదివరకే విదేశవర్తకవ్యాపారమునకును దేశమునందు జరుగువర్తకమునకును సొమ్ము సరఫరా చేయుపద్ధతులలోను అవకాశములలోను చాలవ్యత్యాసము, అన్యోన్యసంబంధము లేకపోవుట మొదలగు లోట్లుండుటచే హిందూదేశపువర్తకవ్యాపారము నష్టపడుటు, హిందూదేశఆర్థికస్థితి వృద్ధిపొందకుండుట జరుగుచున్నదనియు, వీటినన్నిటిని సరిచేయగల మార్పు పైన సూచించినమారకపుబ్యాంకుస్థాపన మేయనియు వ్రాసియుండిరి. కాని కమిటీలో అధికసంఖ్యాకులు మాత్రము వెంటనే అట్టిసంస్థ నేర్పాటుచేయుట ముఖ్యావసరము కాదనియు, మొట్టమొదట ప్రస్తుతమందున్న జాయింటుస్టాకుబ్యాంకులు, ఇంపీరియల్ బ్యాంకు మొదలగుసంస్థలు విదేశవర్తకవ్యాపారమునకు తోడ్పడుపనిని నెరవేర్చుచుండవలెననియు, కొంతకాలము అనుభవము సంపాదించినతరువాత ఈపద్ధతి సరిగా పనిచేయుట లేదని తేలినప్పుడు మారకపుబ్యాంకును స్థాపింపవచ్చుననియు తమయభిప్రాయమును వెలిపుచ్చిరి. కాని వారుకూడ అట్టిసంస్థ నేర్పాటు చేయకూడదనికాని, ఎల్లకాలము మన విదేశ-వర్తకసహాయసంస్థలుగ విదేశబ్యాంకులే యుండవలెనని కాని సూచించియుండలేదు. మనదేశపు ఆర్థికపరిస్థితులు బాగుపడవలెననిన పైన సూచించినట్లు మారకపుబ్యాంకును ఏర్పాటు చేయుటయు, దానిని సరియగుపద్ధతులపై ప్రభుత్వయాజమాన్యముక్రింద నడుపుటయు ప్రధానావసరము.

3

హిందూదేశపు బ్యాంకింగు సౌధమునకు మూలాధారముగ నుండవలసిన పెద్దబ్యాంకింగుసంస్థ ఇంతవరకును మనదేశమునం దేర్పరుపబడియుండలేదు. హిల్టన్ యంగు కమీషనువారి రిపోర్టు ననుసరించి అట్టిసంస్థను (Reserve Bank) స్థాపించుటకు కొంతప్రయత్నము జరిగినది కాని ప్రభుత్వమువారికిని సామ్రాజ్యశాసనసభవారికిని దానియాజమాన్య మెవరిచేతులలో నుండవలెను అనువిషయములో భేదాభిప్రాయము వచ్చుటచే ఆప్రయత్న ముపసంహరింపబడెను. ఇప్పుడు మరల బ్యాంకింగు విచారణసంఘమువారు వీలైనంత త్వరలో రిజర్వుబ్యాంకును ఏర్పాటుచేయవలెనని సూచించియుండిరి. హిందూదేశమునందు గల బ్యాంకింగుసంస్థల నన్నిటిని ఒక కేంద్ర-అధికారముక్రిందకు తీసికొనివచ్చి వాటిపద్ధతులను కొన్నిముఖ్యమూలసూత్రములపై ఆధారపడునట్లు చేయుటకును, దేశమునందు ఇప్పుడున్నదానికన్న చాల

విరివిగా బ్యాంకులను స్థాపించుటకును, వాటియందు ప్రజలు తమధనమును గుప్తముచేసికొనునట్లు ప్రోత్సహించుటకును, ప్రభుత్వమువారి ఆర్థికవ్యవహారములను కరెన్సీ మారకపువిధానములను సరియగుపద్ధతులపై నడుపుటకును రిజర్వుబ్యాంకు చాలఅవసరము. ప్రతి ఇతర దేశమునందును ఆయాదేశపు రిజర్వుబ్యాంకులు పైన చెప్పబడినట్టి ప్రధానవిధులను నిర్వర్తించుటకు ఎట్లు తోడ్పడుచున్నవో మనము చూచిన అట్టిసంస్థను మన దేశమందుకూడ వెంటనే ఏర్పాటుచేయవలసిన అవసరము స్పష్టమగును. ఇప్పుడు దేశమందు పనిచేయుచున్న జాయింటు స్టాకు బ్యాంకులు, కోఆపరేటివ్ బ్యాంకులు, ఎక్స్చేంజి బ్యాంకులు, సాహుకార్లు మొదలగువారందరును ఎవరికి వారే స్వతంత్రముగ తమవ్యాపారమును సాగించుచున్నారు. వీరి నందరను ఒకకేంద్రవిధానమునకు లోనుచేసి అన్నిటికిని అనువర్తించుపాలిసీ (policy) నొకదానిని ఏర్పాటు చేయవలసియున్నది. ఈపని రిజర్వుబ్యాంకువారి అధికారయాజమాన్యములక్రిందనే జరుగవలసియున్నది.

రిజర్వుబ్యాంకినిగురించి ఆలోచించుచున్నప్పుడు దేశీయులగు సాహుకార్లను (indigenous money lenders and bankers) గురించి కొన్ని విషయములను గుర్తించుట ముఖ్యము. ఈతెగకు చెందినవారందరును ఇంతవరకు స్వతంత్రముగ తమవ్యాపారమును సాగించుచున్నారనియు, వారిని ఒకపద్ధతిలోనికి తీసుకొని వచ్చుట అవసరమనియు పైన చెప్పియుంటిమి. మనదేశములో ఈసాహుకార్ల ప్రాముఖ్యము చాల ఎక్కువగా నున్నది. వ్యవసాయమునకు, పరిశ్రమలకు మొదలగుపనుల కన్నిటికిని కావలసినధనము (credit) ను ఇంతవరకు చాలభాగము వీరే సరఫరా చేయుచున్నారు. వారు పుచ్చుకొనే వడ్డీరేట్లు, వారు అప్పునిచ్చు షరతులు మొదలయిన సంగతులు చూచిన, వారిచేతులలో పడినవాడు తిరిగి కోలుకొనుట చాల కష్టతమమని చెప్పవచ్చును. కార్మిక సంఘమువారును, వ్యవసాయక సంఘమువారును (The Labour and Agricultural Commissions) ఈవిషయమై చాల గట్టిగ వ్రాసి వారిచేతుల నుండి బాకీదార్లను కాపాడుటకు మార్గముల నన్వేషించుటయొక్క ఆవశ్యకమునుగూర్చి సూచనలను చేసియుండిరి. వారు చేయుపనివలన ఈవిధముగ ప్రజలకు నష్టమున్నప్పటికిని, వారు లేకపోయినను వారిని పూర్తిగ తొలగించుట కేర్పాట్లుచేసినను కూడ చాల నష్టము లున్నవి; వారిస్థానము నాక్రమించి వారు చేయు పనిని, వారు సరఫరాచేయు ధనసహాయమును ఇంకొకవిధముగ ఏర్పాటుచేయుటకు తగుసంస్థలు దేశమందు లేవు. కాన ఇప్పుడు చేయవలసినమార్పు లేమన, ఈదేశీయ-వడ్డీవ్యాపారస్థులను, బ్యాంకరులను ఒకశిక్షణక్రిందకు తీసికొనివచ్చుటయు, రిజర్వుబ్యాంకువారికి వీరిపై అధికారము కలిగియుండునట్లు చేయుటయు, వారు పుచ్చుకొనువడ్డీరేట్లు నూటికి ౯ రూపాయిలకంటె ఎక్కువ యుండకూడ దనునియమము నేర్పాటుచేసి తీవ్రమైనశిక్షకు పాత్రులుగ చేయుటయు, వారుకూడ ఇతర బ్యాంకులవలెనే తమ వ్యాపారపులెక్కలు, లాభనష్టపు పట్టీలు మొదలైనవి ఉంచుచు వాటిని ప్రభుత్వమువారు సర్టిఫైచేసిన ఆడిటర్లచే తనిఖీచేయబడుట కొప్పుకొనునట్లు చేయుటయు నైయున్నవి. ఈమార్పులలో చాలవరకు వెంటనే ప్రవేశపెట్టవలెనని బ్యాంకింగుకమీషను వారు సూచించియున్నారు. శ్రీయుత వేమవరపు రామదాసుపంతులుగారు స్వదేశ-వడ్డీవ్యాపారస్థుల (indigenous bankers) గూర్చి వేరె ఒకనివేదికను కమీషనువారి రిపోర్టునందు చేర్చియుండిరి. దానిలో వారిని ఒకపద్ధతిక్రిందకు తీసుకొనివచ్చి వారివ్యాపారమును మర్యాదగల వ్యాపారముగా మార్చుటకుగల అవసరమును వారు సూచించియున్నారు.

౪

మనదేశమునం దిప్పుడు రెండు విషయములలో చాలఅవసరమగు ఏర్పాట్లు చేయవలసియున్నది. ఒకటి, దేశీయపరిశ్రమలకు తగు ధనసహాయము చేసి వాటి నభివృద్ధిచేయుట; రెండు, వ్యవసాయపరిశ్రమకు కావలసిన మూలధనమును సప్లయిచేయుసంస్థల నేర్పాటుచేసి వ్యవసాయదారులకు సహాయముచేయుట. మొట్టమొదటి అవసరమునకు ఏర్పాట్లుచేయుటకు జాయింటు స్టాకు బ్యాంకులును, రెండవవిషయములో సహాయముచేయుటకు

రూరల్ కోఆపరేటివ్ సొసైటీలును తగినట్టిసంస్థలని ఎల్లరు నంగీకరింతురు. కాని ప్రస్తుతసందర్భములలో ఈరెండువిధములగు సంస్థలను వాటివాటిపనులను అవసరమైనంత ఎక్కువగను జయప్రదముగను కొనసాగించుటకు వీలగుపరిస్థితులలో లేవనికూడ మన మంగీకరింపవలెను. కాన వ్యవసాయపరిశ్రమకు సహాయముగా నుండుటకై వ్యవసాయదారులకు చాలకాలమునకు తీర్చుటకు వీలగు అప్పుల నిచ్చుటకును (Long term credit), భూమితనఖా బ్యాంకులును, పరిశ్రమలకు మూలధనము సహాయము చేయుటకు పారిశ్రామిక బ్యాంకులును (Industrial Bank) ప్రత్యేకముగ ఏర్పాటు చేయవలసియున్నది.

మొట్టమొదట పరిశ్రమలవిషయమై ఆలోచించెదము. మనదేశమునందు పరిశ్రమాభివృద్ధి ఇంతవరకు చాల మందముగ నున్నది; దీనికి ముఖ్యమగుకారణము పరిశ్రమలను స్థాపించుటకు కావలసిన మూలధనము తగినంత లేకపోవుటయే. వ్యక్తులు గాని, వ్యక్తులు కొందరు కలసి ఏర్పాటుచేసిన కంపెనీలు కాని పరిశ్రమలను స్థాపించి వాటికి కావలసిన సొమ్మంతయు ప్రజలనుండి సంపాదింపగల్గిన చాల లాభదాయకముగ నుండునని వేరుగ చెప్పవలెనా? కాని మనదేశపరిశ్రమాభివృద్ధికై సుమారు ౫౦౦ కోట్ల రూపాయిలు అవసరమని అంచనావేయబడినది. ఆసొమ్మంతయు కాని, దానిలో చాలభాగము కాని ప్రజలనుండి రాబట్టవలెననిన అది కష్టతమమగుపని. అదియును గాక, జాయింటుస్టాకు బ్యాంకులు ఈవిషయములో సహాయముచేయుటకైనను ఆబ్యాంకులు చేయు డిపాజిట్‌లు తీసుకొనుట, వాటిని కొద్దికాలమునకు తిరిగి ఇచ్చుపద్ధతిని అప్పులిచ్చుట మొదలగుపనులలో అవి చాలకాలమునకు తిరిగి ఈయబడు అప్పుల నిచ్చుటకును, ఆవిధముగ పరిశ్రమాభివృద్ధికి తోడ్పడుటకును అవకాశము లుండుట కష్టము. కాన బ్యాంకింగు కమిటీవారు సూచించినప్రకారము ప్రతిరాష్ట్రమునందును పారిశ్రామిక సహాయ సంఘముల (industrial corporations) నేర్పాటుచేసి వాటిమూలముగ పైన చెప్పబడిన లాభము పొందుటకు ప్రయత్నములు జరుగవలసియున్నది.

జర్మనీదేశములో ఈవిధముగ పరిశ్రమలకు సహాయము చేయుబ్యాంకులు చాలబాగుగ పనిచేయుచున్నవి. కాని అక్కడ పరిస్థితులకును, మనదేశపు పరిస్థితులకును ఒకముఖ్యవిషయములో భేదము కలదు. అక్కడ ఇట్లు పరిశ్రమలకు సొమ్ము సరఫరాచేయుబ్యాంకులు చాల వరకు వ్యక్తుల యాజమాన్యముక్రింద నున్నవి; కాని మనదేశమందు ఇంతకు ముందు వ్రాసినట్లుగా వ్యక్తులు ఈవిషయములో పూర్తిగ భారము వహింపగలరని తలంచుట పొరపాటు; మనకు ప్రభుత్వమువారి సహాయము ముఖ్యావసరము. ఈఒక్క భేదమును వదలివేసి ఇతరవిషయములలో ఆదేశపుపద్ధతిని మనదేశమందు ప్రవేశపెట్టుట సమంజసముగా నుండును. జర్మనీలో పెద్దబ్యాంకు లేవియు పరిశ్రమలకు సూటిగ సహాయము చేయుపద్ధతి ననుకరించవు. మరియు బ్యాంకులు సహాయముచేయు ప్రతి పరిశ్రమ యాజమాన్యమునందును వాటికి కొంత ప్రాతినిధ్య ముండును. అనగా ఆపరిశ్రమల డైరెక్టరులసంఘమునందు బ్యాంకు ఉద్యోగులు ఒకరిద్దరు మెంబర్లుగా చేర్చుకొనబడుదురు. దానివలన పరిశ్రమలకును బ్యాంకింగుసంస్థలకును అన్యోన్యసంబంధ మేర్పడుటయే కాక, ఆపరిశ్రమలు సరియగు పద్ధతిపై నడుపబడునట్లు చూచుటకును, అనవసరమైనట్టియు, నష్టము రాదగినట్టియు పద్ధతులు పరిశ్రమాధికారులు అనుకరించకుండునట్లు చేయుటకును అవకాశము లుండును. తరువాత ఈబ్యాంకులు పరిశ్రమల కప్పుగా నిచ్చుడబ్బును సాధారణముగా డిబెంచర్ల (debentures) అమ్మకమువలనను, చాలకాలమునకు కాని ఈయ నవసరము లేని డిపాజిట్ల (lay term deposits) మూలమునను సంపాదించుచుండును. ఈపద్ధతులను మనదేశమునందుకూడ ప్రవేశపెట్టి పనిచేయుటవలన చాల లాభము కల్గుననుటకు సందేహము లేదు. రాష్ట్రీయ పారిశ్రామికసంఘములలో ప్రభుత్వమువారు డిబెంచెర్లు కొనియు, ఇతరవిధముల ధనసహాయము చేసియు వాటిని పెంపొందింపవలెను. ఈసహాయమునకై వారికి ఆసంఘములందు తగుప్రాతినిధ్య ముండునట్లు ఏర్పాట్లు చేయవలెను. ఆతరువాత ఈసంఘములు తమ డైరెక్టరులలో

ఒకరిని అవి సహాయముచేయు పరిశ్రమల యాజమాన్యములలో పాల్గొనునట్లు నియమించుచుండవలెను. ఈవిధముగ ఏర్పాటుకాబడిన స్థానిక పారిశ్రామికసహాయసంఘములు జయప్రదముగ పనిచేయుచుండిన కొంతకాలమునకు వీటి కన్నిటికిని మూలాధారముగ నుండు కేంద్రపారిశ్రామిక సహాయకసంఘము (All India Industrial Corporation) ను ఏర్పాటుచేయవచ్చును. బ్యాంకింగు కమిటీ సభ్యుడగు మనుసుబేదారుగారు (Mr. Manu Subedar) వెంటనే అట్టి అఖిలభారతసంస్థను ఏర్పాటు చేయవలసినదని సూచించుచు వేరుగ ఒకనివేదికను తయారుచేసియుండిరి. కాని మొదట, అట్టిసంస్థ నేర్పాటు చేయుటకు కావలసినంతధనమును సేకరించుట కష్టము; రెండవది, ఇదివరలో ఇట్టిపనికే ఏర్పాటుకాబడిన టాటా కంపెనీవారి పారిశ్రామికసహాయపుబ్యాంకు (Tata Industrial Bank) కొద్దికాలమైనతరువాత విఫలమగుటచే మరల అట్టిదానిని అవసరము లేకుండ స్థాపించుట మంచిపని కాదు.

౫

ఇంక వ్యవసాయపరిశ్రమకు సహాయముచేయు మార్గములనుగూర్చి విచారించిన వ్యవసాయదారునకు కావలసిన ముఖ్యవిషయము, ఇంతకుముందు వాడు చేసిన అప్పులబరువును తొలగించుటయు, ఇకముందు తనపనిని కొనసాగించుటకు కావలసినసొమ్మును అతనికి సప్లయి చేయుటయు నైయున్నది. ఎక్కువకాలము (long term loans—అనగా వెంటవెంటనే తీర్చవలసిన అవసరము లేనట్టియు, అట్లు తీర్చకపోయిన కాంపౌండు రేట్లతో పెరుగనట్టియు అప్పులు) అమలునందుండు అప్పులు అతనికి ఇచ్చుమార్గముల నేర్పాటుచేయుట: మామూలుపరపతిసంఘములు అతనికి తాత్కాలికముగ కావలసిన అవసరములకై సొమ్మును సప్లయిచేయకలవు కాని, అనేకమందితో అనేకవిధములగు పద్ధతులపై వ్యవహరించుసంస్థలగుటచే అవి పైన సూచించినట్టివిధము అప్పుల నీయజాలవు. దానిని సరియగుసంస్థలు భూమితనఖాబ్యాంకులని ఇంతకు ముందే వ్రాసియుంటిమి. ప్రస్తుతము మనదేశములో అక్కడక్కడ కొంసంస్థలు బయలుదేరుచున్నవి; కాని అవి ఏపనులకై ఏర్పాటుకాబడినవో ఆపనిని పూర్తిగ నెరవేర్చుటకు సొమ్ము తక్కువయగుటచే వాటికి వీలు లేకుండపోవుచున్నది. వీటికి ప్రభుత్వసహాయము చాల అవసరమైయున్నది. ప్రతిరాష్ట్రప్రభుత్వమువారును ఆయారాష్ట్రములలో రాష్ట్రభూమి తనఖాబ్యాంకుల నేర్పాటుచేసి వాటియందు కొన్నివాటాలను పుచ్చుకొని, వాటి డిబెంచర్లను కొని ఇంక ఇతరవిధముల వాటికి ధనసహాయముచేసి ప్రోత్సహించుట చాల ప్రాముఖ్యవిషయమై యున్నది. దీనితోపాటు అప్పటిరేట్లను తగ్గించుటకును, ఆరేట్లకు హెచ్చురేట్లు విధింపబడకుండునట్లు కోర్టులకు అధికారముండునట్లు చేయుటకును ప్రతిరాష్ట్రమునందును చట్టరూపకనిబంధనల నేర్పాటుచేయవలెను.

ఈమార్పులు కాక వ్యవసాయపుకమీషనువారు సూచించినపద్ధతిప్రకారము వ్యవసాయపునిర్మాణవిధానమును (constructive agricultural policy) ప్రతిరాష్ట్రప్రభుత్వమువారును ఆయారాష్ట్రముల అవసరమునుబట్టి ఏర్పాటుచేసి దాని నమలునందుంచుటకు తమయావచ్ఛక్తిని వినియోగించుటకూడ చాల అవసరము. గ్రామస్థులకు అనువగువిద్య, గ్రామములు ఆరోగ్యవంతములుగను, నివాసయోగ్యములుగను నుండుటకు తగు సౌకర్యములు, గ్రామములకు తగునీటివసతి, వైద్యసహాయము—ఇవన్నియు ప్రవేశపెట్టుట చాల లాభదాయకమును, అవసరమునునైయున్నవి. మరియు వ్యవసాయపరిశ్రమను లాభకరముగ చేయుటకును, వ్యవసాయములో నవీనశాస్త్రపరిశోధనలయొక్క వివరమును గ్రామస్థులకు విరివిగా తెలియపరిచి వాటి ననుసరించునట్లు చేయుటకును, ఏయేవిధముగ వ్యవసాయదారుల ఆర్థికాభివృద్ధి సమకూడునో ఆలోచించి దానికి తగినవిధానమునుగూర్చి ప్రభుత్వమువారికి సలహా నిచ్చుటకును, వివిధప్రాంతములలో ఆర్థికసలహాసంఘములు (Economic Advisory Councils) ఏర్పాటుచేయబడవలెను. ఈవిధమగుసంఘముల నేర్పాటుచేయుట హిందూదేశపు ఆర్థికాభివృద్ధికి చాల సహాయముగా నుండునని అంతర్జాతీయసభయొక్క ఆర్థికశాఖ ముఖ్యాధికారి (Head of the Finan-

cal Section of the League of Nations Secretariat) అగు సర్ ఆర్థర్ సాల్టర్ (Sir Arthur Salter) గారు వ్రాసియుండిరి. ఆసలహానే బ్యాంకింగు విచారణాసంఘమువారు కూడ కొద్ది మార్పుతో ఆమోదించియున్నారు.

హిందూదేశములో బ్యాంకింగుపద్ధతులు విరివిగా వ్యాపించి అభివృద్ధి పొందవలెననిన, క్రొత్తగా ఏర్పరుపబడు బ్యాంకింగుసంస్థలు జయప్రదముగ పనిచేయవలెననిన, బ్యాంకింగువిషయములలో తగిన అనుభవము కల్గి దానికి కావలసినవిద్యను కలిగినట్టివా రుండుట ముఖ్యము. దానికై బ్యాంకుల నడుపుట, వాటివిధులు మొదలగుసంగతులను బోధపర్చుకళాశాలలు ఏర్పాటు చేయవలసియుండును. ప్రస్తుతము దేశమునందు ప్రబలముగానున్న నిరుద్యోగసమస్యను తగ్గించుటకుకూడ దీనివలన అవకాశమేర్పడును. విశ్వవిద్యాలయముల బ్యాంకింగ్, కామర్సు (Banking and Commerce) శాఖల నేర్పాటుచేసి బ్యాంకింగునందు నిపుణులను తయారుచేయుటయు, హిందూదేశపుబ్యాంకింగు ఇన్‌స్టిట్యూట్ (Indian Institute of Bankers) వారి యాజమాన్యముక్రింద బ్యాంకు ఉద్యోగస్థులపరీక్షలు ఏర్పాటుచేయుటయు ఈసందర్భములో జరుగవలసిన ముఖ్యములగు మార్పులు.

౬

బ్యాంకింగ్ విచారణాసంఘమువారు దేశమునందలి ఆర్థికసమస్యాపరిపూర్తికై పైన సూచించినవిధముగా అనేకములగు సూచనలను చేసియున్నారు. మనము రెండువిషయములను జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును: ౧. దేశమునందు ఆర్థికముగ అభివృద్ధి కన్పింపవలెననిన పరిశ్రమాభివృద్ధి, వ్యవసాయాభివృద్ధి ఈరెండింటివలననే అది చేకూరును. ౨. ఆఅభివృద్ధికి డబ్బు కావలెను: డబ్బు ప్రజల నుండియు, వారు నిల్వచేసియుండిన దానినుండియు రావలసియున్నది. దేశములో విరివిగా బ్యాంకులు బయలుదేరిన ప్రజలు తమతమనిల్వసొమ్మును వాటియందు డిపాజిట్టుచేయుదురు; అప్పుడాసొమ్మును పైవిషయములకు ఖర్చుపెట్టుటకు అవకాశము లేర్పడును. కాన అన్నింటికిని మూలమైనది బ్యాంకులసంఖ్యయందభివృద్ధి. ప్రథమమున వాటి నేర్పాటుచేయుటకును, తరువాత అవి సరిగా పనిచేయుచున్నవో లేదో తనిఖీచేయుటకును అవసరముకూడ కలదు. రిజర్వుబ్యాంకును కమిటీవారు సూచించినట్లు వెంటనే ఏర్పాటుచేసిన ఆబ్యాంకువారు ఈపనులను చేయుచుందురు. ఇతరసూచనలుకూడ వాటివాటిఅవసరమును, తొందరను అనుసరించి ప్రభుత్వమువారు కార్యరూపముగ మార్చుటకు పూనుకొనవలెను. బ్యాంకింగు కమిటీవారు తమసూచనలన్నియు ముందు దేశమందు బాధ్యతాయుతస్వపరిపాలనపద్ధతి ఏర్పరుపబడునను ఉద్దేశ్యముతో చేయబడినవని తమరిపోర్టులో వ్రాసియున్నారు. కాన ముందేర్పరుపబడబోవు స్వపరిపాలనాధికారముక్రింద ఈసూచనలన్నియు సఫలములగునని వారి యాశయమని మన మూహింపవచ్చును. ఆప్రభుత్వమువారు తప్పక వాటినన్నిటిని అమలునందుంచుటకు మనఃపూర్వకముగ తప్పక ప్రయత్నించవలసియుండును; ఎందువల్లనన ఆప్రభుత్వపద్ధతిక్రింద అన్నిశాఖలును ప్రజాయత్తములగును; మంత్రులందరును శాసనసభలకు బాధ్యులై యుందురు. ఈఆశ తప్పక సఫలమగునను ఆశతో ఈవ్యాసమును ముగించెదము.

హృదయావేగము

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావు గారు

(గీతమాలిక)

డెందమా యెందుఁ బోయెద వెందుఁ బోదు
వెందుఁ బోయెదు డెందమా! యెంత పిలిచి
నను నెదుటఁ బోవుచుండియు వినవు కార్య
గౌరవం బెట్టిదో! యొహో! సారమిత్ర
నీవ! పిలిచితి, వెవ్వరో నే నెఱుఁగని
వారి ధ్వనివలె నున్నది- యూరకుంటి-
నేనె పిలిచితిఁ బిలిచితి నిన్నె, కేలు
తట్టితిని-వింటిఁ-జప్పటుల్ తట్టువారు
గలరె నన్నని. మిన్నక నెలలుచుంటి-
డెందమా యంటి, డెందమ, డెందమా య
టంటిఁ, బలుకకయున్నఁ బొమ్మంటి-నయ్యొ
యెంతమాటాడితివి! దృష్టి యిచట లేక
వినియు విననైతి క్షమియింపు. వెట్టి యెత్తు
చున్నదో మిత్రమా, యెటు లున్న దనిన
నట్టుడికినట్లు లుడుకుచున్నది శరీర
మేమి చేయుఁగ నెక్కడి కేఁగఁ దోఁప
దెచటఁ గూర్చున్న నచటనే యాడిగలఁబ
డెదను నడచుచు నుంటినో కదలకుంటి
నో యెఱుంగను-నేఁ డేమియొక్కొ-యింత
చింతకును గారణము? నేఁటిచింత గాదు
రక్తనాళంబులందు నాంత్రములయందు
వల్లగుండె నస్థులఁ బట్టి నన్ను వేఁపు
కొని తినుచునున్న దీచింత మునుపుఁగోలె
నెన్నఁడును నాకుఁ దెల్పవు నన్ను నన్యుఁ
గాఁ దలంచితి వొక్కొ- నీ కాయమును గ
దయ్య! నీ కేమి తెలియు, నీ కంత తెలివి
యేది? డెందము కుదుట లే దెట్లు నేర్తు
వెఱఁగికొన-నౌను నీ పృథగ్వ్యక్తి నన్నుఁ
గట్టనలెఁ జేసినది దాన గ్రహణశక్తి
పోయె; మస్తిష్క-వాదులు పొనుఁగుపడిరి.
హృదయముప్రధానతయె హెచ్చు, మెదడుదాని
చెప్పుచేఁతలలోనిది-చేతమునకు
మెదటికిని జాల సంబంధ మిదియు నదియు
లేక నే నేమి యెఱుఁగుదు, లిప్త మైన
నిన్నుఁ బెడఁబాయనట్టి నా కెన్నఁ డైనఁ
జెప్పవైతివి, నిజమె పో చెప్పినంతఁ
దెలిసికొను తెల్వియే యున్నఁ దెలిసికొననె
ముఖవికారాదులనుబట్టి-మొదటినుండి
యున్నదానికి నేఁ డేమి యొక్క-పెట్ట
నిలు వెడలి పోవునంతటి యాకరవశ
భావ మేల కల్గెను నీకుఁ బ్రాణబంధు
నన్నుఁ దోఁకొనిపో విడేవ మనమైత్రి
నీవు వెడలినఁ గోలెను లేవలేను
కాళ్ల తీఁతలు, పిక్కలకంప, మూరు
చలన మిది యేమొ, నన్నిత్తుఁ దొలఁగుకతనఁ
బుట్టినది మొద లిద్దఱ మిట్టు లుండి
యుండి యుద్దవిడిని బోవుచున్న నిన్ను
నిల్పలే నగుదును గాని నీకుఁ గల్గు
కష్టము లవేమొ తెల్పు మొక్కగడె నిలిచి
నెయ్యుఁడా చెప్పుటకు నేను నేర, నొకటి

మైన రెండైనఁ జెప్పెద నన్నియును సు
ఖానిరేకములే-విను మస్మదీయ
శక్తి తొల్లిటివలె లేదు, చక్కఁ జూడు
మున్న దే మూఁడుపూఁటల నన్నము దిను
నప్పటిబలంబు నీకు నీ నిప్పటులును
నుప్పుపిండులుఁ గాఫీలు, "కప్పుఁగప్పు"
గప్పుగప్పునఁ గొనియెడు కారణమున
నున్న దే దేహికిని బుద్ధి మున్ను వలెను-
ఎవ్వ రెది చేయ నది చేయు నెవ్వ రేమి
చెప్ప నది నమ్ము, నెవ్వఁడు చెప్పువాఁడొ
యెవఁడు చేసెడివాఁడొ యీ వివర మెవ్వ
రికిని లే దందఱును నొకనికిని లోఁగ
కాత్మజీవన మొనరింప యత్న మొనరఁ
జేయుచును వారివేషంబు వేయువారె
వారివలె నటియింపను వారిఁబోలె
సంచరింపను, వారియ ట్లెంచఁ బోవు
వారె చూడుమ నెచ్చెలీ! దారి తెన్ను
తోఁపకయ మన దేహంబుతోడి యీగ్ర
హస్థుఁ గనవే వెనుకటిచర్యలకు నేఁటి
చర్యలకు నంతరమును, నిస్సారుఁ డితని
వదలిపోవుట తప్పకో ప్రాణమిత్ర!
నీకుఁ దప్పదు నా కేమి-నేనుమాత్ర
మెంతకాలంబు భరియింతు నితనిఁ-గొంత
ముందుగాఁ జెప్పవైతివి మూల మింత.

అయ్యొ, కనిపట్టుతెల్వి నీయందు లేదు
బుద్ధి లేకయె నేఁ జెడిపోవుచుంటి
టింగురంగా యనుచు నోయి డెందమా వ
ఱొక్క-బొందెను జొత్తు-వే నొక్క-గుఁడనె-

గాను మొదటఁ బయస మయి ప్రాణ మేగు
చున్న దని నీవు గుర్తింపకున్నవాఁడ
వదియు నే నొక్క-స్థలమున నణఁగి పెనఁగి
యున్నవారము తప్ప దన్యోన్యయాత్ర
నీవు కొంచె మెఱుసు మాకు-నీవు చేయు
నేను నీ కగపడుచుంటిఁ గాని నేను
వేఱుపాటెమొ కాని నే వేఱుపడుట
కెంతయును నోపఁ-జెప్పుమా యింతమాత్ర
మున కె వెఱలుదువా, లేరె ముక్కు- మూల్గు
వ్యథలు గల వృద్ధు లెందఱో-యట్టివారి
విడిచిపోవుచు నున్న వే యెడఁద లుసులు
లేల తొందర మీకు-నీవే యనఁదగు
తొందర పడకుండఁగ నుండ నిందు నిల్వ
నీక చెల్లును. మున్ముందు లోక మెట్టు
లుండునో యెఱుఁగుదువె!-మొట్టొ! యిదేమి
బెదరు పెట్టుచునున్నారు. బెదరు నీకు
లేనియప్పుడు మేము గల్గింపఁ గలుగు
నొక్కొ!-యది యేమొ చెప్పరా-యుండలేక
పోవువారిని నిల్పి నీవు బలవంత
పెట్టుచున్న కతంబున నెట్టులో నిలి
చితిమి-సంగ్రహముగ విను స్థితిని గొంత-
అందఱిది యన్ని త్రోవలొ, నదపు నాజ్ఞ
లుండఁ బో వాఁడుదియుఁ బురుషుండు నెవరి
యంత వా రుండఁ జూతురు-ప్రాణసఖుఁడ
పురుషునుద్యోగమును నతి పొందఁ గోరు.

సతుల యిల్వాడి పురుషుల సంక్రమించు-
కులమ దేమను గూటి కెగ్గు గలదొక్కొ-
యనును, వావులు మన కేన-యవనులకునొ

వారు మనుజులు కారొక్కొ - వారిఁ జూచి
నేర్చుకొను నాగరకతయే, నీకు నాకు-
పూర్వులగు మన పెద్దలు బుద్ధిహీను
లనుచు-పరశాస్త్రముల నమ్మి యజ్ఞుఁ డగుట
నాత్మశాస్త్రములను నింద యాచరించు
నెఱుఁగ నేరఁడు భేదమ్ము-నెవరి నేమి
యనినఁ దప్పగు-వారు చేసినది మేలు
మేలనుచుఁ బొగడంగను మెచ్చుకొంద్రు-
కూడ దనువారి నూరిలోఁగూడ నుండ
నీయ రనువైన యపుడెల్ల నేదియైన
హాని యొనరింపనే చూతు-రాత్మకృత్య
మెంత గర్హ్యంబు గాని నోరెత్తరాదు.

స్తవ్యమైనను బరకృతి సరణి కెక్క-
దెవరి నేమన్నఁ దప్పు వా రిచ్చబడిని
బోవఁ బోనిచ్చుటయె కాని పుత్రునైన
వలదనిన నూరివారలు వచ్చిపడుదు
రెవ్వరైనను నది చేసి రిట్టు లనిన
తప్పు నాదగు, మిత్రమా చెప్ప నేమి
వా ర్మహారాజులే-ధనవంతులిండ్ల
నేమి జరగిన నది వేదహితమె పేద
వార లొనరింప దూష్యంబు-వారిఁ జూచి
చేయు కెట్టులు నిర్ధని స్నేహితుండ!

గట్టిగా మాటలాడకు కానికాల
ముందు గోడలకుఁ జెవు ల్మఱొండు మాట
లాడఁగూడదు, నిర్జీవ మట్టు లెట్టు
లుండవచ్చును మాకు నీ యుర్విలోన
మద్దిఱోలన్న నన్నె మర్మముగఁ బలికెఁ
బుష్టిగా నుంటి నను-గున్నపొన్న యన్నఁ
బొట్టిగా నున్న ననుఁ దిట్టఁబోయె ననును.
ధనదుఁ డనరాదు మాటధోరణిని గూడ
గ్రుడ్డికన్నని నన్ను వ్రాక్రుచ్చు మిషయ
యనుచుఁ బలుకును నోరెత్త నాజ్ఞ యొదవు
పేదలకుఁ గాదు లోకము ప్రియవయస్య!

యేటికీ లోకమున నుండ నింక మీఁదఁ,
గుడిచి కూర్చున్నవాని నీకు నిది జబ్బు
శ్రద్ధ చేయుము మునుముందుఁ బ్రబలమగును
తినుము గ్రుడ్లను, పాలు వ్యాధికిని మూల
మప్పుడప్పుడు ద్రాక్షాసవాదులఁ గొను
మనును బ్రాహ్మణు వైద్యుఁడు-వ్యథితు నీకు
జబ్బు గా దిది యెల్లప్డుఁ జల్లగాలి
లోనఁ బండుకొనుము నదీస్నాన మొనరఁ
జేయు మను; దప్పు లిం దేవి చెప్పఁ డనినఁ
బండితుఁ డసూయచే వానివాక్యములను
వినఁడు తీరిక లే దను వీనిలోనఁ
దప్పు లే దనుఁ-దెల్పఁడు-విప్పఁబోకు
నోరు మర్యాద దక్కదు. కూరిమిచెలి
యెద్ద మోనంబుఁ జూపును బెద్దపెద్ద
వర్తకుఁడు-సేవకుఁడు తనప్రభుని మోస
పుచ్చు, నన్నను దమ్ముఁడు మెచ్చుకొనఁడు.

తల్లిమాట కూఁతురు తన తండ్రిమాట
కొడుకు వినఁ, డేల యతనివాక్కులె యతనికిఁ
గొన్నినాళ్లకుఁ గా వింపు-సున్నియగును,
క్రైస్తవుండగు, జైనుఁడౌ, నాస్తికుండు
బ్రాహ్మమతగామి యగుఁ దనబ్రాహ్మణత్వ
మవలఁ ద్రోయును వేదనింద్యములు పెక్కు-
చేయు నిరసించు నార్యులఁ జెందు నార్య

మతము తన కందు వలయును మంత్రయుక్తి
బ్రాహ్మణుఁడుమాత్ర మెందుఁగారాదు వాఁడు
లోకమున కెగ్గు చేసెను-లోకు లెల్ల
వాని బహిఃపెట్టవలయుఁ గేవలముఁ బూర్వ
పదము గాఁగూడ దాబ్రాహ్మ్య మిది విచిత్ర
ముగద మఱి కమ్మబ్రాహ్మణులుగనో నాయి
బ్రాహ్మణులుగనో నుండినఁ బ్రాజ్య ముత్త
రపద బ్రాహ్మణ్య మిపు డెంచరాని శేఖ
రంబువలె నున్న దయ్య యీరంగులెల్లఁ
జూచుచుండంగ నోపక లేచినార
ముండవచ్చునె పక్షపాతోర్విలోన
శబ్దశాస్త్రప్రశస్తభాషణము తప్ప
పిచ్చిపిచ్చిమాటలు జనప్రీతి చేయు
వయసులోఁ బతి లేకున్న పడఁతి భ్రూణ
హత్యదోషంబు తండ్రి కౌ ననుచుఁ, గూఁతుఁ
గన్యగా నుంచుఁ, జదువున కన్యదేశ
ములకుఁ బుత్రుని బంపుఁ గోడలు కృశింప-
విషములోఁ బుట్టుపురువులవిధము గాఁగ
నుండువా రుంద్రు గాక యీ యొడలియందుఁ
బట్టి పలుతిండ్లు దిని మమ్ము రట్టుచేయు
దేహి నేరీతిఁ దాల్తుము-దేహధారి
హృదయమును నమ్మఁ దతనికి నింక నెవ్వి
కృత్యములు చూపి చెప్పనో కేవలమును
మమ్ము నొకమూల నుంచి తా మసలఁ బోవు
వాని నెట్టులు భరియింప వలయు, నేమి
మా ప్రయోజన మున్న దీ మనుజునకును ?
లోక మేరీతిఁ బోయిన మాకు వలదు
మమ్ము మాటాడనీఁడు మామనవి వినఁడు
మాపొడయ కిట్టకున్న దీపాపి మమ్ము
నిలువనిచ్చుట లేదు, తేనీళ్లు, కాఫి,
కోడిగ్రుడ్డుల సారంబు కోకో మొదలు
వేఁడి పైకుబ్బి పొగలేచు వివిధరసము
లందు ముంచుచు నూపిరి యాడనీఁడు
పైకిఁ జల్లగ నుండి లోపలను మాఁడ్చు
క్రుమ్ముఁ బోలిన బ్రాందులఁ గ్రుమ్మరించుఁ
గారకిల్లీలు నమలి వికారపెట్టుఁ
బొమ్మనఁగలేక పొగపెట్టు పోల్కి-గాఁగఁ
జుట్టపొగ, బీడిపొగ, సిగరెట్టు పొగలఁ
గాక, క్రొత్తగఁ దెచ్చి గుడాకుపొగను
గుప్పుగుప్పున నూఁదర గొట్టుచుండ
నితనిలో నుండఁ గలమె యెన్నెన్ని యెంచి
చెప్పఁబోదుము కాలము చెల్లుచుండె
నితనిలో నుండఁజాలము వెతలఁ బడుచుఁ
బోయివత్తుమె మఱవకు మోయిసఖుఁడ
యనినఁ గాయంబు వెలవెల్లనయ్యెఁ జల్లఁ
బడియె నిలుచున్న వాఁ డిలఁ బడియె నరుఁడు
సృష్టిలో వచ్చినది కొంత చేసికొన్న
నొక్క-కొంతయు నై కర్మ మొడియ నతని.

౧

౨

విలాసినీ విభ్రమములు

3

T. A. S.

హిందూదేశపు నాణెములు: చలామణి—మారకము

(Indian Currency and Exchange)

మల్లాది వెంకటరామయ్యగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

౧

ప్రౌఢుని పౌరధర్మములందు మాతృదేశముయొక్క వివిధపరిస్థితులలో రాజకీయార్థికములను బాగ తెలుసుకొనుట ముఖ్యమైనది. దేశముయొక్క రాజకీయార్థికపరిస్థితుల సంపూర్ణజ్ఞానముతో చేసిన దేశసేవ అధికసారవంతముగను, తీవ్రముగను ఉండును. ఈరాజకీయార్థికపరిజ్ఞానములలో రెండవది దేశమునకు ఎక్కువ ప్రధానమైనది. కాని, ఇది సులభసాధ్యము కాదు. వినను ఈవిషయమున గల శాస్త్రగ్రంథావలోకనమువలనను, వివిధవార్తాపత్రికలపఠనమువలనను ఈజ్ఞానము కొంచెము లభించును. మనదేశములో చదువరులు నూటికి ఎనమండుగురుకూడా ఉండకపోవుట కడు శోచనీయము. చదువరులలో రాజకీయతత్త్వవేత్తలు బహుఅరుదు. ఆర్థికతత్త్వవేత్తలు మరీ అరుదు. మతసాంఘికాదివిషయముల కంటె రాజకీయము లెక్కువ క్లిష్టమైనవి. రాజకీయముల కంటెను మరీ క్లిష్టమైనవి ఆర్థికములు. ఆర్థికపరిజ్ఞానమును జనులలో వ్యాపింపజేయుటకు ప్రత్యేక ఆర్థికసంఘములు దేశమంతటను స్థాపింపబడవలయును. ఆంధ్రమందు అర్థశాస్త్రమును బోధించు గ్రంథములు చాలా తక్కువ. ఆంగ్లమందు ఈగ్రంథావళి యున్నను ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేనివారికి అందుబాటునకు ఆంధ్రమందు ప్రత్యేకఆర్థికసమస్యలను బోధించు గ్రంథములు వెలువడవలయును. ఈమధ్య బంగారు ధాతుప్రమాణమును (Gold Standard) ఇంగ్లాండుదేశములోను, మనదేశములోను ప్రభుత్వమువారు సవరణచేసి 3 రోజులు బ్యాంకులకును ఆఫీసులకును సెలవు లిచ్చినారు. అందువలన జనులను ఈవిషయము కొంత ఆకర్షించినది గాని, విషయమును బోధపరచినవారు గాని, బోధపరచుకొన్నవారు గాని చాలాఅరుదు. ఆర్థికవిషయములను తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నము చేసినపుడు కొంత విసుగు కలుగును గాని దేశాభిమానమే ప్రధానముగా నెంచి యీ విషయములందు కొంచెము ఏకాగ్రత గలిగినయెడల ఇవి సుబోధములై వీటియందు అభిలాష వృద్ధియగును.

ఆర్థికవిషయములను తెల్పు శాస్త్రము అర్థశాస్త్రము. శాస్త్రములు ప్రకృతిశాస్త్రములని, సాంఘిక శాస్త్రము లని రెండువిధములు. ప్రకృతిశాస్త్రములు ప్రకృతి, లేక, ప్రపంచముయొక్కయు, ప్రకృతిలోని నైసర్గికపదార్థములయొక్కయు తత్త్వమును తెలుపును. భౌతికశాస్త్రము, రసాయనశాస్త్రము ప్రకృతిశాస్త్రములు. సాంఘికశాస్త్రములు సంఘములోని మనుష్యుల వ్యాపారములను, వారి అన్యోన్యసంబంధములను తెలుపును. నీతిశాస్త్రము, అర్థశాస్త్రము సాంఘికశాస్త్రములు. అర్థశాస్త్రము అర్థము, లేక, సంపత్తు, భాగ్యమును గురించి పరిశీలించును. మనదేశములోని దారిద్ర్య మెట్లు పోవును? ఇతరదేశములతో పాటు మనదేశ మైశ్వర్యవంతమై యెప్పుడు తులతూగుచుండును? మనదేశ పరిశ్రమలు, వాణిజ్యము, వ్యవసాయము, వీటి నభివృద్ధి పరచుటకు మన ప్రభుత్వ మేమి చేయవలయును? ఏ పన్నులవలన ప్రభుత్వకోశ మేర్పడవలయును? పదార్థముల విలువ నిశ్చయించుటకు ఏ ప్రమాణ ముండవలయును? నాణెములు, వీటి చలామణీ, మారకము విషయమై ప్రభుత్వవిధాన మెట్లుండవలయును? పై ప్రశ్నలలో నిమిడియుండు సమస్య లన్నిటిని అర్థశాస్త్రము పరిష్కరించును.

మనదేశముయొక్క ప్రస్తుత పరిస్థితులలో అర్థశాస్త్ర ప్రాముఖ్యమును, అవసరమును ఇంతంతని చెప్పుటకు శక్యము కాదు. మన జాతీయజీవితమునకు అర్థశాస్త్రజ్ఞానము ప్రధానమని వేరే వొక్కి వక్కాణించ నవస

రము లేదు. పాశ్చాత్యదేశము లన్నిటిలోను ఆర్థికవిషయములే యిప్పుడు ముందుకు వచ్చినవి. అర్థశాస్త్ర మక్కడ నెక్కువప్రాముఖ్యము వహించినది. గడచిన ఐరోపామహాసంగ్రామమునకు రహస్యకారణములు ఆర్థిక కారణములే. పాశ్చాత్యదేశములం దమలులో నున్న ఆర్థికసిద్ధాంతములు, ఆర్థికన్యాయములు మన దేశార్థిక పరిస్థితుల కెంతవరకు వర్తించు నన్న విషయము మిక్కిలి వివాదాంశమై యున్నది. అర్థశాస్త్ర మెక్కువగా, నిర్దేశించును, గాని విధించదు. దేశములలో అర్థసంపాదన మెట్లు జరుగుచున్నదో యీశాస్త్రము నిర్దేశించును, అనగా పరిశీలించి చెప్పును. కాని అర్థమును సంపాదించవలెనని విధించదు. అయినను, ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలు కొన్ని ఆర్థికసూత్రములను స్పష్టీకరించినారు. కొన్ని ఆర్థిక ప్రత్యేకసమస్యలను విమర్శించుటకు కొన్ని మూల ఆర్థిక సిద్ధాంతములను తెలుసుకొనవలయును. ఒకదేశమున కన్యదేశస్థులు పాలకులైనప్పుడును, పాలితదేశములోని వివిధ వస్తుజాలముయొక్క ఉత్పత్తి అపారమైనప్పుడును, పాలకులు తమస్వదేశమును ఆర్థికముగ వృద్ధిపరచుకొనుటకు అన్యదేశపాలనమం దంత రాజనీతిని పాటింపక పోవుటయే కాక పాలితదేశమందు రాజకీయ ఆర్థిక నిబంధనలను చట్టరూపకముగ శాసింతురు. ఇది స్వభావసిద్ధమైనది. ప్రపంచమందు స్వలాభపరాయణతయే యనుగుణము వహించిన గాని చిన్నపనులను, పెద్దపనులను ఎవరును నిష్కామబుద్ధిని జేయరు. మనదేశమందు మనలో మనము మతసాంఘిక విషయములందు ఎంత తీవ్రాభిప్రాయభేదములను కలిగియున్నను, ఎన్ని జాతిమతవైషమ్యములను కలిగియున్నను, భారతీయు లందరు ఏకగ్రీవముగా ఏకాభిప్రాయమును కేంద్రీకరించి నట్టివిషయ మేదైన మున్నదా యన్నప్రశ్నకు జవాబు దేశముయొక్క ఆర్థిక విషయమే. భారతదేశముయొక్క ఏవిషయమందు భారతీయుల ఏకగ్రీవాభిప్రాయమును, భారతీయుల అభిప్రాయమే గాక భారత ప్రభుత్వాభిప్రాయమునుగూడ ఆంగ్లప్రజలు తమస్వప్రయోజనాభివృద్ధికొరకు కావించిన ఆందోళనముచేత ఆంగ్లప్రభుత్వమువారు తృణీకరించి ఏసమస్యయందు నిరంకుశముగా ప్రవర్తించి రను ప్రశ్నకుగూడ జవాబు భారతదేశార్థిక సమస్యయం దని చెప్పవలయును. ఇంగ్లండులో ప్రతిమనిషికి సగటున ఆదాయము రు 3-0-0కు పైగా నున్నది. మనదేశములో ప్రతిమానవునకు సగటున ఆదాయము ఒకఅణా ఏడుదమ్మిడీలు. మూడురూపాయీ లెక్కడ, పందొమ్మిదిదమ్మిడీ లెక్కడ? మనదేశముయొక్క నిజమైన ఆర్థికపరిస్థితులను తెలుసుకొన్నయెడల ప్రతి హైందవుని హృదయము దహించుకొనిపోక మానదు. నిజమంతయు ప్రజలు తెలుసుకున్నా నా దేమగునో?

మనము వ్యాసవిషయమునకు వత్తము. అర్థశాస్త్రములోని అర్థపదమునకు భాగ్యము, సంపత్తని అర్థము. ఈశాస్త్రమందు అర్థోత్పత్తి, అర్థాభివృద్ధి, అర్థవిభజన, అర్థవినిమయము పరిశీలింపబడును. ఈవిషయము లన్నిటితోను ప్రభుత్వమువారికి మిక్కిలి జోక్యమున్నది. ఈవిషయములనుగురించి ప్రభుత్వము చేయవలసినకృత్యములను, విధులను ప్రభుత్వార్థికవిధు లందురు. అర్థశాస్త్రము పరిశీలించువిషయములనుబట్టి అర్థశాస్త్రభాగము లేర్పడును. అర్థోత్పత్తినిగురించి చెప్పుభాగము ఉత్పత్తికాండము. అట్లే వినిమయకాండమున్నది. వినిమయ మనగా మార్పు లేక, మారకము. దేశములో గాని, దేశములలో గాని ఉత్పత్తికాబడిన వివిధ సామగ్రులను ప్రజలు తమలో తాము మార్చుకొనవలసియున్నది. అన్నిసామగ్రులు ఒకరిచేత గాని, ఒకదేశములో గాని, ఉత్పత్తి కాబడవు. మనజీవితమునకు మనకు వివిధపదార్థములు కావలయును. నాగరకతవృద్ధిఅయిన కొలది వాంఛలు వృద్ధియగు నన్నసిద్ధాంతము ఆర్థిక ప్రథమసూత్రము. వాంఛల తృప్తికొరకు పదార్థోత్పత్తి, పదార్థవినిమయము కావలయును. ఒకరు తనపదార్థమును మరియొకని కిచ్చి దానికి బదులుగా మరియొకపదార్థమును తీసుకొనుట వినిమయము. ఇట్టివినిమయము నాణెములు లేనికాలమం దుండెడిది. అడవులప్రాంతములగు ఏజన్సీలలో అట్టిపద్ధతి ఇప్పుడుగూడ ఉన్నది. ఈపద్ధతి మనకు అంత ప్రస్తుతము కాదు. ఆధునికమందు వినిమయము నాణెములసహాయమున జరుగబడుచున్నది. ఒకడు బట్టలను నేయును. ఒకడు ధాన్యమును పండించును. మరొ

కడు పశువులను పెంచును. ఒకడు గనినుండి లోహమును తీసి తయారుచేయును. ఒకడు విద్య చెప్పును. ఒకడు మందుచేయును: కొందరు సామగ్రులను విక్రయింతురు. కొందరు తమశక్తిని, తెలివిని, పనులను, విక్రయింతురు. నాణెములసహాయమున జరుగు వినిమయము విక్రయ మనబడును. క్రయవిక్రయములకు పదార్థములవిలువను తెలుసుకొనవలయును. పరివృత్తిలోనైనను ద్రవ్యము మార్పు లేనప్పటికి పదార్థములవిలువ నిర్ధారణ కావలయును. పదార్థములవిలువ వాటిబాహుళ్యమును బట్టియు, వాటి అవసరమునుబట్టియు ఉపయోగమును బట్టియు ఉండును. వాటిఉత్పత్తినిబట్టికూడా ఉండును. గాలి ప్రాణాధారమైనను బాహుళ్యమునుబట్టి విలువకలిగినది కాదు. బంగారము వెండిగనులు అరుదు. తయారుచేయుటకును చాలా వ్యయప్రయాసములు గలుగును. ధాన్యము బంగారముకంటెను ఉపయోగకరమైనను విరివిగా దొరకును. బంగారు తయారుచేయుటకంటె ధాన్యము పండించుట చాలా తేలిక. పదార్థములవిలువ వేర్వేరుకారణములచేత నిర్ణీతమగును. అన్నిపదార్థములవిలువ అందరికి గోచరమగునట్లుండవలయును. ఏదోయొకవస్తువును ప్రమాణముగా ఉంచుకొని తక్కినపదార్థములవిలువ ప్రమాణమైనవస్తువు విలువలోనికి మార్చిన యెడల అందరికిని తెలియును. ఏవస్తువును ఇతరవస్తువులవిలువను తెలియపరచుటకు ప్రమాణముగా ఏర్పాటుచేయవలయును? లోహములా? కాగితములా? లోహములైన ఏలోహము? వెండిధాతువును పరిమాణముగా అంగీకరించితిమని యనుకొందము: అప్పుడు దేశము ఏకధాతుపరిమాణదేశమనబడును —(Monometalism). దేశములో వెండిని బంగారమును రెంటిని పరిమాణముగా గ్రహించినయెడల అట్టిదేశము ద్విధాతుపరిమాణదేశమనబడును—(Bimetalism). ఒకదేశములో ద్విధాతుపరిమాణమున్నయెడల రెండుధాతువులకు, అనగా వాటినాణెములకు ఎట్టిప్రమాణము ఒకదాని కొకటికి ఉండవలయును?

ఈసమస్యలన్నియు నాణెముల చలామణికి సంబంధించియున్నవి. ఇవి చలామణి సమస్యలు. మనము విదేశములతో వ్యాపారము చేయవలయును. సరకులు ఎగుమతి యగును. విదేశములనుండి దిగుమతియగును. మనసొమ్ము విదేశవర్తకులకు చేరునా? విదేశీయులసొమ్ము మనవర్తకులకు చేరునా? చేరనియెడల బాకీలు పరిష్కారమెట్లగును? రెండుదేశములలో వేర్వేరుధాతుపరిమాణము లున్నయెడల ఒకదేశముయొక్క నాణెములకు రెండవదేశము నాణెములకు మారక మెట్లు? ఇట్టి మారకము ఆయా ధాతువుల బజారుకిమ్మత్తునుబట్టి యుండవలయునా? లేక వివిధదేశములందలి వివిధధాతువులమారకమును (Exchange) ప్రభుత్వమువారు జోక్యము కలుగజేసుకొని మారకపురేటును శాసనముచేత నిర్ణయింపవలయునా? ఈసమస్యలన్నియు వివిధధాతువులనాణెముల మారకమునకు సంబంధించినవి. ఇవియే మారకపుసమస్యలు—(Exchange problems).

ఈ వ్యాసములందు ప్రథమభాగమున చలామణిసమస్యలను, రెండవభాగమున విదేశవర్తకమువల్ల తటస్థించిన మారకపుసమస్యలను విమర్శింతుము. ఈ విమర్శనలో మనదేశములోని పైసమస్యల ప్రాచీనచరిత్ర మన కంతగా ప్రస్తుతము కాదు. మనదేశము ఆంగ్లప్రభుత్వములోనికి వచ్చినప్పటినుండియు ఈసమస్యలను ప్రభుత్వమువారు అప్పుడప్పుడు ఏవిధముగా పరిష్కరించినదియు క్లుప్తముగా విమర్శించి, యుద్ధానంతరమునుండి ఈసమస్యలు దేశములో ఎట్లు పరిణమించినదియు, మనప్రభుత్వమువారేమి చేయుచున్నదియు, మననాయకులు ఈసమస్యలవిషయమై ప్రభుత్వమువారిని ఏమి చేయుమన్నదియు మనము కొంచెము తవిశీలుగా గ్రహించవలయును. ఈవిమర్శనకు మనము ౧౮౩౫ వ సం॥ ఆరంభముగ తీసుకొనవచ్చును. ఈ సంవత్సరమునాటికి ఆంగ్లేయులు చాలామట్టుకు హిందూదేశమును స్వాధీనముచేసుకొని వారిపరిపాలనమును దేశములో స్థాపించిరి. అంతకుముందు దేశములో వేర్వేరుప్రమాణములుగల వివిధములగు నాణెములు ౯౯౪ రకములని చలామణిలో నుండెను. మహమ్మదీయపరిపాలనక్షయమందు వారి సామంతరాజులందరు స్వతంత్రరాజులైరి. స్వతంత్ర రాజ్యమునకు

ముఖ్యచిహ్నము ప్రత్యేకమైననాణెము. మహారాష్ట్రులు, ఆంధ్రులు, అరవలు, మళయాళీలు—ఇంకా ఇతరుల చిన్న చిన్న రాజ్యములందును ఉత్తరహిందూస్థానమందును వివిధములగు నాణెములు చలామణియందుండెను. ఎన్ని నాణెము లున్నను బంగారునాణెములు దేశమంతటను ప్రాచీనమునుండియు చలామణిలో ఉండినవి. అప్పట్లో మనదేశస్థులు చైనా, టిబెటు, సింహళము, అఫగనిస్థానము, పెరిషియా, టర్కీ మొదలైన విదేశములతో వర్తకము చేయుచుండేవారు గాని, ఆంగ్లేయప్రభుత్వములో మనదేశమునకు తటస్థించినచలామణి మారకపు సమస్యలు అప్పుడు తీవ్రముగా ఉన్నట్లు గాని, దేశమునకు నష్టము కలిగించినట్లు గాని తోచదు. అయినను చిన్నచిన్నస్వతంత్రరాష్ట్రము లన్నియు బ్రిటిషుప్రభుత్వములోనికి వచ్చుటవల్ల బ్రిటిషురాజ్యమంతటను ఒకే ఎత్తును, వన్నెయు గల ఒకనాణెము చలామణిలో ఉండు టవసరమాయెను. అప్పుడు, అనగా ౧౮౩౫ సం॥లో ప్రభుత్వమువారు చలామణినిమిత్తము బంగారు నాణెమును ముఖ్యమైన నాణెముగా స్థిరపరుచుటకు బదులుగా వెండిరూపాయిని ముఖ్యమైన నాణెముగా స్థిరపరిచిరి. ౧౮౦ గింజల ఎత్తుగల నాణెముగా రూప్యమును టంకశాలలో తయారుచేసిరి. ౧౮౦ గింజల ఎత్తులో నున్న ౧౬౫ గింజల ఎత్తుగల మేలిమివెండిన్ని తక్కిన ౧౫ గింజల ఎత్తునకు కలితీలోహమున్ను కలిపి వెండిరూపాయిని తయారుచేసిరి. ఇట్టి రూప్యములను, వీటిలో సగమువంతు అర్ధరూప్యములను, నాలుగవవంతు పావులాలను, ఎనిమిదవవంతు బేడలను, రాగినాణెములను—అర్ధణాలు, కానులు, అరకానులు, పైసలు—దేశములో ప్రచారములో ఉండుటకు ప్రభుత్వమువారు తయారుచేసి చలామణిలో ప్రవేశపెట్టిరి. ఈనాణెములలో రూప్యము, అర్ధరూప్యము శాసనబద్ధములైన నాణెములుగా నిర్ణయింపబడినవి. అనగా ప్రజలు తమలో తాము ఎంతమొత్తమువరకైనను ఇచ్చి పుచ్చుకొనవలయునని శాసింపబడినది. ఇట్టినాణెములే ప్రధాన రాజనాణెములు (legal tender). ౧౮౨౫ సం॥ నాటికి ప్రభుత్వమువారు నోట్లు ముద్రించి చలామణిలో ప్రవేశపెట్టలేదు. అప్పటి మారకపురేటు ఒక బంగారుపౌనకు ౧౦ వెండిరూపాయిలు.

మన ప్రభుత్వమువారు లండనులో ఉన్న మనప్రభుత్వ ఉద్యోగియులకు జీతములను ఇంగ్లండు నాణెములలో చెల్లించవలసివచ్చేది. మన రూప్యములను వారు పుచ్చుకొనరు. ఇంగ్లండులో ప్రమాణమగునాణెము ప్రధానమైన రాజనాణెము కాసు-బంగారునాణెము. అందువలన ఆంగ్లేయుల బంగారునవరసు, లేక కాసునకును మన వెండిరూపాయికును మారకపురేటు, ఇదివరలో బంగారుకాసునకు ౧౫ రూపాయిలని ఏర్పాటు కాబడినది. అందువలన ఇంగ్లాండులో మనము ఒకపౌను, లేక బంగారుకాసును ఇచ్చినను తీసుకొన్నను మన వెండిరూపాయిలు ౧౫ అగును. మన ప్రభుత్వమువారు రూప్యమును ముద్రించి ౧౫ రూప్యములకు ఒకపౌను మారకమని చెప్పుటకు అర్థమేమనగా, ఇంగ్లీషుపౌనులో ఉన్న బంగారము బజారులో అమ్మి ఆబంగారమునకు ఖరీదుకాబడిన వెండి ఎంత వచ్చునో ఆవెండిని ౧౫ భాగములుగ చేసి ఒక్కొక్క భాగమునకు తయారుచేయుట కవసరమగు మట్టునకు మాత్రమే కొంచెము కలితీకలిపి రూప్యమును తయారుచేసిరి. కాబట్టి నిజముగా ఒకరూప్యము పౌనులో ౧౫ వవంతు అయియుండెను. పౌనులో ౧౫ వవంతు ఎత్తుగల బంగారమును ఒకనాణెముగా చేసినయెడల మిక్కిలి చిన్నదగును. దానికి సరిపోయిన వెండినాణెము పెద్దదగును. పైపద్ధతినిబట్టి ముద్రించినరూప్యము విషయమై మనము గ్రహించవలసిన ముఖ్యాంశము లేవన: ౧౮౩౫ సంవత్సరము దరిమిలా రేటు—(౧) ఒక ఇంగ్లీషుపౌనులో మన వెండిరూప్యము కిమ్మత్తు ౧౫ వ వంతు. అందువలన వీటి మారకపురేటు పౌనుకు ౧౫ రూప్యములు. (౨)౧౮౩౫వ సంవత్సరము ప్రాంతమందు ఇంగ్లీషుపౌనులోని ౧౫ వ వంతు బంగారు కిమ్మత్తును, బజారు ధరప్రకారము మన రూప్యములోని వెండికిమ్మత్తును సమానము. (౩) పైరెండు విషయములవలన తేలేపర్యవసాన మేమన: పౌనునకును రూప్యమునకును నిర్ణీతమైన మారకపురేటు—అనగా ఒక పౌనుకు ౧౫ రూపాయిలరేటు—పౌనులోఉన్న బంగా

రముయొక్కయు,రూప్యములోనున్న వెండియొక్కయు బజారుధరమీద ఆధారపడియున్నది. కాబట్టి బంగారు వెండిధాతువులఖరీదు బజారులో హెచ్చయినను తగ్గినను ఒక పౌనుకు ౧౫ రూప్యముల మారకపురేటు నిలబడజాలదు. వెండిబంగారుధరలు బజారులో మారినప్పుడు మారకపురేటుకూడా మారనియెడల పౌను, రూపాయీ మార్చుకొనుటలో ఎవరికో ఒకరికి నష్టము సంభవించక మానదు. ౧౮౩౫ సంవత్సరము లగాయితు ఇంతవరకును వెండిబంగారముల బజారుధరలు ఏకటాకీని లేవు. ఈరెండుధాతువులబజారుధరలనుపట్టి పౌనుయొక్కయూ, రూపాయియొక్కయూ మారకము దానంతట దానిని స్థిరపర్చుకొనీయకుండ మనప్రభుత్వమువారు జోక్యము కలుగజేసుకొని ఈధాతువుల బజారుధరలకు విపరీతముగా ఆమారకపురేటును శాసనముచేత స్థిరపరచికొని, నిబంధన లేర్పరచి, వాటిమూలమున శాసననిర్ణీతమైన మారకపురేటును అప్పుడప్పుడు ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగా మార్చుచు స్థిరపరిపింపసాగిరి. ఇందువలన మనదేశమునకు కోట్లకొలది నష్టమును, ఆంగ్లేయులకు, ఆంగ్లవర్తకమునకు విపరీతలాభమును కలిగెనది. ఈమారకపుసమస్య క్లిష్టమగుటచేతనే ప్రభుత్వమువారు ౧౮౯౩, ౧౮౯౮, ౧౯౧౮, ౧౯౧౯, ౧౯౨౬ సం॥లలో ఈవిషయమును దారితేరిన నిపుణులను మనదేశమందలి యీసమస్యనుగురించి విమర్శించి నివేదికల నిమ్మని కమిటీలుగా ఏర్పరచిరి. ఎన్నికమిటీలు ఏర్పడి, ఎన్ని నివేదికల నిచ్చినను నానాటికములచలామణి మారకపుసమస్య ఇంకను తెగలేదు. ఈసమస్య ఈమధ్య మళ్లీ మొదటికి వచ్చినది. ఈవిషయమై మనము విపులముగా గ్రహించవలయును. (సశేషము.)

మనోహితము

పిసుపాటి నారాయణశాస్త్రిగారు

ఉత్కలికా తరంగముల నూఁగుచునుందువు, జన్మకారి సం
పత్కలనాతమఃపటలి భ్రామిట మన్నును మిన్నుఁగాన, వు
ద్యత్కరుణా రసప్రచుర దానవవైరి కటాక్షపాత్రమై
చిత్కళఁ దేలఁ దగ్గకృపి సేయవు చిత్తమ, యేమి యయ్యెదో ?

కలఁగకు మెంతలేసి కడగండ్లకుఁ బాలయినన్, దురాశమై
మెలఁగకు మోపరాని పని మిద్దెద నంచు నహంకరించుచున్,
దొలఁగకు సత్యమార్గము నతుల్యము లౌల్యమునన్, జగంబుపై
నలుగకు మెన్నఁడున్, ముదమునందకు కుందకు, పిచ్చిడెందమా !

మానవు చంచలత్వమును, మాటికి మాటికి మాఱుచుందు, వా
శానిగళంబునం దగిలి సర్వము మ్రింగ యతింతు, "దీననే
మానొకొ మీఁద;" నంచు నిసుమంత విచారముపాలుగా, విసీ !
మానసమా ! నినుం గడచు మానవుఁడే; కడు ధన్యుఁ డిద్ధరన్.

ఆచరణంబునం దిడని యట్టిది యెట్టిదియైన నిష్ఫలం
బై చను, నీచరిత్రమున కార్యజనాదృతి సంఘటింపఁగాఁ
జూచెదవేని; వాక్పటిమఁ జూపక యోపిక చేసి జ్ఞాన ల
క్ష్మి చితమూర్తిలోఁ గలియఁ జేతమ, చేయుము తగ్గయత్నమున్.

"ధనము గడింపకుండిన వృథా యగు జన్మ" మటంచు నెట్టి కూ
డని పని కైనఁ బోదువు హుటాహుటి లేనిదినాల, భాగ్య మ
బ్బినతఱిఁ బిన్నపెద్దయను భేదముమాని, "జగాన నేన నా
కెన"యని విఱ్ఱవీఁగె, దిఁక నేమగుదానవొ; నీవు చిత్తమా!

"దండితవమ్ము చూపెదను దానమునం" దని చేత నేమి లే
కుండిన నాఁడు పల్కెద, వహో! పదిరూకలు చేరినంతనే
మొండితనమ్మునన్ మిగిలి ముష్టియుఁ బెట్టఁగ నుత్సహింప, వా
దండధరోగ్రదండనము తప్పు టదెట్టులు నీకుఁ, జిత్తమా?

పరులన్ మీఱుటకో; పరోపకృతికో; పైవారి మెప్పింపనో;
సరి సంబంధులు గేలిసేతు రనియో; జాయాసుతార్థంబో; క్ర
చ్చుఱ వెచ్చింతువు గాని ద్రవ్యమును, నిష్కాపట్య మేపార నే
త్రతఱి నీఁ జాలవు పిల్చి బీదలకు, నీత్యాగం బిదేకా, హృదీ!

పదుగుర సాయమునం బడయఁ బాతరలాడెద వాదిలోన, న
య్యది లభియించినంత దురహంకృతి నందఱికన్న మిన్నవై
పొదలెడి కోర్కె దుష్కృతికిఁ బూనెదు, తత్కృతి మ్రుగ్గడింప మా
నెదు, పరమార్థచింత యిఁక నీ కెటు లబ్బు, మనంబ, చెప్పుమా?

ఇతరుల నమ్మ వీవు, నిను నెల్లరు నమ్మ నటింతు వెప్పుడున్,
గతము దలంచి పొక్కెదవు, కాయ మనిత్య మటంచుఁ బల్కుచున్
బ్రతుకఁగ నాసఁ జేసెదు ప్రపంచము నిల్చును నంతదాఁక, నీ
గతి యిఁక మీఁద నేవిధము కాఁగలదో కద? మూఢచేతమా!

ఒక్కటి లోఁ దలంతువు, మఱొక్కటి పైకివచింతు, వొక్కనిన్
మిక్కిలి గారవింతువు తమిన్, మఱియొక్కని లెక్కసేయ, వీ

ఫక్కి—ని సూనృతంబు సమభావము రెండును వీటిఁబుచ్చినన్
దక్కు—నె, శాశ్వతం బగుపదం బితరంబున, మానసంబరో!

"కోపము పాపమూల" మని కోవిదులందురు, దాన నీకు నెం
తే పరిపాటి గల్గె, దురదృష్ట మదేమొ? విచార దీర్ఘ సం
తాపపు టగ్గి మ్రగ్గదు సతంబును, దుర్విషయ ప్రవిష్టవై
నాపలు కాలకింప వోకనాఁడును బెఁకెతనానఁ, జిత్తమా?

వార్యం బెట్లగు నాకు నీదయిన చాపల్యంబుఁ? శ్రీ శంకరా
చార్యుండే; వెఱగంది నీకుఁ గపితో సామ్యంబు చెప్పంగ, దు
ష్ప్రార్యాకోటి గణింపఁగాఁ బడిన తత్సాంగత్యమున్ మాని, నీ
వార్యుల్ మెచ్చఁగ నేకతాభిరత వౌటానందమౌ, నెమ్మదీ!

స్పర్ధామూలము నీదుశీల మెపుడున్ వంచింపఁగాఁ జూచు ప్ర
త్యర్థుల్ దోఁపరు నీకు నెందును, ద్వదాయత్తీకృతార్థున్ మహా
నర్థవ్రాతము చుట్టుముట్టికొను, దుష్టార్థప్రదానంబు దా
సార్థక్య మ్మెటు లౌను బుట్టుపునకున్, స్వాంతంబ, యోజింపుమా?

అగునని యెన్నఁ డన్కొ—నని యట్టి మహార్దశ పట్టినప్పుడేన్
దగుగతి సౌఖ్యమొందెడి విధంబు దలంపవు, తుల్యులైన వా
రిఁ గని యసూయపెంపునను రేలుఁ బవల్లుఁ దదేకచింతతో
నొగులుచు నుండె, దార! సుజనుం డెటు నమ్మును నిన్నుఁ జిత్తమా?

"నిరవధికోగ్ర సంసరణ నీరధి భంగపరంపరాహతిం
గరలిచి క్రోధబాడబశిఖిం బడఁద్రోయఁగ, మోక్షరాజ్యసు
స్థిరు నొనరింపఁగా, వలఁతి చిత్తమె" యంచు వచించెఁ దొల్లి శ్రీ
హరి, చెడుచేఁత రోఁతయని యాత్మరతిం బదముంచు, చేతమా!

"హితముగఁ దోఁచుదానిని గ్రహించెదఁ బ్రీతిఁ, దదన్యమున్ జగ
ద్ధిత మయినం ద్యజింతు, నెవ రేమనినన్ గణుతింప" నంచుఁ ద్వ
త్ప్రతిభను జాటఁ జూచెదవు, బాపురె? యెంతటివెఱ్ఱి; యున్న వే
గతు లిటువంటి మార్గములఁ గాలిడువారికి మూఢచిత్తమా?

కరణ పరంపరల నడపఁగల్గిన మేటివి నీవు, నీ నుడిఁ
గరచరణాదు లేదు, నటుగావునఁ దత్కృతకర్మ ఫలంబు నిన్
బొరయక మాన దెన్నఁడును బూజ్యపదంబున నున్నవారికిం
బరపతి వోవు కార్యములు భావ్యము లౌనటవే యెడందరో?

కానికిఁ గాని యట్టి యధికారము మేరువుగాఁ దలంచి యె
వ్వానిని జీరికింగొనవు, పాపము పుణ్యమనంగఁ బోవు, "నే
నే నిఖిలాశ్రయంబ" నని యెంతయు గర్వము చెందె, దద్ది వో
దేనికిఁ జేతఁగాక జగతిం జెడుదానవు గావె చిత్తమా?

"తనగులం బెట్టిఁడు వేదశాస్త్రముల పొత్తంబుల్, తదాచారముల్
దిగనాడుం" డని రచ్చలన్ మొఱుఁగు దుర్ధీకప్రపంచంబుతో
భగవంతుం డెదిరింప నోడునన; నీవా తత్త్వవిచారంబునన్
గఁగ యత్నించుట? చాలుఁ జాలు మనసా! కైకోను ముద్రేకమున్.

సుతునకుఁ దల్లిదండ్రులును సుందరికిం బ్రియభర్త, శిష్యసం
తతికి గురుండు, కోడలి కనారత మత్తయు, ఘోరదుర్గుణా
న్వితునకు సద్గుణాన్వితుఁడుఁ, బిన్నకుఁ బెద్దయు, లొంగియుండు నీ
చత ప్రబలెన్, హితాహిత విచార మిఁకెక్కడ నీకుఁ జిత్తమా?

ఆరయ నాఱుచక్రముల కావలఁ గేవల దీప్తితో సహ
స్రారజలేజమందు విలసద్గతి వెల్గు వెలుంగు గానఁగా
నేరక యూరకే తిరుగ నేర్తువు, లోపలి చూపు మాని, దే
హీరున నీవు ముందుఁ గడతేఱుదు, వయ్యయొ, మూఢచిత్తమా!

హితముగఁ బల్కకం బెను హితేతరమార్గము త్రొక్కకుండు టే
హిత మని చెప్పి రార్యు, లిఁక నేమి? శ్రుతి స్మృతిబద్ధ సత్క్రియా
తతి నొనరింపఁగాఁ దగిన దార్ఢ్యము నీకడ లేకయున్న న
న్యతమమతంబులం దిగక హాయిగ నీశు భజించు, చిత్తమా!

వాచత్ గావత బీన బజావత స్యామ సరీర సుహావత జోఈ, ఫైలకే హార సిగార కీయే బరజే ఘన ప్రీత బఢావన జోఈ
తాల మ్రదంగ లియే రస రంగి సఖీజనసంగీ లసే సుఖ జోఈ, యాబిధ మేఘమల్లార కహావత రాగన మే యహీ చావత కోఈ;
[జయపుర చిత్రము : దివాన్ బహదూరు గోవిందదాసు చతుర్భుజదాసుగారి యనుమతిని.]

బ్రిటిషు ఆర్థిక విషమస్థితి

మోచర్ల కృష్ణమూర్తిగారు

౧

ప్రపంచమునం దెచ్చట జూచినను ధరలు పడిపోవుటయు, వర్తకమాంద్యమును, కావలసినంత పదార్థసంపత్తి యుండియును క్షామము ననుభవించు చుండుటయును, ఎప్పుడును లేనివిధమున సంవత్సరమధ్యమున క్రొత్తపన్నులును, వేతనముల తగ్గింపులును, నేటి ప్రజాజీవితము నల్లకల్లోల మొనర్చుచున్నవి. వీనికి దోడు ఆంగ్లదేశమునను, మనదేశమునను బంగారుప్రమాణ మంతరించె. నవప్రకటన వ్యవహారముల మరింత గజిబిజి యొనర్చి ప్రజాసామాన్యమునకు మరింత దుర్గ్రాహ్యమొనర్చెను. అపూర్వమగు నిట్టిఆర్థికవిపత్తునకు గారణమేమి? బంగారుప్రమాణముయొక్క ఉనికి గాని, పోకడ గాని పరిస్థితులం దెట్టిమార్పుల గలిగించును? అను సందేహములు ప్రతివారిని బాధించుచుండును. ఆవిషయముల నెరింగినచో, ప్రస్తుతఆర్థికక్లిష్టస్థితినుండి భారతీయులును, ప్రపంచమునందలి ఇతరదేశములును గూడ ఎటుల బయటపడవచ్చు ననువిషయముల సులభముగ దెలిసికొనవచ్చును.

ధరలు పడిపోవుటకు కారణము

ఐరోపా మహాసంగ్రామానంతరము ప్రపంచమంతయు సిరిసంపదలతో తులదూగుచుండ వాణిజ్యము విజృంభించుచుండవలసినది. ప్రపంచ మంతయు గాకపోయినను, విజయ మందిన దేశములైనను అటు లుండవలసినది. కాని అందుకు మారు విజయ మందిన దేశములును ఓడిపోయిన దేశములును గూడ సరిసమానముగనే ఈవిషమస్థితికి గురియైనవి. ప్రపంచమునందలి బంగారమున కంతకును కోశాగార మగుచున్న అమెరికాయందును, సంగ్రామవిజయవైభవము నందిన ఆంగ్లదేశమునందును, పరాజయ మంది నష్టపరిహారముల బరువుచే క్రుంగిపోవుచున్న జర్మనీయందును గూడ నిరుద్యోగసమస్య, నిర్వ్యాపారత్వము ఇంచుమించుగ ఒకటేమాదిరిగ తాండవించుచున్నవి. ఇట్టిస్థితి కంతకును ప్రథమకారణము సంగ్రామ నష్టపరిహారభారములు, సంగ్రామ ఋణభారములును అని ప్రపంచమున పేరు గల అర్థశాస్త్రజ్ఞు లందరును అంగీకరించియున్నారు. పదార్థములధరలు ముఖ్యముగ రెండు విషయములపై నాధారపడి యుండును. అందొకటి ఉత్పత్తి. ప్రజలకు గావలసినదానికంటె నెక్కువపదార్థమును తయారుచేసి క్రయమున కంపిన యెడల గిరాకి తగ్గి, కొనువారు లేక ధరలు తగ్గును. రెండవది ప్రజలకు గల కొనుగోలుశక్తి. పదార్థములవెల ఎంత సరసముగ నున్నను ఆవెల నొసగుటకు ప్రజలలో శక్తి లేనియెడల కొనువారు లేక తుదకు ధరలను తగ్గింపవలసివచ్చును. ప్రస్తుతి మావరించియున్న ఆర్థిక క్లిష్టస్థితి కిందు మొదటికారణము కొంతవరకును, రెండవకారణము చాలవరకును పనిచేసెను. సంగ్రామమున నోడిపోయిన జర్మనీ మొదలగు రాష్ట్రములు నష్టపరిహారముల రూపమునను, గెలిచిన ఆంగ్లదేశము మొదలగునవి సంగ్రామఋణముల రూపమునను ప్రతివత్సరమును చాలమొత్తములను విదేశములకు చెల్లింపవలసివచ్చుచున్నది. అందుచే నాదేశములందలి ప్రజలు సొంత ఉపయోగముకొరకు కావలసినన్ని వస్తువులను కొనుటకు శక్తి లేనివారగుచున్నారు. అందుచే అట్టి వస్తువులను ఇంతవరకు తయారుచేసెడివారి క్రయములు తగ్గి వారు తమకు గావలసిన వస్తువులను కొనజాలకపోవుచున్నారు. ఈవిధముగనే విషచక్రము సంపూర్తియై తుద కన్నిదేశముల ప్రజలును గూడ ఒకస్థితికి వచ్చి ప్రస్తుత ఆర్థిక విషమస్థితికి గురియైరి. ఆధునిక ప్రపంచమున మానవజాతియొక్క ఆర్థికజీవిత మంతయు పరస్పరాశ్రితమై యున్నది. అందుచే ఒక్కప్రాంతమునకు గలిగిన చిక్కులఫలితములు ప్రపంచమున కంతకును గూడ వ్యాపించుచున్నవి.

బంగారు ప్రమాణము

పై యార్థికదుఃస్థితి అన్నిదేశములను ఆవరించి యుండగా, ఆంగ్ల దేశమును, భారతదేశమును, మరికొన్ని చిన్నరాష్ట్రములును మాత్రము బంగారుప్రమాణమును వీడవలసివచ్చుటకు కారణముల దెలిసికొన యత్నించుటకు పూర్వము, అసలు బంగారుప్రమాణ మన నేమియో గుర్తించు టవసరము. ప్రజ లంతగా నాగరకతను బడసి యుండని ఆదికాలమున నాణెములచలామణీ యుండెడిది గాదు. అపుడు ప్రజలు తమకు కావలసినవస్తువులను కొనుటకు గాని, ఇతరులకు బదులు తీర్చుటకు గాని, వస్తువులనే మార్చుకొనెడివారట. కాని అట్టి స్థితి గతించి చాలకాల మైనది. నాగరకత వ్యాపించినకొలదిని వస్తువుల మార్చుకొనుటయందలి అసౌకర్యమును తొలగించుకొనుటకుగాను, వెండి, బంగారు మొదలగు లోహములను క్రయవిక్రయాదివ్యవహారములయందు ఉపాధిగ నుపయోగించుకొనుచుండిరి. అనగా నాయా వస్తువులవెలల నిర్ణయించి తెలుపుట కీలోహములు ప్రమాణముగ నుపయోగించుకొనబడుచున్నవి. కాని వర్తకవ్యవహారముల సమృద్ధ మధిక మైనకొలదిని నాణెముల నుపయోగించుకొనుటగూడ అసౌకర్యముగ గన్పట్టెను. అందుచే వానికి బదులు కాగితపునోటులును, హుండీలును విశేషముగ వ్యాప్తి గాంచుచున్నవి. మనదేశమున గూడ రూపాయినాణెముల నుపయోగించుపద్ధతి ఎంత త్వరితముగ తగ్గి, కాగితపునోటుల నుపయోగించుట కల వడుచున్నదియును ప్రతివారికి ననుభవవేద్యము. ఇంగ్లాండు మొదలగు పారిశ్రామిక దేశములయందు, నాణెముల యుపయోగము ఇంచుమించు పూర్తిగ నదృశ్యమై వానికి బదులు కాగితపునోటులే ఉపయోగమందున్నవి. నోటులను జారీచేసిన అధికారులు, సదరు నోటులను దెచ్చి రొక్క మడిగిన వారికి వెంటనే చెల్లించెదమని హామీ యొసగుటచేతను, ఆహామీ చెల్లింపబడునని ప్రజలకు నమ్మక ముండుటచేతను, దేశమున సదరునాణెములకు ప్రత్యామ్నాయముగ నానోటులు నిరాఘాటముగ చలామణీ యగుచున్నవి. ఈనోటులు కాగితపు చిహ్నములే గాని, స్వయముగ విలువగల నాణెములు గావు. అందుచే క్రయవిక్రయములలో ధరలు నిజముగ బంగారువెండి లోహముల విలువనుబట్టియే నిర్ణయింపబడుచున్నవి. అందుచే వేర్వేరు నాగరకరాష్ట్రము లన్నియును కొన్ని వత్సరములవరకును తమనాణెములయందు ప్రధాన మైనవానిని బంగారు వెండిలోహములలో ముద్రించుకొనుచుండెడివి. పిదప గతశతాబ్దమునుండియు వేర్వేరుకారణములచే వెండికి అట్టిప్రాజ్యత తొలగి అన్నిదేశములును బంగారులోహమును మాత్రమే చలామణికి ప్రమాణముగ నేర్పరచుకొని ఆలోహమున ప్రధానమగు నాణెముల ముద్రించి చలామణీ చేయగడంగినవి. ప్రతిదేశమునను ప్రధానమగు నాణెమును, దాని కనుబంధముగ వేర్వేరు లోహములలో వేర్వేరు చిన్ననాణెములును చలామణీ చేయబడుచుండును. ఆయాదేశమున నాణెములచలామణికి ప్రధానమగు నాణెము గాని, లోహము గాని ఏదియై యుండునో ఆదేశపుచలామణి కా నాణెముగాని యా లోహము గాని ప్రమాణ మని చెప్పబడును. అది బంగారులోహమైన బంగారుప్రమాణ మందురు. వెండియైన వెండిప్రమాణమందురు. సదరులోహము నిజముగ ప్రమాణ మని పేర్కొనబడుటకు మూడుప్రధానలక్షణము లుండవలెను. ౧. సదరులోహమును దేశమునుండి విదేశములకు ఎగుమతిచేయుటకును దిగుమతిచేయుటకును ప్రజలకు స్వాతంత్ర్య ముండవలెను. ౨. సదరునాణెమును కరగించుకొనుట కధికార ముండవలయును. ౩. సదరులోహమును టంకసాలవద్దకు తీసుకొనివెళ్లి నిరాటంకముగ నాణెములను ముద్రింపించి తెచ్చుకొనుటకు స్వాతంత్ర్య ముండవలెను. ఈమూడు లక్షణములును ఒక్కటే యుద్దేశమును సూచించుచున్నటులు పాఠకులకు దెలియగలదు. చలామణికి ప్రమాణముగ నేర్పరచుకొనబడిన లోహముయొక్క విలువయందు ప్రభుత్వమువారిచే గావింపబడు చర్యలవలన ఎట్టిమార్పును గలుగరాదు. అపుడు గాని అది నిజమైన ప్రమాణము గాజాలదు.

బ్రిటిషుదేశపు చలామణి

బ్రిటిషుదేశపు చలామణియందు ప్రధానమైనది పౌను. ౧౮౧౬ సం. వరకును ఆంగ్ల దేశమున వెండియే చలామణికి ప్రమాణముగ నుండెను. అపుడు ౫, ౪౦౦ గింజలయెత్తు వెండి ఒక పౌనుగ వ్యవహరించెడివారు. అందు ఇరువదవవంతగు ౨౭౦ గింజలయెత్తువెండి నొక నాణెముగ ముద్రించి దానిని షిల్లింగు అని వ్యవహరించుచుండిరి. ౧౮౧౬ సం.న ఆంగ్ల దేశము వెండి ప్రమాణమును వదలి బంగారు ప్రమాణము నవలంబించెను. అపుడు ఒక ఔన్సు బంగారము ౪ పౌ. ౪ షి. ౧౧ పెన్నీలకు సరిసమాన మనియు, ఆవిధముగ చలామణి చేయవలె ననియు నిశ్చయించిరి. సవరనులు అదివరకే ముద్రింపబడి బంగారువెల ననుసరించి విక్రయింపబడుచుండెను. ప్రభుత్వమువారు బంగారు ప్రమాణమునకు వచ్చినతోడనే సవరనునందలి బంగారులోహముయొక్క తూకమును ౧౨౩.౨౭౪ గింజలుగనిర్ణయించి అందలిబంగారును ౧౧౩.౦౦౧౬ గింజలకు తగ్గించి పౌను నాణెమునకు బదులుగా సవరనును చలామణి చేయుచుండిరి. ఈవిధముగ చిరకాలము చలామణి చేయగలిగిరి. కాని ౧౯౧౪ సం.న సంగ్రామారంభమున నీచలామణిని నిర్వహించుకొనజాలక బంగారు ప్రమాణమును వదలుకొనిరి. కాని ౧౯౨౫ సం. మండియు తిరిగి బంగారు ప్రమాణమును స్థాపించి, ఈసంవత్సరము సెప్టెంబరు ౨౦ వ తేదీవరకును నిర్వహించుకొనగలిగిరి. కాని నాటినుండి తిరిగి బంగారు ప్రమాణమును వదలివేయవలసినవారైరి.

బంగారుప్రమాణమును వదలుట యన నేమి?

బంగారుప్రమాణమును వదలుట యన నేమియో ఇక పరిశీలింతము. నాణెములకు బదులు కాగితపునోటులు గూడ సౌకర్యార్థము చలామణి చేయబడుచున్నవని పైన వివరించియుంటిని. ఈపద్ధతి ఎక్కుడు సౌకర్యముగ నుండుటచే విశేషముగ వ్యాప్తి నంది రుడ కసలునాణెముల గూడ తరిమివేయుచున్నది. ఈనోటులందు వానిని దెచ్చి అడిగినవారికి రొక్కము నొసగబడు నని వ్రాసియుండును. ఉదాహరణముగ ఆంగ్ల దేశపు పౌనునోటును దీసికొనుడు. అందిటు లుండును; "దీనిని దెచ్చినవానికి కోరినపుడు ఒక పౌను మొత్తమును చెల్లించెదను. ఇంగ్లాండుబ్యాంకు తరఫునను గవర్నరుతరఫునను (సం) ప్రధానకోశాధికారి." ఈనోటులు రాజశాసనము ననుసరించి ముద్రింపబడి చలామణి చేయబడుచుండుటచే లావాదేవీలలో ప్రతివారిచేతను ఒక పౌనుగ చలామణియగును. సవరనునోటునుతీసుకొనివెళ్లి రొక్కము నడుగుచో ౧౧౩. ౦౦౧౬ గింజలయెత్తుగల సవరను నొసగవలసి యున్నది. కాని ఒక్క విదేశముల కంపవలసినపుడు తప్ప మిగిలిన వ్యవహారములన్నిటియందును నోటు చలామణి యగుచుండును గనుక ఎవరును సాధారణముగ బంగారును గోరుటలేదు. ప్రభుత్వమువారు బంగారు ప్రమాణమును తొలగించినయెడల సదరు నోటులకు బ్యాంకువారు బంగారము నొసగవలసిన బాధ్యత తొలగిపోవును. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు సెప్టెంబరు ౨౦ తేదీన బంగారు ప్రమాణమును రద్దుచేయుటవలన సంభవించిన దిదియే. ఆయుత్తరువునకు తోడు, బంగారమును విదేశములకు ఎగుమతి చేయరాదనికూడ ప్రభుత్వము వారు నిషేధించిరి. నోటు లన్నియు అచ్చువేయబడిన కాగితపుముక్కలుగదా; వానికి బదులు నాణెముల నొసగు హామీ లేనియెడల వాని కెట్టివిలువ యుండును? అని ఆశ్చర్యము గలుగవచ్చును. కాని అటు లాశ్చర్యపడ నక్కరలేదు. సదరు నోటులు బ్రిటిషుదేశమున మామూలుగనే చలామణి యగుచుండును. క్రయవిక్రయాదులందును లావాదేవీలలోను ప్రభుత్వమువారికిని ఇతరులకును బాకీల చెల్లించుటకును సదరునోటులు పనికివచ్చునెడల వానివిలువ కెట్టిలోటు గలుగును? కాని విదేశములకు చెల్లింపవలసి వచ్చినపుడు మాత్రము వారు నోటుల నంగీకరింపరు గనుక కొంత చిక్కు సంభవించును.

నిలుపుకొన జాలకపోవుటకు కారణములు

జపాను, దక్షిణాఫ్రికా, ఫ్రాంసు మొదలుగాగల దేశము లెన్నియో తమబంగారుప్రమాణమును నిలుపుకొన గలుగుచుండగా, ప్రపంచములోకెల్ల ధనవంతమగు నాంగ్ల దేశము మాత్రము వదలుకొన వలసివచ్చుట చాల

ఆశ్చర్యకరముగ నుండవచ్చును. కర్ణునిమరణమునకువలె ఇందుకుగూడ పెక్కుకారణములు గలవు. అందు కొన్ని బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారియధీనమున లేనివి. మరికొన్ని బ్రిటిషుజాతీయులు ధనార్జనాతురతతో అవివేకముగ దెచ్చిపెట్టుకొనినవి. ఐరోపామహాసంగ్రామముకొరకు గావింపబడిన ఋణములు ఆంగ్లదేశమునకుగూడ దుస్సహముగ నుండెను. ఈవత్సర మాంగ్లదేశము, ప్రభుత్వఋణములవడ్డీక్రింద రూ ౩౦౨,౯౦౦,౦౦౦లును, అసలుక్రింద రూ ౫౨,౦౦౦,౦౦౦ లును చెల్లింపవలసివచ్చెను. ౩౧-౩-౩౧ నాటికి ప్రభుత్వ ఋణము రూ ౭,౬౭౪,౦౦౦,౦౦౦. దీనికితోడు, ప్రపంచమునందంతటను ధరలు మందగించుటచే, వాణిజ్యము తగ్గెను. వాణిజ్యమే జీవనాధారముగ గల బ్రిటిషుదేశమున కిది పెద్దదెబ్బ. వారి దిగుమతులంతగా తగ్గకపోయినను, ఎగుమతులు మాత్రము చాల తగ్గిపోయెను. విదేశీయవాణిజ్యమునందు జర్మనీ మొదలగుదేశములతో సరిగ పోటీచేయజాలక, తమఖాతాదారుల గోల్పోవుచుండిరి. వర్తకము తగ్గుటచే ప్రభుత్వాదాయము తగ్గెను; ఖర్చులు మాత్రము తగ్గలేదు. అందుచే ప్రభుత్వమువారు పరిపాలనావ్యయములకు గూడ ఋణమొనర్పవలసి వచ్చినటు లుండెను. ఎగుమతులకంటె దిగుమతు లధికముగ నుండుటచే వానికి ఆంగ్లదేశము చాల మొత్తముల నితరదేశములకు చెల్లింపవలసినటు లేర్పడెను. ఫ్రాన్సు, అమెరికా మున్నగుదేశములు దిగుమతుల విశేషముగ సుంకములను విధించుటచే నాదేశముల బ్రిటిషుఎగుమతులు తగ్గిపోయెను. గతవత్సరమున ఫ్రాన్సు దిగుమతిసుంకముల నూటికి ౧౬౦ చొ.న హెచ్చించెను. కనుక, ఆదేశములనుండి దిగుమతి చేసుకొనిన వస్తువులకును, ఋణములతీర్మానమునకుగాను వారికి చెల్లింపవలసిన మొత్తములకును, బ్రిటిషువారు వస్తురూపముగ గాక రొక్కరూపముగ చెల్లింపవలసివచ్చెను. ఇంగ్లాండు ఇతరదేశములకు చెల్లింపవలసిన బాకీలస్థితి ఇటు లుండ, ఆంగ్లదేశమునకు జర్మనీ ఆస్ట్రేలియా, ప్రేజలు మొదలగు నితరదేశములనుండి రావలసిన బాకీలు వసూలుగాలేదు. ఇవన్ని బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారి వశమునందు లేనికారణములచే గలిగిన పరిస్థితులు. కాని ఆంగ్లదేశ మంత యాకస్మికముగ బంగారు ప్రమాణమును వదలవలసి వచ్చుటకు తుదికారణము లివి గావు. అధిక ధనార్జనాభిలాషచే బ్రిటిషుబ్యాంకు లొనర్చిన వడ్డీ వ్యాపారములు ఆంగ్లదేశము వెంటనే అట్టి విషమస్థితికి పాలుపడుటకు సన్నిహితకారణము. లండననగరము ప్రపంచమునందలి వ్యాపారముల పరిష్కరించుకొనుటకు కేంద్రస్థాన మనువిషయమెల్ల రెరింగినదే. అందుచే ననేకరాష్ట్రములు తమ వర్తక లావాదేవీలను పరిష్కరించుకొనుటకుగా నచట బంగారమును విస్తారముగ నిలువచేసుకొనుచుండును. వారాబంగారమును వృధగ నుంచుకొను టెందులకని సామాన్యముగ స్వల్పవాయిదాలకు ఇంగ్లాండు బ్యాంకునకు అప్పుగ నొసగుచుందురు. బ్రిటిషుబ్యాంకరు లీయవకాశమును గైకొని స్వల్ప-వడ్డీలకు, స్వల్ప-వాయిదాలకు ఋణులు దీసుకొని, హెచ్చువడ్డీలకు దీర్ఘ-వాయిదాలకు ఇతరులకు అప్పుగా నొసగుటకు ప్రారంభించిరి. ఈవిధముగ నిటీవల జర్మనీ ఆస్ట్రియా దేశములకే రూ. ౧౦ కోట్లు ఋణమొసగబడెను. ఆదేశముల ఆర్థిక చిక్కు లెల్ల రెరింగినవే. ఆంగ్లదేశపు ఆర్థికస్థితిని జూచి అసలే అనుమానించుచున్న విదేశీయులకు ఈవిషయము తెలిసినతోడనే భయభ్రాంతులై ఇంగ్లండునందు దాము నిలువచేసుకొనియున్న బంగారును వెంటనే తీసుకొనిపోదొడగిరి. ఆంగ్లదేశపు ఋణపత్రములలో నిలువచేసుకొనిన విదేశీయులు స్వదేశీయులును గూడ వెంటనే వానిని విక్రయించి బంగారు దీసుకొని విదేశములలో భద్రపరుచుకొన జొచ్చిరి. ఇందుచే నొకటిరెండు వారములలో ఇంగ్లాండుబ్యాంకులో నిలువయున్న బంగారము రూ. ౨౦ కోట్లనుండి ౧౩ కోట్లకు తగ్గిపోయెను. ఉన్నది గూడ ఒకటిరెండువారములలో అదృశ్యమైపోవునటు లుండెను. అందుచే ఆకస్మికముగ సెప్టెంబరు ౨౦ తేదీన బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు బంగారు ప్రమాణమును ఎత్తివేసితిమని ప్రకటించి నోటులకు బంగారు నొసగు బాధ్యతను తొలగించిరి. బంగారును విదేశములకు ఎగుమతి చేయరాదనిగూడ నిషేధించిరి.

ఫలితములు

బంగారు ప్రమాణమును వదలుటవలన దేశమునందలి వ్యవహారములలో స్వతహా ఎక్కువ మార్పు గలుగదు ఎందు కనగా పౌనునోటు ఇదివరకువలెనే ఇపుడుగూడ చలామణి యగుచుండును. ఇదివరకైనను, దేశములోని చలామణికి బంగారు విశేషముగ నుపయోగింపబడుట లేదు. వాణిజ్యమునందును, ఇతరవిధములుగను ఇతరదేశముల కియ్యవలసిన నికరపుబాకీలను పరిష్కరించుకొనుటకు మాత్రమే బంగారు విశేషముగ నుపయోగింపబడుచున్నది. అందుచే ఆ ప్రమాణమును వదలుటవలన పౌనునోటుయొక్క విలువయందు గలుగు మార్పు చాలవరకు విదేశములతో గల లావాదేవీలవలననే కలుగుచున్నది. ఆంగ్ల దేశము బంగారు ప్రమాణము వదలుటవలన గలుగు మొదటిఫలితము, బంగారు ప్రమాణము గల ఇతరదేశముల నాణెములతో పోల్చి చూచినయెడల పౌనుయొక్క విలువ తగ్గిపోవును. ఇందుకు నిదర్శనముగ బంగారు ప్రమాణము గల అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రముల డాలరు నాణెమును దీసుకొనుడు. డాలరునాణెమునందు ౨౩.౨౨ గింజలబంగా రుండును. ఆంగ్ల దేశమున పౌనునాణెమునకు చలామణి యగుచుండిన సవరనునకు ౪.౮౬ డాలరుల నొసగుచుండెడివారు. కాని బ్రిటిషుదేశము బంగారు ప్రమాణమును వీడుటతోడనే పౌనువిలువ ౩.౪౫ డాలరులవరకు తగ్గెను. ఇటీవల ౩.౫౦ వరకు గూడ తగ్గుచున్నది. ఇందుకు కారణము దుర్గ్రాహ్యముగ దోచవచ్చును. కావున ఒకయుదాహరణమును దీసుకొనుడు: పత్తిరెడ్డిగారి పిచ్చిరెడ్డి చాల సంపన్నుడు. అతనికి లోకులతో చాల లావాదేవీలు గలవు. కాని అతను వ్రాసిన నోటునకు గాని, చీటికి గాని, ఎప్పుడడిగితే అప్పుడు రొక్కము చెల్లింపగలడు. అట్టినమ్మక మున్నంతవరకు, అతనినోటులను లోకులు రొక్కముతో పరిసమానముగ గౌరవించెదరు. అతనివద్ద సొమ్ము తగ్గిపోయి రొక్కము చెల్లింపజాలక, తనవద్దనున్న వస్తువులనే, ధరలకు తీసుకొని సరిపెట్టుకొనుడని చెప్పవనుకొనుడు. అపు డాతనినోటులకు ఇదివర కున్నంత విలువ యుండదు. అతనిసరకులకు గల గిరాకిని బట్టి అతనినోటువిలువ మారుచుండును. అతడు సరకును బాగుగ విక్రయించుకొని, సొమ్ము సేకరింప గలిగిన యెడల, బాకీమొత్తముల చెల్లించుట కాతనిశక్తి హెచ్చును. లేనిచో తగ్గును. దానితోపాటే, అతను వ్రాసిన నోటులవిలువగూడ హెచ్చుచు తగ్గుచు నుండును. వ్యక్తులకువలెనే గదా దేశములకును! అటులనే ప్రభుత్వమువారు చలామణిలోకి దెచ్చు నోటులవిలువగూడ మారుచుండును. దానినిబట్టియే వాని కొనుగోలుశక్తియు మారుచుండును. పౌనుయొక్క కొనుగోలుశక్తి తగ్గగనే ఇదివరకు ఒకసవరనును కొనుటకు ఒకపౌను నియ్యవలసివచ్చోట నిపు డంతకంటె చాలఎక్కువ చెల్లింపవలసి వచ్చుచున్నది.

ఈవిధముగ చలామణియొక్క విలువ తగ్గుటవలన ముఖ్యముగ రెండుఫలితములు గలుగును. ౧. ఎగుమతులు హెచ్చుట ౨. దిగుమతులు తగ్గుట. ఎటు లనగా: రెండు దేశములందును బంగారుప్రమాణ మున్నపుడు ౪.౮౬ డాలరుల విలువగల సరకును అమెరికావారు ఒకపౌనునకు ఆంగ్ల దేశమున విక్రయింపగలిగెడువారు. ఇపుడు డాలరుతో పోల్చినయెడల పౌనువిలువ తగ్గి ౩.౭౫ డాలరుల విలువయే నిలిచె ననుకొనుడు అపుడు ౪.౮౬ డాలరుల విలువ గల వస్తువును ౧ పౌ. ౫. షి. ౨. పెన్నీల కంటె హెచ్చువెలకు గాని విక్రయింపజాలడు. ఈ విధముగనే, ఇంగ్లీషు వస్తువులు—ఇదివరకు ధరలప్రకారమే వారు విక్రయించునెడల—బంగారు ప్రమాణము గల దేశములలో చవుకయగును. ఎటు లనగా, పౌను విలువగల ఇంగ్లీషు వస్తువును కొనుటకు అమెరికాదేశీయు డిదివరకు ౪.౮౬ డాలరులు చెల్లింపవలసియుండును. ఇపు డదే వస్తువునకు షుమారు ౩.౭౫ డాలరులు చెల్లించిన జాలును. ధరలలో నీవిధముగ గలుగుమార్పులనుబట్టి ఇంగ్లీషువస్తువులు విదేశములలో చవుక యగుటయు విదేశీవస్తువు లాంగ్ల దేశములో ప్రియమగుటయు సంభవించును. దానిని బట్టియే దిగుమతులు తగ్గును. ఎగుమతులు హెచ్చును. దానితో దేశీయపరిశ్రమలును, సంపదయు నభివృద్ధి నందును.

కాని ఈపద్ధతి, బ్రిటిషు దేశమునకు తాత్కాలికముగ దప్ప శాశ్వతలాభకారి గాజాలదు. ఈవిధముగ చవుకచలామణితో, తమపరిశ్రమలతో నక్రమముగ పోటీ చేయుచుండ ఇతరరాష్ట్రము లూరకొనవు. అవికూడ బంగారుప్రమాణమును వదలుకొనుచో అన్నిదేశముల చలామణీలును ఒకటేమట్టమునకు వచ్చును. కాని అటుల గావించుకొనుటకు వారు సిద్ధపడరు. అందుకు బదులు, చవుకచలామణి సహాయముతో పోటీచేయుచున్న రాష్ట్రములనుండి వచ్చు దిగుమతులపై దిగుమతిసుంకముల విధించెదరు. ఫ్రాన్సుదేశ మీపద్ధతి నపుడే అవలంబించి, ఇంగ్లాండు మొదలగు దేశములనుండి వచ్చుసరకులపై ప్రత్యేకసుంకముల విధింప సంకల్పించుకొనినది. అంతియు గాక, ఆంగ్లదేశము తనపరపతికొరకైనను త్వరలోనే తిరిగి బంగారుప్రమాణమునకు రావలసియున్నది. కాని అసలీ చిక్కులకు మూలకారణ మగు అంతర్జాతీయఋణముల సమస్య పరిష్కరింపబడు వరకును ప్రపంచ ఆర్థికక్లిష్టస్థితి సరిగ పరిష్కరింపబడజాలదు.

హిందూరమ

జి. జాషువ గారు

౧

ఖాదీశాటపు వింతతుమ్మెదలు ఝుంకారించె నీ యింటిలో,
నీ దారిద్ర్యము గోఁచిపాతవలెఁ బన్నెన్ గాంధిబైరాగి, బా
లాదిత్యప్రభతో స్వతంత్రమను సంధ్యాలక్ష్మి రానుండె, నే
దేవీ, తొల్లిటి మందహాసముల మ విర్భావింపు, హిందూరమా!

౨

నీ గర్భంబున గాంధి పుట్టినపుడే నీకష్టముల్ చుట్టలై
యేగెన్ గుండ్రపుబల్ల వేగపడిపోయెన్ సీమదేశాన, కా
కే గోసాయిపిసాళిన వ్వీటుల మోహింపించె, భూమండలిన్
సాగింపంగల వింక శాంతియుతసంసారంబు, హిందూరమా

౩

తల్లీ! నీతలమీఁది, శాశ్వతసమాధానంబు ఘోషించు, మే
ల్కాల్లాయిం గని నవ్వుకొన్నజను లాంగ్లుల్ నేఁడు నీపుత్రునిన్
లిల్లీ పూలనలంకరించి, నుడు లాలింపంగ నున్నారు, నీ
ఢిల్లీగుండెల నిబ్బరించుకొని, చాటింపింపు మస్పృశ్యతన్.

కుంఫిణీ-పార్లమెంటు మార్పు

కీ. శే. ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులుగారు

౧

ప్రస్తుతం జరిగే భారతదేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో ముఖ్యముగా పరస్పర సంఘర్షణకు పాలయ్యే వాదాలు రెండు: 'హిందూదేశానికి స్వాతంత్ర్యం అనుభవించడానికి అర్హత లేదనే వాదం అటు ఇంగ్లీషువారినుండి వచ్చేది; 'మేము స్వాతంత్ర్యం అనుభవించడం మాహక్కు' అనేవాదం ఇటు భారతీయులనుండి వచ్చేది. ఈ రెండువాదాలకూ రెండు పక్షాలనుంచీ వచ్చే ఉపవాదాలు—అంటే, 'అసలు అర్హత భారతదేశానికి లేకపోలేదు. కాని ప్రస్తుతంలో మాత్రం లేదు.' అని ఆపక్షంనుంచీ; 'భారతదేశం స్వతంత్రంగానే ఉండవలెను. కాని బ్రిటిషుసామ్రాజ్యానికి లోబడి ఉండవలసిన స్థితి యెన్నటికీ తప్పదు.' అని యీపక్షంనుంచీ వచ్చే చిల్లరవాదాలు—అనేకంగా ఉన్నవి. అయితే యీ చిన్నచిన్న వాదాలన్నీ నిలిచేకాలం దాటిపోయింది. అందుచేత, ఒకవిధంగా, ఇప్పుడు తేలవలసిన సమస్య భారతదేశం స్వతంత్రంగా ఉండవలెనా లేదా అనేది ఒక్కటే. 1926, 30 సం॥ల నాటి సామ్రాజ్యసభలీ యంశమును మరింత స్పష్టపరుస్తున్నవి.

ఈసందర్భంలో సరిగా, 1858 సం॥లో, "సిపాయి తిరుగుబాటు" అణగిపోయిన తరువాత భారతదేశ పరిపాలనవిధానంలో జరిగిన మార్పు జ్ఞాపకంవస్తుంది. బ్రిటిషు పరిపాలనకాలమున భారతదేశపు రాజకీయ పరిణామానికకల ప్రధాన సోపానాలలో ఈమార్పొకటి. దీని ననుసరించి, హిందూదేశమును పరిపాలించే అధికారం కుంఫిణీవారి స్వాధీనంనుండి పూర్తిగ తప్పిపోయి బ్రిటిషు పార్లమెంటుకే సంక్రమించింది.

ఇప్పుడు, పైన చెప్పినట్లు రాజ్యాంగ పరిణామం విషయంలో ప్రజలకూ ప్రభుత్వం వారికీ ఏవిధమైన అభిప్రాయభేదాలూ, వాదోపవాదాలూ కలుగుతున్నవో, ఆరోజులలో కుంఫిణీవారికీ పార్లమెంటువారికీ ఆవిధమైన అభిప్రాయభేదాలే, వాదోపవాదాలే కలిగినవి. ఇప్పుడు, అటూ ఇటూ కాకుండా, ఏదో మధ్యమార్గం అవలంబించి పోవడం మంచిది అనేవారివలెనే, అప్పుడుకూడా ఇట్టివారు ఆ రెండు పక్షాలలోనూ కొందరుండేవారు. ఇప్పటిపద్ధతికి చెందినవారి వాదంప్రకారం రాజ్యాంగ విధానం ద్వంద్వ ప్రభుత్వంగా (Diarchy) ఉండవలెను. అంటే, పరిపాలనాధికారాలలో కొంతభాగం అటు బ్రిటిషుపార్లమెంటువారికీ (పార్లమెంటువారిద్వారా బ్రిటిషు ప్రజలకూ), మరికొంతభాగం ఇటు భారతదేశంలోని ప్రజాప్రతినిధుల (Indian represen-

tatives) తో గూడుకొన్న శాసన సభలకూ (ఈశాసనసభలద్వారా భారత దేశప్రజలకూ) చెంది ఉండవలెను. ఈవిధంగా భారత దేశ రాజ్యాంగవిధానం విషయంలో, ఒక వైపు బ్రిటిషుప్రజలును, మరియొకవైపు భారత దేశ ప్రజలును భాగస్వాములుగా గలిగిన అధికార విభజనమే ఈద్వంద్వ పరిపాలనానికి ప్రధాన లక్షణంగా ఉంటుంది. ఆరోజులలో కూడా ఇట్టి అధికారవిభజనం మీద ఆధారపడి ఉండే ద్వంద్వప్రభుత్వం ఒక టుండేది. దాని కక్షుడు Double Government అని పేరు. ఈ Double Government విధానా న్ననుసరించి భారత దేశాన్ని పరిపాలించే అధికారం కొంత వరకు కంపెనీవారికీ, కొంతవరకు పార్లమెంటువారికీ.

1765 సం॥ లో మొట్టమొదటిసారిగా కుంఫిణీవారు భారత దేశంలో రాజకీయ పరి పాలన ఆరంభించినది మొదలు, 1858 సం॥లో వారి ఆ పరిపాలనాధికారం పూర్తిగా అంత రించిపోయేవరకూ ఈ Double Government విధానమే అమలులో ఉండేది. క్రమక్రమంగా ఈపద్ధతినిగూర్చి మొట్టమొదటనుంచీ (1765 సం॥ నుంచీ) కూడా, పార్లమెంటువారిలో ఒక విధమైన వ్యతిరేకాభిప్రాయం ప్రబలుతూ వచ్చింది. ఇదే, తుదకు, 1858 సం॥ నాటికి పూర్తిగా విజృంభించి, కంపెనీవారి పరిపాల నాధికారాన్ని తుద ముట్టించివేసినది. ఇట్లు రాజకీయాధికారమే కాకుండా, దానితో పాటు కంపెనీవారి వాణిజ్యాధికారం కూడా, అంటే గుత్తపద్ధతిని (Monopoly) ప్రాచ్యదేశా లతో వర్తకవ్యాపారాలు సాగించుకునే అధి కారంకూడా, అంతరించిపోయింది. ఈసంద ర్భంలో పార్లమెంటువా రవలంబించిన రాజ నీతి మిక్కిలి నిశితమైనది; గమనింపదగినది.

మొట్టమొదటిసారి కుంఫిణీవారికి ప్రాచ్య దేశాలతో వర్తకవ్యాపారాలు జరుపుకొను టకు గుత్తపద్ధతిని ప్రత్యేకాధికారం ఇచ్చినది మొదలు, ఈ గుత్తపద్ధతి ననుసరించి ఒక్క కుంఫిణీవారు తప్ప ఇంగ్లండునుంచి మరిమెవ రును ప్రాచ్యదేశాలతో వర్తకవ్యాపారాలు సాగించుకొనుటకు అధికారులు కారు— కొంతకొంతకాలమున కొకసారి, ఆ అధికా రాన్ని తిరిగీ కంపెనీవారు మరొక కొంత కాలము వరకూ అనుభవించడానికి ఒక అధి కారపత్రం (Charter) ద్వారా వారికి పార్ల మెంటువారు అనుమతి యిస్తూ ఉండవలసిన ఆచారం ఒకటి ఉండేది. ఈ విధంగా గుత్త వ్యాపారానికి మళ్లీమళ్లీ అనుమతిపత్రం ఇస్తూ ఉండే అవకాశాలలో ఈవ్యాపారపద్ధతి కంపెనీవారి కేపాటి లాభ సాటిగా ఉన్న దనే విషయం పార్లమెంటువారు గమనిస్తూ ఉండే వారు. ఇట్లు 1600 సం॥ మొదలు 1757 సం॥ వరకూ కడచిపోయినది. ఈ నూటయేబది యేండ్ల కాలమూ కంపెనీవారు ప్రధానముగా వర్తకవ్యాపారాలను పెంపొందించుకొనుటకే తమ శక్తినంతనూ వినియోగించిరి.

ఈవిషయంలో 1757 సం॥ నాటివరకూ కుంఫిణీవారికి హిందూదేశంలో రాజకీయాధి

కారం స్థాపించుకుందామనే అభిప్రాయము, ఆశ, ఉండలేదనీ, తరువాతనే, హఠాత్తుగా తలవనితలంపుగా 1757 సం॥ లో ప్లాసీయుద్ధములో తమకు వచ్చిన విజయాన్నిబట్టి ఆ ఆశ వారిలో రగుల్కొన్నదనీ సామాన్యంగా ప్రచారంలో ఉండే అభిప్రాయము. కాని ఆ వెనుకటి స్థితిగతులను జాగ్రత్తగా పరిశీలించినట్టయితే అంతకు చాలా పూర్వమే ఆ ఆశ వారికుండేదనీ, అందుకువారు ప్రయత్నములు కూడా సాగించినారని తెలుస్తుంది. ఎందుకంటే, 1686 సం॥ లోనే కుంఫిణీవారు చిట్టగాంగ్ (బెంగాల్) పై ముట్టడి సాగించి ఔరంగజీబుతో యుద్ధమునకు డీకొనిరి.

ఈ యంశమును గూర్చియే మెకాలేగారిట్లు నుడివిరి: "1765 సం॥ నాటికి చాలపూర్వమే కంపెనీవారికి నిజమైన రాజకీయాధికారముండేది. అయితే, అవసరమునుబట్టి ఆ అధికారాన్ని ఒక్కొక్కప్పుడు తమ చేతులలోనూ, ఒక్కొక్కప్పుడు సంస్థానాధిపతుల చేతులలోనూ ఉంచుతూ ఉండడానికి అనుకూలంగా ఉండవలెననే అభిప్రాయంతో క్లైవు, హేస్టింగ్సు లిద్దరును కుంఫిణీవారి అధికారస్వభావాన్ని ఇదమిత్థమని నిర్ణయించకుండా ఉంచారు." (స్ట్రాచీగారి 'ఇండియన్ ఇన్‌స్టిట్యూషన్' నుండి, పుట 14.)

1757 సం॥లో ప్లాసీయుద్ధములో జయము కలిగిన మీదట కొన్ని పెద్దపెద్ద రాష్ట్రములను పరిపాలిస్తూ వాని రాజకీయ యోగక్షేమాలను గమనిస్తూ ఉండవలసిన ప్రత్యక్షమైన పరిపాలనాధికారం పూర్తిగా కంపెనీవారికి లభించినది.

ఈసందర్భంలో ఇప్పటికి ఇంగ్లాండ్ దేశములో, జనసామాన్యములో, కుంఫిణీవారి విషయమై వ్యాప్తిలోఉండిన అభిప్రాయాన్ని గూర్చి కూడా, కొంత చెప్పడం అవసరము. 1600 సం॥లో ప్రాచ్య దేశాలతో వర్తక వ్యాపారాలు ఆరంభించినది మొదలు, ఏదో ఒకటి రెండు పర్యాయములు నష్టము వచ్చినప్పటికీ, సాధారణముగా కుంఫిణీవారి వ్యాపారం లాభసాటిగానే ఉండేది. ఈస్థితి ఇంగ్లాండ్ లోని తక్కిన వ్యాపారస్థుల కన్నెఱ్ఱదనానికి కారణమయింది. ఈ గుత్తపద్ధతి లేకపోయినట్లయితే మన కందరికీ ఈ లాభాలను పంచుకొనడానికి అవకాశం ఉండేది కదా అనే ఆశ ఒకటి వారిలో వ్యాపించింది. ఇట్లు రాజకీయాధికారాలు, స్పష్టమైనవి, లేనికాలంలోనే కంపెనీవారు ఇక్కడివారి ఆదరానికి పాత్రులై లాభములను సంపాదించుకొనగలిగినప్పుడు ఇంక వారికా రాజకీయాధికారంగూడా లభించినప్పుడు వారి అదృష్టానికి లోప మేమిటి గనుక?—

ఇట్టి అభిప్రాయం ఒకసారి మొలకెత్తినప్పుడు, వర్తకవ్యాపారాలలో ఆరితేరి, ప్రపంచములో సాధ్యమైనంతవరకు తమ వాణిజ్య సామ్రాజ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడానికి నిరంతర ప్రయత్నాలు సాగించడంలో తమ రక్తం ధారవోయడానికి రవ్వంతైనా వెనుదీయని

బ్రిటిషు ప్రజలు, ఆ అభిప్రాయం ఫలితానికి రాకుండానే అంతరించిపోవడం సహించరు. ఈసందర్భమున తగిన యేర్పాట్లు చేయవలసినదని వెంటనే వారు పార్లమెంటువారి కొత్తిడి గలిగించారు.

పార్లమెంటు ప్రజలకు బాధ్యత వహించినది. ఏకకంఠ్యంగా ప్రజలొక కోరిక కోరుతున్నప్పుడు, లేకపోతే ప్రబలమైన అసంతుష్టి ఒకటివారిలో రగుల్కొన్నప్పుడు పార్లమెంటువారు దానిని సంతృప్తిపరచడానికి ప్రయత్నించడం వారి విధి. ఒకవేళ పార్లమెంటు ప్రజాభిప్రాయానికి లొంగకపోతే, ప్రభుత్వాన్ని స్తంభింపజేసే అధికారాలు ప్రజల కున్నవి. పార్లమెంటుద్వారా నడిచే రాజ్యాంగవిధానం ఇందు కవకాశం ఇస్తున్నది. ఇట్టి స్థితిలో కంపెనీవారి విషయంలో ప్రజలు చేసే ఆందోళనమునకుకూడా పార్లమెంటువారు లొంగక తప్పినది కాదు. ఈవిధంగా యెట్లయినా కంపెనీవారి ఆప్రత్యేకాధికారాన్ని తుదముట్టించాలనే కోరిక ఒకటి ఇంగ్లీషు జనసామాన్యంలో వ్యాపించి, తద్ద్వారా పార్లమెంటులో ప్రబల స్థానం సంపాదించుకొన్నది.

ఇది 1757 సం॥ నాటికి కంపెనీవారి విషయంలో ఇంగ్లాండ్ దేశమున వ్యాపించిఉన్న అభిప్రాయము. ఆసంవత్సరము మొదల్కొని అప్పుడప్పుడు తాము కంపెనీవారికి అధికార పత్రాలు వ్రాసియిస్తూ వచ్చినసమయాలలో పార్లమెంటువారు పై అభిప్రాయము ననుసరించియే కంపెనీవారి అధికారాలలో అప్పుడప్పుడు కొంతమార్పు కలిగిస్తూవచ్చారు. ఈమార్పుల స్వభావాన్ని పరిశీలించినప్పుడు పైసంగతి స్పష్టమవుతుంది.

ఈ మార్పులనుగూర్చి మామూలుగా పార్లమెంటువారు ప్రకటిస్తూవచ్చిన కారణాలలో ప్రధానమైన దొక్కటి: హిందూదేశంలో కుంఫిణీవారికి రాజ్యభారం ఎక్కువై పోతున్నది. దానిని సరిగా నిర్వహింపవలెనంటే వారు వాణిజ్యంకోసమే తమ శ్రద్ధ నంతా వినియోగించకుండ కొంతవరకు రాజ్యపరిపాలనవిషయంలో గూడా వినియోగపరచవలసి ఉంటుంది—అని. కాని యిక్కడనే పార్లమెంటువారు కంపెనీ (వాణిజ్య) అధికారాన్ని తుద ముట్టించడానికి తమ రాజనీతి నంతను వినియోగించి పనిచేసినది కూడాను.

1757 సం॥కు తరువాత తామిచ్చే ప్రతి అధికారపత్రంలోనూ, పైవాదా న్ననుసరించి పార్లమెంటువారు కంపెనీవారి పరిపాలన బాధ్యతి కొంచెం కొంచెంగా, హెచ్చిస్తూ వచ్చారు. ఇట్లు పరిపాలనబాధ్యత హెచ్చిన కొలదీ కంపెనీవారి వాణిజ్యసంబంధాన్ని తగ్గింపవలసిన అవసరంకూడా ఒకటి సృష్టింపబడినది. ఈవిధంగా 1857 సం॥ నాటికి, క్రమక్రమంగా కంపెనీవారి గుత్తవ్యాపారం పూర్తిగా అంతరించిపోయినది. ఇటు పైపు వాణిజ్య సౌకర్యాలు లేకుండా పోతున్నవి కదా, మన రాజకీయాధికారాల సంగతి కొంచెం చూచు

కుందామని కంపెనీవారు అటు తిరిగి చూచు కొనేటప్పటికి అవికూడా వారిస్వాధీనం తప్పి పోతున్నవి. అంటే, ప్రతి అవకాశంలోనూ, పార్లమెంటువారు పైన చెప్పిన సాకు చూపించి ఒకవైపు కంపెనీవారి గుత్త వ్యాపారాన్ని అంతరింపజేస్తూ, రెండవవైపు కంపెనీ వారికి తాము ఇస్తూవచ్చిన రాజకీయాధికారాలలో కొంత కొంత తాముకూడా పంచుకొంటూవచ్చారు. ఇదే ఈవ్యాసం మొదట సూచింపబడిన Double Government పద్ధతి. ఈపంపకం ఇలా 1857 సం॥ము వరకూ సాగినది. క్రమక్రమంగా ఇందులో మొగ్గు పార్లమెంటువైపు హెచ్చిపోతూఉండేది. ఇట్లు కాలం గడచిన కొలదీ, 'ఈ అధికారవిభజనమేమిటి? అంత అధికారం ఒకచోటే ఉండాలె' అని పార్లమెంటువారు కొత్తదారి ఒకటి తీశారు. ఈవాదంతోనే తుదకు 1858 సం॥లో కంపెనీవారి రాజకీయాధికారం పూర్తిగా అంతరింపజేసి భారతదేశ పరిపాలనాధికారం ప్రత్యక్షంగా పార్లమెంటువారే స్వాధీనపరచుకొన్నారు.

ఈవిధంగా 1757 సం॥ మొదలు 1858 సం॥ వరకూ కంపెనీవారికీ పార్లమెంటువారికీ జరుగుతూవచ్చిన సంఘర్షణకు ఫలితముగా కలిగిన ఆ పరిణామాలునూ, అధికార నిర్ణయాన్నిగూర్చి, నిర్వచనాన్నిగూర్చి ఆ రెండు పక్షములవారికీ జరిగిన వాదోపవాదాలనూ దృష్టిలో ఉంచుకొని చూచినప్పుడు, ఆసంఘర్షణకూ, ప్రస్తుత సంఘర్షణకూ స్వభావంలో సామ్యం చాలా కనబడుతుంది. అక్కడ కంపెనీవారినుండి అధికారం లాగుకోవలెననే పార్లమెంటువారి ప్రయత్నం ఏలాంటిదో ఇక్కడ పార్లమెంటువారి స్వాధీనంనుంచి పరిపాలనాధికారం వశపరుచుకోవడానికి భారతీయులు చేసే ప్రయత్నంకూడా అటువంటిదే. కాని, ఇంతమాత్రముచేత ఈ రెండు సంఘర్షణలకూ అసలు భేదమే లేదని అనుకోకూడదు. ఈసందర్భమున గలభేదము లివి:

(1) అక్కడ కంపెనీవారినుండి అధికారం స్వాధీన పరచుకోవడానికి ప్రయత్నించిన పార్లమెంటువారు కంపెనీవారికన్న ఎక్కువ బలమూ, అధికారమూ కలవారు. ఇక్కడ పార్లమెంటు వారినుండి అధికారం స్వాధీన పరచుకోవడానికి ప్రయత్నించే భారతీయులు కేవలం దుర్బలులూ; అధికార రహితులూను.

(2) అది కేవలం ఇంగ్లీషువారికీ ఇంగ్లీషు వారికీ జరిగిన సంఘర్షణ. ఇది సర్వవిధములా పరస్పర భిన్నములైన రెండుజాతుల పరస్పర సంఘర్షణ.

(3) ఈ పైనుదాహరించిన రెండు విధముల స్థితిగతులనుబట్టీ, కంపెనీవారిని లొంగదీయడం పార్లమెంటువారికి సులభమయినది. ఇప్పుడు పార్లమెంటువారిని లోగదీయడం భారతీయులకు దుస్సాధ్యముగా ఉన్నది.

కాని, యీభేదాలున్నప్పటికీ పైన వివరింపబడిన అధికారపరిణామంలోనూ, వాదోప

వాదాలలోనూ ఈ రెండు సంఘర్షణలకూ ఉన్న సామ్యము, కేవల బలాబలములకు సంబంధించిన పై భేదాలను కప్పివేసి, వీటికి రెంటికీ ఒక పోలికను కల్పిస్తున్నది. ఈ సామ్యమునుగూర్చి, ఆరంభంనుంచీ దాని పరిణామాన్ని గూర్చి ముందు వ్యాసాలలో వివరిస్తాను.

[మా రంగాచార్యుల కాకితాలలో ఈ సాపు వ్రాసిన వ్యాసముకూడా దొరికింది. దీని తరువాత వ్యాసము తాలూకుకూడా కొంత గ్రంథము దొరికింది. ఇంకా దొరకవచ్చు. ఈవ్యాసము సిద్ధమైనదే అయినా, దీనిలోనూ అక్కడక్కడ పార్లమెంటు ఉపన్యాసాలనుంచీ, సర్ జాన్ మాల్కామ్ మున్నగువారి గ్రంథములనుంచీ ఉల్లేఖనాలూ, Double Government ను గూర్చి మఱికొంత విపులవివరణమూ చేర్చడానికిగాను సూచనలు వ్రాసిఉన్నవి. అవి లేకపోయినా వ్యాసము అసమగ్రము కాదు. కాని, ఉంటే ఇంకా ఎంత బాగుండునో కదా!—కొం. జ.]

[దురదృష్టవశమున నిపుణుఁడగు నీవ్యాసకర్త అల్పాయుష్కుడగుటచే వ్యాసమునందలి చివరవాక్యము సర్థమెన్నటికిని సార్థకము కాజాలదనుటకు మిగుల వగపగుచున్నది. సం. భా.]

మొగలి

అష్టావధాని గోరుగంతు అచ్యుత సూర్యనారాయణశర్మగారు

౧

ఘనపటలిం దళుక్కుమని క్రాలెడి క్రొమ్మెఱుఁగేమొ? వేల్పురా
యని రతనాలలోన నలరారెడి మేలిపసిండియేమొ? యం
చనయము నాకులం దెసఁగు నందపు నీమెయిచాయఁ గన్న నె
మ్మనమున నేరికైనఁ బలుమాఱులు సందియ ముద్భవింపదే?

౨

కడు స్పృశియింపరాని కటుకంటకసంవృతభూరుహంబులం
దెడనెడ ఘుమ్ముఘుమ్మ్మను నింపగుతావులఁ గ్రుమ్మరించి, పొ
ల్పడరుసువర్ణ భాగ్యమున నందముగా విలసిల్లు కేతకా!
పొడమిరి వేకియం జెపుమ! బొగ్గులలో రతనంపుఁ బోలికన్.

3

తావులఁ గ్రుమ్మరింతు పలుతావుల; మేలిపసిండిచాయకుం
ద్రోవలఁ జూపు గాత్రము; సతుల్ శిరసారఁగ గారవింత్రు నిన్;
బో విడనాడ వేల, యల ముందరి కంటకవృత్తి? దానిచే
నీవిలసద్యశంబున జనించును బో, యళిదుష్కళంకముల్.

౪

కంటక దుర్గమస్థితిని కామకఠోరతరుప్రశాఖలం
దుంటను నీకుఁగూడ నయమో, యలకంటకితాప్రసిద్ధియే
యంటెను బోలు, నీడు మిఁకనైనఁ దగన్ సహవాసదోషముల్;
గొంటుము కంటకస్థితులఁ, గీరితిఁ గాంచుమ, కేతకీసుమా!

౫

నీవిలసత్సువాసనల నెమ్మది నెంతయు సంతసించి ని
న్నేవిధినైనఁ గొందమని యెంచియుఁ దావకగంధలోలు పా
శీవిషభామినీ మణులచేఁ బడినా వయయో యటంచుఁ జిం
తావిల మానసాంబుజుల మైతిమి కేతక సుప్రసూనమా!

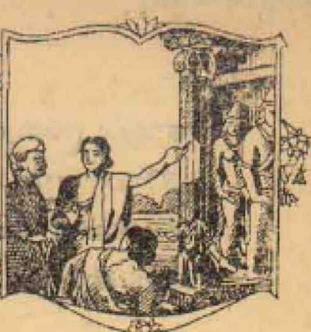
౬

చారుసు గంధగంధిల లసత్తర మందసమీరణాంకుర
స్ఫారమిళద్రజోవ్రజ విభాసురమా! లసమానసారమా!
మారుకటారి వౌచుఁ బలుమారు వియోగుల నేచనౌన? వి
స్తారసు దృక్ఛిరోమణి విధంబగు కీర్తికి జంకు పుట్టదే?

"పూలతోట"

భారతీయశిల్పము—మకరము

కొ॥తా రామమోహనశాస్త్రిగారు

శ్లో॥ పవనః పవతా మస్మి
రామ శ్శస్త్రభృతా మహమ్,
ఝషాణాం మకర శ్చాస్మి
స్రోతసా మస్మి జాహ్నవీ.
దశమాధ్యాయము, 31వ శ్లోకము.

"మత్స్యములయందు మకర రూపమున నున్నాను" అని భగవానుడు నుడివెను. సాధారణముగ పద్మము లేని చెక్కడముగాని, మకరతోరణము లేని మందిరములు, దేవాలయములు, స్తూపములు గాని భారతవర్షమున నరుదు. ఎల్లెడల సహస్రదళ, షోడశదళ అష్టదళ పద్మములను, సుసౌందర్యమున నలరెడి మకరతోరణములను గాంచి తన్మయుల మగుచుందుము. హిందూ గృహద్వారము పుష్పముల, పచ్చని యాకుతోరణముల విరాజిల్లు చుండు విధమున దేవాలయములు, చైత్యములు, స్తూపములు, జైనమందిరములు, మొదలగునవన్నియు శిల్పకళావైభవమున స్థిరజీవులై, మకరతోరణముల నలరారుచు విశ్వలక్ష్మి కాలవాలమై యలరారుచుండును.

హిందూగృహిణి ఉషఃకాలముననే గృహప్రాంగణము చిమ్మి, నీళ్లు చల్లి, వింత వింతల రంగవల్లికలనిడి, ద్వారబంధమునకు పసుపుపూసి కుంకుమ నలది, పచ్చనియాకు జొంపముల తోరణముల గట్టి గృహలక్ష్మిని పూజించుచునే యున్నది. కళావిహీనమై తేజోరహితమైయున్న భారతవర్షము ప్రాతఃకాలముననే విశ్వజనని నిష్విధి నాహ్వానించి గృహలక్ష్మిగ బూజించి చరితార్థతకొరకు ప్రయత్నించుచు నున్నదని నుడువునప్పుడు భారతీయ శిల్పముస్థిరజీవి యనుట కెట్టిసందియమును గలుగజాలదు.

భారతీయశిల్పి దేవాలయమును నిర్మించి, తన హృదయకమలమందు విలసిల్లుచుండు ధ్యానరూపము నందు ప్రతిష్ఠించి ద్వారములకు చిరయశోమండితము లగు మకరతోరణముల చెక్కుచున్నాడు. ఈమకరతోరణ మద్వితీయ మగు శిల్పసృష్టియని గ్రహించ వలయును.

మకరతోరణమందలి మకరము మొసలివలె నున్నను మొసలికాదు. మొసలి

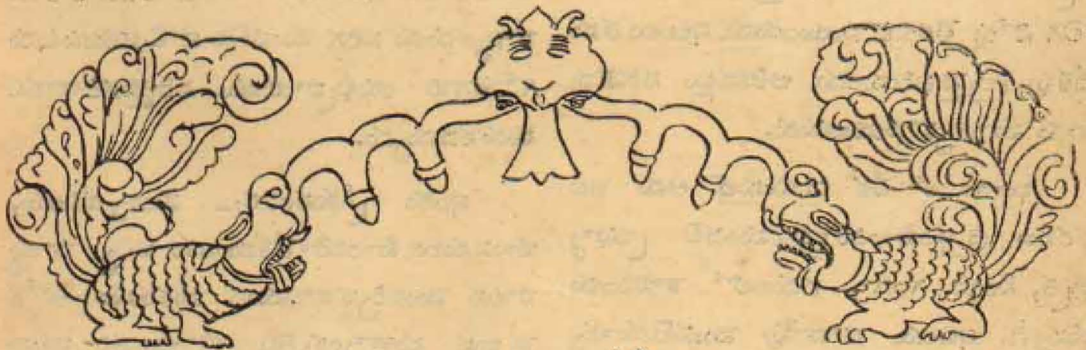
యొక్క రూపాంతరము, లేక శిల్పి సృష్టియని గ్రహించగలిగిన భారత శిల్పము హృదయంగమ మగును. కావున భారతీయశిల్పమందలి మకరము, మకర తోరణము నిత్య నూతనవైభవమున నలరారుచు, మందిరములు, స్తూపములు, దేవళములు మొదలగువానిని చిరంజీవులుగ నొనర్చుచున్నది.

తొలిచాళుక్యుల అయిహోలు కట్టడమునందలి మకరతోరణము (చి. ౨.) గమనింపదగినది.

ఇందలి మకరముయొక్క పశ్చాద్భాగము నిడుపుగ, విచిత్ర వాలసదృశముగను మిగులనేర్పుతో రచింపబడెను. మరియు పల్లవులనాటి

చి. ౧. మహామల్లపురమునందలి దుర్గాదేవాలయము.

చి. ౨. చాళుక్యశిల్పము, క్రీ. ౧౦-వ శతాబ్దము

మహాబలిపురమందలి దుర్గమందిరము (చి. ౧.) మీఁద నున్న మకరతోరణములు నేత్రపర్వం బొనర్చుచుండును. ఇవి ఆకృతియందునను, కల్పనా చాతురియందునను, రచనావైపుణ్యమునందునను నద్వితీయములనుట యతిశయోక్తి కాదు.

మధ్యయుగమునాటి సింహళదేశపు చిత్రకళయందు మకరము భాసించుచున్నది.

'రూపావళీ' యను సింహళదేశగ్రంథమందు మకర మిట్లు వర్ణింపబడినది. "నడుముక్రింది భాగము ఏనుగునడుమునుబోలియు, పాదములు సింహపాదములవలెను ఉండును. కర్ణములు వరాహకర్ణతుల్యములై యుండును. శరీరము మత్స్యాకృతిని గలిగి దంతము లూర్ధ్వ ముఖములై యుండును. నేత్రములు వానర నేత్రముల బోలి, అత్యద్భుత మగు వాలము తోడ నలరారుచుండును."౧

బర్మా యన బడు బ్రహ్మదేశమందలి క్రీ. శ. 9, 13 శతాబ్దుల మధ్యకాలపుకట్టడ ములయందలి గవాక్షములు, ద్వారబంధములు మొదలగు వానిమీద మకరచిహ్నచిత్రములు కలవు. కాని వానియందు సాధారణముగ వాలము వదలివేయబడి, ముఖముమాత్రమే చిత్రింపబడియుండును. ఇరువైపుల దంతములు కలిగి నోరు తెరచికొనియుండును. ఇటులు తమ దేశపు శిల్పవైఖరియందు అతికినట్లు సరిపోవు లాగు మార్చుకొనియుందురు.

ఘారియల్ లేక గావియల్ అను జల చరము ఉత్తరహిందూస్థానమందలి బ్రహ్మ పుత్ర, సింధు, గంగా, నదులలో కానిపించు చున్నది. ఇదియు దాదాపు మొసలియాకృ తినే గలిగియుండును.

దీనినుండియే ప్రప్రథమమున మకరచిహ్న ము వచ్చినదని 'గోషు' పండితుని యభిప్రా యము. కాని కావేరి మొదలుగాగల దక్షిణ దేశమందలి నదులలోను, ఉత్తరదేశమం దెల్ల డలను కానిపించు మొసలినుండి మకరచిహ్న ము వచ్చియుండక గావియల్ నుండియే ఏలవ చ్చినదో తెలియకున్నది. ఏలయన: ఇదియొక భారతవర్షమందే కాక సిలోను, జావా

చి. 3. మధ్యజావాలోని పరాంబనక్ శిల్పము. క్రీ. ౯-వ శతాబ్దమునకు పూర్వము

(చి. 3.) బర్మాదేశములయందలి దేవళములు మొదలగువాటిమీది చెక్కడములందు కాన్పించుచు సరిగ మొసలిని పోలియుండుటను గోషుగారి యభిప్రాయము సరియైనదికాదని నుడువవచ్చును.

ఇందు గ్రీకుసంపర్క మున్నదనియు, హూసనులు హిందూదేశమునకు వచ్చి రాజ్య పాలన మొనర్చినకాలమున మకరము తోక వైపున మత్స్యాకృతిని పొందినదని స్టటరు హామ్౨ అనునాతని యూహ.

హూసనులరాకకు చాలకాలము పూర్వ మునందే యుండిన బార్హుతు (Rails)

౧. ఆనందకుమారస్వామి: Mediæval Sinhalese Art, p. 84

౨. (W. F. Stutterham: Indian Art and letters, 1929.

ఎమిల్ జానింగ్సు ('Emil Jannnings')

సుప్రసిద్ధ సినీమానటకుడు : వివిధవేషములు, లేక అభినయ విశేషములు

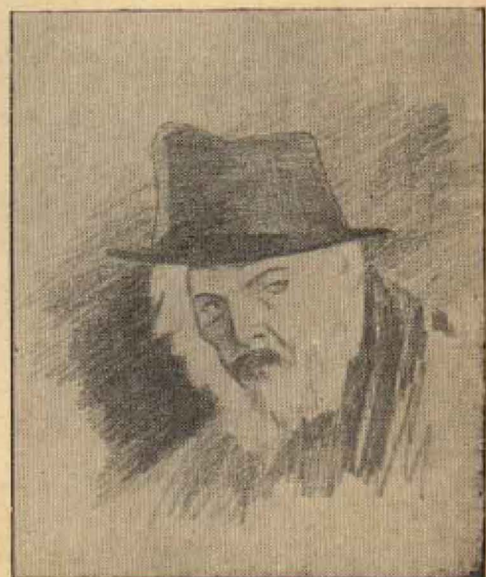
౧. వ్యాయామవీరుని వేషమున

౨. "The Last Laugh" నందలివృద్ధద్వారపాలకునివేషమున

౩."The Last Command"నందలిరష్యనసేనాపతివేషమున

౪. భ్రాంతియుతుడగు తండ్రివేషమున

క త్తి చిం దు

పీ౦రుసను కన్యగారు ప్రాచీన యవనవేషమున కత్తిచిందుసాడునపుడు చూపిన ఒకభంగిక : ఫొటో ప్రేలిప్పై తూసు.

P. P. A.

(చి.౪.)నందునను, బేసానగరు స్తంభములమీ

చి. ౪. బాక్‌హుత్ శిల్పము, క్రీ. పూ ౨-వ శతాబ్దము

దను, మధురా (చి. ౫.) మొదలగు నాటిశిల్ప

చి. ౫. మధురాశిల్పము, క్రీ. పూ. ౧-వ శతాబ్దము

ములయందునను గానవగు మకరములయందు మత్స్యాకృతి తోకల చిత్రించిరి. అట్టితరితర్వాత వచ్చిన హూనుల ప్రతిభావిశేషము ఈ మకరముయొక్క తోకవైపు భాగమునకు కారణము ఎట్లగునో తెలియకున్నది. చలువరాతి అమరావతీ శిల్పముల యందలి మకరము (చి. ౬.) క్రొత్తసొబగును నిరూపించుచున్నది.

చి. ౬. అమరావతి శిల్పము, క్రీ. ౨-వ శతాబ్దము

ఇందు రెండు సుందరములగు కొమ్ములు క్రింది వైపునకు తిరిగియుండును. ఇట్టికొమ్ము అజంత (చి. ౭.) చిత్తరువులయందును గాన్పించును

చి. ౭. అజంతా శిల్పము, ౧౭-వ గుహ. క్రీ. ౫-వ శతాబ్దము

అమరావతియందలి వాటి భంగిమవిలాసము, రూపలావణ్యము ఆంధ్రకళా ప్రాశస్త్యమునకు చిహ్నమని బర్గెసుమహాశయుడు వ్రాసెను. 'సర్ జాన్ మార్షు' కనుగొనిన తక్షశిలా శిల్పములగు 'సర్ కాప్ సిటీ' యందలి Scythio Parthinian, రెండుకాళ్ల మకరము, మొద్దుగ అమరావతీమకరముల ఛాయలవలె నున్నవని యాతడు తలంచుచున్నాడు.

గుప్త శకారంభమునం దిది మిక్కిలి నిపుణమగు మార్పు చెందెను. చంపా (Champa) కళాప్రాశస్త్యమును గూర్చి శ్రీ ఓ. సి. గంగూలిగారు వ్రాసిన వ్యాసమున (Rupam, No. July 1923.) ఆకాలమందలి మకరతోరణముల సౌందర్యమును చక్కగ వర్ణించెను.

బౌద్ధచైత్యములయందు కానవగు తోరణముల కిరువైపుల మకరములును పైన సింహముతో కూడిన కీర్తి ముఖమునకు కలుపబడి

యొక వింతరూపమును దాల్చెను. కాని యట్టి మకరతోరణములు పోను పోను శుభచిహ్నములై ప్రతి బౌద్ధ-కట్టడమునను అలరారజొచ్చినవి.

కర్ణాటకదేశమం దివి ఎంతవిస్తారముగ గలవో ఒరిస్సాయం దంత తక్కువ.

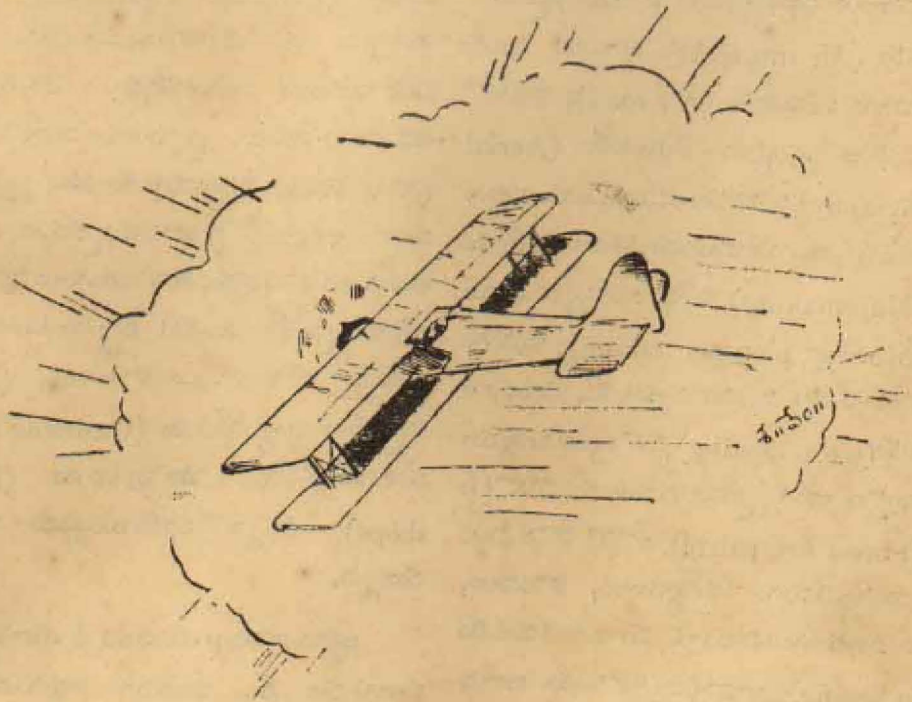
క్రీ. శ. 13-వ శతాబ్దినాటి కోనార్క్-యందలి అనేకములగు చిన్నచిన్న మత్స్యాకృతి గవాక్షములలోను, విగ్రహములమీదను, కృష్ణుడు-గోపికల పైభాగమందలి లతలలోను చక్కని మకరములు గనిపించుచున్నవి. కాని మాయాదేవి గుడియందలి (కోనార్క్) మకరము మొద్దుగ విపరీతరూపమున నున్నను అది యొక వింత అందమును చూపుచు యున్నది.

కాంచీపురమందలి కైలాసనాథాలయము నలువైపుల వివిధములగు మకరతోరణములతో కూడిన కీర్తిముఖములు బహు అందమగునవి గలవు. వరుణ దిక్పాలుని వాహనములలో నొకటియు, గంగాదేవి వాహనమును మకరమై యున్నవి. భోపాలునందలి ఉదయగిరి శిల్పములలోను, బేసానగరు శిల్పములలోను, ఎల్లోరా కైలాస గుహయందునను గల గంగాదేవి వాహనములయందలి మకరములును గమనింపదగినవై యున్నవి.

మెప్పు

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

అతివిరక్తుల మెప్పు లందంగఁ గడఁగిన విషయాసక్తులు వాని వెఱ్ఱి యంద్రు
విషయాసక్తుల మెప్పపేక్షించి నడచిన ధనలుబ్ధు లద్దానిఁ దగ దటంద్రు
గొప్ప ధనాఢ్యులమెప్పులకై పోవ ఖ్యాతికాములు వానిఁ గాదటంద్రు
కీర్తికాముల మెప్పు కేవలంబుగఁ గోరఁ జదువరు లద్దాని సరకుగొనరు
మెప్పులే గోర దారులు తప్పుచుండు-నొక్కదారిఁ గృతార్థత నొంద లేక
మానవుఁడు పురుషార్థ విహీనుఁ డగును-మెప్పు లాసించు టెప్పుడు గొప్పతప్పు.

ప్రపంచమునం గల యన్ని దేశములయందును విమానములు ప్రతిదినము పెక్కువేలమైళ్లు సుకరముగా ప్రయాణము సాగించుచున్నను, చాలమంది వాయుపథ ప్రయాణమనిన మిక్కిలి యపాయకరమయినదని యూహించుచున్నారు. అట్టివారు విమాన నిర్మాతలు (Engineers) చేసినకృషియు, ప్రస్తుతము విమానప్రయాణ మెంతవర కభివృద్ధిజెందినదియు దెలిసికొనుట ముఖ్యము.

విమానములు రాత్రింబవళ్లును వర్షమునందును, గాలియందును, పొగమంచునందును నిరపాయముగా బ్రయాణము సాగించుచున్నవి. పెద్దపెద్దపట్టణములందు విమానములు దిగుటకు, నెగురుటకు బ్రత్యేకస్థలములు (Landing grounds) నిర్మింపబడుచున్నవి. అమెరికాలోని చికాగో (Chicago) నగరమునందు 12,000,000 డాలరుల వ్యయముతో నిర్మించుచున్న పోస్టాఫీసునందలి మీది యంతరువు విమానములు దిగుటకు నెగురుటకు వీలగున ట్లేర్పాటు చేయుచున్నారు. అట్లే యికముందు బ్రతిపట్టణమునందును విమానములసౌకర్యముకొఱ కేర్పాట్లు చేయబడునని యూహించుట వింతగాదు.

ఇక, విమానముల నేయేపనుల కుపయోగించుచున్నారో కొంతవర కాలోచింతము. విమానములు ముఖ్యముగా వాయుపథప్రయాణమునకు (Air-transport), జాబులు మొదలగుటపాలు పంపుటకు (Air mail); గాలిలోనుండి ఫోటోగ్రాఫులు తీయుటకు (Aerial Photography); దేశములయొక్కయు పట్టణములయొక్కయు పటములను తయారుచేయుటకు (Map-making); సినీమాబొమ్మలు తీయుటకు (Moving pictures taking); పురుగుపట్టినపంటచేలకు మందు చల్లుటకు, ఎరువులు చల్లుటకు (Crop dusting); గొప్పయరణ్యములందుపుట్టిన యగ్నిప్రమాదములను పోగొట్టుటకు (Forest fire patrol); లోనికి చొరవీలుకాని యద్భుతమగు నరణ్యములు, కొండలు, నదులు మొదలగునవి చూచి యానందించుటకు (Sight seeing); జ్ఞానాభివృద్ధికొఱకు చూడననువులేని ప్రదేశములను చూచుటకు (Educational tours); రైలురోడ్లు ఎలెక్ట్రిక్ తీగెలు, టెలిగ్రాఫ్ తీగెలు మొదలగునవి వేయుటకు (Rail-road and Powerline construction); ఎస్టేట్లు మొదలగువాని నభివృద్ధిచేయుటకై సర్వేచేయుటకు (Estate development survey); ప్రమాదములనుండి ప్రజలను కాపాడుటకు (Rescue work); మనుష్యులను, సామానులను బహువేగముగా, నిరాతంకముగా దేశదేశముల చేర్చుటకు; ఈ మొదలయిన వివిధకార్యముల కుపయోగించుచున్నవి.

విమానములసౌకర్యముకొఱకు సముద్రమధ్యమునందు పెద్దపెద్ద చదునయినప్రదేశములు (Floating Seadromes) కట్టబడుచున్నవి. ఇవి యాకసమునం దెగురుచున్న విమానములు దిగుటకును, ఎగురుటకును ఉపయోగపడును. ప్రస్తుతము న్యూయార్కు (New York) పట్టణమునకు 550 మైళ్లదూరమున అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున 1,200 అడుగులు పొడవును, 400 అడుగులు వెడల్పును గలిగిన ప్రదేశ మొకటి నిర్మింపబడుచున్నది. దానిపై నొక భోజనశాలయు, (Hotel) పెట్రోలు ట్యాంకులును (Gasolene tanks), మరామత్తుచేయు షాపులును (Repair shops), చిన్నపల్లెవంటియిండ్లును గట్టబడుచున్నవి.

ఇట్టిసంగతులు వినినంతనే యాశ్చర్యము కలుగుచున్నను, నిజముగ జరుగుచున్నవని మన మెఱుంగుదుము. అట్టిచో విమానములు కొంతవరకు ప్రమాదకరములయిన వయినను మునుముందు కొద్దికాలములోనే, నిరపాయకరము లగునని తలంపవలెను. కానిచో మనకంటె నెక్కువ మేధావంతు లయినవారు కోట్లకొలది ద్రవ్యము వృథావిమానాభివృద్ధికై వ్యయముచేయరు.

ఇక, విమానములకు గలుగుచున్న ప్రమాదముల నెట్లు సాధ్యమగునంతవరకు గలుగకుండ జేయవలెననియు, బ్రయాణమున కానుకూల్యము గావింపవలెననియు, శాస్త్రజ్ఞు

లును, విమాననిర్మాతలును జేయుచున్న కృషి కొంతవరకు విచారింతేము.

ప్రతివిమానమునకు నింతకంటె మరి తక్కువవేగమున నెగురనేరదని యొకలెక్క యున్నది. చిన్నయంత్రములు గంటకు 40 మైళ్లకంటెను, పెద్దవి గంటకు 60 మైళ్ల కంటెను, విశేషజనులను గొంపోవుగొప్పవి గంటకు 80 మైళ్లకంటెను, దక్కువవేగమున నెగురజాలవు. సాధారణముగ నీనియమము విమానములు గాలిలో నెగురువేగములో సగ మైయుండును. ఈతక్కువవేగము (Stalling speed) తోనే విమానము భూమిపైకి దిగును. అట్టిసమయమున విమానముయొక్క యంత్రము లెగురుచున్నవేగము చాలమిచే, పని చేయక, లొంగుబాటునందుండవు. ఇదియే విమానములకు సంభవించెడి ప్రమాదములలో ముఖ్యమైనది. కావున విమాన మెగురుచున్నప్పుడును, దిగుచున్నప్పుడును, ఈ తక్కువవేగము (stalling speed) వరకు విమానములు రానిచ్చినచో, యంత్రముయొక్క ముక్కు క్రిందికి వంగి, గిరగిర దిరుగ బ్రారంభించును. ఇట్టిస్థితిలో విమాన మెంతో యెత్తుననుండి గాని తిరిగి సరియయినత్రోవకు రాదు. ఈప్రమాదములు తరుచుగా దిగుచున్నప్పుడును, ఎగురుచున్నప్పుడును నేదేని యొకగోడను గాని, వృక్షమును గాని దాటవలసి వచ్చినప్పుడు దొందరగా కోలను (Joy stick) వెనుకకు లాగి విమానము నడుపువాడే యిట్టి ప్రమాదములకు కారకు డగుచున్నాడు. ఇట్టి ప్రమాదములు సాధ్యమైనంతవరకు దగ్గించుట కొకానొకవిధమయిన రెక్కలు (Slotted wings) నమర్చుచున్నారు. గాలిలో నెగురు వారల కిది నిజముగా గొప్పసదుపాయము. ఇప్పు డిట్టిరెక్కలు సర్వసాధారణముగా నన్ని విమానములకు నమర్పబడుచున్నవి. ఈ రెక్కలవలన విమానముయొక్కవేగము నడుపువానిస్వాధీనమందుండుటయే కాక, విమానము దిగునప్పు డుండువేగము నూటి కిరువది వంతులు తగ్గును. ఈరెక్కలవిధానమువలన దొలగింపబడిన ప్రమాదములు బహుశః ఇన్నిన్నియని లెక్కపెట్ట నలవిగాదు. ఇది విమాన క్షేమాభివృద్ధివిషయమున నిర్మాతలచే గావింపబడు మహాద్విశేష మనిపించుకొనబడుచున్నది.

ఇక మరొక్కవిషయమును విచారింతము. విమానములు దిగుటకును, నెగురుటకును నొకవిశాలప్రదేశ మావశ్యకము. అట్టి స్థల మున్నచోట్లు లభింపకపోవుటచే విమాన ప్రాముఖ్యము చాలమట్టుకు తగ్గవలసివచ్చినది. ఈయాతంకము లేకుండజేయుటకయి, విశేషస్థల మాక్రమించకుండ నిలువుగా లేచి నిలువుగా గ్రిందికి దిగువిమానములను విమాన నిర్మాతలు గొన్నింటిని నిర్మించి వానికి "హెలికోప్టరు" (Helicoptor) లని పేరిడిరి. కాని హెలికోప్టరులు మామూలువిమానములట్లు పనిచేయలేకపోవుటచే నవి యభివృద్ధిలోనికి వచ్చినవి కావు. అందుచే మామూలు విమానమును, హెలికోప్టరును గాని, యింకొక

విధమయిన "ఆటోగైరో" (Autogiro) యను విమానము నిర్మింపబడి పై రెంటికిని సమాధానము గొంతవరకు గుదిర్చినది. "ఆటోగైరో" పై కెగురుటకు మామూలువిమానమువలె గొంతవిశాలమగుస్థలము కావలసినను, నది నిలువుగ నతిక్షేమముగ, గడు తక్కువ స్థలములో దిగగలదు. హఠాత్తుగా దిగవలసి వచ్చినప్పుడు చిన్నస్థలములో సుకరముగా దిగగలదు.

విమానములకు సంభవించెడు మరియొక ప్రమాదము, దానియొక్క యంత్రము (Engine) చెడుట. ఇట్టిప్రమాదములను దొలగించుటకు విమానములకు గలయంత్రసంఖ్య నభివృద్ధిచేయుచున్నారు. మూడు నాలుగు యంత్రములు గలవిమానములకు, ఒకటి, రెండుయంత్రములు చెడినను, మిగిలినవానితో సురక్షితముగా నెగురగలవు. చెడినయంత్రములు బాగుచేసికొనుటకు గావలసిన సామగ్రిని విమానమునం దుంచుకొని చెడిన భాగములను విమానము క్రిందికిదిగకుండగనే బాగుచేసికొనగలుగుచున్నారు. గొప్పవిమానములు, "డార్నియర్ X" (Dornier X) మొదలగునవి 150 మంది మనుష్యుల నెక్కించుకొని వానికమర్చబడిన 12 యంత్రములలో 8 చెడినను నాలుగింటితో సురక్షితముగా ప్రయాణము సాగించగలుగుచున్నవి.

విమాననిర్మాతలు బహుశ్రద్ధతో యంత్రములను బలముగా జేయుట యొకముఖ్యమయినవిషయము. వారు చేయుచున్న కృషి మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. అయిదుసంవత్సరముల క్రిందటికంటె నిప్పుడు తయారగుచున్న విమానములు పదిరెట్లెక్కువ శ్రేష్ఠతరములని చెప్పక తప్పదు: ఎంతవ్యయముతో గూడినదయినను దానిని ధృఢముగా నిర్మించుటయే వారియుద్దేశము. ఈవిధముగా జేయవలసినంతపని చేసి వ్యయప్రయాసములను లక్ష్యపెట్టక దానిసుస్థిరత్వక్షేమమే ముఖ్యముగా దలంపవలసిన విషయమని విమాననిర్మాతలు నిశ్చయించుకొని పనిచేయుచున్నారు.

కాన నిదివరకు వివిధవిమానములకు తటస్థించిన విపత్తులవలన నిస్పృహ జెందియుండుటకంటె, మునుపటికన్న నిప్పుడు విమానము లెంతటిమార్పును జెందినవో గ్రహించుటయు, సాధ్యమైనంతవరకు విమానాభివృద్ధికి ప్రతిమనుజుడును దోడ్పడుటయు నీసమయమున నవసరమని తెలియుచున్నది.

భల్లటశతకము

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు

[భల్లటుఁ డొకసంస్కృతమహాకవి. ఇతఁ డేకాలపువాఁడో యేదేశపువాఁడో తెలియదు. తెలిసికొనుటకుఁ దగినయాధారములు గానరావు. అథర్వణకారికలలో నొకభల్లటునిపే రుదాహరింపఁబడినది. అతఁ డీభల్లటుఁడో మఱియొకఁడో విచారింపఁదగియున్నది. భల్లటుఁడు సంస్కృతమున నొకనీతి శతకము రచియించెను. అదే నేనిప్పుడు తెనిఁగించినభల్లటశతకము. ఇందు నూటపదిశ్లోకములు గలవు. ఈతనికవిత్వము భారవి, మాఘు కవుల కవిత్వములవలె గంభీరమై నారికేళ పాకముగా నుండును. ఇందలినీతి యన్యాపదేశముగా బోధింపఁబడినది. అనగా నేదో యొక వస్తువుమీఁద వంకపెట్టి యితఁడు నీతి బోధించుచుండును. ఎట్లన—

"ఇనుఁ డంతంబును బొందినాఁడనుచు నొ
క్కిం తేనియుం గుంద, నే
మనఁ గాలం బగునేని నీభువి నెవం
డంతంబునుం బొందఁ? డై
నను వేధించుచునున్న దియ్యది నను
గాటంబుగా, నానభం
బున నే క్రమ్మెను బాడుచీఁకటుల గుం
పుల్ చూడ హేయంబులై."

సూర్యుఁ డస్తమించినాఁడని నేను విచారింపను. కాలము వచ్చినప్పు డీలోకమున మృతి నొందకుండువా రెవ్వరు? కాని నన్నొక్క విషయము బాధించుచున్నది. ఎక్కడ సూర్యుఁడు మహాప్రభలతో వెలిఁగినాఁడో యా యాకాశమునందే చీఁకటులగుంపు లసహ్యముగా వ్యాపించినవి — యని దీని యర్థము.

ఇందలియన్యాపదేశ మేమనఁగాఁ, గాలమాసన్నమైనప్పు డెట్టిమహాపురుషులైన మృతి నొందుదురు. కాని వా రాక్రమించిన మహాపదవులను బరమనీచులుమాత్ర మాక్రమించుట విచారకరము. ఈనీతి సూర్యునిమీఁద వంకపెట్టి కవి బోధించినాఁడు. ఈవిధముగానే యిందలి యన్యాపదేశశ్లోకములను జదువరు లర్థము చేసికొనవలెను. నాయాంధ్రీకరణము యొక్క యోగుబాగులఁ బాఠకమహాశయులే నిర్ణయింతురు గాక.]

ఆలభవాని భవానీతకలుషనిచయ - వారణకళావిశారద శారద, సిత
శారదాబ్జసింహాసనశాయిని సిరిఁ - బ్రణుతిఁ జేసెద భక్తితత్పరుఁడ నగుచు.
ఉదయరాగసంపర్కంబు నొందియుండి - దివసజన్మోత్సవములందు దిక్సతీము
ఖముల సిందూరపాటలములటు చేయు-నినుని మొదటివెల్గులు శుభం బిడుత మీకు.

దొంగ బంధింపఁబడి మర్దితుండయి ప్రకృ-తార్థములె కాక పూర్వవ్యాహృతార్థములను
నొసఁగునటు మహాకవిసుప్రయుక్తశబ్ద-సమితి ప్రకృతాఽప్రకృతమహార్థముల నిచ్చు.

గాజు మణియంచు సన్మణి గాజటంచుఁ - దలఁచువారి మానవులుగాఁ దలఁపరాదు,
గాజు గాజుగ మణి మణిగా గ్రహించు - బుద్ధిమంతులె జగతిలోఁ బొగడు గాంత్రు.

చిరముగ నుత్తరోత్తరవిశిష్టపదాశ్రయవృత్తి నీకు సు
స్థిరమతి నెవ్వఁడొక్కొ యుపదేశము చేసినవాఁడు, ముందుగా
శరనిధిగర్భమం, దవల శంభునికంఠమునందు, నేఁడు దు
ష్కరులగువారినాలుకలఁ గాఁపురముంటివి కాలకూటమా!

ఆపదయందు ద్రవ్య మయి, యాభరణం బయి యుత్సవంబులన్
మాపులు దీప మౌచు, శరణం బయి భీతి జనించుపట్ల, నా
నాపరమోహకారకరణక్షమమై రతనం బొకం డిలన్
నీపగిదిన్ దనర్చుసుమి నిర్మలవర్తన మానవోత్తమా!

ఏరి సరకుసేయనియభిసారికవలె - ఘనతమోమలీమసవిమార్గములఁ బట్టి
తనసగలచప్పుడును సహింపనిది యగుచు - సిరి గుణుల వీడి ఖలులను జేరుచుండు.

కడలిఁ బడుఁగాక, చొచ్చెడుఁగాక వహ్నిఁ, - బోవుఁగాక దిగంతరంబులకు, వ్రాలుఁ
గాక ధరణి, భానుఁడు సర్వలోకరంజ - కంబులగువానిగుణములు క్షయము గనునె?

మంచిచెడ్డలు దెలిసినమాన్యు లెల్ల - నేమి చెప్పుదురో విను మినునిగూర్చి,
కులటలును దొంగలును నాదుపలుకులేప్ర-మాణమగునేని సూర్యుఁడే మనకు వలదు.

ఇనుఁ డంతంబును బొందినాఁ డనుచు నొక్కింతేనియుం గుంద నే
మనఁ గాలంబగునేని నీభువి నెవం డంతంబునుం బొందఁ? డై
నను వేధించుచునున్న దియ్యది నరున్ గాటంబుగా, నానభం
బున నే క్రమ్మెను బాడుచీఁకటులగుంపుల్ చూడ హేయంబులై.

సజ్జనులపంక్తిఁ జొచ్చి దుర్జనులు సాధు - లగుదురే సిగ్గుపడి మూల నడఁగియుంద్రు;
భానుదీప్తిచే వెలుఁగునభంబునందుఁ - జంద్రముఖ్యు లుండియు లేనిచాయ గారె?

ఆనలినాప్తుఁ డస్తమయ మంద జగత్త్రియదీప్యమానతే
జోనిధిలేమిఁ దద్విరహశోకము మాన్ప శశాంకుఁడంట, యెం

తే నగుబాటు గాఁగఁ దమ మేర్ప శిఖల్ పయి కెత్తి దీపికల్
పూనినవంట నాదుమదిలో వ్యథ నెంతయుఁ గల్గఁజేసెదుర్.

ద్యుమణికే తక్క నింకఁ జంద్రునికినైన - సార్థకముగాదు ఖద్యోతశబ్ద మవని;
నట్టియెడ నల్పసంతుష్టుఁడౌ నెవండొ - మిణుఁగుఱుఁబురుగున కిచ్చె నాపేరు మీఁదరయక

మట్టమధ్యాహ్న మిది కీటమణిరో! శశియుఁ - దరణికిరణాళి నిష్ప్రదంతరితుఁడయ్యెఁ,
గారుచీఁకటుల్ దశదిశల్ గ్రమ్మునిశిని - మెఱయఁగలవేమొ, యిట నీవు మిట్టిపడకు.

అది సత్యమగుకాంతి యగుఁగాక యారోపితగుణంబు తుచ్ఛమ యగునుగాక,
యెదినైన జనుల మోహింపఁజేయును గాన స్వస్తి యాకాంతిలేశమున కెందుఁ
గాకపోవుత, దానికాంతులు వ్యాపించి, ఖద్యోత మనుకీటకమునఁ జేరఁ,
బ్రజలు జంగమమణిభ్రాంతినాపురుగుచే వంచింపఁబడుచుంద్రు వసుధలోన
వారిదోదకపాన దుర్వ్యసనముగల చాతకంబెత్తుగా మెడచాఁచుఁగాక,
అంతయాస లేనిపులుంగు లన్ని దెసలఁ - బడయఁగలవుగా చల్లనిస్వాదుజలము.

వినిశితదంతకుంతముఖభీకరఘాతముల న్మహాద్రులన్
మొనసి తపింపఁజేయుగజముల్ తెలియందగుఁగాని, కుక్కహు
మ్మనినను నష్టచేష్ట మగునట్టిసృగాల మెఱుంగునొక్కొ? వ
జ్రనిభమృగేంద్రపాణితలజాత మహాప్రహారోగ్రపీడలన్.

చెవులు చాపలములు జిహ్వ విరుద్ధంబు, - చూడ్కి మదయుతంబు, శూన్యహస్త,
మదియు వారణంబు, మది నెఱింగియు నళీ! - దానిసేవ నీవు మాన వేల?

పాలునీరును వేఱుసేయఁగల యాప్రజ్ఞావిశేషంబు, నా
యాలాపంబులు, నామనోజ్ఞపదవిన్యాసంబులు న్లేవు, పో
నీలే, యించుక వంచి నీమెడ హాయల్ నిండారఁగా మూర్తమా
కాలం బూరక యుందువేని జెలి! కొంగా! హంస వందుర్ నినున్.

అభిమాన మతనిలో నధివసింపఁగ నోడు, నుపశమం బంతయు నుపశమిల్లు,
నిలువంగఁ దన కది నెలవు గాదనుసిగ్గు, స్వాతంత్ర్య మెల్లను జచ్చిపోవుఁ,
జేతు లూఁచుచును వేంచేయును ధైర్యంబు, సద్గుణావళి యెల్ల నమసిపోవు,
నాశరో! నినుఁ జేరి యాశ్రయించినదాసు లనుభవించెడుఫలం బదియసుమ్ము

అంతియే కాదు విను మొక్క-వింతగూడఁ - బాదములనైనఁ దాఁకఁగఁ బనికిరాని
పరమనీచుండు తనదుపాదములతోడ - శిరసు స్పృశియింపుమన్న స్పృశింపఁ డౌర.

మూఁతలు లేని యూపెరుఁగుముంతను నిర్జనమైన తావునన్
బ్రాఁతిగ గృధ్రకాకి గని, బాగుగఁ గంఠముఁ జాఁచి వింతలౌ
చేఁతల నెన్నియేన్ సలిపెఁ జిత్తమువచ్చినయట్లు గర్విమై
యాతఁడెఁ గాక యింక నెవు డయ్యది చేసెడు నట్టిచైదముల్.

బకబకకర్ణకీలములవంటిధ్వనుల్ పొనరించుకప్ప లెం
దుకు, ననయంబు నన్యులకు దుఃఖముఁ గోరెడు మూఁగకొంగ లెం
దుకు, మధురోక్తు లంచితగతుల్ గలయంచలతోడఁ జేయు పా
యక చెలిమిన్, సరోవరమ! యచ్చపుఁగీరితి నీవు కోరిన.

విరహిణి చూడ దించుకయు వీనులవిందుగఁ గూయుచిల్క-, సుం
దరముగ నాడునెమ్మిఁ, ద్వరితంబుగ మాన్పను వానికృత్యముల్ ;
తెరువరి నైన భర్తృకథఁ దెల్పునటంచును నింట బ్రాలి ని
ష్ఠురముగఁ గూయువాయసముజోలికిఁ బోవక మేఁతవెట్టెడున్.

కరభమ! కర్ణపీడనముగా నఱవంగఁదలంతు, నీదుకం
ధర మతిదీర్ఘ ఘూట ధ్వని దబ్బున బైటికి రాదు, మేలు! కం
ధరబిలమార్గ మెట్లయిన దాఁటి బయల్పడునేని దాన నె
వ్వరి కెటువంటిమేలును విపత్తును నీ వొనరింప లేవుసూ.

వెలుపల బహువిధకంటక - ములు, లోన ననేకరంధ్రములు గలదై భా
సిలుతామరతూఁడున కే - వలనం జనియింపకుండు భంగురగుణముల్.

తగ దిఁకమీఁద నొండొరులధామములన్ మన మాక్రమించుటల్,
పగదెగ వేఱువేఱుగ నివాసముచేయుట యొప్పెనంచు శ్రీ
యు గుణచయంబుఁ జేసికొనియుండును సంధిని; నందుచేతఁ ది
న్నగ సిరి తమ్మిపూవున, గుణంబులునాళమునందు నుండుటల్.

[సశేషము]

ఖాదీపరిశ్రమ: శాస్త్రపరిశోధన

మిస్ మెల్లీ శోలింగర్ గారు (స్విట్జర్లాండు)

౧. పత్తి

హిందూదేశమునందలి దారిద్ర్యమును, ఆకలిని పారదోలుటకుగాను ఖాదీ పరిశ్రమను పునరుద్ధరించుటకు భారతీయులు పదిసంవత్సరముల క్రిందట ప్రతిజ్ఞ గైకొనిరి. ఈపదిసంవత్సరములకాలములో వేలకొలది క్రొత్తరాట్నములు తమ మధురగీతములను గానముచేయదొడంగెను. వందలకొలది మూలబడి బూజుపట్టిన చరఖాలు మరియొకసారి తిరుగసాగెను. పనిలేక చెదలుపట్టిన మగ్గములు ఒక్కటొక్కటి ఉపయోగించబడసాగెను. నూతనఖాదీపరిశ్రమాలయములు, ఉత్పత్తిసంస్థలు దేశమందు అల్లుకొనెను. లక్షలకొలది జనులు ఖాదీని ధరింపసాగిరి. పత్తి విడుచువారు, నేతపనుల వారు తిరిగి తమకుటుంబవృత్తులను అవలంబించిరి. ఖాదీయనిన ఎగతాళిచేసినవారును, రాట్నబలమును సందేహించినవారును ఖాదీవిజయమును నేడు వేనోళ్ల చాటుచున్నారు. ఇంతటి ప్రబలప్రాముఖ్యమును సంపాదించినప్పటికిని, ఖద్దరుధారణము జాతీయచిహ్నమై వెలయుచున్నప్పటికిని, వలయునంతటి ఉత్పత్తి గాని, ధరలు చౌకయగుట కాని సంభవింపలేదు. బీదల కనేకులకు ఖాదీధరలు శక్తికి మించియున్నవి. ఉత్పత్తిపద్ధతులందు మార్పులు కడు తక్కువగా కాన్పించుచున్నవి. పాతవి ఏకువిధానములు, నూలు వడుకువిధానములు ఎప్పటివలెనే యున్నవి గాని, అభివృద్ధిని చెందలేదు. వడ్రంగి రాట్నములను చేయుటలో తన తాతముత్తాత లెట్లు చేసిరో, తానుకూడ నట్లే చేయుచున్నాడు కాని నూతనమార్గములను తొక్కుటలేదు. ప్రస్తుతము తయారగుచున్న ఖద్దరుబట్టలో మూడువంతులు ఇంకను ముతకగనే యున్నది. నేత చెత్తిగా నుండి, నాణ్యము కాని, మన్నిక గాని ఉండవలసినంత హెచ్చుగా నుండుటలేదు. ఖాదీపరిశ్రమ ఇట్లు వెనుకబడి యుండుటకు కారణములను మనము వెదుకనక్కరలేదు. పరిశ్రమయొక్క వివిధభాగములను శాస్త్రరీత్యా పరిశీలించకపోవుట, పరిశోధనభావములను చొప్పింపకుండుట, ఉత్పత్తివిధానములయందు ఆర్థిక, ప్రకృతిశాస్త్రముల సంబంధమును గుర్తించకపోవుట—ఇవియే ముఖ్యకారణము లనుటకు సందేహము లేదు.

ఉత్పత్తిదారులయొక్కయు, చరఖాసంఘముల యాజమాన్యముయొక్కయు క్రయవిక్రయములను చేసెడి వర్తకులయొక్కయు—వేరేల, ఖాదీపరిశ్రమతో సంబంధము గల ప్రతివారిదృష్టియు: “మనతండ్రితాతలకంటె మన మెక్కువ తెలిసినవారమా? వారి కది బాగో మనకు నదియే బాగు” అన్నట్లే యున్నది కాని మనస్వబుద్ధిని వినియోగించి మనతండ్రితాతలకంటె ఎక్కుడు అభివృద్ధిని పొందవలెనని లేదు. ఖాదీపరిశ్రమ ముందుకు రావలెనన్న, ఈదృష్టి మారవలసియున్నది. నూతనసిద్ధాంతముల ననేకములను పరిశ్రమయం దవలంబింపవలసియున్నది. విశ్వవిద్యాలయములందును, పరిశోధనాలయములందును మనము నేర్చుకొనిన విజ్ఞానమును సార్థకము చేయవలెనన్న, ఆశాస్త్రవిధానములను రాట్నపరిశ్రమయందు హెచ్చుగా నుపయోగింపవలసియున్నది. అట్లు చేసిననే కాని, రాట్నపరిశ్రమ స్థిరమైన పునాదులపై నిర్మింపబడనేరదు. తాత్కాలికమగు బలమును పొందినను శాశ్వతమగు అభివృద్ధిని బడయనేరదు. ఈ వ్యాసములయందు ప్రస్తుతము ఖాదీపరిశ్రమయొక్క సమస్యలను పేర్కొని శాస్త్రపరిశోధనదృష్టితో వాటి నెట్లు ఎదుర్కొనవలసినదియు సంగ్రహముగా నిరూపింపబడును.

పత్తిసమస్య

ఖాదీసమస్యలన్నింటిలోను ప్రధానమైనది పత్తిసమస్య: వడుకునూలుకు తగిన పత్తిజాతులను ఎంచుట, అట్టిజాతులను పండించుట.

౧౯౧౮ సం. పూర్వము ఈదేశమందున్న వ్యవసాయశాఖాధికారులు దేశమందు సామాన్యముగా పండెడు కురుచరేచులుగల ప్రత్తిజాతులలో (short staple cotton) ఏజాతులను పండించినయెడల రైతునకు లాభకరముగా నుండునో, అట్టిజాతులపంటనే ప్రోత్సహించుచు వచ్చిరి. ఆసంవత్సరమందు గవర్నమెంటు ఈదేశమందున్న ప్రత్తిపంటవిషయమై అన్నివివరములను దర్యాప్తుచేసి కర్తవ్యమును శిఫార్సుచేయుటకు ఒకవిచారణసంఘమును (Indian Cotton Committee) నియమించిరి. వీరిశిఫార్సులు గవర్నమెంటు-ప్రత్తి-విధానమందు తీవ్రమగు మార్పును కలుగజేసెను. ఈదేశమందు పొడుగురేచుల ప్రత్తిజాతుల (long staple cotton) పంటను ప్రోత్సహించుటకును, అందుకు వలయు పరిశోధనలను సిబ్బందిని నెలకొల్పుటకును; ఈవిషయమై శాస్త్రరీత్యా ఆర్థికరీత్యా గవర్నమెంటుకు సలహానిచ్చుటకును ప్రత్తికేంద్రసంఘము (Indian Central Cotton Committee) నొకదానిని శాశ్వతముగా గవర్నమెంటు స్థాపించిరి.

ఈనూతనవిధానము ననుసరించి వ్యవసాయశాఖాధికారులు దేశమందు అంగుళమునకు మించిన రేచులుగల ప్రత్తిజాతులనే పండించుటకు వ్యవసాయదారులయందు ప్రచారము చేయుచున్నారు. ఒకఅంగుళమునకు మించిన రేచులుగల ప్రత్తితో మిల్లులలో ౬౦ నంబరుకు పైబడిన సన్ననూలు తయారుచేయబడును. హిందూదేశమందున్న మిల్లుయజమానులు ౨౦ నంబరునుండి ౩౦ నంబరునూలు తయారుచేయుటకు సరిపోయెడి సామాన్యపురేచులుగల—అనగా ⅞ నుండి ౧ అంగుళము—ప్రత్తితో (medium staple) సంతృప్తిపడెదరు. పొడుగురేచులప్రత్తిని పండించవలయునా, లేక నడిమరపు రేచులప్రత్తిని పండించవలయునా యన్న మీమాంసలో పాపము పల్లెటూళ్లయందు బ్రతుకుచున్న సాలెవానియొక్కయు, నూలు వడుకు ముసలమ్మయొక్కయు, ఏముదుకనుడ్డెనో, రేదుప్పటికేకో, కట్టుకొనుటకు సంతృప్తిపడెడు రైతువానియొక్కయు కష్టసుఖములు విచారింపబడుటలేదు. అమెరికా, ఈజిప్టు, యుగాండా, కాంబోడియా, దేశములందు సహజముగా పండెడు పొడుగురేచులజాతులు ఈదేశమందు పండించినయెడల, అట్టిపంట వ్యవసాయదారునకు లాభకరము కాదని డాక్టరు ప్లాస్టను, డాక్టరు పాల్ మొదలగు ప్రవీణులు ప్రత్తివిచారణసంఘమునెదుట సాక్ష్యమిచ్చిరి. అట్టిపంట జయప్రదముగ నుండుట లేదనుటకు ప్రబలనిదర్శనములును గలవు.

వడుకునూలు : పొడుగు రేచులు

ఖద్దరునూలు వడుకుటకు పొడుగురేచులప్రత్తి (exotic variety) బాగుగా ఉపయోగపడదు. ఇందుకు కొన్ని కారణములు: ౧. అమెరికను జాతులలో రేచులు గింజకు బహు గట్టిగా అంటుకొని యుండును. వీటిని చేతినిప్పురాటముతో విడుచుట బహుకష్టము. ౨. కాంబోడియాజాతులను ప్రత్తిరాటముతో విడిచినయెడల సాధారణముగా గింజ చితికి దూది చెడిపోవుట సంభవించును. ౩. ఈ పొడుగురేచులప్రత్తితో రాటముపై నూలు వడికిన పురి సరిగా పట్టక నూలు బలముగా నుండదు. ౪. ఈ ప్రత్తియొక్కధరలు చాల హెచ్చుగా నుండి, ప్రపంచపు సరఫరాలపై ఆధారపడియుండును. ౫. ఈజాతులను పండించుటకు, రైతు ఏసంవత్సరపుపంట ఆసంవత్సరము విత్తనములను కొనుచుండవలెను. అట్లు కాక, తన పొలమునుండి వచ్చిన విత్తనములనే వాడిన, పంట పూర్తిగా చెడిపోవును.

స్వయంపోషకత్వముపై ఆధారపడుట ఖాదీయొక్క ముఖ్య-ఆవశ్యము. అందుచే, హిందూదేశమందు సహజముగా ఏట్టిప్రత్తిజాతులు సర్వత్ర పండుచున్నవో (indigenous varieties), అట్టిజాతులప్రత్తినే ముదుకు వడుకులకు గాని, సన్నవడుకులకు గాని వినియోగించుట భారతీయులకర్తవ్యము. అయితే, ఈదేశీయజాతులగూర్చి పరిశోధనలు జరుగబడకపోవుటచేతను, వాటిని పరించుటకు తగుప్రోత్సాహము ఒసంగబడకపోవుటచేతను, వీటినిగూర్చి మనకు పూర్తిగా తెలియుటలేదు. ఈదేశమందలి విద్యాలయములలో వృక్షశాస్త్రమును అభ్యసించుచున్న, ఖాదీయెడల అభిమానమున్న యువకులు

ఇట్టిపరిశోధనలకు గడంగిన, తమమాతృదేశౌన్నత్యమును సంపాదించి కీర్తిని బడయగలరు.

కొండ పత్తి

పరిశోధనావశ్యకములగు దేశీయజాతులలో ముఖ్యముగ నుదాహరింపదగినది కొండజాతిపత్తి. పట్టుశాలి కులమువారీపత్తినే యుపయోగింతురు గాన దీనికి పట్టుశాలిపత్తి అని పేరుకూడ కలదు. గంజాం, విశాఖపట్నం జిల్లాలలోనున్న పట్టుశాలీలు అనాదినుండియు సన్ననూలు వడుకుటయందు ప్రసిద్ధి నొందియున్నారు. నేడు అఖిలభారతచరఖాసంఘమువారిచే శ్రీకాకుళంకేంద్రమందు ఉత్పత్తిచేయబడుచున్న సన్నబట్టపైననే హిందూదేశ మంతయు సన్నబట్టసరఫరాకై ఆధారపడుచున్నది. కొండపత్తి ఈరెండుజిల్లాల మాన్యప్రదేశములలో, పెద్దఖిమిడి, పర్లాఖిమిడి, ఆంధ్ర, మాడుగుల ప్రాంతములలో అచ్చటి కొండవారిచే పండింపబడుచున్నది. ఈపత్తిని రెండవపంటగా వేసి ఈపంటవ్యవసాయమందు ఎట్టిశ్రద్ధయు తీసికొనకయున్నారు.

ఈకొండజాతి పత్తియొక్క స్వచ్ఛత (purity) పైనను, పుష్కలముగ పండుటపైనను, వేలకొలది వడుకు వారియొక్కయు, నేయువారియొక్కయు బాగోగు లాధారపడియున్నవి. అయినను, అమూల్యమగు నిట్టిపత్తి జాతియొక్క వృక్షశాస్త్ర సంబంధమైన గుణములను గురించి గాని (botanical characters), పారిశ్రామిక లక్షణముల గురించిగాని (technological properties), జీవిత - అవసరముల గురించిగాని (physiological requirements) మన కేమియు తెలియుటలేదు. ఈజాతి పత్తిచెట్టుయొక్క గుణములను పఠించుటయు, తద్వారా ఈజాతిపంటను పరీక్షించి (crop analysis) ఇది స్వచ్ఛమైనజాతియో (pure variety), లేక జాతులమిశ్రమమో (mixture of varieties) నిరూపించుటయు ముఖ్య కర్తవ్యములు. పొలములపైనున్న పంటను పరీక్షించుట కీవ్యాసకర్తకు అవకాశములు లభింపలేదు. కాని, యీ జాతిపత్తియొక్క పలురకముల నమూనాలను పరీక్షించియు, వాటియొక్క దిగుబడి (ginning percentage), కేసులపొడవు (staple length), దూదియొక్క రంగు (colour of lint), దూదియొక్క మెరపు (lustre of lint), మొదలుగాగల గుణములను లెక్కచూచియు, బహుశః కొండపత్తి స్వచ్ఛమైన జాతికి చెందినదనియే ఊహింపవచ్చును. అయినను, ఇదమిత్థమని స్థిరపరచుటకు పూర్వము ఈ పత్తియొక్క వంశ స్వభావమును (genetical behaviour) పరిశీలించుట యావశ్యకము.

దూది దిగుబడి

కొండపత్తి యొక్క లక్షణములలో నొకటి విస్తారము దిగుబడి. పట్టుశాలివారు ఈపత్తిని నిడుచునప్పుడు కర్రదిమ్మపై పత్తిని పెట్టి యినుపఖడ్డీతో గింజను నెట్టి దూదిని గింజనుండి వేరుచేయుదురు. ఈవిధానము సరియైనదగుటచే, దూది తునకలు కాకుండగను, గింజ చితుకకుండగను పత్తి నిడువబడి, దూదిదిగుబడి హెచ్చుగా లభించును. వ్యాసకర్తచే పరీక్షచేయబడిన నమూనాలలో దిగుబడి సగటున నూటికి ౪౦ పైగా ఉండెను. (అనగా: ౧౦౦ వీసెలు పత్తి నిడిచినయెడల ౪౦ వీసెలు దూది, ౬౦ వీసెలు గింజలు లభించును.) నిడిచిన దూదికాక నూటికి సుమారు ౨ వంతులు నీరసపురేచులు ("linters") మిగులును. దిగుబడి విలువ సగటున హెచ్చుగా నున్నప్పటికి (హెచ్చువిలువ-maximum-51%), కొన్నినమూనాలయందు ౩౫% వరకు తగ్గుదల కనబడెను. ఒక్కజాతిపత్తిలో, దూదిదిగుబడియందు ఇంత భేదము కనబడకూడదు. ఇంత హెచ్చుతేడా కనబడిన యెడల, ఆపత్తిజాతికి ఏదో భంగము కలుగుచున్నదని శాస్త్రజ్ఞు లూహించెదరు. ఈసందర్భమున స్టాకట్టు శేకర్టు వ్రాసినటుల, విత్తనములయందు వివిధజాతుల విత్తనముల మిశ్రమము సంభవించుటయో (mixture of seed), లేక అసలువిత్తనము క్షీణించుటయో (deterioration of original seed), లేక వ్యవసాయవిధానము పాడగుటయో, విత్తనము చెడుటయో (bad seed), కారణములు కావచ్చును. పట్టుశాలీపత్తియందు దిగుబడి నిజముగా తగ్గుచున్నదో, అటులైన అందుకు కారణములును, వాని నెట్లు వారింపదగునో, ఈవిషయములన్నియు పూర్తిగ పరిశోధించుట మిక్కిలి అవసరము.

ఎకరమునకు ఎన్ని మణుగులు ప్రత్తిపండుచున్నదో, చెట్టుకు ఎంతతూనిక ప్రత్తి లభించుచున్నదో, చెట్టుకు ప్రత్తికాయలసంఖ్య (number of bolls) ఎంతో, కాయలు పెద్దవా చిన్నవా యనునది (size of bolls), ప్రతిపోగయందు రేకులపొడవు (lint length), గింజపై దూది ఎట్లు అమర్చబడియున్నది (distribution of lint on seed) — ఇవి యన్నియు పరిశీలించిననే గాని, కొండపత్తి (మరి యే ఇతరజాతిప్రత్తి అయినను సరే) క్షీణించుచున్నదియు, లేక అభివృద్ధి చెందుచున్నదియు, తెలుసుకొనజాలము.

పంట అభివృద్ధి

అఖిలభారతచరఖాసంఘమువారు సన్ననూలు ఉత్పత్తిశాఖను నెలకొల్పినది మొదలు, వారు సన్ననూలు క్రయమందును, సన్నబట్టలనేతయందును చక్కని కట్టుదిట్టములను ఏర్పరచియుండుటచే, సన్ననూలు వడుకుట మిక్కిలి అభివృద్ధిని పొందినది. ఆంధ్రశాఖవారు ఈసంవత్సరము ప్రచురించిన నివేదికప్రకారము (అక్టోబరు ౧౯౨౯-సెప్టెంబరు ౧౯౩౦)వారి పట్టుశాలినూలు (౩౫ నంబరుకు మించిన సన్నము)కొనుగోలు ౧౩ ఇంత హెచ్చుఅయినది. శ్రీకాళకంఠాపవారిని వ్యాసకర్త కోరగా, హాలు సంవత్సరమునకు వారు దయచేయించిన లెక్కలనుబట్టి చూచిన ఆశ్చర్యకరమగు అభివృద్ధి కనబడుచున్నది.

౧౯౨౯-అక్టోబర్ — ౧౯౩౦-సెప్టంబర్	పట్టుశాలినూలు ఉత్పత్తి	పౌన్లు ౨,౩౮౧ రు. ౧౭,౦౦౦
౧౯౩౦-అక్టోబర్ — ౧౯౩౧-సెప్టంబర్	పట్టు శాలినూలు ఉత్పత్తి	పౌన్లు ౫,౧౯౨ రు. ౩౦,౫౦౦

అద్భుతమగు నిట్టిఅభివృద్ధి ఎంతయు సంతోషదాయకము. అయితే నూలువడుకుటయందున్న అభివృద్ధితోపాటుగ ప్రత్తి ఉత్పత్తియందు కూడా అభివృద్ధి కలుగుచున్నదా యని మనము ప్రశ్నింపవలసి యున్నది. ఏలయన, పట్టుశాలినూలుయొక్క ప్రాశస్త్యమును, పట్టుశాలిబట్టయొక్క నాణ్యమును, పట్టుశాలిప్రత్తిపై నాధారపడి యున్న దనువిషయము మనము మరువకూడదు. ముడివస్తువునందు కలితీ జరిగినయెడల అందుండి తయారగు నూలు ప్రశస్తముగ నుండజాలదు. వ్యాసకర్తకు సరియగు భోగట్టా దొరకనప్పటికి నూలుఉత్పత్తియందు అభివృద్ధితో సరిగ కొండపత్తిని పండించు భూముల యొక్క విస్తీర్ణమందు అభివృద్ధి గాని (increase in acreage), పంటయందు అభివృద్ధి (increase in yield) గాని, వృక్షముయొక్క ఫలాభివృద్ధి (increase of yield per plant) గాని సంభవించినటుల గానరాదు. సరే కదా వ్యాసకర్త అనుభవమునుబట్టి చూడగా, ౧. కొండపత్తితో కలిపియో లేక కొండపత్తికి మారుగనో మధ్యమ తరగతి రేకులుగల (medium staple) ప్రత్తిని పట్టుశాలీలు దినదినమ హెచ్చుగ వాడుకచేయుటయు, ౨. కొండపత్తితాలూకు మూడవపంటనుండి లభించినదూదిని (మొదటిపంటకంటె దీనిప్రాశస్త్యము, విలువయు చాలా తక్కువ) వాడుకచేయుటయు, ౩. ఇప్పటిరోజులలో ౮౦ నంబరుకు మించిన సన్ననూలు దొరకకపోవుటయు —ఈహేతువులను బట్టి కొండపత్తి పంటయందు అభివృద్ధి యున్నటుల కాన్పించదు. (౧౯౨౯ సంవత్సరమందు కొండపత్తి సరిగా దొరకకుండినట్లు పట్టుశాలీవారు చెప్పుచున్నారు.)

పూర్వముకంటె సన్నబట్ట ప్రజలచే హెచ్చుగా వాడబడుటయు, అఖిలభారత చరఖాసంఘమువారు సన్నబట్టధరలను తగ్గించుటకు చేయుప్రయత్నములవలనను, మునుముందు సన్ననూలు వడుకుటకు ఇప్పటికంటె హెచ్చుప్రోత్సాహము కలుగ వనుటకు ఎట్టిసందేహ ముండదు. కొండపత్తిపంటను అభివృద్ధిచేసి, వడుకు వారికి ప్రత్తిని విరివిగాను సులభముగాను దొరకునట్లు చేసిననే గాని, ధరామతుకు (demand) వలసినంత సరఫరా యుండక కొండపత్తిధరలు పెరిగి) (౧౯౨౯ లో ధర రూపాయికి ౧౩ వీసె లుండెనట), కలితీదూది వాడుక హెచ్చయి, నూలుయొక్క నాణెము తప్పక చెడిపోవును. హెచ్చుపురి గల నూలును వడుకుట కష్టమగును. నూలు ముదుగై, సాఫీను, బలమును తగ్గును.

ఎంపుడు (Selection work)

పంటను అభివృద్ధిచేయుట ఎంత ముఖ్యమైనను, విరివిగా పంట పండినంతమాత్రముననే ప్రత్తియొక్క సుగుణములు క్షీణించక నిలువబడి యుండునని మనము తలంపగూడదు. కొండపత్తియొక్క సుగుణములు క్షీణించుచున్నవేమో యనుభయమునకు కారణము లేకపోలేదని ముందు సూచింపబడెను. విలువయగు నీపత్తిజాతిని కాపాడుటకు శాస్త్రపరిశోధనలు సత్వరముగ జరుగవలసి యున్నవి. మొట్టమొదట వృక్షశాస్త్ర పరిశోధనలు (botanical research) ఈక్రింద వివరింపబడిన బాహ్య లక్షణములపై (external characters) జరుగవలెను:

(౧) చెట్టు చిగిరించురీతి (branching habit),

(౨) వేళ్లవ్యాప్తి (root system),

(౩) ఆకుపై నుండు నూగు (hairiness of leaf)

(౪) పుష్పించుటకు పూర్వము ఎదుగవలసిన కాలము (vegetative period prior to flowering),

(౫) పుష్పముయొక్క రంగు (colour of flower)

(౬) కాయలరూపము, ఆకృతి, సంఖ్య (size, shape and number of bolls),

(౭) రేకులపొడవు, సన్నము (length and fineness of lint),

(౮) గింజపై రేకులు అమర్చబడినరీతి (distribution of lint on seed),

(౯) దూదియొక్క దిగుబడి (ginning percentage).

ఈలక్షణములను గ్రహించి వీటిని ఆధారముగా జేసికొని, మంచిలక్షణములు గల చెట్లను ఏరుకొనవలెను. ఈ చెట్లనుండి వచ్చిన గింజలను ప్రత్యేకముగా నుంచి, వాటినుండి విత్తనములను సేకరించుకొనవలెను. ఈ సేకరించిన విత్తనముల (selected seed) నుండి మొలచిన చెట్లకు సంకరము (cross-fertilisation) సంభవింపకుండునట్లు పూవులపై తెరలు వేసి కాపాడవలెను. ఇట్లు స్వబీజముచే (self-fertilisation) ఉద్భవించిన ప్రత్తి బోగలను తిరిగి పరీక్షించి అంగుళమునకు మించిన పొడవు గల రేకుల గలవాటిని దూదిదిగుబడి ౩౫% తక్కువ కాకుండ నున్నవాటిని ఏరి వాటిగింజలను నాటవలెను. ఎంపుడువిధాన మిట్లు సాగించినయెడల ౪ లేక, ౫ సంవత్సరములలో మంచి స్వచ్ఛమైన రకములను సేకరించుకొని (pure line selection) కొండపత్తిని అభివృద్ధి చేయగలము.

సంధానము (Breeding Work)

కొండపత్తిని అభివృద్ధి చేయుటకు బీజనిర్ణయ విధానమే కాక, సంధానమార్గము కూడ నవలంబించ వచ్చును. కొండపత్తి స్వచ్ఛమైనజాతి యని యూహించుటకు కారణములు గలవని చెప్పబడియుండెను. ఈజాతి సహజముగ పండెడి కొండప్రదేశములలో వేరొకజాతి పత్తిపంట యున్నట్లు కానరాదు. ఈపంటనుండి వచ్చెడు విత్తనములనే వచ్చేపంటకు ఉపయోగించుటయు, ఒక్క బీజమునుండియే తరతరములనుండియు పంటలు పండుటయు, శతాబ్దములనుండి వ్యవసాయవిధానము ఒకేవిధముగ నుండుటయు, స్వచ్ఛమైన జాతి యొకటి ఉద్భవించుటకు కారణము లగును. అయితే స్వబీజమువలన తరతరములనుండియు వంశాభివృద్ధి సంభవించినయెడల, వృక్షజాతులకును, జంతుజాతులకును, వర్ణసంకరమను ప్రమాదము వాటిల్లకపోయినప్పటికిని, వంశముయొక్క పటుత్వము క్షీణించు ప్రమాదము తప్పక కలుగవచ్చును. కొండపత్తికి కూడ ఇట్టిప్రమాదము సంభవించెనేమో యని మనము విచారించవలసి యున్నది.

కొండపత్తియొక్క పటుత్వము తగ్గెనా లేదా యనునిశ్చయము పైన వివరించిన పరిశోధనలవలననే కాని తేలదు. పటుత్వము తగ్గెనని నిరూపించబడెనేని, మన కర్తవ్య మేమి? సంధానశాస్త్ర (Science of Genetics) సిద్ధాంతములప్రకారము ఏదైనను స్వచ్ఛమైన జాతియొక్క పటుత్వము తగ్గెనేని (loss of vigour), ఆజాతికి దగ్గరసంబంధము గల వేరొకజాతితో సంధానము కలుగజేసినయెడల (crossing with related

variety) దురవస్థలో మన్న జాతికి తొంటిపటుత్వము తిరిగి చేకూరును (restoration of vigour). కొండ పత్తిని అభివృద్ధిపరచుటకు ఈవిధానముకూడ పనికి వచ్చును. ఇట్టిపని—సంధానమార్గములు, దగ్గర సంబంధ ముగల జాతు లెవ్వి, యెట్లు సంధానముచేయుట అన్నది, సంకరము(hybridisation) కలుగకుండ జాగ్రత్తపడుట —శాస్త్రశిక్షణ పొందినవారిచేతనే చేయబడవలెనని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు.

కొండపత్తిని చదునుభూములందు పండించుట

ఈజాతిపత్తి సహజముగా కొండప్రదేశములందు పండును. పర్వతప్రదేశములపరిస్థితులకు అలవాటుపడిన దగుటచే, అన్యప్రదేశములయందు పండించుటకు ప్రయత్నించినయెడల, పరిస్థితులు కొత్తవగుటచేత, అచ్చట వర్ధిల్లదు. కొండపత్తియొక్క విత్తులను చదునుభూముల యందు నాటినయెడల, అవి మొలకలెత్తక పోవచ్చును. మొక్క మొలచినను, పుష్పించునో లేదో. పుష్పించిన గింజకట్టక పోవచ్చును. పత్తి పేలు నమాట నిశ్చయము లేదు. పేలినను దూది బహునీరసముగ నుండును. గింజను చల్లినను మొక్క మొలచునో లేదో. ఇట్టి 'సహాయనిరాకరణ' మునకు కారణమేమి? చదునుభూముల పరిస్థితులకు ఈజాతిపత్తి అలవాటుపడకుండుటయే.

పల్లప్రదేశములం దెట్లయిన ఈపత్తిని పండించ గలిగితిమేని, ఇక్కడివ్యవసాయము కొండపోల్లయందు కంటె మంచి దగుటచేతను, సులభసాధ్య మగుటచేతను, రైతులు తెలుగునమీరినవా రగుటచేతను, ఈపంటను ఎక్కువనిరివిగా పండించవచ్చును. ఇప్పుడు సామాన్యముగా, గంజాంవిశాఖపట్నంజిల్లాల చదునుభూములలో పండేపత్తికంటె కొండపత్తిధర సుమారు ౨౦ ఇంతలుండుటచే, ఈవిలువజాతిపత్తినే పండించినయెడల రైతునకు మంచిలాభము కిట్టును.

కొండపత్తిని చదునుభూములకు అలవాటుచేయుట (acclimatisation) ఎట్లు? ఈపత్తి తన స్వస్థలమందు ఎట్టిపరిస్థితులయందు పెరుగుచున్నదియో మనము మొదట తెలిసికొనవలెను. అచ్చటి వర్షపాతము (rainfall), నీటిసరఫరా (conditions of water-supply), నేల యొక్క పదును (soil water conditions), నేల యొక్క పదార్థసముదాయము, రసాయనసముదాయము (physical and chemical conditions of soil), నేలయొక్క సత్తువ (soil nutrients), వాతావరణము యొక్క శీతోష్ణము, చెమ్మ (atmospheric temperture and humidity), మొదలగు విషయములను మొదట పరిశోధింపవలెను. ఈస్థితిగతులను తరువాత పల్లపుభూముల యందు నిర్మించినప్పుడు కొండపత్తిని ఈభూములయందు పండించుటకు ప్రయత్నించవలెను. రామరాను ఈనూతన ప్రదేశమునకు అలవాటుపడి, స్వదేశమం దెట్లు పండు చున్నదో, అట్లే ఇచ్చటకూడ పండుటకు అవకాశము లేర్పడును. ఇది జయప్రదముగా జరుగుటకు కొన్నిసంవత్సరములకాలము పట్టును. పరిశోధనలను గావించెడువారు ఇందువలన విసుగును గాని, నిరాశను గాని పొందరు. జయము చేకూరనేని ఖాదీపరిశ్రమకు లాభము నిశ్చయము.

కురుచరేచుల పత్తి (Short Staples)

కురుచరేచుల పత్తిజాతుల గూర్చి కొంత విచారించ వలసియున్నది. వ్యాసకర్తకు విశాఖపట్నంజిల్లా పరిస్థితులే తెలియును కావున అచ్చటి పత్తిజాతుల గూర్చియే వివరింపబడును. ఈజిల్లాలో ఈజాతుల పత్తి పంట విస్తారముగా నున్నది. వర్తకులచే "అనకాపల్లి" రకము అని పిలువబడెడు పత్తియొక్క రేచులకొలత (సుమారు) ౩/౮ అంగుళము; దూదిదిగుబడి (సుమారు) ౨౦%. "గజపతినగరం" రకమునందు, రేచులకొలత ౫/౮ అంగుళము; దిగుబడి ౨౫%. "సుజుపురం" రకమందు, రేచులకొలత ౩/౮ అంగుళము; దిగుబడి ౨౫%. "తుని ఎరుపు" రకమందు, రేచులకొలత ౬/౮ అంగుళము; దిగుబడి ౨౫%.

ఇవి కాక, ఈప్రదేశమందు, వర్తకులచే "కాకినాడపత్తి" యని పిలువబడెడు ("Cocanadas") రకముకూడ పండుచున్నది. "కాకినాడ" పత్తిలో ముఖ్యముగా రెండుజాతులపత్తి మిశ్రమమై యున్నది (mixture of types) "గొల్లప్రోలు" పత్తిఒకటి (G. obtusifolium coconada Gammie?) రెండవది "యెర్రపత్తి"

(G. indicum yerrapattj) ఈరెండు జాతులందును, రేచులపొడవు ౬/౮ నుండి ౭/౮ అంగుళము; దిగుబడి సుమారు ౩౦%. ఇవి విలువయగుజాతులు. "గొల్లప్రోలు" పత్తినుండి రాటముపై ౪౦ నంబరువరకును సన్నదారము తీయుదురు. ఈపత్తినే పట్టుశాలీ లిప్పుడు కొండ పత్తికి బదులు వాడుచున్నారు. "ఎర్రపత్తి" నుండి చక్కనిఎరుపునూలు ౨౦ నంబరువరకు తీయవచ్చును. (గొల్లప్రోలుపత్తిధర ౨౬౦ పౌనులకు సుమారు ౧౭ రూపాయిలు; ఎర్రపత్తిధర సుమారు ౨౦ రూపాయలు.) అనేకప్రదేశములలో రైతులు ఈరెండుజాతులను కలిపే పండించుచు, కలిపే అమ్మకమును చేయుదురు. ఇట్లు తెల్లపత్తిని ఎర్రపత్తిని కలుపుట చాలా చెడు అలవాటు. తెలుపురకము ఎరుపురకము కలిపి ఒక్కపొలమందు పండించిన సంకరజాతులు ఏర్పడవచ్చును. రెండవది: రెండురకములును కలిపి అమ్మజూపినయెడల వేర్వేరు అమ్మినకంటె తక్కువధరలు లభించును. ఈవిషయమై ఖాదీ-అభిమానులు శ్రద్ధ చూపవలసియున్నది. కాకినాడ పత్తి విలువగల పత్తి. అయినను వీటివిషయమై ఏవియు పరిశోధనలు జరిగియుండలేదు. పత్తి విచారణసంఘము వారు ఈపత్తిపై పని ప్రారంభింపవలయునని శిఫార్సు చేసినను నేటివరకు అందుపై దఖలు పుచ్చుకొనబడినట్లు కానరాదు.

పైన వివరింపబడిన కురుచరేచుల పత్తి సంగతి ఇంతకంటె అన్యాయముగ నున్నది. ధరలవిషయములో ఇది చౌకరకము లైనప్పటికిని, (సామాన్యముగా ౧ రూపాయకు ౬ వీసెలు పత్తి,) ఈ జిల్లాఖాదీపరిశ్రమకు ఎక్కువగా వినియోగపడుటచే, ఆర్థికరీత్యా మిక్కిలి విలువగల జాతులనియే చెప్పవలెను. ఈ చౌకయగు పత్తిని, ముడివస్తువగా వినియోగించియే, యీప్రాంతములయందున్న నూలువడుకులపై జీవించుచున్న స్త్రీలలో ౩,౭౦౦ మంది, ఒక్క అఖిలభారత చరఖాసంఘపు ఆంధ్రశాఖవారికే రూ. ౨౨,౦౦౦ విలువగల ముడుకునూలును అమ్మి (౯-౧౦ నంబరు), అందువలన వచ్చెడి కూలిపై జీవనమును గడపుకొనుచున్నారు. ఈ పత్తిజాతులయొక్క దూదిదిగుబడి ౨౦% కంటె మిం చదు. హిందూదేశమం దుండెడి కోట్లకొలది బీదలకు వస్త్రధారణమునకుగాను ముదుకు ఖద్దరుకంటె వేరొక గత్యంతరము లేదు. సంవత్సరమున కారునెలలు ఈము దుకునూలిని వడకినచే గాని వేరొకకూలి దొరకదు. అందుచే చవుకధరలకు లభించెడి యీకురుచరేచులపత్తిజాతులను అభివృద్ధిచేయుటయే ఖాదీపరిశ్రమయొక్క ప్రధాన సమస్య యనుటకు సందేహము లేదు.

విత్తనములను ఎంచుట (Seed Selection)

కురుచరేచులపత్తి గురించి ఉదాహరించియుండిన పుడు, "అనకాపల్లి" రకమనియు, "సుఖపురం" రకమనియు చెప్పియుంటిమి. వ్యవహారరీత్యా "రకము" అని వాడబడుచున్నదే గాని, శాస్త్రరీత్యా "రకము" అనుశబ్దము వాడుటకు వీలులేదు. "అనకాపల్లి" రకము పండుచున్నటువంటి పొలములోనికి వెళ్లి అచ్చటి పత్తి చెట్లను పరీక్షించి చూచినయెడల, చెట్లయొక్క ఆకారము, ఆకులయొక్క నూగు, పూవులరంగు, రేచుల పొడవు-మొదలుగాగల బాహ్యలక్షణములలోను, వంశలక్షణములలోను, ఒకదానితో ఇంకొకటి పోలనిచెట్లు అనేకము లుండుట మనము చూడగలుగుదుము. నిజముగా ఒక్కొక్క "రకము" అని పిలువబడెడు పంటలో ఎన్నో జాతులు (mixture of varieties) మిశ్రమములై యున్నవి. ఏయేప్రాంతములపంటలలో ఏయే జాతులమిశ్రమము సంభవించుచున్నదో తెలిసికొనుట మొదట ఆవశ్యకము. ఈవివరములను సంపాదించుటకు, ఈప్రాంతములయొక్క "botanical survey" చేయవలయును.

మిశ్రమజాతులను కలిగియున్న పత్తిపంటను త్వరలో అభివృద్ధికి తీసికొనిరావలెనన్న, విత్తనములను ఎంచుపద్ధతిని అవలంబించవలెను. పంటకొరకు వినియోగింపబడెడు విత్తనములను పరిశీలించి, వాటిలో పెద్దవి, బరువైనవి, బాగుగ ఎదిగినవి ఎంచి అట్టిగింజలనే రైతులకు పంచిపెట్టి, వాటి నీపంటకు చల్లునట్లు చేయవలెను. ఈవిధముగా విత్తనముల ఎంపుడువలన వెంటనే పంటయందు అభివృద్ధి కనబడును. విత్తులయెంపుడుచే కలిగిన

పంట అభివృద్ధి రైతునకు లాభముగ నుండునప్పటికిని, పత్తిలోకూడా కొంత అభివృద్ధి కనిపించినప్పటికి, ఇది శాశ్వతమైన అభివృద్ధి కాదు. ప్రతిపంటకు ఎంపుడు విత్తనములనే వాడుక చేయవలెను. ఎప్పుడైతే ఎంచిన విత్తనములు చల్లబడక మామూలువిత్తనములే చల్లబడునో, వెంటనే పంట యథాప్రకారముగా పూర్వపు స్థితికి వచ్చివేయును. ఇందుకు కారణ మేమనగా, విత్తనములను ఎంచుటలో బాహ్యలక్షణములే ఆధారముగా చేసికొనబడును గాని, అదృశ్యములగు వంశలక్షణములను గుర్తించుట లేదు. వంశమందు అభివృద్ధి కలిగిననే కాని శాశ్వతమగు అభివృద్ధి కలుగనేరదు. విత్తనముల ఎంపుడు విధానమందు ఇది ఒకలోటు అయినను, పంటను త్వరలో బాగుచేయుటకు ఇది సులభమైన మార్గము.

స్వచ్ఛమైన రకములను ఎంచుట
(Selection of pure line)

ఎక్కుడు శాస్త్రీయమైన విధానమును, శాశ్వతమగు అభివృద్ధిని కలిగించువిధానమును, స్వచ్ఛమైన రకములను ఎంచుట. విశాఖపట్నంజిల్లా కురుచరేచుల పత్తి పంటలో అనేకములగు జాతులు మిశ్రమములై యున్నవని చెప్పబడియుండెను. ఎంపుడు విధానములో మొదటి పని, మిశ్రమమునుండి వివిధజాతులను విడదీయుట (isolation). ఒకమచ్చుపంటలో (test crop) సంభవించెడి వివిధములగు జాతులను కంటితో పోల్చవచ్చును. ఒక్కొక్కజాతివిత్తనములనే వేరుగ ప్రోగుచేసి, ఒక్కొక్క పొలములో (౮ లేక ౫ సెంట్లు) చల్లవలెను. ఒక్కొక్కజాతియొక్క లక్షణములను పట్టి, ఆ జాతిలో సంభవించెడు వివిధములగు శాఖలను (families) వేర్పరుపవలెను. ఈశాఖలనుండి తిరిగి ఎంచి, పంటను పండించినతరువాత, ఆపంటనుండి మంచితెగలను (types) విడదీసి, వీటిలో శ్రేష్ఠమయినవాటినే నాటవలెను. ఇదే విధముగా ఒక్కొక్కతెగనుండి మంచి లక్షణములుగల రకములను (lines) ఎంచవలెను. ఇట్లు లభించినరకములు స్వచ్ఛమైనవో, సంకరమైనవో నిర్ణయింపవలెను. స్వచ్ఛమైనరకములనే వేరుపరచి స్వబీజములచే వాటివంశములను అభివృద్ధిచేసి, వాటివిత్తులనుండి మచ్చుపంటలను పండించవలెను. విత్తులను హెచ్చుగా ప్రోగుచేసిన తరువాత ఆవిత్తులను రైతుల కిచ్చి, వాటినే ఉపయోగించునటుల జాగ్రత్తపెట్టినయెడల, పంటయందు శాశ్వతమైన అభివృద్ధి సంభవించును.

ఈవిధానమువలన స్వచ్ఛములైన రకములు ఉద్భవించును గాన, వాటియొక్క సుగుణములు బీజములందు శాశ్వతముగా నాటుకొని యుండును. అందుచే ఏటేట కేంద్రపరిశోధనశాఖనుండి వచ్చినవిత్తనములను కొనుట అవసరము లేక, తనపంటనుండి వచ్చినవిత్తనములనే రైతు ఉపయోగించుకొనవచ్చును. ఇట్టి విధానములనే వివిధదేశములయందలి వ్యవసాయశాఖలవారు తమదేశములపంటలను బాగుచేయుటకు వినియోగించుచున్నారు. చెన్నపురి వ్యవసాయశాఖవారు కూడా ఇట్టివిధానములనే ఉపయోగించి దక్షిణాదిని పండుచున్న "కరుంగణ్ణి" పత్తిజాతిని (G. indicum) రేచులపొడుపును ౭/౮ నుండి అంగుళమునకు పైగాను, దిగుబడి ౨౫% నుండి ౩౫% వరకును అభివృద్ధిపరచియున్నారు. (తమిళనాడులో ఖాదీపరిశ్రమకు ఈపత్తి చాలా హెచ్చుగా వాడబడుచున్నది.) ఆంధ్రదేశమందుండు ఖాదీ-అభిమానులు తమప్రాంతములందు సహజముగా పండెడు కురుచరేచులుగల పత్తిజాతులను అభివృద్ధిచేయుటకు ఇట్టిపనినే పూనుకొనవలయును.

ప్రస్తుతము ఈజిల్లాలో పండెడు పత్తి పైస్థలములకు విస్తారముగా ఎగుమతిచేయబడుచున్నది. వీటిరేచులు అతి—కురుచవి యగుటచే మిల్లులలో ఎంత తక్కువ నంబరు నూలును ఉత్పత్తిచేయుటకైనను ఈపత్తి పనికి వచ్చుటలేదు. అయినను మిల్లులవారే ఈపత్తిని కొనుచున్నారు. ఈపత్తిని మధ్యమ-రేచులపత్తితో కలిపి, యీనూది మిశ్రమమునుండి ముతకనూలును మిల్లులలో తయారుచేయుచున్నారు. రాట్నముపై ముతకనూలును వడుకుటకు ఎంతటికురుచరేచులపత్తి అయినను ఉపయోగపడును. రాట్నముయొక్క గొప్పతనము ఇచ్చుటనే యున్నది. ఈప్రాంతములలో పండెడి నూలువడికెడు

వారు ఈరకముల పత్తిపైననే ఆధారపడి యున్నారు. కనుక ఈపత్తిజాతులను ఏప్రాంతములలో పండుచున్నచో ఆప్రాంతములలోనే నిలిపి, వాటిని అభివృద్ధిచేసి, అవి పండించుచున్న వ్యవసాయదారులకును, వాటిని ముడివస్తువుగా వాడుకచేయు నూలువడుకువారికిని సహాయము చేయుట ఖాదీసంస్థలవిధి.

ఈకార్యమును జయప్రదముగాను, శ్రద్ధగాను, సాహసముతోను కొనసాగించుభారము యువకులపైనున్నది. దేశసేవకై తమసర్వస్వము నర్పించిన కొందరు నిరాడంబరుల త్యాగమే ఖాదీఉద్యమముయొక్క ప్రఖ్యాతికి మూలకారణము. అట్టి త్యాగిబృందమును కనినందుల కీదేశమెంతో గర్వపడవచ్చును. శాస్త్రపరిశోధన నేడనేక యువకహృదయముల నాకర్షించుచున్నది. ఖాదీపరిశోధన దరిద్రనారాయణునికే అంకితముచేయబడునప్పుడు, విద్యాలయములలోను, పరిశోధనాలయములలోను శిక్షణ పొందుచున్న యువకులకును, యువతులకును ఇట్టి పరిశోధన మరింత ఆకర్షకముగ నుండు ననుటకు సందియము లేదు. తనదేశమును పీడించుచున్న దారిద్ర్యమును పారదోలి, అన్నవస్త్రములను ప్రసాదించుటకు రాట్నమే తారకమంత్రమను గాఢవిశ్వాసము—గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వముక్రింద చెలరేగుచున్న భారతదేశీయాభ్యుదయమందు తమవిధాయకమును శక్తివంచన లేక నెరవేర్చుచున్నా మను నమ్మిక—ఇవియే ఇట్టి పరిశోధనలకు గడంగు యువకులకు ఆత్మబలము నిచ్చి పోషించుచుండును.

అన్యాపదేశ శతకమునుండి

కొమాండూరు కృష్ణమాచార్యులుగారు

సమదతిమింగిలాది జలసత్త్వవిఘూర్ణిత సాగరాంతరీ
పముల దురాసదోగ్రవనపంక్తులఁ బుట్టినదయ్యు చందన
ద్రుమము వణిక్కుఠారహతిఁ ద్రుంగక పోదు; విభీతకాది వృ
క్షములకుఁ జావు లేదు గుణసంగతి దోసము గాదె చూడఁగన్.

వారి విలుప్తమైన యొకవన్యపథంబునఁ బాంథజీవ నా
ధారముగా సరోవరము ధన్యుఁ డొకండు ప్రతిష్ఠఁజేసె నీ
ధారుణిపై జలంబులను ద్రావఁగ నోఁచని చాతకంబు త
ద్వారిని గ్రోలదేని విధివంచిత మందురు గాక లోపమే.

భూతలమందు స్వాదు జలపూరము లుండఁగ వారిదంబు నా
చాతకపక్షి వేఁడు టది జాతిగుణం బగు నంతె కాని దాఁ
బ్రీతిని మేఘుఁ డేమయిన వేయిమడుంగులు నీర మిచ్చునే
యేతపమైన సిద్ధిఁ గనునే నిజదైన్యము తెల్లమయ్యెడున్.

కొంగలతోడఁ బొత్తు మదిఁ గోరక తొల్కరివానలందుఁ జ
క్రాంగకులంబు లేఁగఁ జరత్కలహంస మొకం డశక్తిమై

నింగిని బాఱలేక కడునీచతఁ గొంగలఁ గూడి నిచ్చలా
వంగడమున్ నుతించు నిజవంశము దూఱును నీతిదూరమై.

అంబుచరంబు లుగ్రబడబానల కీలము లెంతవారిఁ దా
మంబుధిలోనఁ గైకొననొ యందు శతాంశము నీవు గొందువే
యంబుద! యట్టులైనను జనావనశీలత సర్వమున్ నిరా
డంబరవృత్తి నిచ్చి లవణాబ్ధికిఁగూడ యశంబుఁ గూర్చవే.

పరభృత మద్ది; తద్భరణపాండితి మాయది; మా శరీరముల్
గురుతరముల్; తదీయములు క్షుద్రము లౌ; కలకంఠమందురా?
సురుచిర కాలకంఠులము మాడుఁడు మాకుల మెక్కుడందు వో
కరటమ! పంచమస్వర వికాసము నీగళమందుఁ గల్గునే.

అంచల కెద్ది భోజ్య, మఘ మంటదు వేని భుజింప, నట్టితూం
డ్లించవు కొంగ, కానలువ యెవ్వరికై సృజియించె వానిఁ దా
వంచనఁ బొంచి ప్రొద్దెడలుపట్టునఁ జేపల నొంటి రెంటి భ
క్షించి సుధాశనంబని యశేషముదంబును బొందు నిచ్చలున్.

జలద మచేతనం బయిన సాగరనీర మొకింతఁ గ్రోలి యా
జలధికిఁ జేరుఁ దెచ్చు ధర శాశ్వతధర్మము నిల్పు; మానులం
దలఘుతపస్వి బ్రహ్మవిదుఁ డాకలశీసుతుఁ డాఁచముట్టుగా
జలధిని బీల్చెఁ గాని యిల నల్పిన మే లొకయింత గల్గెనే.

తెరువరు లేగు మార్గమునఁ దీయనిపండ్లను వంగియున్న సుం
దరతరులున్; సుదుర్గమపథంబుల నందని పండ్లమ్రాకులున్
బరఁగువనంబులందు; దవపావకుఁ డేర్చినఁ గాలు నన్నియున్
వరుసను బుణ్యపాపములు వానికి దక్కను శాశ్వతస్థితిన్.

దళముల కల్మి పాంథసుఖదంబగు నీడయు నిమ్మపండ్లనం
బొలుచు ఫలంబులున్ గలుగుభూరుహముల్ మరుభూమిఁ గాంచి త
త్తలమున కధ్వగుం డరిగి దారుణహా విషముష్టి చెట్టుగాఁ
దెలిసి యఖండవేగమునఁ దేఱియు చూడక పాఱె భీతుఁడై.

కీర్తిశేషురాలైన దరిశి అన్నపూర్ణమ్మగారు

డి. వి. నారాయణరావుగారు

కీ. శే. దరిశి అన్నపూర్ణమ్మగారు

౧. ఈమె బళ్లారిలో వైశ్యకులమునందు ౧౯౦౭ సంవత్సరమున జనించెను. ఈమెతల్లిగారు గొప్పవేదాంతిని. ఆమెకు సంఘసంస్కరణమందు ఆసక్తి గలదు. ప్రప్రథమపుత్రికను సంఘసంస్కరణమందు కీర్తి వహించిన దరిశి చెంచయ్యగారి కిచ్చి వివాహ మొనర్చెను. రెండవకుమార్తెను రజస్వలానంతరవివాహము చేయుటకు నిలిపి మదనపల్లి కాలేజీయందు చదివించుచున్నారు. వైశ్యకులమున రజస్వలానంతరవివాహమును ప్రారంభించినది అన్నపూర్ణమ్మగారితల్లియే.

౨. అన్నపూర్ణమ్మగారు చిన్నవయస్సునందే ఆధ్యాత్మికవిషయములందు ఉత్సాహమును జూపుచు, విపులముగా నుపన్యసించుచు తన ఉపన్యాసములతరువాత ప్రేక్షకుల క్లిష్టమైనప్రశ్నలకు తృప్తికరమైన జవాబు నిచ్చుచుండెడివారు.

౩. ఈమెయొక్క నైపుణ్యమును జూచి, అప్పటిలో థియొసాఫికల్ సొసయిటీ ఇన్‌స్పెక్టరుగారగు శ్రీ యం. వెంకటరావుపంతులుగారు తొమ్మిది సంవత్సరముల వయస్సుగల, ఈమెను తనవెంట పెట్టుకొని దివ్యజ్ఞానసభలలో నుపన్యాసము లిప్పించుచుండిరి.

౪. ౧౯౧౯వ సంవత్సరమునందు, సికింద్రాబాదు నగరమున ఈమె విద్యాభ్యాసము గావించుచు, ఆ పాఠశాల వార్షికోత్సవసమయములో ప్రదర్శింపబడిన "ప్రహ్లాదనాటకము"నందు లీలావతిపాత్రను ధరించి, సుప్రసిద్ధదేశనాయకురాలగు "సరోజని"భర్తగారగు డాక్టరు నాయుడుగారిచే అమూల్యమైన రజతపాత్రను బహుమానము నొందిరి. ప్రజలకోరికపైన అదే నాటకము మూడుపర్యాయములు ప్రదర్శింపబడెను.

౫. బళ్లారి కాన్వెంటు పాఠశాలయందును, తిరువళిక్కేణి బాలికల ట్రెయినింగుకాలేజియందును పఠించిరి. మరియు గుంటూరు శారదానికేతనమునందు, సంస్కృత, ఆంధ్రభాషలను గొప్పపండితులవద్ద పఠించెను.

౬. చెన్నపురిలో ప్రథమ ఆర్యవైశ్య యువజన మహాసభయాజమాన్యమున జరుపబడిన ఆశుధారోపన్యాసములపోటీపరీక్షయందు ప్రథమస్థాన మొంది, సువర్ణపతకము నొందెను.

౭. ఈమె యౌవనప్రాయములో, అమెరికాయందు విద్య నభ్యసించి, కృషిపరీక్షయందు విజయమొంది రాజకీయవిషయములలో నాలుగున్నరసంవత్సరములు బందీకృతులును, సుప్రసిద్ధసంఘసంస్కర్తయునగు దరిశి చెంచయ్యగారిని వివాహమాడి, భర్తగారిప్రో

త్సాహమువలన, శ్రద్ధా వినయ భయ భక్తి ఉత్సాహములతో, ఆర్థిక రాజకీయ సాంఘిక మతవిషయముల నెన్నిటినో గ్రహించి ఎల్లవిషయములందును ఆయనకు చేదోడువాదోడుగా నుండెను.

౮. బెజవాడ మహిళాసమాజమునకును, బెజవాడ నగరమున జరిగిన ఆంధ్రమహిళాసభకును శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవిగారు కార్యదర్శినిగా నుండెను. మరియును బొంబాయిలో ౧౯౩౪ సంవత్సరమున జరిగిన అఖిలభారత మహిళాసభకు ఆంధ్రదేశపు ప్రతినిధులుగా నెన్నుకొనబడినవారిలో అన్నపూర్ణమ్మగారొకరు.

౯. ఈమెయొక్క తోడ్పాటుతో వీరిభర్తగారగు దర్శి చెంచయ్యగారు ఇటీవల కొన్ని సంవత్సరములలోనే బ్రాహ్మణ వైశ్య కమ్మ విశ్వబ్రాహ్మణ వితంతుబాలికలవివాహములు పదునెనిమిదింటిని జరిపిరి. ఈవివాహముల సందర్భమున ఈపుణ్యదంపతులు కీ. శే. రా. బ. కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారిని, వారి సహధర్మచారిణిని పోలుచున్నారు. వీరు ప్రజలనుండి అనేకసన్మానముల నొందిరి.

౧౦. వీరిచే వివాహముగావింపబడిన వితంతువులలో కొందరిని నెలలకొలది వీరు పోషించిరి.

౧౧. వ్యభిచారవృత్తియం దున్న అనేక స్త్రీలను సన్మార్గమునకు మరలింపగా, నొకరు వివాహితయై సుఖముగా నున్నది. కళావంతులసంఘములో వివాహములు చేయుటయందు శ్రీమతి యామినీ పూర్ణతిలకమ్మగారికి వీరు మిక్కిలి తోడ్పడిరి.

౧౧. అ. విద్య నభ్యసింపగోరిన వితంతుబాలికల నెందరినో పాఠశాలలలో ప్రవేశపెట్టి, ఉదారస్వభావముగల వారి ద్రవ్యసహాయముచే అట్టిబాలికల కెందరికో సహాయము చేసిరి.

౧౨. నిరాధారులైన వితంతువులను, రాజకీయ బందీకృతులను జాతివివక్ష లేక, అస్పృశ్యతాపిశాచమును గమనింపక సమస్తరీతుల వారివాదరించుటకు ఈ మహిళామణి భర్తగారికి సర్వకాలములయందును తోడ్పడుచుండిరి.

౧౩. భారతదేశమందు ఆర్థిక రాజకీయ నైతిక విషయములలో స్త్రీపురుషులకు సమానహక్కులను స్థాపించుటకు కంకణము గట్టుకొనిన సోదరీమణులలో అన్నపూర్ణాదేవిగా రొకర్తె.

౧౪. అనుకూలదాంపత్యము లేనిచో, వివాహచ్ఛేదనము సంఘమునకు, వ్యక్తులకు శ్రేయస్కరమని చాటుచుండెను. ౧౯౩౦ వ సంవత్సరమున వీరు సహాయనిరాకరణోద్యమమునందు పాల్గొనిరి. వైశ్యసంఘమువారిచే నడుపబడు "వాసవి" మాసపత్రికయందు చక్కని సాంఘికకథలను, వ్యాసములను వ్రాసి వైశ్యులకు నవీన సంప్రదాయములను బోధించిరి.

౧౫. గృహములయందు భార్యలయొక్క సహాయప్రోత్సాహములు లేకపోగా భేదాభిప్రాయములు గలుగుటవల్ల అనేక దేశసేవకులయొక్క ఉద్యమములు కొనసాగకున్నవి. అన్నపూర్ణ చెంచయ్యగార్ల దాంపత్యమట్లు గాక వారు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును సంఘసంస్కారము, దేశసేవ, నిమ్నజాత్యుద్ధరణము, సర్వమానవ సోదరత్వము అనువిషయములయందు, నిండుమనంబుతో ఆనందమయులై యుండిరి. కనుక వీరిదాంపత్యము ఆదర్శప్రాయ మనుటకు సందియ మేమి?

౧౬. నిక్కముగా నీసాధ్వీమతల్లియొక్క యకాలమరణ మాంధ్రదేశమునకు నొకగొప్పనష్టమును కలిగించినదనుటలో నసత్యం బావంతయును లేదు.

చెన్నరాజధానియందు ౧౯౨౮-వ సంవత్సరము ఏప్రిలు ప్రారంభము మొదలు జూను తుదవరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆంధ్రవాఙ్మయ మీ క్రింద పేర్కొనిన వివిధశాఖలతో వెలసియుండుటచేత నీపట్టికయం దాయాశాఖల నుత్పన్నములగు గ్రంథము లాయా శాఖలకే చేర్పబడును. గ్రంథముల నామములన్నియు నకారాదిక్రమమున నుండును.

1. అర్థశాస్త్రము, 2. అలంకారశాస్త్రము-నాట్యకళకు సంబంధించిన గ్రంథములు నయిత మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్పబడును, 3. ఆయుధధనుశ్శాస్త్రములు, 4. ఆరోగ్యశాస్త్రము, ఇతిహాసములు- ఇతిహాసములలోని భాగములు, కథలు, మార్పుచేయక ప్రత్యేకముగ ముద్రింపఁబడునవి - యీశీర్షిక క్రిందనే చేర్పఁబడును, 6. కథలు—ఐతిహాసికములు,పౌరాణికములు, 7.—కల్పితములు, 8.—చారిత్రకములు, 9.కల్పము, 10.కామశాస్త్రము, 11.కావ్యములు, 12. గణితశాస్త్రము, 13. గేయములు, 14. చరిత్ర(దేశ), 15. చిత్రలేఖనము,16. చట్టము(Law), 17. ఛందశ్శాస్త్రము, 18. జంతుశాస్త్రము, 19. జీవితములు, 20. జ్యోతిషశాస్త్రము, 21. తర్కశాస్త్రము, 22. దండకములు, 23. ధర్మశాస్త్రము, 24. నవలలు, 25. నాటకములు, 26. నాట్యశాస్త్రము, 27. నిఘంటువులు, 28. నీతి- నీతికథలుకూడ యీ శీర్షికక్రిందనే వచ్చును, 29. పరిశిష్టము, 30. పాకశాస్త్రము, 31. పారిశ్రామికము, 32. పురాణములు- ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడు పురాణములలోని భాగములు నయిత మీ శీర్షికక్రిందనే చేర్పబడును, 33. ప్రకృతిశాస్త్రము, 34. ప్రబంధములు- ఆంధ్రసారస్వతమునందు ప్రసిద్ధములగు 'హరివంశము', 'ఆంధ్రచంపూభారతము', 'అచ్చతెలుగు రామాయణము'వంటి పురాణేతిహాస కావ్యములకు సంబంధించినవి, 'పాండురంగమాహాత్మ్యము' వంటి మాహాత్మ్యములు, 'ఆంధ్రమేఘసందేశము'వంటి అనువాదములు, రంగనాథరామాయణము'వంటి ద్విపద గ్రంథములు మొదలయినవి యీశీర్షికక్రిందవచ్చును, 35. ప్రహసనములు, 36. భూగోళశాస్త్రము, 37. భౌతికశాస్త్రము, 38. మంత్రశాస్త్రము, 39. మతము - హిందూ, 40.— ఇతరములు (బౌద్ధ, జైన, క్రైస్తవాదిమతములు)- ఇతరమతములకు సంబంధించిన గ్రంథములు— ఏ విషయ విభాగమునకు సంబంధించిన వయినను- ఈశీర్షికక్రిందనే చేర్పబడును, 41. మాహాత్మ్యములు, 42. మీమాంసాశాస్త్రము, 43. యక్షగానములు, 44. యోగశాస్త్రము, 45 రత్నశాస్త్రము, 46. రాజకీయములు, 47. వాస్తుశాస్త్రము, 48. విమర్శనము- ఇందు సారస్వతమునకు సంబంధించిన విమర్శనలు మాత్రముండును, 49. వృక్షశాస్త్రము, 50. వేదవాఙ్మయము- ఉపనిషత్తులు,ఇతర వైదికగ్రంథములునయిత మిందే చేర్పబడును, 51 వేదాంతము - భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య విషయకగ్రంథము లీశీర్షికక్రింద వచ్చును, 52. వైద్యశాస్త్రము, 53. వ్యవసాయశాస్త్రము, 54. వ్యాకరణ శాస్త్రము, 55. వ్యాపారము, 56. వ్యాయామము, 57. శకునశాస్త్రము, 58. శతకములు 59. సంగీతశాస్త్రము, 60. సాంఘికములు, 61. సాముద్రికశాస్త్రము, 62. సారస్వతము- భాష, 63. స్తోత్రములు, 64. హరికథలు.

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.– అధ్యాయము; అను — అనువాదము; అనువాదకులు. ప.–పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.–భాగము. వ.–వచనము. సం—సంపాదకులు. సటీ.–సటీకము.

కథలు-ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

ఆంధ్రప్రవచనభారతము, సభాపర్వము—కే. వీరరాజు
బాలధ్రువోపాఖ్యానము—శేషాద్రిరమణకవులు
భారతకథారత్నములు, అభిమన్యుఁడు—వి. శ్రీనివాసరావు
భారతకథారత్నములు, చంద్రమతియు దమయంతియును—ఏ. జయరామరావు అండు పి. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి
యయాతి—ఏ. వెంకటరామశాస్త్రి

కల్పితములు

కథామణిప్రవాళముక్తావళి, పుస్తకములు ౧, ౨, ౩—ఆర్. నారాయణరావు
నల్లరంగాల్ కథ—యం. సుబ్బరాయులు నాయుడు
సంపూర్ణగ్రంథావళి-తొమ్మిదవ, పదియవసంపుటముల కథలు—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవి

చారిత్రకము

రణతిక్కనచరిత్ర—యం. వెంకటరత్నకవి

కల్పములు

ఏకాదశీ గురువార వ్రతకల్పము—చల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి
తిరునాథస్వామి పూజావిధానము—(ప్ర) జి. యస్. వి. జి. కృష్ణయ్యశెట్టి, విజయనగరము
త్రినాథమేళ—(ప్ర) నిత్యానందత్రిపాఠి అండ్ సన్స్, కాసిబుగ్గ
నందికేశ్వర వ్రతకల్పము—చల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి
నవగ్రహశాంతి విధానము—చల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి

గణితశాస్త్రము

ఆరంభగణితము, భా. ౧—ఏ. జయరామరావు అండు యస్. కృష్ణరావు
ఎక్కములు—(ప్ర) గంజాంస్టోర్స్, బరంపురము

గేయములు

కీచకవధ (పాటలు)—వి. సత్యనారాయణాచార్యులు
కేశవనామములు, హరిభజనకీర్తనలు—ఏలేశ్వరపు సూరమాంబ
బఫూన్ పాటలు—బొమ్మన రంగస్వామిరెడ్డి
బాలగీతములు—జి. సత్యనారాయణ
భక్తికీర్తనలు—డి. సర్వేశ్వరరావు
భక్తిరసప్రధానమైనకీర్తనలు—పెట్ల ఈశ్వరమ్మ
భక్తివైరాగ్యవిలాసము—పి. వెంకయ్య
భజనకీర్తనలు (శ్రీకృష్ణ)—వి. సత్యనారాయణమూర్తి
భజనకీర్తనలు (సీతా, రావణ)—వి. సత్యనారాయణమూర్తి
రామగీతము—మహోపాధ్యాయ వెంకటరత్నం
వెంకయ్య-చంద్రమ్మపాట—కే. గోవిందం
శ్రీఅలివేలుమంగమ్మ పదావళి—యం. వి. రుద్రయ్య నాయుడు
శ్రీభక్తాంజనేయరామాయణ భజనకీర్తనలు—ఉట్ల దక్షిణామూర్తి
శ్రీమహానాటక భజనకీర్తన రామాయణము—కోసూరి భోగలింగదాసు
శ్రీరామగీతపాట—సి. వీరరాజు
శ్రీవేంకటేశ్వర భజనకీర్తనలు—బి. నరసింహదాస్
హరినామసంకీర్తనలు- (ప్ర) పసుపులేటి నాగరత్నం రేలంగి

చరిత్ర

ఆర్యుల ఆదర్శము—యం. జగన్నశాస్త్రి
గ్రేటుబ్రిటనుచరిత్ర—యం. నరసింహరావు
హిందూదేశచరిత్రము: భా. ౧, ౨, ౩—వి. శ్రీనివాసరావు

జంతుశాస్త్రము

జంతుశాస్త్రము, భా. ౧, ౩—ఆర్. గోపాలయ్యర్, కే. సూర్యనారాయణ

కి రీ టి

శ్రీమతి దేవకుంజరి కన్య రచించిన చిత్రము.

స్వీకారము

కుందేటిపిల్లలను మూటిని, కుక్కపిల్లలను ఏడిటిని పెంచు కుక్క. సెంటు లూయీ నగరమున డి. ఇ. పార్కున్న అమనాళనిరొయొద్ద నిది కలదు.

P. P. A.

జీవితములు

కాళిదాసు—యం. చిన శేషగిరిరావు
జీవసస్మృతి (దేశిరాజు పెదబాపయ్యగారి)—కే. హను మంతరావు
పండిత రమాబాయి జీవితచరిత్ర—(అను) యఫ్. యల్. మార్లర్
రామదాసస్వామి—యస్. రామమూర్తి
శ్రీరాణీరావుభావయాంబ—కే. సుబ్బారావు

దండకములు

ఉమా రామలింగేశ్వరదండకము—కే. రామచంద్రరావు
శ్రీరామదండకము—రి. సర్వేశ్వరుడు
స్తోత్రనీతిపద్యములున్న భగవన్నామ సహస్రసమేతదండ కము—(ప్ర) పి. రాజమన్నార్ నాడార్

నవలలు

అపరిచిత—మాలే రాఘవరావు
ఆటిన్ మనేలా—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి
ఇంటా బయటా—(అను) శోభనాదేవి, కే. వైకుంఠ రావు
మదనమంజరి—యం. శేషాచారి
రమాసుందరి—ఎ. సుబ్బరావు
లక్ష్మీకాంతము—భాగవతుల వేంకటశాస్త్రి
వినుమరహస్యము—వారణాసి భానుమూర్తి

నాటకములు

అనసూయానాటకము—సోమరాజు అచ్యుతరావు
కంజాక్షీపరిణయనాటకము—యం. కాశయ్య
గోల్కొండసామ్రాజ్యనాటకము—యం. చయనులు
జానకీపరిణయము—జే. హనుమయ్యచౌదరి
ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము—మల్లాది అచ్యుతరామశాస్త్రి
పల్నాటిపౌరుషము—పి. రామచంద్రరావు
పాండవజననము—రామనారాయణకవులు
పాండవాజ్ఞాతవాసము—రామనారాయణకవులు (నాల్గ వముద్రణము)
పాండవాజ్ఞాతవాసము—రామనారాయణకవులు (నాల్గవ పునర్ముద్రణము)
పాదుకాపట్టాభిషేకము—డి. సీతారామరావు
పురూరవచక్రవర్తి నాటకము—రాంపిల్ల వైరాగిపా త్రుడు
పోస్టాఫీస్—(అను) కె. వైకుంఠరావు
ప్రహ్లాదనాటకము—చిల్లర వేంకటేశ్వరకవి
భువనమోహిని—అప్పల వీరవెంకటభోగయ్యశాస్త్రి
మాణిక్యము—జి. సత్యనారాయణ
విజయసేనమహారాజునాటకము—యం. కాశయ్య
సంపూర్ణగ్రంథావళి: ఏడవసంపుటము: నాటకములు— చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవి
స్టీల్ మాండ్ మేజస్ట్రేట్—(అను) కె. వైకుంఠరావు

నీతి

నీతినిధి, భా. ౨—పి. శ్రీరాములురెడ్డి
పిల్లలనీతికథలు—యం. శ్రీపతి
బాలనీతిచంద్రిక—ఆర్. వీరరాజు
భక్తజనహితబోధిని—పుల్లా ఓబులరెడ్డి

పరిశిష్టము

అన్యాయోపన్యాసము—యస్. వీరరాజు
అయిదవవాచకపుస్తకము—కె. వీరేశలింగంపంతులు
అవాతాతాయుగసంధిపత్రిక—బోరెడ్డి మల్లితాత
ఆంధ్రులగతి—విష్ణుభట్ల దుర్గశర్మ
ఆపన్మోచనతారావళి—డి. కృష్ణమూర్తిసూరి
ఆరవవాచకపుస్తకము—కె. వీరేశలింగంపంతులు
కథలు, పాటలు, పద్యాలు మొ.—యం. భక్తల్ జేమ్స్
కలగూరగంప—పి. పరబ్రహ్మం
కావ్యశాఖాగౌరవము—బి. లక్ష్మీపతిశాస్త్రి
కాలజ్ఞానం—నిమ్మరాజు లక్ష్మీనరసింహ యోగానంద స్వామి
కావ్యకథాసారము—జి. సోమన్న, పి. చిదంబరశాస్త్రి
కుకవినింద—టి. సూర్యప్రకాశరావు
గండికోట—కె. సుబ్బయ్య

సీతాశ్రయము—వి. తిరుపతిరాయుడు
గ్రామపునర్నిర్మాణము—(సం) యస్. వి. శ్రీనివాస
రావు
జ్ఞానజ్యోతి—టంగుటూరి రామమూర్తి
పరమగురుచరణసన్నిధి—(అను) సి. రామయ్య
పామరులకు విద్య—యం. రామరావు
పురాణవాచకము, తరగతి ౨—వి. జి. సోమన్న పంతులు
పురాణవాచకము, తరగతి ౫—వి. జి. సోమన్న పంతులు,
బి. నారాయణమూర్తిపంతులు
పైకి లేడి: అపవాదము—వాళము కృష్ణరావు
ప్రశ్నదర్శిని—(ప్ర) చల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి
బాలబోధిని—కాశి కృష్ణాచార్య
బిడ్డలనుగురించి ఒక పుస్తకము—(ప్ర) ఆల్ ఫ్రెడ్ యంగ్
అండ్ కో., లిమిటెడ్, మదరాసు
భాగవత సుధానిధి, భా. ౧—యస్. శేషాచలశాస్త్రి
భావప్రపంచము—వి. వి. భగీరథి
మృగాంకావలి—(సం) ఇస్రేల్
రంగడి రత్నమాల—యస్. రంగరావు
విద్యవలన కలుగు లాభములు—క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొ
సైటి, మదరాస్
శతపుష్పాంజలి—యం. జానకిరామ పట్నాయక్
శృంగారసంస్థ—భాగవతుల నృసింహశర్మ
శ్రీ భద్రాచలయాత్ర—ఆర్. రామశాస్త్రి
శ్రీ భాగవతహృదయము(ఘట్)—యస్. శ్రీనివాసరావు
శ్రీ రామ ధ్యానము—(ప్ర) పి. త్యాగరాయ అండ్
సన్సు, మదరాసు
శ్రీరామ పాదుకాపట్టాభిషేకము—పులవర్తి వెంకటనా
రాయణదాస్
శ్రీ స్వామి ఆత్మానంద కందార్థములు—(ప్ర) ఆర్.
వెంకటరత్నం, బెజవాడ
సంజయరాయబారము (ఘటీ)—(సం) యస్. వెంకట
సుబ్బరామశాస్త్రి
సంతాన రత్నాకరము—(ప్ర) చల్లా లక్ష్మీనృసింహ
శాస్త్రి
సంస్కృత ప్రవేశినీ—విష్ణుభట్ల దుర్గశర్మ
సంస్కృత బాలశిక్షా—విష్ణుభట్ల దుర్గశర్మ
సంస్కృత శిశుబోధినీ—విష్ణుభట్ల దుర్గశర్మ
సమదర్శిని మొదటి ఉగాదిసంచిక—(ప్ర) పి. సుబ్ర
హ్మణ్యం సెట్టి
సహకారబోధిని—యస్. సత్యనారాయణ
సచిత్రవాచకము, తరగతులు ౨, ౩, ౪—వి. వి.
రామమూర్తిపంతులు
సీతారామ కల్యాణమహోత్సవము—పి. వెంకయ్య
సీసమాలిక—యం. పేరరాజు
సుజ్ఞానదీపము—పి. శంకరరావు

పురాణము

వామనపురాణము (వ), భా. ౩—(అను) పి. లక్ష్మీనర
సమాంబ

ప్రకృతిశాస్త్రము

తెలుగు ప్రాథమిక ప్రకృతిశాస్త్రము, తరగతి ౫—టి.
దొరస్వామిపిళ్లె
పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము—వి. శ్రీరాములు
ప్రకృతి శాస్త్రవిషయములు, ఫారము ౩—కె. సూర్య
నారాయణ
శాస్త్రవాచకపాఠములు, నెం. ౭—యం. సాంబశివ
రావు
సృష్టిపరిశీలన, వా. ౩—పి. కుమారస్వామినాయుడు
అండ్ సన్స్, మదరాసు

ప్రహసనములు

కాలక్షేపం—బి. కామేశ్వరరావు
నవ్వులగని—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవి
నిరుద్యోగి ఫార్సు—కె. గోవిందం
నీమగడే నామగడు—టి. ఆదినారాయణ, కే. వీరా
స్వామి
మగపోడు—కే. గోవిందం
మొంటికాయ—బలభద్ర కోటయ్య
రాజరంగేలి—బద్దిరెడ్డి కోటేశ్వరరావు
వేశ్యదేవత—కే. గోవిందం

భూగోళశాస్త్రము

చెన్నరాజధాని భూగోళము—పి. అప్పరావు

నూతన భూగోళశాస్త్రము—బి. రామచంద్రరావు

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా జాగ్రఫీ—డి. సత్యనారాయణ మూర్తి

భూగోళశాస్త్రము, చెన్నరాజధాని—(ప్ర) మాక్మిలన్ అండ్ కో. లిమిటెడ్, మదరాసు

భూగోళశాస్త్రము, ఫారము ౪—ఆర్. శేషగిరిరావు

మతము—హిందు

శ్రీవ్రతరత్నము—(అను) కే. వెంకటాచార్య

స్త్రీలవ్రతము—జ్ఞానాంబ

—ఇతరములు

పూర్వక్రైస్తవ మిషనరీలు—డి. జ్ఞానప్రకాశరావు

రాక్షసునిచంపిన గొల్లపిల్లవానికథ—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు

స్పిరిటుసాంక్తు సర్వేశ్వరునియొక్క నవదినజపము—జె. జె. అలన్

మాహాత్మ్యములు

శివరాత్రిమాహాత్మ్యము—చాగంటి వీరభద్రకవి

శ్రీరామనామ మాహాత్మ్యము—అక్కాఝుల వెంకటరత్నదాస్

యక్షగానము

శ్రీయాళనాటకము యక్షగానము—బి. పరబ్రహ్మకవి

రాజకీయములు

ఆంగ్లేయరాజ్యపాలనా సౌకర్యములు—జాన్ చౌదరి

ప్రాచీనహిందూదేశ రాజ్యాంగచరిత్ర—కోన వెంకటరాయశర్మ

వేదాంతశాస్త్రము

అద్వైతానందీయము—బొమ్మన రంగస్వామిరెడ్డి

గురుశిష్యసంవాదము—వై. కృష్ణరావు

శివబ్రహ్మైక్య రాజయోగసారామృతగ్రంథమును మంజరీద్విపదగా—ప్రతాప వెంకటేశ్వరకవి

శివబ్రహ్మైక్య రాజయోగసారామృతము—పరమహంస సచ్చిదానందయోగీశ్వరులు

భగవద్గీత—(సం) జె. జగన్నాథశాస్త్రి

శ్రీ తత్వబోధనవిచారము—శివరాజస్వామి

శ్రీభగవద్గీత (సటీ)—(ప్ర) భక్తవత్సల కంపెని, మదరాసు

శ్రీమదాంధ్రాధ్యాత్మరామాయణము—(ప్ర) వి. జానకిరాం

శ్రీమద్బ్రహ్మసూత్రభాష్యము (సటీ)—(ప్ర) కె. శ్రీనివాసరావు, విజయనగరము

శ్రీమాండూక్యోపనిషత్కారికా తాత్పర్యబోధిని—కోవూరి పట్టాభిరామశర్మ

శ్రీరామగురుబోధామృతము—అంగిన రామస్వామి

శ్రీరామ గురుబోధామృతసార తత్వవిచారణ—యం. వెంకటదాస్

వైద్యశాస్త్రము

అనుభవమూలికా వైద్యము—డి. నారాయణరెడ్డి

గృహవైద్య చికిత్సారత్నము, భా. ౧, ౨—మంగపల్లి రంగయ్య

పశువైద్యము—(అను) నారనార్య

బాలుర ప్రథమచికిత్సయు, రోగుల సంరక్షణయు—జె. రత్నం

బైరాగి చిటికెలు—తాతి సూర్యప్రకాశరావు

శ్రీ వైద్యసారామృతానందా లహరి—యం. వెంకటస్వామి

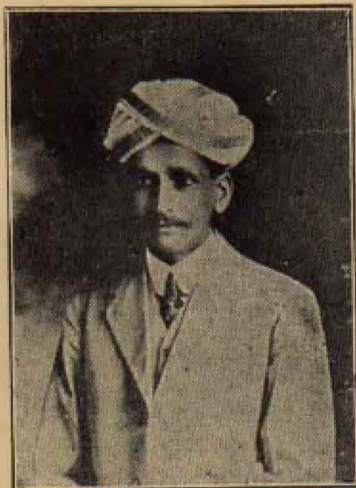
వ్యాకరణశాస్త్రము

ఆంధ్ర వ్యాకరణపాఠములు—యస్. వెంకటరామానుజాచార్యులు

ఆంధ్ర వ్యాకరణము—శేషాద్రిరమణకవులు

అఖిలభారత 'స్వదేశీ' ప్రదర్శనము-చెన్నపురి

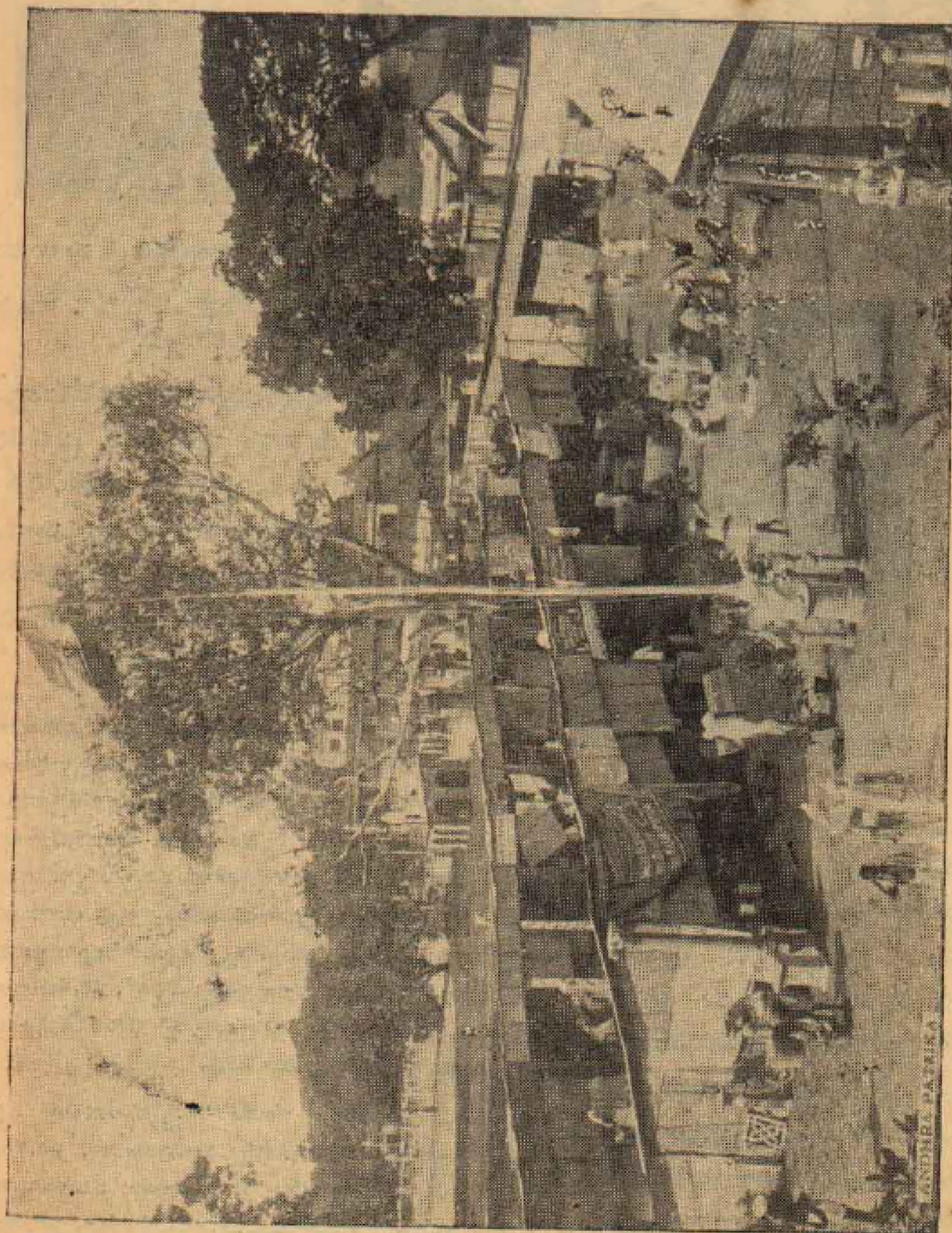
సర్ ఎం. విశ్వేశ్వరయ్యగారు

సర్ మోక్షగుండం విశ్వేశ్వరయ్యగారి సమర్థమగు ప్రారంభోపన్యాసముతో ఈప్రదర్శనము మొదలైనది. ప్రధానముగ వ్యావసాయిక దేశమై, పీలగునంతకైన కృత్రిమము లగు విపరీతపరిస్థితులందు తగినగతి గానక, పారిశ్రామికముగ వెనుకపడియున్న మన దేశమున ప్రాముఖ్యము వహించు ఖద్దరు తయారీ వంటి చేతిపరిశ్రమలే ప్రధానముగాగల ఇట్టి ప్రదర్శనము ఒకసిద్ధి కాకపోయిన, ఒక ఆశ, ఒకఉత్సాహము కాకపోదు. ఇందు చేతిపరిశ్రమల అభివృద్ధియు, అవకాశమును ఎంతయు వెల్లడియగుచున్నవి. యంత్రపరిశ్రమలును తగుప్రోత్సాహమున వృద్ధిపొందగల సామర్థ్యమును ఇందు ప్రకటించుకొన్నవి.

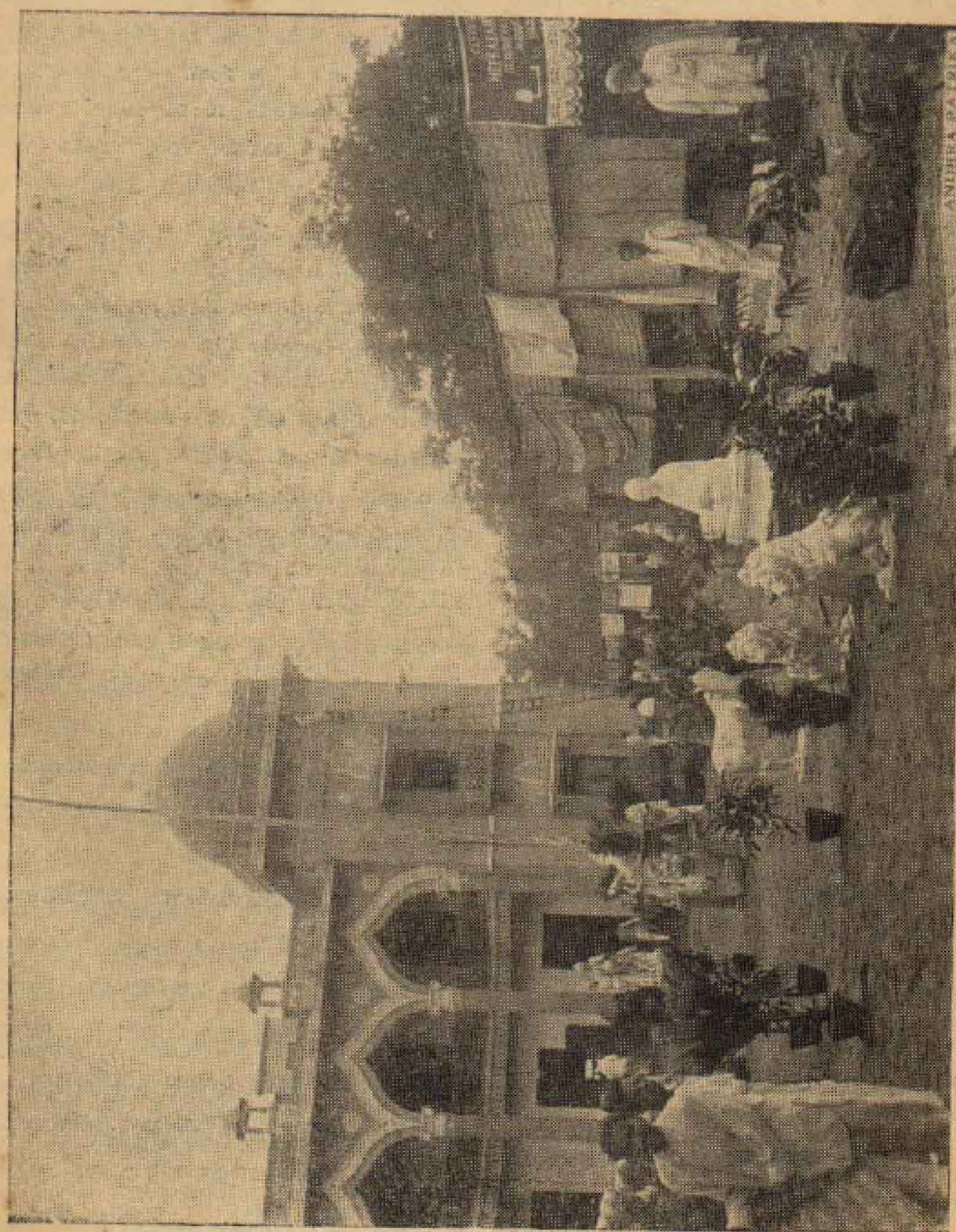
శ్రీ విశ్వేశ్వరయ్యగారు మన దేశమున, ముఖ్యముగ మద్రాసు ప్రాంతమున, ప్రభుత్వముతోడ్పాటు పడయని పరిశ్రమల గతిని, తత్ఫలితముగ ప్రభుత్వమునకు చేపడ్డనష్టమును, ప్రజలకు చేపడ్డ అనుద్యోగము, బీదబ్రతుకు, తిండిలేమి మున్నగు అనర్థములను వివరించి, పరిశ్రమల ప్రాముఖ్యమును తెలిపిరి.

నాగరికదేశములయందెల్ల వ్యవసాయమువలన వచ్చు లాభములకంటె పరిశ్రమలవలన వచ్చులాభములు చాల హెచ్చుగా నున్నవి. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలోను, జర్మనీ, స్వీడెనులలోను చాలవరకు ఆదాయము పరిశ్రమల మూలకముగానే వచ్చుచున్నది. ఆంగ్లదేశములోగూడ వ్యవసాయమువలన వచ్చు ఆదాయము చాల స్వల్పము. ఐదు గొప్ప దేశములలో వ్యవసాయము వలన నెంత ఆదాయము వచ్చుచున్నదో, పరిశ్రమలవలన నెంతయాదాయము వచ్చుచున్నదో భారతదేశపు ఆదాయములతో పోల్చి చూపెదను.

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములయందు వ్యవసాయమువలన ౨౭౬ కోట్ల రూపాయలును, పరిశ్రమల వలన ౧,౩౦౦ కోట్ల రూపాయలును వచ్చుచున్నవి. కెనడాలో వ్యవసాయమువలన ౪౬౪ కోట్లు, పరిశ్రమల వలన ౧,౦౪౮ కోట్లు వచ్చుచున్నవి. గ్రేటుబ్రిటనునందు

అఖిల భారత స్వదేశీయ వస్తుప్రదర్శనము, చెన్నపురి

ప్రదర్శన ప్రారంభకులు సర్. యం. విశ్వేశ్వరయ్యగారు.

వ్యవసాయమువలన ౮౦ కోట్ల రూపాయలు, పరిశ్రమల వలన ౮౦౮ కోట్లు. జపానులో వ్యవసాయమువలన ౮౫ కోట్లు, పరిశ్రమలవలన ౧౨౦ కోట్లు. స్వీడెనునందు వ్యవసాయమువలన ౧౬౯ కోట్లరూపాయలు, పరిశ్రమల వలన ౩౮౮ కోట్లరూపాయలు. భారతదేశమునకో, వ్యవసాయమువలన ౬౭ కోట్లు, పరిశ్రమలవలన ౧౩ కోట్ల రూపాయలు.

మద్రాసురాజధాని ఆంగ్లదేశమంత విస్తీర్ణము కలదియు, దానికంటె హెచ్చు జనాభా కలదియునని మనలో నెవ్వరైన జ్ఞాపకముంచుకొనుచున్నారా? ఆంగ్లదేశమునందు ౧౧౦ లక్షల ఇన్స్యూర్డు ప్రజలు సంవత్సరమునకు తలకు ౨౦౦ పౌనుల వస్తూత్పత్తి గావించెదరని అంచనావేయబడినది. ఈ ఒక్క ఆదాయమువలననే ఆంగ్లదేశమునకు ౨,౨౦౦ మిలియనుపౌనులు వచ్చును. మద్రాసు రాజధానిలో నన్ని బాపతులు కలిపికొనిన ప్రజలఆదాయము ౨౫౦ మిలియను పౌనులకు అనగా ౨౫ కోట్లకంటె హెచ్చుండదు. ఏతన్మూలకముగానే గాక నౌకాయానము, బ్యాంకింగు, వర్తకము మున్నగు పనులలో ఆంగ్లేయులు చాలధనము సంపాదించుచున్నారు. మనము వారి ధైర్యసాహసములను, తెలివితేటలను మెచ్చుకొనవలసినదే కాని, వారిని చూచి నేర్చుకొని హెచ్చు ద్రవ్యమును మనముగూడ సంపాదింప ప్రయత్నింపవలెను.

జపానుదేశములో ౫౦ సంవత్సరముల క్రింద ప్రజల ఆర్జనశక్తి మనదేశమంతయే యుండెను. కాని యిప్పుడు అది నాలుగింతలైనది. ౩౦ సంవత్సరముల క్రింద భారతదేశము జపానుదేశమునకు గుడ్డలను, నూలును ఎగుమతి చేయుచుండెను; ఇప్పుడో స్థితిగతులు మారినవి, మనదేశమునకే వారిసరకులు విస్తారముగా దిగుమతి యగుచున్నవి.

ఇట్టులే కనడా గూడను. ఒకానొకప్పుడు మన దేశమునకంటె వెనుక బడిన కనడాదేశము మనలను మించి ప్రపంచమునందలి జాతులలో ౫వ స్థానము పొందినది. కనడా వ్యావసాయిక దేశమైనను పరిశ్రమల నది యెంతమాత్రమును అశ్రద్ధచేయదు. కనడాలో ఒక కోటి ప్రజలుమాత్రమే కలరు. మనదేశములో (బ్రిటిషు ఇండియాలో) ౨౭ కోట్లు కలరు. కాని సౌభాగ్యమునందు కనడా మనకంటె మించిపోయినది. కనడా, జపానుదేశములనుండి మనము నేర్చుకొనవలసిన దెంతయేని కలదు.

నాగరికతకు పరిశ్రమలు అవసరము. మనదేశములోనే పరిశ్రమ లున్నయెడల మనకు కావలసిన వస్తువులను మనమే తయారుచేసికొని, విదేశములకు పోవు ధనమును మనదేశములయందే యుంచుకొనగలము. మనకు రెండువిధముల లాభము కలదు. మనము విదేశములకు మన ధనము పోనిచ్చితిమా అది మరల మనదేశమునకు రాదు. మనదేశములోనే యున్నచో మనపనిపాటలవారి కీయబడును. మనదేశమునందు చలామణియై దేశీయ పరిశ్రమలకు లాభకరముగా నుండును. దేశీయపరిశ్రమలు పనిలేని ప్రజలకు పని కల్పించును. దేశమును స్వయం సాహాయ్యకముగా జేయును. మనదేశములో వ్యవసాయమువలన వచ్చిన కొలదిపాటి ధనము విదేశీయ పరిశ్రమలకు ఖర్చగుచుండుట చాల అనర్థదాయకము, జాలిగొల్పునది.

పరిశ్రమలు మన యభివృద్ధికి చాల ముఖ్యములు. వానియభివృద్ధికి మనము తగినంతశ్రద్ధ వహింపకుండుట చాల అవమానకరము.

పిదప పరిశ్రమలనుగూర్చి సర్వజనులును తెలిసికొనదగు కొన్ని ముఖ్యవిషయములను వివరింపబూని, తొలుత పరిశ్రమలను మూడు తరగతులుగ విభజింపవచ్చుననిరి: ౧. పెద్దపరిశ్రమలు, ౨. మధ్య-రకము పరిశ్రమలు, ౩. చిన్నపరిశ్రమలు, లేక గృహపరిశ్రమలు— అని. అందు ఎక్కువధనలాభమును తేగలవి ప్రత్తి, బొగ్గు, ఉక్కు, ఇనుము మున్నగునవి పెద్దపరిశ్రమలలోనికిని; అంతయెక్కువ

కామాటము లేక, ఒకమాదిరి రాబడి తెచ్చుచు దేశమున విరళములై చెదరియుండు కాకితము, చక్కెర, అల్యూమినియము, ఔషధములు, పట్టు, ఉన్ని మున్నగువాని పరిశ్రమలు రెండవ తరగతిలోనికిని; వడుకు నేతలు, కుండచేతలు, అగ్గిపుల్లలు, వ్యవసాయపు పనిముట్లు మున్నగు గృహాపరిశ్రమలు మూడవరకములోనికిని జేర్చిరి. ఇందు తుదితరగతిపనులు ఎక్కువ వెలలు తెచ్చునవి కాకపోయినను, పల్లెటూరికి వలయు ప్రధానద్రవ్యములను చేకూర్చుచు, సరకుల మొత్తములకును, సరకుల వివిధత్వమునకును ప్రాముఖ్యము వహించుననిరి. పిదప పాశ్చాత్య దేశముల నుదాహరించుచు, ప్రతినగరమును, పట్టణమును, పల్లెయు పరిశ్రమలవలన తాము పొందగల అభివృద్ధిని పురస్కరించుకొని వానిని పోషించుకొనవలయు నావశ్యకతను తెలిపి, వ్యవసాయపరిశ్రమల అన్యోన్యాభివృద్ధిహేతు త్వమును చూపి, పెద్దపరిశ్రమలు రాష్ట్ర[...] త్వములు నగరప్రభుత్వములును చేబ[...] ననియు, మధ్యమ-తరగతి వానిని [...] లును, పట్టణములును నెలకొల్ప[...] యు, గృహాపరిశ్రమలు పల్లెమొద[...] నుండదగినవనియు బోధించి, పి[...] గూర్చియు, ప్రయత్నమును గూ[...] టించుచు, తొలుత ప్రభుత్వమ[...] లను దెలిపి, యిట్లు నుడివిరి:—

సర్వర పారిశ్రామికాభివృద్ధి [...] తరగతుల పరిశ్రమలనుగూర్చి సంగతిస[...] రించుట ప్రథమకార్యము. ఇది [...]

పూర్ణముగాను ఉండవలెను. రెండవది మన కున్న ముడి పదార్థ మెంతో అంచనా వేయవలెను. అనగా, లోహములు, విద్యుచ్ఛక్తి గాక, నూనెదినుసులు, తోళ్లు, ఆటవికపదార్థములు మన కెంత యున్నవో లెక్క వేయవలెను. మూడవది దేశములో నేవస్తువులు తయారగుట లాభకరమో తెలియబరుపవలెను.

ఈమూడును తయారైన పిదప ప్రతి రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారును అభివృద్ధికై పద్ధతులను నిర్ణయించుటకు వీలగును.

నాయకులను, ప్రవీణులను తయారుచేయుటకు వలయు విద్యావిధానము ప్రత్యేకముగా నుండవలెను. దీని విషయమై ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ పట్టప్రదానసమయ మున చెప్పియుంటిని.

పరిశ్రమాభివృద్ధి[...]

పరిశ్రమా[...] ము, ద్రవ్య[...] అంగ[...]

యల వస్తువులను మనదేశమునవనే యుత్పత్తియగును. ౧౦ సంవత్సరముల లోపుననే మనదేశము పారిశ్రామికముగ చాలవఱకు పరాపేక్ష లేనిది కాగల్గును.

౫ సంవత్సరముల పద్ధతి

ఇంకొక సందర్భమున రష్యాదేశమునం దవలంబించిన పద్ధతి యవలంబించుట యత్యావశ్యకమని చెప్పియుంటిని. విద్యాభివృద్ధికిని, పారిశ్రామికాభివృద్ధికిని అత్యంతము కాంక్షించు మనకు ఈపద్ధతియందు అనుసరింపదగిన దెంతయో కలదు.

ఈపద్ధతి ననుసరించుటకుగాను లెక్కలన్నియు సిద్ధము చేయవలెను. ఎన్ని పరిశ్రమ లున్నవి, వాని యవ
...లేవి యని మొదట నిర్ణయము చేయవలెను. ప్రతి
... వేర్వగాను, దేశమునకు మొత్తముగాను
...చేయవలెను. ఈ లెక్కలన్నియు
...టను, శాస్త్రీయసంఖ్య
...సంస్థలు ప్రపంచ
...పద్ధతి నెట్లు

మొదటిది: ఒక రెయిలువే పరిశ్రమ అని, ఒక సైనికభండారము (Army Stores) అని--ఇట్టివి దేశమున, ఎందులకైన నేమి, నెలకొనలేదు; మఱి దేశపు ధనప్రవాహమును నిలుపుటకు చేతిపరిశ్రమలు తగిన సత్తువ పడయలేదు. ఇట్టివి గమనించి, ప్రభుత్వమువారు ఏదో ఏర్పాటుతో, అన్నిరకముల పరిశ్రమలను, ప్రయోజనము లేకున్నమానె, ఎదురుగా కనపడుచుండుటకైనను, స్థాపింపవలెను. అది చూచి ప్రజలు ఆలోచించెదరు. అందువలన కార్యోత్సాహమేర్పడునని చెప్ప నక్కఱలేదు. ఇక రెండవది: పాశ్చాత్య విశ్వకళాపరిషత్తుల చర్యలను పాఠముగా చూపి, కొంతకాలమువఱకు మన విశ్వవిద్యాలయములును, ప్రభుత్వపు విద్యాశాఖాధికారులును ప్రజల భౌతికాభివృద్ధికి తోడ్పడుశక్తులు, ముఖ్యముగా, సంకేతవిజ్ఞానమునకు (Technology), వాణిజ్యమునకు,
...వసాయమునకు సంబంధించువానిని, ప్రసా
... సమకట్టినచో, పట్టభద్రులైనవారు కళా
...డి ఒకకర్మాగారమునకో, ఒకవాణిజ్య
...నకో, ఒక కమతమునకో తిన్నగ
...కల్గుదురనియు, ఇందుల ప్రజ లెంత
...లగుదురనియు మందలించిరి.

... భావివికాసములగూర్చి యిట్లు

...

...జలు ప్రబోధితు లగుటవలన ప్రస్తుతపు
...క ప్రబలియున్నది. దేశముయొక్క
...పాపుటకు విద్య, పరిశ్రమలు రెండు
...లై యున్నవి. పరిశ్రమలలో వ్యవ

సాయము, వ్యాపారముగూడ చేరియున్నవని నా మతము. పారిశ్రామికాభివృద్ధి చాల అవసరమని వేరుగా చెప్ప నవసరములేదు. స్వాతంత్ర్యమువలనను, దేశరక్షణమునకును తరువాత దీనికే చెప్పవలెను. భావి కాలములో రాజకీయ సమస్యలకంటె ఆర్థికసమస్యల మనము హెచ్చుగా పరిష్కరింపవలసి యుండును. నాగరిక ప్రపంచముతో మనము పోటీచేయగలిగినవార మగుటకు మిక్కుటముగ పారిశ్రామికాభివృద్ధియు, సాధారణజ్ఞానము, సాంకేతికజ్ఞానము అత్యంత వ్యాప్తిగాంచుటయు, ఆవశ్యకము.

నేను సూచించిన ౫ సంవత్సరములపద్ధతి ప్రారంభమగుటకు స్వాతంత్ర్యప్రాప్తి యవసరము. శాంతి స్థాపన మవసరము. కాని ఈమధ్య లెక్కలు తయారు చేసి, దేశమును సంసిద్ధముగా చేయుట కర్తవ్యము.

ఉత్పత్తి మనము వృద్ధిచేయవలెను. మనకు కావలసినంత బలగము కలదు. విద్యవలనను, ప్రచారము వలనను ప్రజలను దార్ఢ్యము కలవారినిగను, ఆత్మవిశ్వాసము కలవారినిగను మనము చేయవచ్చును. ఒకపద్ధతి యేర్పరుచుకొని పనిచేసినచో ధైర్యముతో ముందు రాగలసమస్యల నెదుర్కొనగలుగుదుము.

విద్యావిషయములనుగూర్చి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ పట్టప్రదానసమయమున చెప్పియుంటిని. వాఙ్మయ, విజ్ఞానసంబంధమైన విద్యయే మనకు నేర్పి, పారిశ్రామిక విద్య మనకు చెప్పకుండిరి. జ్ఞానాభివృద్ధి కరమగు విద్యయు, శరీరదార్ఢ్యము కలుగు విద్యయు మనకు కొంత గాకపోయిన కొంతరైనను చెప్పచుండిరి. సౌహార్దమును పెంపొందించు విద్యకుమాత్రము అవకాశములు లేనే లేవు.

కావున, సౌహార్దమును, సమష్ట్యుద్యమమును అలవరుచుకొను ఆవశ్యకము నాటబల్కుటయే నేటి నాతుది యంశము. మనభావి పారిశ్రామిక విజయముల ధర్మసూత్రము 'విభజించి పాలింపుడు' అని కాదు, 'సంధించి సాధింపుడు' అని (not 'divide and rule' but 'unite and conquer'). కొన్ని ప్రధానగుణములను అలవరుచుకొనక యేజాతియు గొప్పది కాలేదు. కావున నేను చెప్పునదిది:—

మీపద్ధతులను ప్రపంచానుభవముమీద నాధారపఱుపుడు. సాముదాయిక కార్యపరత్వమును అభ్యసింపుడు. మీ యాంతరంగిక జీవనమునందును, వ్యాపార జీవనమునందును గూడ నియమోన్నతిని పాటింపుడు. సంఘములో అన్నితరగతులందును శీలసంపత్తిని పెంపొందింపుడు. ఇవి చేసితిరేని భావి ఆర్థికాభివృద్ధినిగూర్చి మీరు భయపడ నక్కరలేదు.

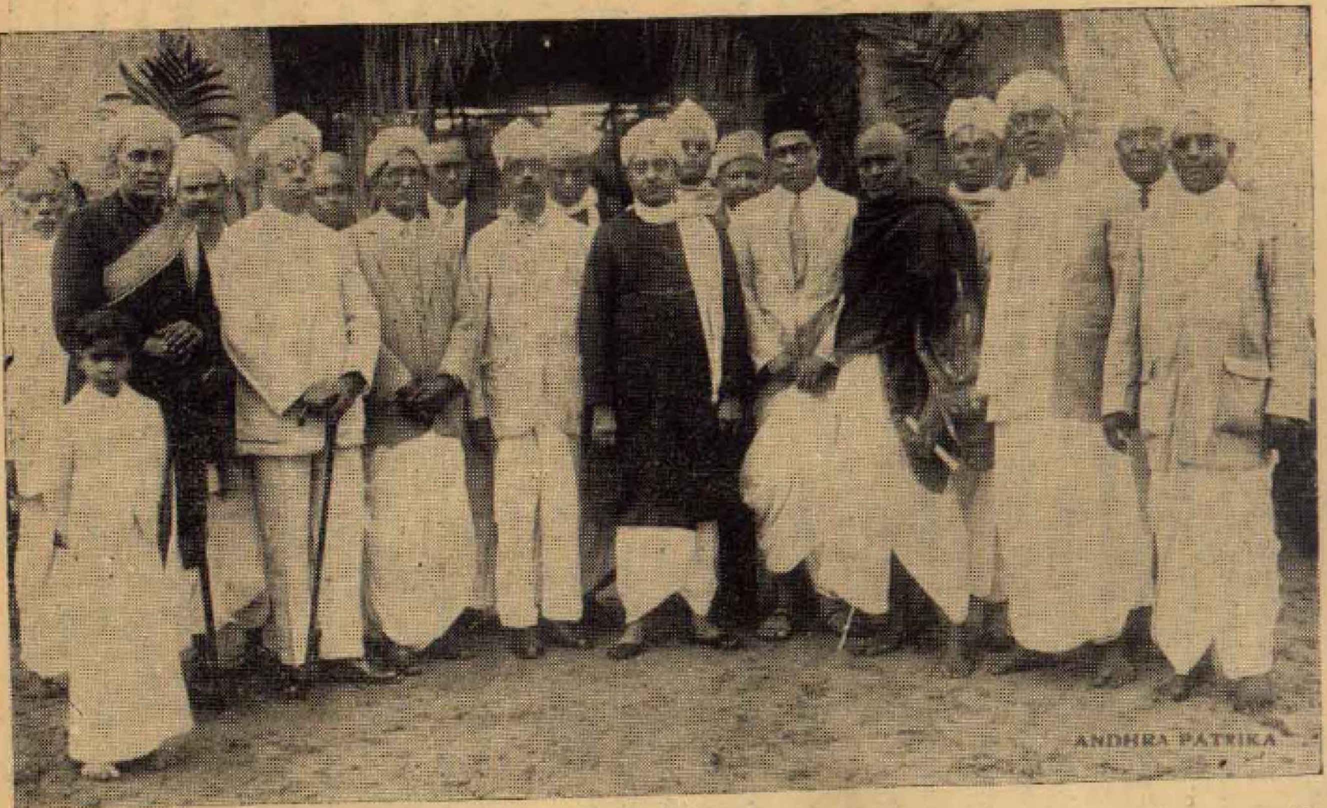
చతుర్థ గాయకమహాసభ - సంగీతపరిషత్తు, చెన్నపురి

సంగీతపరిషత్తువారు చతుర్థ గాయకమహాసభను కడచిన డిసెంబరు ౨౫వ తేది మొదలు జనవరి 3-వ తేదివఱకు జరిపిరి. ఈమహాసభకు గాయక శిరోమణి (పలమనేరి) శ్రీయుతులు స్వామినాథ అయ్యరుగారు అధ్యక్షులు.

ఈమహాసభయందు అనుదినము శ్రీయుతులు అరియకుడి రామానుజ అయ్యంగారు, మైసూరు వరదాచారియారు మున్నగు గాయక శిరోమణులు, ద్వారం వెంకటస్వామి నాయుడుగారు మొదలగు వాయులీన (Violin) పండితులు, వైణవిక వతంసమగు పల్లడం సంజీవరావుగారు, అళగనంబిగారు మున్నగు మార్దంగికులు, తమతమ కళాకౌశలమును ప్రదర్శించి, సభాస్తారులగు శ్రోతలకు మహదానందమును గలిగించిరి. మఱియు సంగీతశాస్త్రప్రవీణులు పలువురు ప్రముఖులు—స్త్రీలు, పురుషులు—ద్రావిడాంధ్రకర్ణాటాదిదేశములనుండి సభకు విజయంచేసి శాస్త్ర విషయములగూర్చి యుపన్యసించిరి. వాని సారాంశముల గూర్చి చర్చలుగావించి సిద్ధాంతములుచేసిరి. రాగముల యారోహణావరోహణ లక్షణముల నేర్పాటుచేయుటకై పలువురు విద్వాంసులు ఆయారాగములయందలి కీర్తనలు పాడి రాగసంచారములను సరిగా వివరించిరి.

చర్చలపై నీక్రింది రాగములు పాడవలసిన పద్ధతి యిట్లు తీర్మానింపబడెను.

సంగీతపరిషత్ సమావేశ ప్రారంభము, చెన్నపురి (20-12-31)

శ్రీ సి. పి. రామస్వామయ్యరుగారు, సభా ప్రారంభకులు; శ్రీ పి. ఆర్. స్వామినాథ అయ్యరుగారు, గాయక శిరోమణి, గాయక మహాసభాధ్యక్షులు.

౧. రేవగుప్తరాగము:—ఇది ౧౫వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి గ ప ద స
అవరోహణము:—స ద ప గ రి స

౨. సావేరిరాగము:—ఇది ౧౫వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి గ ప ద స
అవరోహణము:—స ని ద ప గ రి స

౩. భూపాలరాగము:—ఇది ౮వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి గ ప ద స
అవరోహణము:—స ద ప గ రి స

సా-గతో పాడవలెను. ఇది వాడుకలో దక్షిణదేశమున కానము. ఉత్తరదేశమున కలదు.

౪. వసంతరాగము:—ఇది ౧౭వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స గ మ ద ని స
అవరోహణము:—స ని ద మ గ రి స
చ-ద బహుళము.

౫. లలితరాగము:—ఇది ౧౭వ మేళజన్యము.
ఇందును చ-ద బహుళముగ వాడబడుచున్నది.
ఆరోహణము:—స రి స మ గ మ ద ని స
అవరోహణము:—స ని ద మ గ రి స

౬. హిందోళము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
ఇందు చ-ద పాడుట ఎక్కువ వాడుక.
ఆరోహణము:—స గ మ ద ని స
అవరోహణము:—స ని ద మ గ స

౭. హిందోళవసంత:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
గ వెంచవలయును. రి అల్పప్రయోగము. చ-ద వాడబడుచున్నది.

ఆరోహణము:—స గ మ ప ద ని ద స
అవరోహణము:—స ని ద మ గ రి గ స

౮. మార్గహిందోళ:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
శుద్ధధైవతము పాడవలెనని కొందఱు చెప్పిరి. కాని చ-ద ఏ బహుళమని ఎంచబడెను. అందుచే చ-ద ఈరాగమున పాడునని పెక్కులు తలంచిరి.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ద ని స
అవరోహణము:—స ని ద మ గ స

౯. మాంజిరాగము:—ఇది ౨౦వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ద ని స
అవరోహణము:—స ని ద ప మ ప గా రి స
ప స ని స ప్రయోగము కలదు.

౧౦. రీతిగౌళ:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స గ రి గ మ ని ద మ ని దని స
అవరోహణము:—స ని ద మ గ మ ప మ గ రి స
స ప ని స ప్రయోగము కలదు. ప ద ప మ లో శుద్ధధైవతము కలదు.

౧౧. సారమతిరాగము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ద ని స
అవరోహణము:—స ని ద మ రి గ స
ఇందలి ధైవతము మారినది. శుద్ధధైవతము పాడుచున్నారు. మ గ స ప్రయోగము కలదు.

౧౨. ఆభేరిరాగము:—ఇది ౨౦వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స గ మ ప ని స
అవరోహణము:—స ని ద ప మ గ రి స
ఇందు చతుశ్రుతి ద, శుద్ధ ద లు రెండును వచ్చుచున్నవి.

౧౩. దర్బారురాగము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి మ ప ద ని సా
అవరోహణము:—స ని ద ప మ రి గా రి స
స రి గ మ ప్రయోగమును కలదు.

౧౪. నాయకిరాగము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి మ ప ద నీ ద ప సా
అవరోహణము:—స నీ ద ప మ రి గా రి స
ఇందు ద రి ప్రయోగము కలదు.

౧౫. కానడ:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.
ఆరోహణము:—స రి గ మ ప మ ద ని స
అవరోహణము:—సని ప ద ని ద ప మ గా మ రిస
శుద్ధధైవతము లేదు.

౧౬. ద్విజావంతిరాగము:—

ఇది భాషాంగరాగము. ౨౮ వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి మ గ మ ప ధ స

అవరోహణము:—స ని ద ని స ని ద ప మ గ మ రి గ రి స ని ద ని స

ఇందు సాధారణ గాంధారము కలదు. అల్ప ప్రయోగము. అంతర గాంధారము బహుళ ప్రయోగము.

౧౭. సురటిరాగము:—ఇది ౨౮ వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:— స రి మ ప ని ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద ప మ గ ప మ రి స మ గ రి స ప్రయోగమును కలదు.

సంగీతశాస్త్రమును గురించి ఇదివరకు ప్రచురింప బడినట్టియు, ఇకమీద ప్రచురింపబడునట్టియు గ్రంథములను పరిశీలించుటకుగాను సంగీతశాస్త్ర ప్రవీణులసంఘమును డి ఒక స్థాయిసంఘమును నియమింపవలెనని ఈ సభవారు సంగీత పరిషత్తువారికి శిఫార్సు చేయుచున్నారు.

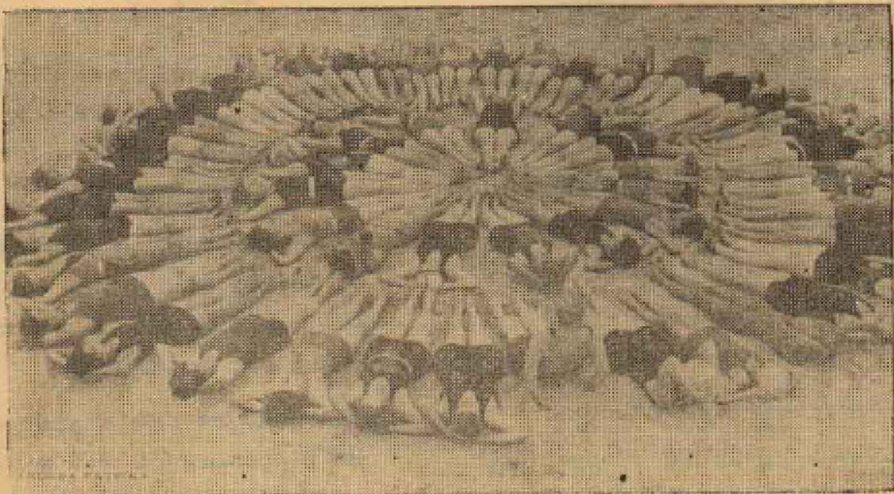
ఇట్టి సంఘమునందు ఇతరులనుగూడ సభ్యులుగ చేర్చుకొను టకు అధ్యక్షునకు అధికార మొసగడమైనది. ఈస్థాయి సంఘమువారిచే నామోదింపబడిన గ్రంథముల మాత్రము పఠనీయగ్రంథములుగ నంగీకరింపవలసినదని, పఠనీయ గ్రంథనిర్ణయసంఘమువారిని గోరుచు, అట్టిగ్రంథములను మాత్రము ఉపయోగింపవలెనని ప్రజలకు ఈసభవారు సలహా నొసగుచున్నారు.

ఈమహాసభయందు చివరదినమున శ్రీమతి గౌరి యను నామె భరతశాస్త్రానుసారముగ భావాభినయము లను జూపెను.

ఇట్టి మహాసభలయందలి ప్రదర్శనములు కేవల ము ఉపయోగకే కాక గానవాట్యకళలయం దభిరు చిని గలిగించుటకును సహకారులగును. సంగీతపరిషత్తు వారు పౌరుల కిట్టి సదవకాశమును గలిగించినందుల కెంతయు నభినందింపదగుదురు.

కాలిఫోర్నియా (అమెరికా) సముద్రతీరమున స్నానమునకు వచ్చిన యువతులు

ఆడిన గిడియారపుఆట

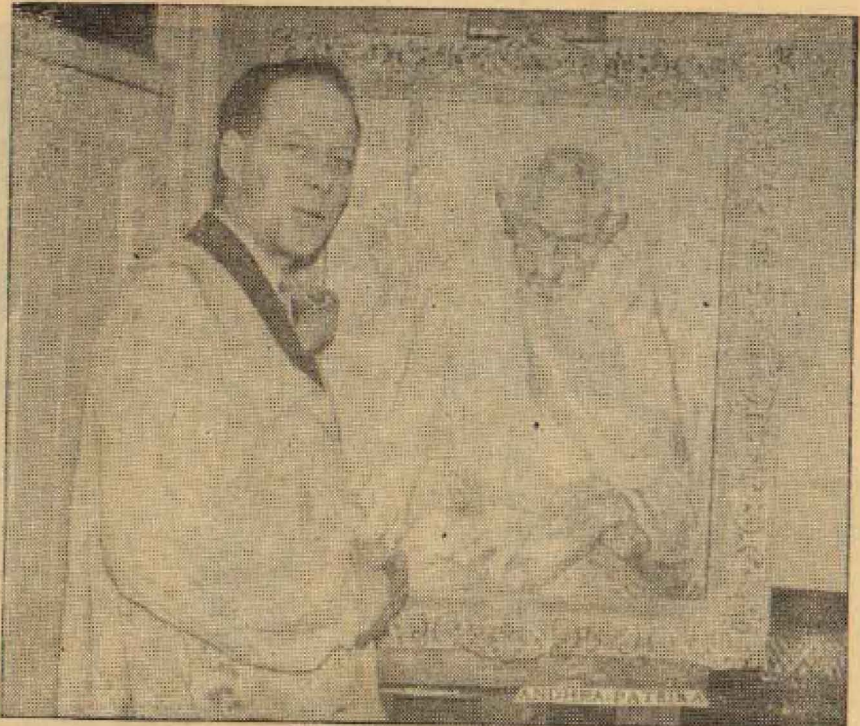

మిస్ క్లారలైటను అను సాంగ్లచిత్రకారిణి రచియించిన మహాత్ముని చిత్రము

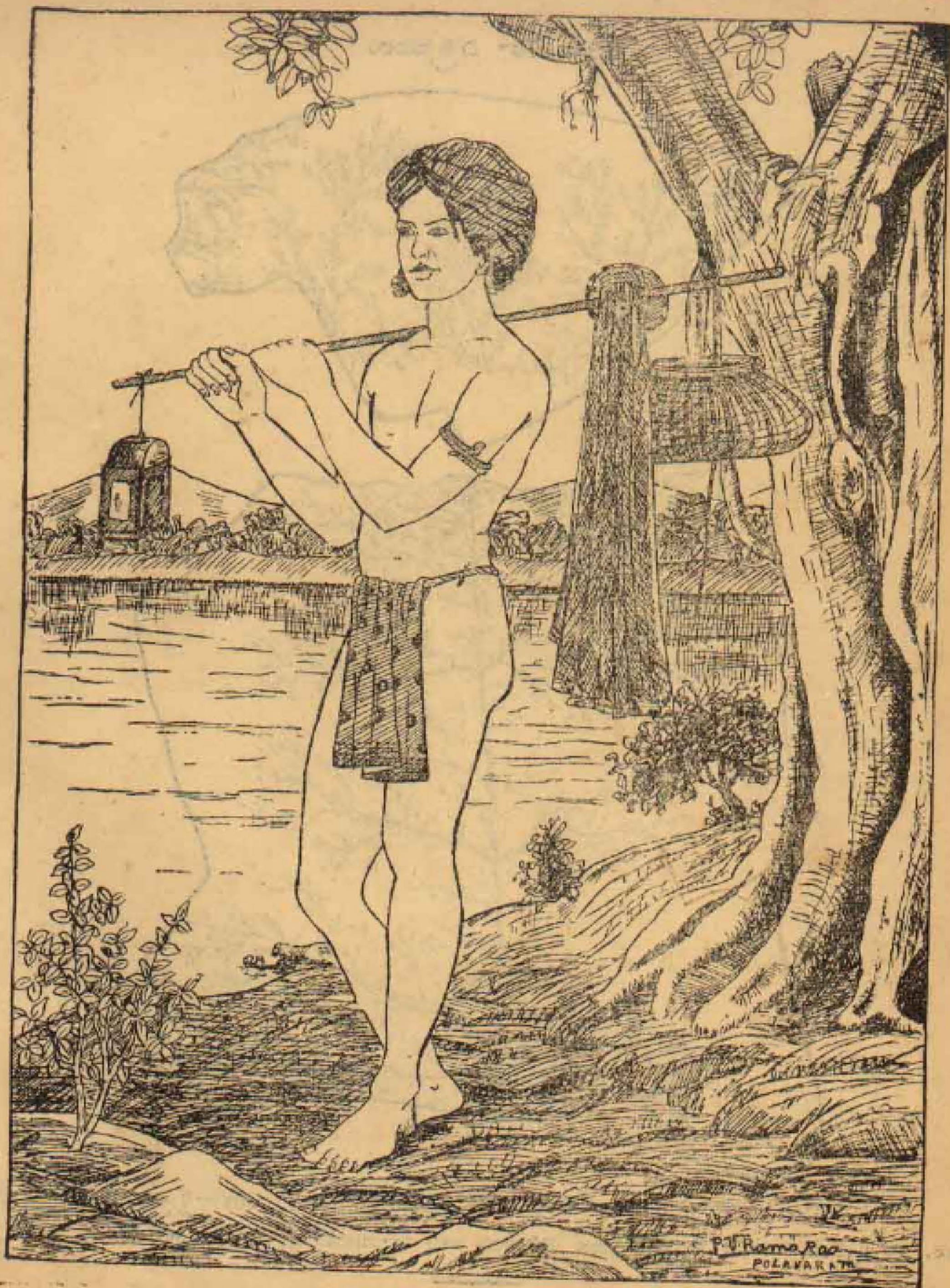

ఆల్బనీ ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడెను.

చార్లెసు జిరార్డుగారు చిత్రించుచున్న మహాత్ముని చిత్రము

మహాత్ముని ఒక్కమారు చూచినను ఊహించి దీనిని చిత్రించుచున్నారు.

చిత్రకారుడు: పి. వి. రామరావుగారు, పోలవరము.

సహజ శిలా చిత్రములు

ఇవి తాళికోటవద్ద పాఱుచుండెడి డోణ (ద్రోణి) నదియందు దొరకెడి పలకరాళ్ల పైనుండు సహజ చిత్రములు. ఈ వృక్షచిత్రము లెట్లేర్పడునదియు తెలియదు గాని మా మటుకు ఇంపై ఆశ్చర్యకరముగ నున్నవి.

భారతీయ మహిళామండలి

శ్రీమతి బాడ్డపాటి సీతాబాయిగారు
బెజవాడ గౌరవ-మేజిస్ట్రేటుగా
నియమింపబడిరి.

శ్రీమతి చింతల కనకమ్మగారు

శ్రీమతి వెల్లంకి అన్నపూర్ణమ్మగారు

ఏలూరు పురపాలకసంఘమునకు సభ్యురాండ్రుగ ఎన్నుకొనబడినవారు.

విమర్శనము

గ్రంథస్వీకారము

విజయాశ్వ చరిత్రము

పద్యకావ్యము. గ్రంథకర్త : పురాణం పిచ్చయ్య కవిగారు, నెల్లూరు.

డెమీ సైజు ౪౩౫ పుటలు. వెల రు. ౧-౮ అ.

చింతామణి విషయపరిశోధనము

గ్రంథకర్త : వఝ్ఝలచిన సీతారామస్వామిశాస్త్రి గారు, విశ్వవిద్యాలయాంధ్రభాషావాఙ్మయపరిశోధక సభ్యుఁడు, చెన్నపట్టణ విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్యవిద్యా పరిశోధనాలయము, చెన్నపట్టణము.

క్రౌను సైజు ౪౧౨ పుటలు. (వెల తెలియదు.)

విమర్శ తరంగిణి

ప్రథమభాగము: విమర్శనదర్శక నడకుదుటి వీరరాజు పంతులుగారిచే అప్పుడప్పుడు నానా పత్త్రికలకు వ్రాయఁబడిన విమర్శముల సంపుటము. వలయువారికి: వి. ఎమ్. ఆర్. బుక్ డిపో, పిఠాపురము, తూర్పు గోదావరి. క్రౌను సైజు ౪౬౯ పుటలు. వెల ౧-౨.

ప్రేమసుందరి

ప్రథమభాగము: నవల. బళ్లారి శ్రీ కృష్ణదేవరాయ గ్రంథమాల తృతీయపుష్పము. గ్రంథకర్త : హనుమనుత్తి దేవదానముగారు; క్రౌను సైజు ౧౧౭ పుటలు. వెల ౨ అ. వలయువారికి: కల్లూరు అహోబలరావుగారు, మేనేజరు, భారతీభవనము, కౌలుబజారు, బళ్లారి.

జంతుసంతాపము

ఖండకావ్యముల సంపుటము. కవి: కవితావినోద, డాక్టరు నిడమర్తి ఈశ్వరప్పగారు, బి. ఏ., యమ్. డి. బి., యఫ్. యమ్. హెచ్. సి., శ్రీకాకుళము (గంజాం). క్రౌను ౫౫ పుటలు. వెల ౮ అ.

కావ్యామృతము

ప్రథమభాగము ; ఖండకావ్యముల సంపుటము. కవి : అల్లంశెట్టి అప్పయ్యగారు.

క్రౌను ౬౯ పుటలు. వెల ౬ అ.

ప్రతులందొరకు విలాసము : వైద్యవిద్వాన్ చదువుల నందికేశ్వరరావుగారు, పొందూరు (విశాఖపట్నం జిల్లా).

కార్తీక మాహాత్మ్యము

గ్రంథకర్త : వేదుల సూర్యనారాయణశర్మగారు, కాకరపల్లి, తణుకుతా., పశ్చిమగోదావరి.

డెమీ సైజు ౩౫ పుటలు. వెల ౮ అ.

ఆత్మజ్యోతి

గ్రంథకర్త : ముద్దా విశ్వనాథముగారు. ప్రకాశకులు: వ్యాసకుటీరమువారు, మేలుపాక, యలమంచిలి దగ్గఱ, విశాఖపట్నముజిల్లా.

క్రౌను ౩౪ పుటల సైజు ౧౩౬ పుటలు. వెల ౮ అ. ౬ పై.

సందేశము

'బౌద్ధవాఙ్మయబ్రహ్మ' దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు. ప్రకాశకులు: నందివాడ ఫిర్కా రైతు సంఘము, నందివాడ, గుడివాడతా., కృష్ణాజిల్లా.

క్రౌను ౩౨ సైజు ౪౦ పుటలు. వెల ౧ అ.

నాయీబ్రాహ్మణ ప్రదీపము

పండిత శివతీప్రసాదశర్మగారి హిందీగ్రంథమునకు ఆరికపూడి వెంకట్రామచౌదరి, పాలడుగు శేషాచలాచార్యగార్లు కావించిన అనువాదము: బ్రహ్మచర్యాశ్రమం, కాటూరు, కృష్ణా.

క్రౌను సైజు ౪౮ పుటలు. వెల ౮ అ.

రాఘవశతకము

కృష్ణకుమారమిత్రులు రచించినది; స్నేహలతా కవితాసంఘము, కొల్లాపురం, జటప్రోలు సంస్థానం. వెల ౨ అ.

సీతాదేవి శతకము

కర్త: రాయవరపు కొండలరావుపంతులు బాబుగారు. వెల ౮ అ. విలాసము: సూరెళ్ల అచ్యుతరామశాస్త్రిగారు, ఛత్రపురం, గంజాం.

అహింస

కీర్తనలు. కర్త: జాలా రంగస్వామి గారు, డెమ్మీసైజు ౩౦ పుటలు. వెల ౪ అ. విలాసము జాలా కుప్పుస్వామిగారు, కంసాలచెరువు పేట, రాజమండ్రి.

గాంధిమహాత్ముని అవతారమహిమ

సమకాలికుల అభిప్రాయములు. ౨౧ క్రౌను పుటలు. సత్యాగ్రహి ముద్రణాలయము, ఏలూరు.

చర్ఖా గౌరీపూజ

ప్రకాశకులు: వైశ్యమహాసభవారు, బెజవాడ.

ఆంగీరస పంచాంగములు

౧. బ్ర. శ్రీ. పిడపర్తి చినపూర్ణయ్య సిద్ధాంతి గారి కొమార్లు కల్యాణ వీరభద్ర, సుబ్రహ్మణ్య, కృష్ణమూర్తి, శేషాచల, కామేశ్వర-శాస్త్రులువారలు రచించినది. ప్రకాశకులు: మాదేటి సత్యాసయ్య అండ్ సన్సు, ఆంధ్రా బుక్కు డిపో, రాజమహేంద్రవరము.

౨. జ్యోతిర్విద్వాన్, (ఇత్యాది) ప్రొఫెసర్ గొరావఝుల వేంకట సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు గుణించినది. కారుమంచి, ఒంగోలుతా.

కష్టజీవి

కవి: అంగిరాల రామనాథశర్మగారు, ఆంధ్ర సాహితీ గ్రంథాలయము, నెల్లూరు.

డెమ్మీసైజు: ౧౦౫ పుటలు. వెల రు ౧.

ప త్రి క లు

వైద్యకళ

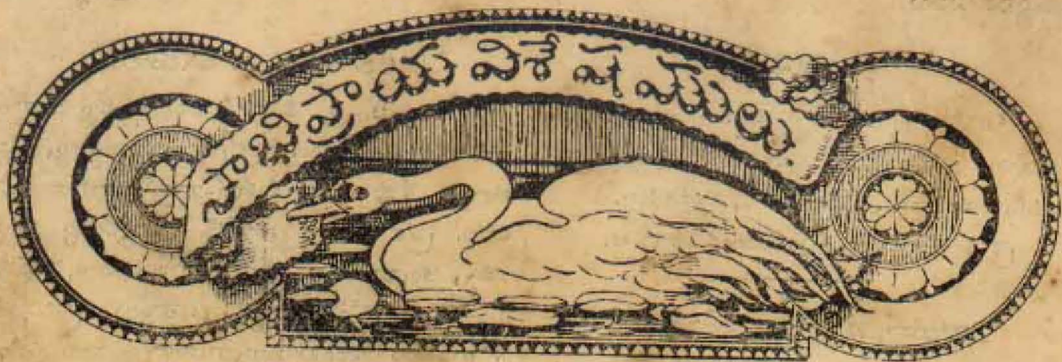
మాసపత్రిక సంపుటము ౧, సంచిక ౧. అక్టోబరు, ౧౯౩౧ (ప్రజోత్పత్తి సం. ఆశ్వయుజము), డెమ్మీసైజు ౫౨ పుటలు. వార్షికమూల్యము రు 3. విడిపత్రిక ౬ అ. సంపాదకులు: యమ్. అనంతాచార్యులుగారు, పత్తర్ గట్టి, హైదరాబాదు (దక్కను).

The Socialst

(రెండు నెలల కొకసారి వెలువడునది.) తొలి సంచిక, సెప్టెంబరు-అక్టోబరు, ౩౧. రాయలుసైజు ౪౮ పుటలు. సంపాదకులు: యస్. వి. శర్మగారు, ౪౩, కృష్ణప్పనాయక అగ్రహారము, జి. టి. మద్రాసు. చందా: సాలుకు రు. ౫. విడిపత్రిక వెల రు. ౧.

The New Age

అక్బరు ఆశ్రమము, ౧౫, యన్. ఐ. లైన్స్, కరాచీ. సంపు. ౧, సంచిక 3—డిసెంబరు, ౩౧. రాయలుసైజు : ౭౧ మొదలు ౧౨౦ వరకు పుటలు. చందా: సాలుకు రు. 3, ఆరు నెలలకు రు. ౧-౮ అ. విడిసంచిక ౪ అ.

బహూనాం జన్మనా మన్తే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే;
వాసుదేవ స్సర్వ మితి సమహాత్మా సుదుర్లభః.

శ్రీకృష్ణుని రాయబారమువలెను గాంధి మహాత్ముని రాయబారమును సంతమునొందినది. ధర్మాత్ముల హితోపదేశములు నిరర్థకములైనవి. దుర్యోధనాదుల సంస్కారము సఫలమైనది. లేబరుపక్షనాయకుడైన రామ్సె మాక్డొనాల్డుగారు ప్రధానమంత్రి కవచమును ధరించి భీష్మ ద్రోణాదులవలెను సంగ్రామానలమును ప్రజ్వలింపజేయుట బ్రిటిషుసామ్రాజ్యసంస్కారఫలము. శాంతిప్రియుడైన గాంధి మహాత్ముని నిర్బంధించుట శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని దుర్యోధనాదులు నిర్బంధింప దలపెట్టినటు లున్నది. సంగ్రామపరమైన సామ్రాజ్యాభిమానము శాంతిధర్మమునకు పరమశత్రువు.

ఆదికాలమునందువలెను వర్తమానకాలమునందును యుద్ధపర్వములు లేకను శాంతిపర్వము సాధ్యము గాకున్నది. సంగ్రామజ్వరమునందు శాంతిధర్మమునకు సంగ్రామధర్మమునకు గల ప్రతిష్ఠ గలుగకున్నది. శాంతిపూర్వకమైన ఆత్మసామ్రాజ్యస్థాపనమునకు సాక్రెటిసులు, ఏసులు, ప్రహ్లాదులు, ధ్రువులు, రామచంద్రధర్మరాజాదులు, శిబిబలిచక్రవర్తులు, గౌతమబుద్ధాదులు చేసిన బలిదానము లాత్మసామ్రాజ్య స్థాపనమునకు సాధనభూతములు గాజాలకున్నవి.

ప్రపంచశాంతిస్థాపనమున కేర్పడిన శాంతిసభలు, నానాజాతి సమావేశములు, ఆయుధ విసర్జనసభలు సంగ్రామబీజములను పోషించినటులు శాంతిబీజములను పోషింపజాలకున్నవి. ప్రపంచసంపదలును, శాస్త్రకళాపరిశోధనలును మానవధర్మసంహారమునకై వినియోగపడుచు ప్రపంచయాత్రను జీవజాలములకు దుర్భరము చేయుచున్నవి. ప్రపంచావృతమైన ప్రళయావస్థయందు శాంతిస్థాపనాచార్యుడైన గాంధి మహాత్ముని వినయపూర్వకమైన, న్యాయసమ్మతమైన, కార్యసాధనమైన ప్రార్థనలను విల్లింగ్డను ప్రభువు నిరాకరించుటయును ప్రపంచము నావరించిన విధినిర్ణయముగ నున్నది. బలీయమైన విధినిర్ణయమునకు పరిణామమును

కాలగర్భము విశదముచేయగలదు. వర్తమాన రాజ్యాంగవ్యవస్థలందు ప్రజ్ఞావాదమునకు గల ప్రతిష్ఠ ధర్మవాదమునకు గలుగకున్నది.

* * * * *

ప్రజ్ఞావాదము

వర్తమానయుగమునందు సకలవ్యవస్థలందును, ముఖ్యముగను రాజ్యాంగవ్యవస్థలందు, ప్రజ్ఞావాదము పరమప్రమాణముగ నున్నది. లండనునందు గూడిన రెండవరౌండుటేబిలు సమావేశవ్యవహారము లీవిషయమును విస్పష్టముచేసినవి. ప్రజ్ఞావాదమునం దారితేరిన యాంగ్లేయరాజ్యాంగతంత్రజ్ఞుల ప్రసంగము లీవిషయమును భారతీయ ప్రతినిధులకును లోకమునకును విస్పష్టముచేసినవి. మాయమాటలతోను గాంధిమహాత్మునకు సంతృప్తిని గలుగజేయుటకు జేసినతంత్రములు విఫలములైనవి. నక్రమాందోళన వ్యాజమునను బ్రిటీషుఇండియా ప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న నిర్బంధప్రవాహము గలుగజేయుచున్న మహాబీభత్సమునకు ఫలమును వర్తమానదురభిమానావస్థయందు నిర్ణయించుట దుస్తరము. ప్రభుత్వాధికారు లవలంబించుచున్న ప్రచండ నిర్బంధవిధానమునకు ఫలము శాంతిస్థాపనమునకు బదులు దౌర్జన్యము సంప్రాప్తమగుట సహజము.

ప్రవృత్తియందు కర్మ కనురూప ఫలము గలుగును గాని వ్యతిరేకమైన ఫలము గలుగజాలదు. ముండ్లగింజ కెంతటి సుక్షేత్రమందైనను ముండ్లపండ్లు ఫలించును. దౌర్జన్య బీజములు శాంతిసస్యములను ఫలింపజేయజాలవు. పాశ్చాత్యసంస్కారము ప్రవర్ధమానముచేసిన సంగ్రామక్షేత్రములు మహాప్రళయమునకు సాధనములు గాగల విధమును గతించిన మహాసంగ్రామము లోకమున కనుభవసిద్ధముచేసినను ప్రపంచమునకు జ్ఞానోదయము గలుగకపోవుట ప్రపంచము నావరించిన దురదృష్టము. అహింసాసత్యప్రచారకుడైన గాంధిమహాత్ముని నిర్బంధము భారతీయ శాంతికిని, ప్రపంచశాంతికిని భంగమును గలుగజేయుట సహజము. శాంతిని గోరెడి బ్రిటీషు ఇండియా ప్రభుత్వములును, యూరపియనులును, భారతీయులును శాంతిబీజములను స్థాపించి శాంతిని బడయుట వివేకము. లాన్సుబరి, రస్సెలు గారులు, మాన్చెస్టరు గార్డియను డెయిలి హెరల్డు మొదలగు పత్రికలును చేయుచున్న హితబోధలు దురభిమాన పూరితులకు రుచించునని తోచదు.

* * * * *

గాంధిమహాత్ముడు, కాంగ్రెసు, భారతీయులు

గాంధిమహాత్ముడును, కాంగ్రెసును భారతీయుల స్థిరసంకల్పమును తెలుపుచున్న విధమును దేశవ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ముని నిర్బంధము స్వతస్సిద్ధముగను గలుగజేసిన హారతాళములు, విషాదము, సంభ్రమము భారతీయుల స్వాతంత్ర్యాభిలాషను విశదముచేయుచున్నవి. నిర్బం

ధములు గాంధిమహాత్ముని, కాంగ్రెసును నిర్బంధించినను 35 కోట్ల భారతీయులను నిర్బంధింపజాలవు. వర్తమానకాలమునం దవలంబింపబడుచున్న ప్రచండనిర్బంధదండయాత్ర భరతవర్షమునకును, బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమునకును నపారమైన నష్టమును గలుగజేయుచు శాంతిస్థాపనమును దుర్లభముచేయునని, ప్రాజ్ఞులు గ్రహించినను, విల్లియర్సు గారి వంటి దూరదృష్టి లేనివారుపూనిన క్రోధము వారు గ్రహింపజాలరని విశదము చేయుచున్నది. డెయిలి ఎక్స్ప్రెస్సుపత్రిక ప్రవాసశిక్షతోను సంతృప్తిని జెందకను మహాత్మునకు ప్రాణదండనమునుగూడ విధింపగోరుచున్నది. ఒక గాంధిమహాత్మునకు ప్రవాసశిక్షను విధింపగలిగినను, 35 కోట్ల ప్రజలకు ప్రవాసశిక్షను, మరణదండనమును విధించుటకు వీలు లేదని వీరు గ్రహింపవలసి యుందురు.

భారతీయస్వాతంత్ర్యమునకును, ప్రపంచశాంతికిని గాంధిమహాత్ముడాత్మబలిదానమును జేయుటకు సిద్ధముగ నున్న విషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. నిరంకుశాధికారులును, వారి పోషకులును, అనుచరులును నేమి చేసినను, గాంధిమహాత్ముని యాదేశానుసారముగను భారతీయు లందరును వర్తమానవిషమస్థితియందును శాంతికవచమును బూని, క్రోధోద్రేకములను విసర్జించి, భారతీయస్వరాజ్యసిద్ధికిని, ప్రపంచశాంతికిని పాటుపడవలసిన యవసరమును ప్రచండమైన నిర్బంధదండయాత్ర విశదము చేయుచున్నది. గాంధిమహాత్ముడు నిర్బంధింపబడునపుడు తెలిపిన సందేశమును భారతీయులందరును పరమాపత్సమయమునందును త్రికరణశుద్ధిగ నారాధించి స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుదురు గాత!

ప్రియమైన వల్లభభాయి! భగవంతుని ప్రేమ అపారము. సత్యమును, అహింసను ఎంత మాత్రమును ఎన్నడును గూడ వదలగూడదు. స్వరాజ్యముకొరకు అర్థప్రాణములను సమర్పించుటకు వెనుదీయగూడదు—అని ప్రజలకు తెలుపవలెను.

ఈ సారి సత్యాగ్రహము నడపినేయుటకు దొరతనమువారు కఠినములను పద్ధతుల నవలంబించెదరు. మీరు వాటిని సహించవలెను. మీరు వెనుకంజవేయగూడదు. మీ భూములను, ఇండ్లను, పశువులను వశపరచుకొనగోరినచో సంతోషపూర్వకముగా నిచ్చివేయుడు. చెరసాలలకు వెళ్లుడు. లాఠీదెబ్బలకు తల యొగ్గుడు. తుపాకి గుండ్లకు రొమ్ములను ఎదురొడ్డుడు. మీ కెన్ని కష్టములను పడవలసి వచ్చినను మిమ్ములను బాధించినవారిపైని ఆగ్రహమును చెందకుడు. వారిని తిట్టకుడు. వారికి మేలునే కోరుడు. మీతో చేరనట్టిరైతులకును, మీకు ప్రతికూలురుగా నుండు దేశీయులకును ఎట్టి హానిని కలిగింపకుడు. వారిపట్ల జాలిని బూనుడు. మీవలననే వల్లభభాయికి సర్దారుబిరుదము వచ్చినది. ఆ బిరుదమును మీరు భంగపరుపకుడు. మీరే అతనికి సర్దారు బిరుదము నిచ్చితిరి. దానిని దేశీయులందరును ఆమోదించిరి. ఇపుడు వల్లభభాయిగౌరవము మీ చేతులలో నున్నది. భారతదేశముయొక్క గౌరవముగూడ మీ చేతులలోనే యున్నది. సత్యాగ్రహము ప్రకటింపబడిన వెంటనే అన్ని దేశములవారును మీ చర్యలను శ్రద్ధగా గమనించుచుందురు. మీరు నిరంతరమును భగవంతుని ప్రార్థింపుడు.

ప్రజలందరును గాంధిమహాత్ముని సందేశమును పాలించి భగవదనుగ్రహమును బడయుదురుగాత!

Printed and Published by K. Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No 7, Thambu Chetty St., Madras.